

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

Cilt•9

Anıtkabir Derneği Yayınları

-|-

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

“Altını Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları,
Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle”

Cilt 9

Osmanlıca • Türkçe Kitaplar

Anıtkabir Derneği Yayınları

-1-

Başbakanlık Tanıtım Fonu Katkılarıyla

Yayın Koordinatörü
Recep Cengiz

Baskıya Hazırlayan
Aykut Tanıtım Danışmanlık - Ankara
Tel: 0.312. 495 02 25*26*27

Kapak
Murat Muthuoğlu

Sayfa Düzeni
Murat Muthuoğlu • Yeter Muthuoğlu
Hüseyin Kurt

Film
Candan Repro-Ankara
Tel: 0.312. 231 49 01

Baskı
Pelin Matbaası - Ankara
Tel: 0.312 418 70 93

Takım ISBN No:
975-95835-2-6

Cilt ISBN No:
975-8563-01-7

Her Hakkı
Anıtkabir Derneği'ne Aittir.
Tel: 0.312. 230 12 22
ANKARA • 2001

**Orijinal metinlerde Atatürk'ün altını ve
yanını çizdiği satırların Türkçeleri koyu
harflerle dizilmiştir.**

TERCÜMELER

Osmanlıca Tercüme

Bekir Koç • Haldun Eroğlu

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

*İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve Yunanca
tercümeler Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi
tarafından yapılmıştır.*

TÖMER Tercüme Editörü

Selen Doğan

Fransızca Tercüme

Ali Osman Durmuş

İngilizce Tercüme

Özlem Kitapoğı Kara • Önsay Çokluk • Fatih İkinci

Almanca Tercüme

Ayşe Bahşi • Özmen Kara

İtalyanca Tercüme

Suna Ertekin

Yunanca Tercüme

Özge Ceylan

İçindekiler

Kitabın Hazırlanışı Hakkında Bilgi	.. III
Türkiye Nasıl Doğdu	.. 1-5
Türk Antropoloji Dergisi	.. 7-12
Fenn-i İnşaat	.. 13-48
Türk Tarihinin Ana Hatları	.. 49-62
Çanakkale Muharebeleri	.. 63-71
On Yedi Kumaltı Şehri ve Sadri Maksudi Bey	.. 73-79
Şecere-i Terakime	.. 81-86
Faşizm ve Onun Devlet Sistemi	.. 87-91
Tarih III	.. 93-100
Meseler Vasıtasile Yurtdaşlık (I)	.. 101-106
Meseler Vasıtasile Yurtdaşlık (9)	.. 107-111
Bugünkü Almanya	.. 113-121
Akı Selim	.. 123-125
Türk Çocuklarına Yurt Bilgisi Notları	.. 127-130
Yeni Türkçe Gramer	.. 131-149
İlkokul Müfredat Programı	.. 151-154
Teşkilatı Esasiye Kanunu	.. 155-161
Kanunlarımız	
Cilt 1	.. 163-165
Cilt 2	.. 167-170
Cilt 3	.. 171-182
Cilt 4	.. 183-188
Cilt 6	.. 189-192
Cilt 7	.. 193-195

İcra ve İflâs Kanunu Şerhi ve Esasları	197-200
2inci 5 Yıllık Sanayi Planı	201-208
Bir Askerin Düşünümleri	209-216
Atalar Sözü	217-223
İntihap	225-239
Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi	241-243
Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı	245-252
Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı	253-263
Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı	265-268
Mebusluk İsteyenler	269-279
Balıkesir ve Civarında Yürük ve Türkmenler	281-284
Çuvaş Söz Kökleri Lûgahı	285-299
Kırgız Sözlüğü	301-304
Türkçede Kelime Teşkil	305-307
Tarama Dergisi	309-315
Anadilden Derlemeler	317-319
Altay-Aladağ Türk Lehçeleri Lûgahı-1	321-335
Altay-Aladağ Türk Lehçeleri Lûgahı-2	337-346
Yeni Gramer Metodu Hakkında Layiha	347-371
Çuvaş Grameri Özeti	373-375
Urânha Sözlüğü	377-388
Türkoloji İncelemesi	389-406
Yeni Türk Lûgahı	407-410
Yakut Dili Lûgahı	
Cilt 1	411-454
Cilt 2	455-469
Cilt 3	471-493

KİTABIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

Mustafa Kemal ATATÜRK kısa süren yaşamı boyunca, bir insan ömrüne kolay kolay sığmayacak kadar büyük işler başarmıştır. Başarıyla sonuçlandırdığı Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi ile dünya tarihi içerisindeki onurlu yerini çoktan almıştır.

ATATÜRK'ün yaşamı ve yaptığı işlerle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından kütüphaneler dolusu eser yazılmıştır. Çeşitli dillere çevrilen bu eserler sayesinde ATATÜRK dünyanın her tarafındaki entelektüel, asker, bilim ve siyasal adamlar tarafından çok iyi tanınmaktadır. Eylem ve düşünceleriyle bütün insanlığı etkileyen ATATÜRK'ün, düşünce yapısını tarihi süreç içerisinde hangi olaylar, düşünürler ve yazarlar etkilemiştir? İşte, bu sorunun yanıtlanmasına katkı niteliği taşıyan ve Gürbüz Tüfekçi tarafından hazırlanan "ATATÜRK'ün Okuduğu Kitaplar" adlı eser istisna tutulursa bu amaca yönelik ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır.

O'nun düşünsel alt yapısını araştırmak isteyenler için, satırının altına çizdiği, özel işaretler, uyarılar koyduğu, notlar düştüğü veya bazı açıklamalarda bulunduğu eserleri Türkçe'ye çevirerek 20 cilt halinde sunmayı planladığımız bu çalışma da yukarıdaki sorunun yanıtlanması amacıyla yönelik küçük bir katkı olarak algılanmalıdır.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılabilmesi için ATATÜRK'ün okuduğu kitapların hepsine ulaşmaya çalışılmışsa da, bu ana kadar ANITKABİR ve Çankaya'daki ATATÜRK Kitaplığı ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Samiun Gazi İİ Halk Kütüphanesi dışındakilere henüz ulaşamamıştır. Ulaşılmayan kitapların sayısı mevcut kitap sayısı içerisinde çok önemli bir miktar olmamakla birlikte, yapılacak çalışmaya bütünlük sağlaması açısından önemlidir.

ATATÜRK'ün Askeri Ateşe olarak Sofya'da görev yaptığı sırada okuduğu kitapların Sofya Büyükelçiliği'nde olduğu konusunda alınan duyum üzerine elçilik görevlileri ve orada olduğu söylenen kitapların uzmanlar tarafından araştırılması için ATATÜRK Araştırma Merkezi Başkanlığı ile gerek-

li koordineler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu daha sonra basılacak ciltlere yansıtılacaktır.

Ankara Halkevi'ndeki kitapların bir kısmının ANITKABİR'e verildiğini biliyoruz. Verilenler dışında ATATÜRK'e ait kitap olup olmadığının araştırılması amacıyla Kültür Bakanlığı ile gerekli yazışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın da sonucu beklenmektedir.

Bu güne kadar tespit edilen ATATÜRK'ün okuduğu kitapların sayısı; 1741'i Çankaya'da, 2151'i ANITKABİR'de, 102'si İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve 3'ü Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi'nde olmak üzere 3997'dir. Cilt sayılan ile, dergi, harita, atlas ve nota albümleri bu sayının dışındadır.

Hazırlanan 20 ciltlik eserde; ATATÜRK'ün okuyup satır altlarını çizdiği, sayfa kenarlarına notlar aldığı, özel işaretler koyduğu, açıklamalar yaptığı kitap ve dergilerin bu bölümlerinin tamamına yer verdik.

Yalnız bu işaretli yerlerin çok az bir kısmının ATATÜRK dışındaki kişiler tarafından çizilmiş olması olasılığı üzerinde durular da vardır. Başkalarının işaretlediği birkaç eser, diğerlerinden, bu konuda araştırma yapan kişiler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilir.

Yabancı dilden tercüme edilen metinlerin bugünkü dile aktarılışında özgün niteliklerinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak; bu yapılırken yazım kurallarında ve noktalama işaretlerinin kullanımında özellikle Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı "İmlâ Kılavuzu" ve Millî Eğitim Bakanlığı'nca benimsenen ilkeler esas alınmıştır.

Eserlerin Türkçe'ye çevrilmesinde şöyle bir yöntem izlenmiştir.

- Çeviride ATATÜRK'ün altını çizdiği, işaret koyduğu veya bir açıklama yaptığı cümle, paragraf ve sayfalar dikkate alınmıştır.
- Aynı konuya ilişkin iki yer işaretlenmiş ya da çizilmişse daha ayrıntılı olana öncelik verilmiştir.
- Bütünlüğü ve anlamayı kolaylaştırmak için bir veya iki kelimesi çizili cümlelerin tamamı, bazen de bütün paragraf çevrilmiştir.
- Altı çizili sözcük, cümle ve paragraflar koyu olarak gösterilmiştir.
- ATATÜRK'ün el yazılarının çevirisi orijinal sayfanın yanına verilmiştir.
- Kitap ve dergilerdeki Önsöz, Giriş, Özelsöz ve Açıklamalar planlanan

cilt sayısını aşmaması için çoğunlukla özet halinde verilmiştir.

- Köşeli parantezler çevirenlerin müdahalelerinde kullanılmıştır.

- Özellikle Osmanlıca çevirilerde okumayı ve anlamayı zorlaştıracak kelimelerin bugünkü kullanışları tercih edilmiş ve daha çok okuyucu kitlesine hitap edebilmek amacıyla da o dönem kurum ve kuruluşlarına günümüz terminolojisine yakın bir karşılık verilmiştir.

- Değişik konulardaki yüzlerce özel isim doğrusuna ulaşıldığı ölçüde güncelleştirilmiş, ulaşılamayanlar da ise Osmanlıca okunuşları esas alınmıştır.

- Yine Osmanlıca çevirilerde metnin dili sadeyse kesinlikle müdahale edilmemiş yazının ifade şekli esas alınmıştır.

- Kitap ve dergiler konularına göre (Tarih, Edebiyat, Hukuk vb.) ayrılmış ve her cilt aynı konuda fakat farklı alanlarda yazılmış ve okuyucuyu sıkımsayacak hacimde ve konu yelpazesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ayrıca kitabın teknik özelliklerini açıklayan bir bölüm hazırlanmıştır. Eserin, bu konuda çalışma yapacak araştırmacılar için temel kaynak olacağı inancındayız.

Recep Cengiz

Yayın Koordinatörü

A.388

تورکجه فاصیل دوغدی

مؤلفی:

عمر رضا

مردی:

هارون آمشرداغ

2035

قناعت کتبخانه

1978

885 A

TÜRKİYE NASIL DOĞDU

Muharrir
Harold Armstrong

Mütercimi
Ömer Rıza

Kanaat Kütüphanesi
1928

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 2035

Yazar : Harold Armstrong [Çev: Ömer Rıza [Doğru]]

Cild : Lachvert

Ebadı :

En : 14 cm.

Boy : 20 cm.

Sayfa Adedi : 222

Sayfa : Ön Söz

مقدمہ

بو اترك محردى (ستر هارون آرمسترونغ) متاركة سنلرندە ،
اسانبولسدە انظقرە فوقالعادە قوميسرلىكى ممولونلكنندە و آتاشە
مبلتەر لكنندە، متفقين باش قوماندانلىقى اركان حريميندە ، زاندارما
مفتشلكندە بولونمشدر اوزمانلىكى مشاهداتى قيد و تيب و برجوق
ساداتى تنوير و ايضاح اجمشدر اتر ، وقت ، غزە مسندە قرقە
اولونارق ، وقت ، ك قارئلىرى طرفندن عىلاتە ايله اوقونمشدر .
اثرده موضوع بحث اولان سادات ايله علاقه دار بعض ذوات ، مؤلفك
اكثرتە بيطرفاهە سوز سويلديكنى بيان اجمشدر .

بكى توركيە نك ناصيل دوغدينى حكاية ابدن و بو مظم سادە نك
و فوعى اتاشندە مؤلفك كوردوبكى و اينجه قارشيدىنى ساداتى اكلتان
بو اثرى كتاب حالندە نسر اجمشكدن مقصد ، تاريخه خدمتدر . اترك
موضوعيله بك علاقه دار اولمايان بعض تفصيلات مترجم طرفندن
طل اولونمشدر .

Ön Söz

Bu eserin yazarı olan Harold Armstrong mütareke senelerinde İstanbul'da İngiltere fevkalâde komiser yardımcılığında, ve ateşemiliterliğinde, müttefikler başkomandanlığı erkân-ı harbiyesinde jandarma müfettişliğinde bulunmuştur.

O dönemdeki gözlemlerini kaleme almış, dönem olaylarını izah ederek aydınlatmıştır. Eser, Vakıf Gazetesinde de tefrika halinde

yayınlanmış ve okuyucular tarafından ilgiyle okunmuştur. Eserde söz konusu edilen olaylarla ilgilenen bazı kişiler, yazarın çoğu kere tarafsız değerlendirmeler yaptığını beyan etmişlerdir.

Yeni Türkiye'nin nasıl doğduğunu hikâye eden ve bu muazzam hadisenin oluşu esnasında yazarın gördüğü ve içinde bulunduğu olayları anlatan bu eseri kitap halinde yayınlamaktan amaç, tarihe hizmettir.

Eserin konusuyla pek ilgisi olmayan bazı açıklamalar mütercim tarafından dikkate alınmamıştır.

Sayfa : 64

آنادولیده بىردن بىره تشكىلات باشلادی . بوسىراده بىر تک آدم
ظهور اجتىش و بوتون وضعيته حاكم اولمشدی .

Sayfa 64

Anadolu'da birden bire teşkilât başladı. Bu sırada bir tek adam ortaya çıkmış ve bütün olaylara hâkim olmuştu.

Sayfa : 68

مىلى قوت ۱۹۱۹ سنەنىڭ كاپون اولئدە دەمىر يولى استاسيونى
اولان اقريميه مواصلات ايندى . وىكى قىزاركاهنى اورادە قوردى .
سوكرا دەمىر يولى بوجيه حركت ابدرك اسكيشهر وقونيه يە واردى .
انكليزلر هر دىرلو اختلاطدن اجتاب ايچىن امر آلدىقلرئدىن چىكىدىلر
وتوركلر ايلر يە دىلر .

Sayfa 68

Millî kuvvet 1919 senesinin Aralık ayında demiryolu istasyonu olan Ankara'ya geldi ve yeni karargâhını orada kurdu. Sonra demiryolu boyunca hareket ederek Eskişehir ve Konya'ya vardı. İngilizler bir olaya sebebiyet vermemeleri yönünde emir aldıklarından çekildiler ve Türkler ilerlediler.

3me Année

N° 5.— Octobre 1927

REVUE TURQUE
•• D'ANTHROPOLOGIE ••

Publiée par l'Institut Turc d'Anthropologie

Présidents d'Honneur :

MEHMET İYİ, Ministre de l'Éducation Publique de Turquie.
SİFTİ İYİ, Ministre de l'Hygiène de Turquie, Professeur honoraire à l'Université.
KAMUOĞULLAR İZZETTİN İYİ, Ancien Ministre, Professeur honoraire à l'Université.

Directeurs Honoraires :

MM. RAFFLAULT, Professeur à l'École d'Anthropologie de Paris.
PIYARÉ, Professeur d'Anthropologie à l'Université de Genève.
MACALUSSE, Directeur-adjoint à l'École des Hautes Études de Paris.

Membres du Comité :

BOZNEKÇİ İYİ, Professeur à l'Université, député de Hambourg.
NICKET ERBER İYİ, Docteur de l'Université de Hambourg.
BÜYÜKÖZÜMÜZ İZZETTİN İYİ, Suppl. de la Faculté des Lettres.
BOZİKA İYİ, Professeur à la Faculté de Médecine.
CRIMESKİNE İYİ, Professeur à l'Université, député de Bursa.
BOZNEKÇİ İYİ, Professeur à la Faculté de Médecine.
GALİP ATA İYİ, Professeur à la Faculté de Médecine.
MİRAN İYİ, Professeur adjoint à la Faculté de Médecine.

Secrétaires Généraux :

Pour la partie française : M. BOZNEKÇİ İYİ.
Pour la partie turque : BURETA İYİ.

CONSTANTINOPLE

Imp. Française L. MOUREUX, Rue Lataf Hacı, 12

1927

REVUE TURQUE
D'ANTHROPOLOGIE

Publiée par l'Institut Turc
d'Anthropologie

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : S/140

Yazar : ----

Cild : Kırmızı

Ebadı :

En : 23.3 cm.

Boy : 29.6 cm.

Sayfa Adedi : Dergi

Sayfa : 6

Kesme Taş Devri'nde bir toplum düşününüz ki: Kıtaların yıkılması ve sular altında kalması gibi afetler ve doğa olayları sonucunda, bu kıtaların bir ada teşkil eden herhangi bir yüksek noktasına kaçabilenler, yine düşününüz ki gemicilik tekniği bilinir olmasın, tabii bu toplum bireyleri başka dillerle ilişki içerisinde bulunamayacağından, başlangıç özelliklerini ve morfolojiyaiyesini saf bir halde muhafaza etmiş bulunacaktır. Mezolitik (Metasit Taş Devri) Devri'ne kadar Avrupa'da muhtelif tipler oluşturan tabii'r-resler (**Dolikosetal**) yerleşik bulundu. Bu soyu ilk kısa kafalılardan (Brakisetal) ortaya çıkışı zarara uğratmıştır. Bu andan itibaren, ırkların karışması artarak ilerlediğinden Avrupa'da artık saf bir ırktan söz etmek, hele özellikle bugün hiç de doğru değildir. Hatta coğrafi mevkileri itibarıyla diğer toplumlardan ayrı bir halde kalmış bulunan Lapon ve Samusidler bile bu konuda istisna teşkil edemezler. Zira Laponlar, İskandinavya ve Samusidler, Rusya halkları ile samimi ilişkiler ve bağlar kurmuşlardır.

Sayfa 6

Kesme Taş Devri'nde bir toplum düşününüz ki: Kıtaların yıkılması ve sular altında kalması gibi afetler ve doğa olayları sonucunda, bu kıtaların bir ada teşkil eden herhangi bir yüksek noktasına kaçabilenler, yine düşününüz ki gemicilik tekniği bilinir olmasın, tabii bu toplum bireyleri başka dillerle ilişki içerisinde bulunamayacağından, başlangıç özelliklerini ve morfolojiyaiyesini saf bir halde muhafaza etmiş bulunacaktır. Mezolitik (Metasit Taş Devri) Devri'ne kadar Avrupa'da muhtelif tipler oluşturan tabii'r-resler (**Dolikosetal**) yerleşik bulundu. Bu soyu ilk kısa kafalılardan (Brakisetal) ortaya çıkışı zarara uğratmıştır. Bu andan itibaren, ırkların karışması artarak ilerlediğinden Avrupa'da artık saf bir ırktan söz etmek, hele özellikle bugün hiç de doğru değildir. Hatta coğrafi mevkileri itibarıyla diğer toplumlardan ayrı bir halde kalmış bulunan Lapon ve Samusidler bile bu konuda istisna teşkil edemezler. Zira Laponlar, İskandinavya ve Samusidler, Rusya halkları ile samimi ilişkiler ve bağlar kurmuşlardır.

Sayfa : 10

و سیدنی تورکاک طرفیندن مشهور تالاک حیدرلری ایچور دیل و
استدلالی، لؤسممن - اینی کیم دیگره الکشار، اولان میل چوچ ااز در - ایشله بو سیدنی دیل و صاف ،
مشهورلار کیم بولسا و کندیمن اشیراک اینر زمره لارک تشطیقه سیم و وحش - علاه ایدیمکدن بو
لسان ایله ملکم بولونکی عصر حاشر تورکک بو ساجده بر عصر اقراری دعا قرانتلر ایچور .

Sayfa 10

Bu sebepten Türkler tarafından alınan ülke sınırlarını geçme eğilimini ve yeteneğini göstermez. Yani diğer bir tabirle yayılmaya olan eğilimi çok azdır. İşte bu sebepten **derin ve saf bir kökene sahip bulunan bu lehçe**, kendisini kullanan toplumların şahsiyetine önemli bir vasıf ilâve edeceğinden, bu dil ile yazılmış bulunan mevcut Türkçe eserler bu sayede bir inkarad özelliğini daha kazanmış olur.

Sayfa : 13

نهایت چنگ سیاهالی کوردلر دنگی کی سربک درجه مهم اوساف آتکین چالی افراد اولوزنده قابل تحقیق دیو .
ای حیات کسبارک آتروبولوزی کتله نظرندن مطالعه سیم دالری اشکال مطالعه ایندی بکی بر فن قورنده
سوق ایتمش ده فن مودرنولوزای پشریه و کسبه ایدیلن بو شیمیک خلوط السیمینن مقوس موسیو سلق اولیف
بو مجموعه کتراج و ایضاح ایدیمند .

Sayfa 13

Nihayet, cildin ve gözlerin rengi gibi son derece önemli vasıfların ancak canlı fertlerin üzerinde tetkik edilebilmeleri mümkündür. Ölmüş kimselerin Antropoloji görüşü açısından düşünülmesi sebepleri, eşgalleri konu edinen yeni bir ilim kumaya sevk etmiş ve "İnsan Morfolojisi İlimi" olarak adlandırılan bu şubenin esas sınırlarını müderris Masyö Mak Olf bu dergide açıklamış ve izah etmiştir.

Sayfa : 17

— ۱۲ —

شده — قریباً رأسیه

اولیه سلسله ایلمین برحقى سدرى بشوز جیبده، وسطى قریباً رأسیه ۵۱,۰۳ اولاراق کئیت ایلشده (۱)
ایکینجی سدرى بشوز جیبده، وسطى ۵۱,۶۶ اولاراق براندی.
شو حالده، ندقیل ایله دیکور بیک تورک قانسک وسطى قریباً رأسیه ۵۱,۱۶ اولاراق قبول ایله بیکدور.
کوردونلریک اولوز، تورک قانسک (راگن-سفال) (۲).

(۱) تورک انجورودوی مؤسسسه استقام یولقل انجورودوی تورکسسه ۲۲ تورک ۱۹۲۲ ترقوی تورکسسه

Sayfa 17

T.- Kafatası İncelemeleri (Ölçümleri)

Daha önce ölçümü yapılan birinci seri beş yüz kafatasında ortalama kafatası ölçüsü 84,03 olarak tespit edilmişti (1)

İkinci seri beş yüz kafatasında ortalama 84,29 olarak bulundu.

Şu halde, tefkik ettiğimiz bin Türk kafatasının ortalama kafatası ölçüsü **84,16** olarak kabul edilecektir.

Görüldüğü üzere Türk kısa kafalı (brakisefal) dir.

(1) Türk Antropoloji Kurumunun Amsterdam Milletlerarası Antropoloji Kongresine 23 Eylül 1927 Tarihli Kominikasyon.

کلیات علوم و فنون حریددن

جلد ۲: - قسم ۲: - شماره ۱:

فَرَانِسَات

مکتب فنون حریدہ شاہانہ پید، وسواری شاکردانی ایچون ترتیب اولمشدر

- اثر -

- ارکان حریدہ قائماتارندن -

عیان نوری بن

عمر شوقی

چاپس مکتوب مسکری طرفندن بانتدلیق کویاتہ تبول واسمال اولمشدر

- طبع کان -

استانبول - ۱۳۱۴ نوول

- باعالیحدہ کان مکتب فنون حریدہ مطبعہ مستده طبع وفتیل اولمشدر -

1325

HARP İLİMLERİ VE TEKNİKLERİ KÜLLİYATINDAN

Takım: 2 Kısım: 2 Sıra:1

FENN-İ İNŞAAT

Harp İlimleri Okulu Piyade ve Süvari Öğrencileri İçin
Düzenlenmiştir.

-ESER-

Erkân-ı Harbiye Kaymakamlarından

Osman Nuri bin
Ömer Şevki

Askeri Eğitim Meclisi tarafından incelenerek külliyyata kabul ve
dahil olunmuştur.

-Üçüncü Baskı-

İstanbul - 1314 (1898) Temmuz
Pangaltı'nda Harp İlimleri Okulu Matbaasında Basılmıştır.

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1325

Yazar : Osman Nuri Bin Ömer Şevki

Cild : Beyaz-Siyah

Ebadı :

En : 14.1 cm.

Boy : 20 cm.

Sayfa Adedi : 6 + 234

Sayfa : 2

فَإِنْشَاءً

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿مقدمه﴾

1 -- هر نوع ابنیه انشاییه اعمالات نافعتهك اصول تطبیق و اجراستند
بخت ایمن كه ، فن انشآت ، تعبیر اولور .

اختیاجات بشریه بری و بحری ایکی نوع ابنیه و وسائلك اعمال و انشائی
مستلزم اولدیقتن فن انشآت دخی و انشآت بریه ، وه انشآت بحریه ،
تاعلمیه ایکی شعبهه منقسمدر .

انشآت بریه ، فروده بنا ایديلان هر نوع اعمالاته ، و انشآت بحریه
دخی سولری مطلوب ایديلان تسویهدن جریان ایندیريك اصولیه سو
درونده پاییلان كافة عملیات انشاییه دن وسفن و مراكب بحریهك اعمال
و انشاستند عبارت اولوب ، بو ایسه سو مهندس لرینك وظائفدن اولوب
هریری ، آیری آیری برطاقم قونو عائد اولدیقتن اشبو رساله ده یالکز
انشآت بریه دن بخت اوله جقدر .

و انشآت بریه ، انشآت عسکریه - انشآت ملکیه - انشآت

Sayfa : 3

- ۳ -

خصوصیہ - انشاءت نافہ - ناماریہ باشلوچه دوت لسه منقسمو .
 انشاءت عسکریہ - عسکره عائد هر نوع اینه یعنی عسکرک تحفظ
 وخصصی ایچون انشا ای دیلان قشله وقره غولخانه وخته شاه ایلدیلوسات
 وما کولاک محافظه سنه مخصوص دیوی اتبار واسلحه ومهتاک حفظی
 ایچون پایدیریلان جلاخخانه وجیخانه منازلهاری . باروتخانه . فنکخانه .
 طوبخانه وسازه کی باطله عسکرکی قاریقه واصلاتخانهاریله وقت حضر
 وسفرده انشا ایندیریلان بالجه استحکامات وسوفیات ومواصلات عسکریه
 مخصوص اولهرق بایلان بول وکوریله وپاکانال شیسیر اولوب انشاءت
 ملکیه وخصوصیہ ونافه دسی دوازه ملکیه وامیره وخصوصی خاقلر ایل
 منافع عامه خلام اراتق اوزره پایدیریلان شوسلر نیچور بولغر کوریلرسو.
 بندلری وسازدهن عبارتدر هر نوع اینهک یعنی انشاءت ملکیه وخصوصی
 ایل انشاءت عسکریهک اصول اعمال وانتظامی بر اولوب بالکنز ترنیاتجه
 هرری دیگرکن جزئی تحلف ایندیکندن اینه عسکریهک ترنیات منظمه
 وترنیات مماریته داتر بیان اولهحق اصول وقواعد ایل تفصیلات لازمه
 انشاءت سازمهده قابل تطبیقدر .

انشاءت عسکریهدن استحکام انشاییه بول وکوری یاتیق استحکام ایل
 طرق وکوریجییک قاریقه عائد اولدیندن انزه داتر معلومات درج
 اولنمیشدر .

• اینه انشائنده معمار ومهندسک دقت ایلدیجکی شیئی اولا بیلک منین
 ولوچوز وانیایا باشقلو ومنزین وکالتاً مفرح وقوللائشل بایلمسی اولدیندن
 مواد تله مذکوردهک هرریته عائد اصول وقواعد برر قسصده بیان
 اولهچقدر .

Sayfa 2

İNŞAAT İLMİ

Bismillahirrahmanirrahim

Ön Söz

1-Her çeşit binaların inşasıyla bayındırlık işlerinin uygulama usulleri ve icrasından bahseden ilmi, 'İnşaat İlimi' olarak adlandırılır.

İnsanlığın ihtiyaçları, kara ve deniz olmak üzere iki çeşit bina ve vasıtaların imali ve inşasını gerektirdiğinden, inşaat ilmi de "Kara İnşaatçılığı" ve "Deniz İnşaatçılığı" adlarıyla iki bölüme ayrılmıştır.

Kara İnşaatçılığı, karada yapılan her çeşit imalâta ve deniz inşaatçılığı da, sular istenilen şekilde düzenleyerek harekete geçirilmesi yöntemiyle su içinde yapılan bütün inşaat işlerinden ve gemi ve deniz nakil araçlarının imal ve inşasından ibarettir. Bu ise su mühendislerinin görevlerinden olup her biri, ayrı ayrı bir takım ilimlere ait olduğundan, işte bu risalede yalnız kara inşaatçılığından bahsedilecektir.

"Kara İnşaatçılığı", askerî inşaatlar - mülkiye inşaatları - özel [Sayfa 3] inşaatlar - bayındırlık inşaatları - adlarıyla başlıca dört kısma ayrılmıştır.

Askerî inşaatlar - Askere ait her çeşit binalar, yani askerinin korunması ve onlar için özel olarak inşa edilen kışla, karakol ve hastane ile giyecek ve yiyecek malzemelerinin korunma ve saklanmalarına mahsus depo, anbar ve silâhlar ile mühimmatın korunması için yaptırılan silâhane ve cephaneye mağazaları, baruthane, fişekhane, tophane vesaire gibi bütün askerî fabrika ve imalâthaneleriyle; sefer

hazırlıklı sırasında inşa ettirilen tüm askerî istihkâmât ve sevkîyat ve ulaşıma mahsus olarak yapılan yol ve köprüler ve buna benzer şeyler olup, mülkiye inşaatları; özel ve devlet evleri ile kamu menfa'atlerine yararlı olmak üzere yaptırılan şoseler, demiryolları köprüler, su bentleri vesairelerden ibarettir. Her çeşit binaların, yani mülkiye ve özel inşaatlar ile askerî inşaatların imal yöntemleri ve inşası bir olup, yalnız düzenlenme şekilleri olarak her biri diğerinden çok az farklılıklar olduğundan askerî binaların düzenlenmeleri ve mimarî süslemelerine dair beyan olunacak yöntem ve kaideler diğer inşaat türleri içinde de geçerlidir.

Askerî inşaatlardan, istihkâm inşaatlarıyla yol ve köprü yapmak istihkâm ile yol ve köprücülük fennlerine ait olduğundan onlara dair açıklamalar ve ayrıntılar verilmemiştir.

Binaların inşasında mimar ve mühendisin dikkat edeceği şey, ilk olarak binanın dayanıklı ve ucuz ve ikinci olarak güzel ve süslü ve üçüncü olarak rahat, ferah ve kullanışlı yapılması olduğundan, yukarıda adı geçen bu üç maddenin her birine ait yöntem ve kaideler birer bölümde beyan olunacaktır.

Sayfa : 22

﴿ کریمید ﴾

۱۶ - دوسمات انشائندہ اسماعیل اولان کریمید ایکی جیس
 اولوب برست بولی کریمیدی و دیگرینہ دخی شکلہ کریمیدی ویاخوہ
 (ابرو ی) کریمیدی ویاخوہ مارسیا کریمیدی تیبہ اولور .
 بولی کریمیدی نصف مخروطی شکلہ اولورق طوغہ اعمال
 اولان ترایدن بیلور . کریمیدک اولرکی طوغہ مثلو یشکین وخورشک
 او اولسیله برابر شکلہ دخی منتظم اولسندن اکلایبور
 * Okunamadi

Sayfa 22

KIREMİT

12- İstanbul İnşaatında kullanılmış olan kiremit iki cins olup, birisi yerli kiremit ve diğeri Frenk kiremidi veya tava kiremidi veyahut Marsilya kiremidi olarak adlandırılırlar.

"Yerli Kiremit" silindirik şeklinde olup, tuğla imal edilen topraktan yapılır. Kiremidin iyiliği tuğla gibi pişkin ve hamurunun iyi olmasıyla beraber, şeklinin dahi muntazam olmasından anlaşılr.

Sayfa : 25

* التاتاه استعمال اولان خرچسارک مخلوط اولدقلری مالزمنه ک
جنس ونوعلریته و عمل استعماللریته نظرأ دخی انواع مختلفسی واردر قلمده کهرنتر
برنجیسوی سونش کیرجه مختلف لسنده اولدک مناسب مقدار صوابه کهر
قارشیدلری چامور حاله کتورلسندن حموله کلان دیوار خرچیدر .

* Okunamadi

Sayfa 25

İnşaatda kullanılmış olan harçların oluştukları malzemenin cins ve çeşitlerine ve kullandıkları yerlere göre muhtelif çeşitleri vardır.

Birincisi sönmüş kireçle, çeşitli oranlarda kumun uygun miktar su ile karıştırılarak çamur haline getirilmesinden ortaya çıkan duvar harcıdır.

Sayfa : 38

— ۳۸ —

— لا سکر نجیسی ، قومی صواخریج ، درگ سوزلش کیرج و قیق ایله قومدن
 ییلور . کیرج سوزمک ایچون ۲ : ۱ متره عمقته زمین خفر ایله بیوجک
 بر قویو ییلوب قویونک بر کناریندهخی نخندن معمول و بر طرفده سورمه
 قیانی حاری برنگه قونیهرق ایچنده کیرج یول صوابله سوندیریلور . و عمل
 نکه درونندهکی کیرج کاملاً صوابله حل اولورق بیاض رواج حاصل
 اولجه قدر چایلر ایله قارشدیرلر . بده سورمه قیانی آچیرق مایه
 قویونک ایچنه آقیدورلر . انحق کیرچک دروننده مواد اجنیه واریسه
 نکهده قالسی ایچون قیانی یوش آچق و مواد مذکوردهک قویوره کیشمانه
 دقت ایچک لازمدیر .

Sayfa 38

Sekizincisi "kumlu siva harcı" dır ki süzölmüş kireç ve katkı ile kumdan yapılır. Kireç süzmek için 1:2 metre derinliğinde kazılmış yer ile, büyücek bir kuyu yapıp kuyunun bir kenarına dahi tahtadan yapılmış ve bir tarafında sürme kapağı olan bir tekne konularak içinde kireç bol su ile söndürölür ve ameleler tekne içerisindeki kireç tamamen su ile hallolunarak beyaz bir sıvı ortaya çıkıncaya kadar çapa ile karıştırılır. Bundan sonra sürme kapağı açarak ortaya çıkan sıvıyı kuyunun içine akıtılır. Ancak kirecin içerisinde yabancı maddeler var ise, teknede kalması için kapağı yavaş açmak ve adı geçen maddelerin kuyuya gitmemesine dikkat etmek lazımdır.

Sayfa : 39

کریستل

*
رت برینار
جیرانی

16 - ایشاپ مالزئمہ التائیبه کرستہ دینور .
کرستہ ایبدک نقل اسفرسیه ایشاپدن الناسی لرزو ایبلان کافه
انسانک تشکیل و اعمالده قوللابلق لوزده اورمانردن قطع ایبلان
اتچارک حرارلر ایه اشکال مختلفه . چیلستدن حصوه کلود .
درسدان انشائندستمل کرستلرک قسم اعظمی طرزون و قسطونی
ولایتی داخل و ساحلرده واقع اورمانردن قطع ایبه بارطین طرزون
سینوب رزه وایه بولی اسکالردن نقل اولانلر ورقسیده اورماندن
کئفردر . کرستلر باشلوب ایکی قسمه منقسمدر . برسی ایبدک متاقی تاین
و هیئت عمومی سنی تأسیس ایدن درکار و دیگرکی دشی دوشمه طوان و قابلامه
مکلو سطوحک تشکیل ایچون قوللابلق تختلردر .

* Okunamadı

Sayfa 39

KERESTELER

16- Ahşap inşaat malzemelerine kereste denir.

Kereste, binaların temel kafeslerinin ahşaptan inşası için arzu edilen bütün kısımlarının teşkil ve imalinde kullanılmak üzere ormanlardan kesilmiş olan ağaçların, hızarlar ile çeşitli şekillerde biçilmesinden meydana gelir.

İstanbul inşaatında kullanılan kerestelerin büyük bir kısmı, Trabzon ve Kastamonu vilâyetleri içleri ve sahillerinde bulunan ormanlardan kesilerek; Bartın, Trabzon, Sinop, Rize, İnebolu iskelelerinden nakil olanlar ve bir kısmı da Avrupa'dan gelenlerdir. Keresteler başlıca iki kısma ayrılmışlardır. Birisi binaların direncini sağlayan ve genel iskeletini oluşturmuş olan direkler ve diğeri dahi döşeme tavan ve kaplama gibi yüzeylerin oluşturulması için kullanılan tahtalardır.

Sayfa : 46

« اراضينك مائىسى »

۲۳ - تىل مەھلىك تىمدە قاپاتىدە، حىر وكتاد ايدىلان قوبورىن
چىقارىلان تراك مائىت سىبە طبقات مختلفەك تىخنى وساغىم طبقاتەك
مىقى تىمىن اولتور .

ساغىم طبقاتە سطح زىيە يىقىن اولتورايىبە اشىو قوبور . حصول مقصدە
كفايت ايدىر ايسىدە . ساغىم طبقاتە درىن اولدىنى حالە . ثابت عمىق تىمدە
قوبور حىرى تىمسىر وعمال اولدچىتىدىن اولخالە . اراضينك اسقىدىل مېللىرى
مائىت سىبە بىجورىت حاصل اولور : اسقىدىل عملياتە باشلامىزدىن اول
مىرسەك غرىپىسى اوزىرىدە . بىناسىك تىل مەھلىرى اشارت اولدەقدىلەسكە .
اسقىدىل عملياتى اجرا اولتور .

اسقىدىل مېللىرىك انواع مختلفەسى وار ايسىدە لك بىسلى شكل ۷ دە

Sayfa : 47

۴۷ -

كوتلەرىكى وچەك اوچىم يورغوكى سىيورى خىزوى برىل بوچىمىدە .
دىنى انىزىرى بوزارى ودرولنى طوك اىچ باقى اىبە تىلو برىسلىم تىقانى
خارى برىيور چىوى اولوب زىبە چىكىچ وطلوفاق اىبە چاللىور .
بىدە رابىندىكى م سە سە خىلە تىلو برىغول تىيورى كىرەك كىدەسكە .

م بوزارى طوغىرى قەدىرلىور وحمەد بوزغوروى چوزىدەك چىقارىلور
وانىدە . آلك باغ وىش اولان سطح تراك برىمەدارىن آقوب چىقارچىتىدىن
اشىو طوبرانك مائىسىبە اراضينك خالى كىف اولتور . عملياتە مەكوره
اكترا زىدەسە درىن اجرا ايدىلك لازىمكوب بوسالە . يالىگر برىيەك بوزى
كفايت ايتىبە چىكىدىن اولتور تىخنى بىبە اكادەك اوزدە . خصوصاً اعمال ايدىش
بوز چوزلردىن لازىم مىقدارى وىدە . وىسوخ اىبە سىبە وياخود اوچى
بىيىر اىبە رىط ايدىدەك . بىيەك طىسولى ساغىم طبقاتە واصل اولدچىب
مىد اولتور .

- * Vida
- ** Okunamadı
- *** Tel

Sayfa 46

KERESTELER

ARAZİNİN İNCELENMESİ

23- Temel yerinin çeşitli noktalarından kazılarak açılmış olan kuyulardan çıkan toprakların incelenmesiyle çeşitli toprak katlarının eğilmeleri ve sağlam tabakanın derinliği tayin olunur.

Sağlam katlar yer yüzeyine yakın olur ise, bu kuyular hedeflenen amaç için yeterli olur ise de, sağlam katlar derin olduğu halde gayet derin ve fazla miktarda kuyu kazmak zahmetli ve imkânsız olacağından, o halde arazinin iskandil (derinliğini ölçmeye yarayan alet) milleriyle incelenmesi zorunlu hale gelir. İskandille incelemeye başlamazdan önce, arsanın haritası üzerinde binanın temel yerleri işaret olunduktan sonra, iskandille inceleme işlemi gerçekleştirmeye başlanır.

İskandil millerinin muhtelif çeşitleri var ise de en basiti şekil 7 de [Sayfa 47] gösterildiği şekilde ucu burgu gibi sivri helazonlu, biraz yuksunda dahi ağızları yukarı ve içleri dönük yağ ile dolu bir takım katları içeren bir demir çubuk olup yere çekiç ve tokmak ile çakılır.

Daha sonra başındaki halkaya benzer bir kol demiri geçirildikten sonra, hem yukarı doğru kaldırıyor ve hem de burgu gibi çevrilerek çıkarılıyor, bu sırada aletin yağ koyulmaya yarayan T bölümü toprağın bir miktarını alıp çıkaracağından, bu toprağın incelenmesiyle arazinin durumu keşfolunur. Yapılan bu iş genellikle fazlasıyla derinde gerçekleştirilmesi gerekli olup bu halde yalnız bir milin boyu yeterli olmayacağından, o zaman birinci mil eklenmek üzere özel olarak imal edilmiş demir çubuklarından gerekli miktarda vada ve somunlar yardımıyla veyahut ulak perçinler ile yapıştırılarak, milin uzunluğu sağlam kata ulaşmaya kadar uzatılır.

Sayfa : 50

انبو اصول عمالك شاهانده نادرآ مستعمل اولديقتن در سعادتده قوم
 نعل اوزوبه انشا اولغوش اینه جان لوق كې ايسده اوروپاده كرتله مستعمل
 وئاندهس قأ منبت بولديني ومرمعهده دغى تطبيقى قولاي وئمكن اولديني
 چيته اينهك نقتنه مقاوم ايدميسه چيكنه شه وئردد ايدلان نسلرك
 وصورته تأسيس وانناس هر حالده موجب محساندر X

Sayfa 50

Bu yöntem Osmanlı Devleti'nde nadiren kullanılır olduğundan İstanbul'da kum temel üzerine inşa edilmiş binalar hemen yok gibi ise de, Avrupa'da çoğunlukla kullanılmakta ve yararları bilimsel olarak olumlu olduğu ve her halde dahi uygulanması kolay ve mümkün olduğundan binaların ağırlıklarını taşıyabilecekleri şüphe ve tereddüd edilen temellerin bu suretle oluşturulması ve inşası her halde yapılacak en doğru şeydir.

Sayfa : 72

بوله ديوارلرسي حاوي برينامك بدن ديوارلرنيك نخني س = كدچيغ
 و بوله ديوارلرنيك نخني دغى س = كدچيغ دستوربه تعيين اولنور ك
 ن بوله ديوارلرنيك تقريق ايدمچي عمالك عرضيدى

Sayfa 87

Bazı çarşıların üzerindeki tonoz kemerler ile sebillerin üzerindeki kubbeler gibi küçük ve ehemmiyetsiz inşaatta kemerler ile kubbeler tıpkı kâgir kemer ve kubbelerin kalınları gibi inşa edildikten sonra, muntazam bir şekilde tahta ile kaplanarak ve üzeri kurşun veya çin-ka levhalarla örtülerek ve içleri dahi Bağdadî üzerine sıva ile örtülerek kâgir kemer ve kubbenin aynı görünüme sahip ahşaptan dahi kemer ve kubbeler inşa olunur.

Sayfa : 88

تجود مرورد زمانه باصلانوب مقاومتی ضایع اندرک ایندک متانتی
نهلیکایه القابده چکندن هر نوع انشا آند. تجورک اوزرنی سلوکن تعمیر اولان
قرمزی طوبراق بویاسیه بویایرق باصلنق محذورنی رفع ایندکداسکره
استعمال اینجیدر .

سلوکن بویاسی بر قسم قاینامش بزبر ورقسم قاینامش نفت
یاغنی ایکی قسم دوکولوش قرمزی طوبراق بویاسیه قارشیدر برق
استعمال اولور. هر قاتک بدن و بولسه دیوارلی دوشمه حدامت
بر بوتزل بالاسی قدر تقرب اینجیه قدر انشا اولدقدن سکره
هر قاتده لایه برانجیه جق ایسه لایه لر اوزرینه و لایه ترک اولتیجق
ایسه دیوارک وسطک طولانی اولدق لایه لر یا تیریلوب ایکی اوجلرینه
تجود فالر کجوردهدک تثبیت اولور . بالاسی اون دوت ساقیمتره و یا ده
قر اولان بوتزلر بکدیگرندن ایچ ایچ ۱۵ ساقیمتره قاصه ایله و اون دوت
ساقیمتره لکن یکری ایکی ساقیمتره لکه قدر اولنلر دهی ۵۵ ساقیمتره
قاصه ایله وضع اولنق اقتضایندیکندن اوجلری دیواره تثبیت اولنسان
لایه لر استاد اینک اوزره بوتزلر عرضانی اولدق وضع اولدقدن سکره
اوجلریندهکی دایکاره تجود جیوقلر کجوریلوب بسده بوتزلرک اوجلریله
اشبو تجود جیوقلر اوستدهکی قاتک دیواری داخنده قالدق وجهه
بوتزلرک لایه اوست قاتک دیوارلی انشا اولور :

Sayfa 88

Demir zaman aşımıyla paslanıp mukavemetini kayıp **ederek binanın** direncini azaltacağından, her çeşit inşaatta demir üzerine sülüken tabir olunan kırmızı toprak boyasıyla boyayarak paslanmış, zarar görmüş bölümler giderildikten sonra kullanılır.

Sülüken boyası bir kısım kaynamış bezir ve bir kısım kaynamış petrol yağını iki kısım dökülmüş kırmızı toprak boyasıyla karıştırarak sağlanmış olunur ki her katın beden ve bölmesi duvarları döşeme hizasına bir putrel palası eşliğinde oluncaya kadar inşa olunduktan sonra, her bir katta lamba bırakılacak ise lambalar üzerine ve lamba konulamayacak ise duvarın ortasına uzunlamasına olarak **lamba yatırılıp** iki uçlarına demir kamalar geçirilerek sabitleştirilir. Palası **on dört santimetre veya az olan putreller bir değerinden iç içe** 45 santimetre ara ile ve 14 santimetrelikten 22 santimetrelige kadar olanlar dahi 55 santimetre ara ile yerleştirilmesi gerekli olduğundan uçları duvara sabitlenmiş olunan lambalar dayanmak üzere putreller enine olarak yerleştirilmiş olduktan sonra uçlarındaki deliklere demir çubuklar geçirilip, daha sonra putrellerin uçlarıyla bu demir çubuklar ortasındaki katın duvar içerisinde kalacak şekilde putrellerin arasına ortadaki katın duvarları inşa olunur.

Sayfa : 89

— ۸۹ —

اگر دیوار لوله لایه لی بایلو ایسه هر لایه ۱۲ : ۱۶ سانتیمتره اولدی بئندن بوتلر لک اوچلری لاقل ۶ سانتیمتره قدر دیوار داخلده قالی ایچون استاد بایک ۱۸ : ۲۴ سانتیمتره اولسی انضا ایدر .
اگر لایه سز بایلو ایسه استاد بای اولان ۱۲ : ۲۴ سانتیمتره بالطبع کامل دیوار داخلده قانور .

Sayfa 89

Eğer duvarlar kambalı yapılırsa, her bir lamba 12:16 santimetre olduğundan putrellerin uçları yaklaşık 6 santimetre kadar duvar içerisinde kalması için istinad payının 18:23 santimetre olması gerekir.

Eğer lambasız yapılırsa, istinad payı olan 12:24 santimetre doğaç olarak tamamıyla duvar içerisinde kalır.

Sayfa : 89

مع هذا كلكير بنالرد، دخی كرىشرك اوجى طوبغرىدن
طوغرى به دیوار اوزرینه استارایند بریبه چك اولور ایسه كرىشرك دیوارده
قالان قسملری آرز زمان ایچینده، چوریبه چكیندن هر بر قلك بدن وپوله

Sayfa : 90

دیوارلری بولدقدن سكره لایه یانی موجود ایسه لایه‌لر اوزرینه اینه‌نگ
جسانیه مناسب ابادده بیت طیانلری اوزادبگورق هر بر اوطه وصالوند
برطبان چرچیوسى تشکیل اولتور. لایه یانی بر اقلیه جق ایسه هر بر قلك
بدن وپوله و دیوارلری اوقاتی تشکیل ایذچك دوشه ارتقاعضدن دوشه
و كرىشله نخعی مجموعی قدر منحنی بر ارتقاعه واصل اولدقدن سكره
اوطه وصالونك طولنی تشکیل ایذن یان دیوارلری اوزرینه تیور لایه‌لر
تدید و اوجلرینه تیور قالر كچوریطلارك تیت اولدقدن سكره بدن دیوار.
لرئده شكل ۴۶ ده اوانه اولدنی وجهه نك اوجلی وپوله دیوارلرئده
شكل ۴۷ ده اولدنی كچی جفت اوجلی (طیانلق) و یاخود (قانهج) تیور
اولتان تیورلر دوشه محلك عرض و استعمال اوله جق طیان كرىشرك
نخعت نظرأ ۱ : ۳ متره فاصله ایله وضع اولدقدن سكره اوست قلك
دیوارلری انشا و طیان كرىشركی اشو قانهج‌لر واسطه‌یه دیواره ربط
اولدنی طیان چرچیوسى تشکیل اولتور .

Sayfa 89

Bununla birlikte kâgir binalarda dahi kirişlerin ucu doğrudan doğruya duvar üzerine dayandırılacak olur ise, kirişlerin duvarda kalan kısmın kısa zaman içerisinde çürüyeceğinden, her bir katın beden ve bölme [Sayfa 90] duvarlarını bôldükden sonra lamba payı mevcut ise, lambalar üzerine binanın **büyüküğüyle orantılı** boyutlarda meşe tabanlar uzatılarak her bir oda ve salonda bir taban çerçevesi meydana getirilmiş olunur. Lamba payı bırakılmayacak ise her bir katın beden ve bölme duvarları o katı teşkil edecek döşeme yüksekliğinden döşeme ve kirişleme kalınlığının toplamı kadar oluşturulmuş bir yükseklik gerçekleşmiş olduktan sonra oda ve salonların uzunluğunu teşkil eden yan duvarları üzerine demir lambalar uzatılarak ve uçlarına demir kamalar geçirilerek sabitleştirildikten sonra, beden duvarlarında şekil 46 da gösterilmiş olduğu şekilde tek uçlu ve bölme duvarlarında şekil 47 de olduğu gibi çift uçlu tabanlık veyahut kanca tabir olunan **demirler döşeme** yerinin genişliklerine ve kullanılacak taban kirişlerinin kalınlığına göre 1:3 metre ara ile yerleştirilmiş olunduktan sonra, üst katın duvarları inşa ve taban kirişleri bu kancalar vasıtasıyla duvara tutturularak taban çerçevesi oluşturulmuş olunur.

Sayfa : 92

در سعادت کبی اقالیم معتدله ده .

Sayfa : 93

اکثریا جاپنیک ارتقاهي نصف عرضك نكته مساوی و بمضادخی اقالیم خارده اولدینی منقو طاندلری استمال ایتمك مقصدیه اتقی اولهرق انا ایدیلور .

(۱) بر منشور مثلثیك وجهلرندن بریسی طوان اولق لوزره شكل ۱۹ ده .

ارائه اولدینی وجهه انا ایدیلار جاپویه بئیک (اورنوسی) یاخود (بیط)

بانی نمیر اولتوب منشور مذکورك قاعدلرینه یعنی ب و ج و د و ه و ج و ه لرینه

Sayfa 92

İstanbul gibi ılıman iklimli bölgelerde [Sayfa 93] genellikle çatının yüksekliği, genişliğinin yarısının üçte birine eşit ve bazende sıcak iklimli bölgelerde olduğu gibi damlarını kullanabilmek amacıyla açık olarak inşa edilir.

[1] Bir üçgen prizma şekillerinden birisi tavan olmak üzere şekil 49'da gösterilmiş olduğu şekilde inşa edilen çatıya beşik örtüsü yahut basit çatı adı verilir, adı geçen üçgen prizma kaidelerine yani $b r v m i ?$ şekillerine (çatı başlığı) veya (kapalı) $v m b a t$ yan yüzlerine dahi (çatı yüzeyleri) adı verilir. [2] Eğer çatı şekil 50'de gösterildiği şekilde bir duvara dayalı yalnız bir eğimli yüzeyden ibaret olur ise, ona da çardak veyahut sundurma adı verilir. [3] Şekil 51'de gösterildiği gibi çeşitli eğimlerde iki tane beşik örtüsünün birleşmesinden meydana getirilen gelen çatıya birleşik çatı veyahut birleşerek oluşturulan parçaların ismine nisbetle mansarat çatı adı verilir.

[4] Bir dörtlü örtü veya uzunluğunun kaidesi tavan olmak üzere şekil 52'de yapılan çatıya örtülü çatı denir. Dam yapılacak yer dört köşeli ise dört köşeli çatının her tarafta eğimi bir olur ise de uzunca olduğu halde uzunca örtülü çatının şekilleri bir eğimde bulunamayacağından çoğunlukla [5] şekil 53'de gösterilmiş olduğu şekilde adı geçen yerin ölçümü iki başlından birer $b h k h r$ gibi yan örtülü dört köşe ve ortasında $r r$ gibi bir üçgen prizma olmak üzere tüm yüzeyleri aynı eğimde çatı oluşturulmuş olunur. Çoğunlukla örtülecek [6] yer daire ise onun çatısı dahi şekil 54'de olduğu şekilde konik olur.

Binayı süslü göstermek amacıyla bir çok eğimli yüzeyin birleştirilmesiyle teşkil olunan çatıların akıntısı çoğunlukla gerektiği şekilde düzenlenip yerleştirilemeyerek [Sayfa 94] damlardan akan yağmur suların binanın zarar görmesine sebebiyet verdiğinden, mümkün olduğu derecede bu çeşit çatı düzenleme ve inşasından kaçınmak ile akıntı yüzeylerinin en iyi şekilde düzenlenmesine dikkat ve itina etmek gereklidir.

Numarasız ek sayfa

کتابخانه ایستادگی
تعمیرات و ترمیمات
۱۹۰۱ م - ۱۹۰۲ م
۵۵ سائت

(Numarasız ek el yazısı sayfa)

14 santimetre palmesinde ve her daha noksan palmeleri ? için 45 santimetre 14, den 22 santimetreye kadar pali ? putreller için 55 santimetre

Sayfa : 95

﴿ جابريك اصول انناس ﴾

٦٨ - اولاً بالادہ تعریف اولسان کے طباغری دیوارل اوزرینہ
پایر بلوب گوشه لرینہ آجیلان یووالر واسطه سیله بربری اوزرینہ یندی برطوک
چیونلورکه انبو طباغریک هیئت مجموعه ست (طبان چر چیومسی) دینور و انبو
طباغریک میسه جنسندن اولسی مقتضی اولدیقتدن بناتک جماعت نظر آچاب
ویاصره بشک و یا خود آتیلنی استعمال اولور .

بده برافه کریشلرک اوجلری براز پوشولورق طباغری استناد ایده چکی
قدر بر یوا حاصل ایلد کد نصکره چاینک عرضی زیاده لشدکجه ینلرندکی
فاصله تقبیس ابدلک اوزره بکدیگرندن ۳:۵ آرشون ارداق ایل طباغریه
میخلانور .

bindirilerek çivilenir ki bu tabanlara taban çerçevesi denir ve bu tabanların meşe cinsinden olması gerekli olduğundan, binanın büyüklüğüne nazaran çap veya sıra beşlik veyahut altlığı kullanılır.

(2) Daha sonra bırakma kirişlerin uçları biraz yontularak tabanın dayanabileceği kadar bir yuva açıldıktan sonra **çatının merkezleri aralıkça** aralarındaki aralığı kapatabilmek üzere bir diğeriinden 3-5 arşın aralık ile tabanlara çakılır.

(3) Bırakma kirişlerinin ortalarına babalar dik olarak bağlandıktan sonra babaların üzerine balık sırtı şeklinde yatırılarak babalara çivilenir. Daha sonra makaslar, alet uçları bırakma kirişe ve üst uçları balık sırtına çivilenir. Makasların destek ve duvar ile direnci artırılır ve eğilmenin ortaya çıkmaması **temin edildikten** sonra makaslara, bir diğeriine bağlamak üzere makasların üzerine üçer arşın **ara ile** açık olarak aşıklar ve aşıklara dik olarak yani makaslara paralel olarak yarımşar arşın ara ile çatı kirişleri (mertekler) yerleştirilerek aşıklara çivilenir. Merteklerin uçları dışarıya doğru istenilen uzunlukta fazla bırakılarak ve dışarıda kalan uçların altında silme havadanlığı tahtalar ile kaplanarak saçak teşkil olunur. Bu çatı kerestelerinin birbiri üzerine tesadüf eden **[Sayfa 96]** yerlerine yuva açarak kerestelerin tamamını bir diğeri üzerine güzelce bindirmek gerekli olur. Daha sonra merteklerin üzerine sandıklı çam tahtaları saçaktan sırtına doğru bir diğeri üzerine birer miktar bindirilerek üzere çivilenerek çatı kaplaması teşkil olunur. Bazı önemli binalara da çatı kaplaması ahşap binaların yüz ve arka taraflarının kaplamalarında kullanılan çine çatal zeytin, koğuş ve bunun gibi şeylerden teşkil olunur.

Sayfa : 170

اَوْجُحِي فِصْلًا

حافظه ملك و طه مأمور عساكر شاهانك بجمعاً اسكائريه

{ مقالات }
 ۱ —

حافظه ملك و طه مأمور عساكر شاهانك بجمعاً اسكائريه
 خصوص اولان قشله وقره قوغلر ايله بوکا عامل اینه ميريك حفظ
 الصده قطعه نظرندن موفتلك عوادار و رطوبتندن عارى باس محاسن
 اولسي و جوارنگه خانه و مساكن سازه بولفلسي و مواد مایه شفتهك
 سوله جريان ابدیه چكي سورنده زمينك مرتفعه محاسننده انشاهلسي
 باتضا ايدر .

شكلى اینه بارخط اوزره و اچناحل و يا خود دوت چيه اوزرند .

مستطیل اولورلر .

بر خط اوزره انشا اولانلر يك چوق عسکر ایچسون زاده
 اوزون اوله چتندن هم قیل اولور و عهد خبط و ربطی تصیب ايدر .
 بناه علیه نهایت ایکی طابورلقدن زاده بر خط اوزره قشله انشاسي
 چاتر دکادر . عرضسی مساعد اولدنی حاده هموما سنوق مختلفهك
 بر الاطلاق ایچسون قشلهلری جناحل ودها زاده عسکر ایچوند . مستطیل
 انشا اولمیلر .

* Gelecek ders buradan devam edecektir.

Sayfa 170

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKERİ BİNALARIN DÜZENLENMESİ VE OLUŞTURULMASI

(Düşünceler)

1- Vatan topraklarının korunmasıyla görevli askerlerin toplu olarak yerleşmelerine mahsus olan kışla ve karakollar ile bunun gibi devlet binalarının korunaklı saha görüşü açısından yerinin havadar ve rutubetden uzak kuru yerler olması ve civarında ev ve insanların bulunmaması ve kötü kokulu maddelerin ve sıvıların kolaylıkla akabileceği surette yeryüzünün yüksekçe yerlerinde inşa edilmesi gereklidir.

Şekilleri ise ya bir çizgi üzerinde veya çok yönlü veyahut dört cephe üzerinde dikdörtgen biçiminde olurlar.

Bir çizgi üzerine inşa olunanlar pek çok asker için fazla uzun olduğundan **hem tekil olur** ve hemde elde tutulması ve korunması güç olur. Bundan dolayı sonuçta iki taburluktan fazla bir çizgi üzerine kışla inşası **doğru değildir**. Arsası müsait olduğu halde genellikle muhtelif sınıfların bir aylık için kışlanan çok yönlü ve daha fazla asker için de dikdörtgen inşa olunmalıdır.

Sayfa : 180

— ۱۸۰ —

آخور نوبجیاری ایچون هر آخوردہ لزومی مقدار شیردان و یا سدرلر
 بائقی و آخورلرک طوللری قیسهین ایدمه جق صورتده اوزون یاقدن
 اجتناب ایله نهایت ۲۵ : ۳۰ حیوانلق اولق اوزره آخورلر عددی تعیین
 ایلمک لازمدیر

Sayfa 180

Ahır nöbetçileri için her bir ahırda gerekli miktar şirvan veya sedirler yapmak ve ahırların uzunluklarını ısınmayacak surette uzun yapmaktan kaçınmakla ve de sonunda 25:30 hayvanlık olmak üzere ahırların sayısını belirlemek lazımdır.

Sayfa : 175

دوایخانهلرک عرضلری یاغمورلی هوالرده عسکری یوقلمه ایتک ایچون
 مناسب بر نظامده استیجاب ایدمه جک درجهده اوللی و یا خود بو مقصدده مینی
 قشهنک میدان داخلینسه رواقلر انشا ایتلیدیر

Sayfa 175

Salonların genişlikleri yağmurlu havalarda askeri yaklama yapabilmek için uygun bir düzende ve herkesi alabilecek kapasitede olmalı veyahut bu maksada uygun kısların iç meydanında üzeri örtülü etraflar açık yerler inşa etmelidir.

Sayfa : 189

مستور - طرف و كوبريلر، قوللابه جوق مقايستري
مستور جوقور.

مقايستري	مقايستري تطبيق اولدني محال
$\frac{1}{20} : \frac{1}{10}$	ماكابل ايله كورستلردن مسجول كوچك اقسام ائتايه نك تصلياتده استعمال اولسور .
$\frac{1}{50}$	ايبادي 25 مترين نجا اولر ايتيان ائتايه نك اولسا طرفيه مقطرلرده مستعملدر .
$\frac{1}{100}$	ايبادي 25 متره ايله 100 متره پتده محصور ائتايه نك مستعملدر .
$\frac{1}{200}$	بولرلك مقطع عرضي طرفيه ايبادي 100 مترين زياده اولان ائتايه نكده استعمال اولسور .
$\frac{1}{1000}$	بولرلرده مستعمل اولرلك تصليات اولسورلرده و مقطع طولاي نك چون ترمينده استعمال اولسور و مقطع طولاي نك مقطع قابيلردن اولان ائتايه نك مقاس مذكورلر مئل بولرلك بولر مقاس ايله ترمين ايتيلور .
$\frac{1}{1000} : \frac{1}{2000}$	استقامت حوميه نك ائتايه نكده مستعمل خريطة حوميه قوللابور .

* 3 sene (?) dahilinde

** Kargir= Karmızı

*** Ahşap= Sari

**** demir= ... (biraz sarı)

Sayfa 189

Mimar, Yol ve Köprülerde Kullanılacak Ölçekleri İşaret Eden

Cetveldir.

Ölçekler

Ölçeklerin Uygulandığı Yerler

1/10:1/20

Makineler ile kerestelerden yapılan küçük kısmılı
inşaatların ayrıntılarında kullanılır.

1/50

Boyutları 25 metreyi geçmeyen inşaatın kesinleşmiş
çizimlerinde kullanılır.

1/100

Boyutları 25 metre ile 100 metre arasında kalan
inşaatlarda kullanılır.

1/200

Yolların kesin genişlikleriyle boyutları 100 metreden
fazla olan inşaatla kullanılır.

1/1000

Yol ve demiryollarının ayrıntılarında ve kesin belirlenmiş uzunluklarının ölçümü sırasında kullanılır ve belirlenmiş uzunlukların kıyaslanan yüzeyden olan yükseklikleri adı geçen ölçeğin on katı büyük bir ölçek ile ölçülür.

1/2000:1/4000

Genel istikametlerin uyarılmasında kullanılan genel haritalarda kullanılır.

Sayfa : 191

اصرافات مقدرات

**

* Okunamadi

"بجمله = هفت مکتوب
خوبتر از آنست"

- 191 -

(مصارف انشائيةك صورت تخمینی)

** Bir amele=5
metçe... toprak
kazar
***=9

مصارف انشائيةك تخمینی (كشف) ایکی وجهه اجرا اولون
بر تخمینی : اولامرده انشا اولمچق ایله ایچون مقضی اولان مالزمه
انشائيةك هر چیس و نومتدن نه مقدار صرف اولمچق آیری آیری
سیب ایله ایله هرک عموم مالزمه تک قیائی ثانیاً : هر نوع صنعتکارو ایله
عمه اجر تفریک بالغ اولمچق مقدار . ثانیاً : اگر ایله شهر داخلده انشا
ایله چک ایله مالزمه تک بایه اولمچق عمه اولان بیدیت نظراً مصارفات
قلیه ووقوسی ملحوظ اولان مصارف غیر معینه مقابل بکون عمومی بوزده
ماسب بر مقدار تعیین ایله هرک مصارفات قلیه و تفرقه آمیه مذکور
بکون برقم مصارف شم و علاوه سیله در ی

ایکتیمی : انشا آنکه هر اقتسامی ایچون مستعمل اولان واحد
قاسیرک ایچس و عمه بر بیه سیب مالزمه انشائية اماندن عبارت اولان
بالله مصارفات انشائية لرت نظراً ایله اقسام مختلفه تک مصارفی باطباب
قدر ایسکن عبارتدر . بوجالده دخی شهر داخلده ایلان ایله ایچون
مصارفات قلیه ووقوسی ملحوظ اولان مصارفات غیر معینه ایله بر لنگه
اولمق باله بیان اولمچق وجهه مصارفات قلیه و تفرقه آمیه برقم
مصرف بکون عمومی شم اولور .

Sayfa 191

(İNŞAAT MASRAFLARININ TAHMİN ŞEKLİ)

İnşaat masraflarının tahmini (keşif) iki şekilde gerçekleştirilir.

Birincisi: İnşaa olunacak bina için gerekli olan inşaat malzemesinin her cins ve çeşidinden ne miktar harcanacağı aynı hesap edilerek tüm malzemenin fiyatı. İkinci olarak: Her çeşit sanatkâr ve işçi ile amele ücretlerinin ulaşmış olacağı miktar. Üçüncü olarak : Eğer bina şehir içerisinde inşa edilecek ise malzemenin satın alınacağı yere olan uzaklığına oranla nakliye masrafları ve meydana gelmesi muhtemel olan sıra dışı masraflar ile genel toplam karşılığı yüzde uygun bir miktar tayin edilerek nakliye masrafları ve diğer harcamalar adı altında adı geçen yeküne bir masraf kalemi daha ilâve edilmesiyedir.

İkincisi: İnşaatın herbir kısmı için kullanılacak olan anlaşma oranlarının işçi ve amele yevmiyesiyle inşaat malzemelerinden ibaret olan bütün inşaat masraflarına oranla binanın çeşitli kısımlarının masraflarını hesap ederek takdir edilmesinden ibarettir. Bu halde dahi şehir içerisinde yapılan binalar için nakliye masrafları ortaya çıkacağı düşünülen sıra dışı masraflar ile birlikte hesap edilerek yukarıda belirtildiği şekilde nakliye masrafları ve diğer masraflar adı altında bir masraf kalemi genel masraf toplamına ilâve edilir.

Sayfa : 193

سال ۳ طوان شكك تحريرت دائر

** مذکور فرمول خانہ سفنك تحتہ آہنچق لہاسندن كوتيش

ایمان سول اولاس بیراغندن المرافق سلجیکاری زار و بیطاطار

** İki cephe و اووردی سو یول یاسه شیندی ایکی قات

* Koltuklar

Sayfa 195

Örnek 3 Tavan Şeklinin Yazılmasına Dair

Adı geçen karakol binası damının altına Ayancık lattasından giriş, kalas yapığundan etrafı silikâri zar ve koltuktur.

Sayfa : 201

مع مافیہ زبردگی مثال درسامندہ کوچک بر قرغول انشاسنه دائر
 * ہما امکن معلومات مقتضیہی حاوی ولدیندن درجیہ اکتفا اولدی :
 بالارادہ سنیہ حضرت خلافتیناہی مفریکونندہ انشاسی منصور بولسان
 و بیادہ عسا کر شاہانسنہ مخصوص اولہرقی ترتیب و رسم ایڈیلان رسم
 * Okunamada

Sayfa : 202

— ۲۰۲ —

ویلاتلری موجینجه (۰۰۰) متره مرینندہ بر نقرات قنوشیہ بر ضابط
 اوطلسی ومع ایستخانہ اوج عدد خلایری و کرسی صخری حای زردہ
 تریف ایڈیلکی وجہه نشینلان تکیل و دوشماسی زمیندن ۰.۶۵
 متره مرتفع مین وستحکم و (۰۰۰) متره ارتفاعندہ بر باب قرغولخانک
 مسارات انشاسنی مین کشف اول دقتریدر. / قرضیل
 ** Fazla
 *** Fazla

Sayfa : 203

— ۲۰۳ —

کیر جیه خالص خرج ایه مزوج بدن و بوله نظری
 وز زمین سوپستدن بوقارو بودوروم قاتی
 تشکیل ایدن دوشمه سوپسته دگین * Okunamadi
 عینی مالزله ایه طاش دیوار
 الناسی

	دوراً	عرضاً	قدماً
	—	—	—
زمین سوپسته قدر بدن تعل دیوارلی	۲۱	۱,۱۰	۲
زمین سوپستدن دوشمه قدر طاش دیوارلی	۲۱	۱	۰,۶۰
بوله دیوارلریك نظری (دوشمه تحت قدر)	۰,۷۰	۱,۶۰	۱,۶۰
تفرات خللازلیك دوشمه سوپسته قدر بوله نظری	۱۴۴ [ya da] 44	۱	۱,۶۰
	تکلیاً	—	—
فی هر ذراع مکعب	—	—	—

*** kireç/1

۶۰

۲۶۸,۳۱۰

کیر جیه
 خالص
 خرج
 ایه
 مزوج
 ایکی
 عیندیکی
 سرنگو
 غه
 خطلی
 درون
 ویردی

غیردیش

۱۷۸۳۸,۹

**** kum/2

(۳)

ذکر اولان نظری اوزرینده کیر جیه خالص خرج ایه
 مزوج ایکی عیندیکی سرنگو غه خطلی درون ویردی
 ایزدیر و قومی کتاندیر خرج ایه سیومل و اوزری ایکی قات
 ***** Okunamadi

Sayfa : 204

— ۲۰۴ —

رنکلی سوزمه مرمر کج بادانلی وسوکلک تربیت
 طاشنندن وجه مریشی اینجه طرفه تویلی
 طاش پروزلو وطیانر سطحلری خالص خرج
 ایله مخترج مالزومه طاشی دوستلی ورنجی
 درجده تجور رح ورنج دوگه طاشلی
 آینه جامل واینی بوزی یاغلی بویالی
 چیرملی بامدن سیلمه چیر چیرملی
 تجور بارماقلی پنجره لری
 حاوی اطراف اربینه
 انشا اؤک جنق بدن
 دیوار لری

* Okunamadı

دولاً	فدأ
۶	۳
۷۱	۵

دیوارلرک قیاشی سطحی اوزرینه حساب
 اولغوش اولد یقندن عرضی ضرب ایلمیه ریک
 تریباً مقداری کوسترلشدر .
 (پنجره و قیولری)

تریباً
 ۳۵۵

قطعات	عرضاً	فدأ	
۱۰	۱،۴	۳	اوطه و قنوش پنجره لری
۴	۰،۷۵	۱،۵	خلا پنجره لری
۱	۲	۰،۵	قبو اوسنی پنجره سی
۱	۲	۳،۲۵	بیوک قبو

Sayfa : 205

— ۲۰۵ —

زیربنا

—

۵۴

مجموع زیربنا

—

دیوار سیمی

۳۵۵

بجیره و قبو حجی منها

۵۴

۳۰۱

فی هر متره مربعی ایچون

۶۳

خروش

۱۸۹۹۴,۵

بروجه مشروح انشا اولمحق طاش پروازکی وجوه مرتبه سیه

برابر بر مقلقاری

قطعات عرضاً قداً

— — —

۹۶ ۱۰ ۱,۷۶ ۳,۲۲ ضابطان اولمسی و قنوش بجیره لاری

۴۸ ۵۴ ۱,۱۸ ۱,۸۶ خلا بجیره لاری

۱۸ ۱ ۰,۵ قبو اوستی بجیره لاری

فی هر متره مربعی

۳ ۱۲۰۰

خروش

۳۶۰۰

Sayfa 201

Bununla birlikte aşağıda verilen örnek İstanbul'da küçük bir karakol inşasına dair imkân dahilinde yeterli bilgiyi içermekte olduğundan sadece buraya aktarılması yeterli görüldü:

Padişahın iradesi ve izniyle Bakırköy'de inşası tasarlanmış bulunan ve piyade askerlerine mahsus olarak düzenlenen ve hazırlanan resim [Sayfa 202] ve plânları gereğince (...) metre yazlık erkoğuşuyla bir zabıt odası ile birlikte abdesthane üç adet helâlan ve gezintî yerlerini içeren aşağıda tarif edildiği şekilde **tüm okları ve döşemesi** zeminden 0,65 (fazla) metre yükseklikte dayanıklı ve korunaklı ve (...) metre yüksekliğinde bir adet karakol binasının inşaat masraflarını gösteren ilk keşif defteridir.

[2]

Çizimleri gereğince kazısı yapılan temel yerlerine adı geçen yer civarındaki ocaklardan çıkan yeni karataş ve dere kumu ve çalıt [Sayfa 203] kireciyle kaliteli harç ile karıştırılmış beden ve bölme temelleri ve zemin seviyesinden yukarı ve bodrum katını teşkil eden döşeme seviyesine kadar aynı malzeme ile taş duvar inşası

Uzaklık	Enine	Boyuna
A	A	A
71	1,1	2 zemin seviyesine kadar beden temel duvarları
71	1	0,65 zemin seviyesinden döşemeye kadar taş duvarlar
44	0,75	1,65 bölme duvarlarının temelleri[döşeme altına kadar]
6	1	1,65 neferat helâlanının döşeme seviyesine kadar bölme temeller

A	Fi beher zira' hacmine
298,315	60
guruş	
17838,9	

(3)

Bahsedilen temeller kara taş ve kaliteli (Kireç:1 - Kum:2) harç ile kanştırılmış iki mahallinde iki sıra tuğla hatlı içi ve dışı (ince dere) kumlu ketanlar harç ile sıvalı ve üzeri iki kat [Sayfa 204] renkli süzme memmer kireç badanalı ve sökelik teriste taşından görülen taraflı ince taraflı tesviyeli taş pervazlı ve taban yüzeyleri kaliteli harç ile kanştırılmış malzeme taşı döşeli ve birinci **dereceden** demir menteşe ve pirinç dökme takımı ayna camlı ve iki yüzü yağlı boyalı çirali çamdan silme çerçeveli demir parmaklı pencereleri içeren dört tarafına inşa olunacak beden duvarları:

Uzaklık	Boyuna
A	A
71	5

Terbiyan (kare) 355

Duvarların fiatı yüzeyi üzerine hesap edilmiş olduğundan enini göstermeyerek terbiyan miktarı gösterilmiştir.

(Pencere ve Kapıları)

Sayı	Enine	Boyuna
A	A	A
10	1,4	3 oda ve koğuş pencereleri
4	0,75	1,5 helâ pencereleri
1	2	0,5 kapı üstü penceresi
1	2	3,25 büyük kapı

Sayfa 205

terbiyan

A

54

toplam terbiyan

A

355 duvar hacmi

54 pencere ve kapı hacmi ve diğerleri

301

Fi her bir metre hacim için

63

18994,5 guruş

Belirtildiği gibi inşa olunacak taş pervazını görünen taraflarıyla beraber parmaklıklar

	Sayısı	Enine	Boyuna	
	K	A	A	A
pencereleri	96	10	1,76	3,22 zabitan odası ve koğuş
	8	04	1,18	1,86 helâ pencereleri
	8	1	2	0,5 kapı üstü penceresi
Kıyye (Okka)	fi her bir metre hacim			
1200	X	3		
3600 guruş				

1582 SNK

- TÜRK TARİHİNİN
ANA HATLARI
ATLANTA 1 sayfa
- İslam TARİHİ
ÇALIŞMALAR,
1 sayfa. 6 sayfa
- Dikkate alınmış
Kesim . 6 sayfa.

TÜRK TARİHİNİN ANA HATLARI

1931
ANKARA

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1582

Yazar : [Atlas]

Cild : Vişne Çürüğü

Ebadı :

En : 28.5 cm.

Boy : 39.5 cm.

Sayfa Adedi : 41

Not : Eserin içerisinde daktilo ile yazılmış el yazısı
ilâveli 6 sayfalık bir not bulunmaktadır.

Sayfa : 1

II

Muhtemelen lüzat
idare ettiği meşhur
muharabeler hangileridir?
İsimlerini yazınız?

Bu muharebeler kimler
olmuştur - Peygamber
- tünlerini hangilerinde
de muaff oldu hangisi
sizde muaffak oldu?

III Japanyaya (Tudulusi) girdi
İslamı Kuranı deneme - hangisi
Kabilelere mensup tur? adı nedir.
Japanyaya geçirdiği ordu
Kaç kişi idi? Bu askerler

Sayfa : 2

nereli ödüler Bu arada
içinde kaç arap asker
vardı?

İslamlar İspanyayı
yaptıktan sonra
Fransa işlerinde
nereye kadar ilerle-
mişlerdi? Bu
mekki

Sayfa : 3

I. İsteyen arabîni veriz
Sualler

I Yemende ~~medeniyet~~ ^{isteyen} medeniyeti
~~medeniyet~~ Kimler Kurmuş
olabilirler? Yalnız medeniyet
evvelî Anaholada Eti medeniyet
evvelerine benzeyormü?

II Medinenin ~~asıl ismi~~
~~asıl ismi~~ (Yusef) Orca Peggamber
Memetin hırcetinde asıl
ehaliyi hangı okıplardan
hangı dınlara mensup idi
Yahudilerden medasi ne'den
gelmişlerdi?

II Peggamber haste oldu. fakat
hastalığına meda ehemmigh ni fü
anlatırhadi - 2 sun zartında fü ad.

Sayfa : 4

Oldu rafikası 18 yaşında
 Sysonin Kucagında . Byza
 farkına varmakazın bu
 birak cesedi bu midde
 dizinde yatırdı, farkına
 Varır varmaz o zaman ki kap
 adetine taban feryadı figme
 başladı . Ve ... urhumu töcre
 rinde yalmız biraktı .
 Vaveyla izbirine yevapte
 ditakati calp manzaralar da
 faaliyetler görüldü . Ömer
 Ölmüş Muhammedin cesedini
 iletir görem oldu . Bu zat Memed
 Poygamber alarak mirze talorak
^{ayılmas alarak}
~~atılmas~~ ^{seni zar ve taldir ediyordu}
 Hi bu tadar kuturak bu adanın

Sayfa : 5

Oluşumuna gayri
 Caiz olduğu Kazaatına
 Vazirlik lağ edildi, mecutta
 Toplanmış olan halkın
 Çiine girde ve arzı
 Çiiktığı kadar lağızarate
 benim ve sizin sendiğim
 bu adam bize bir tek
 Veda kelime kullanmak
 sizin lizi ve diingayi
 terk eder mi? Çimer
 sendiğim anlaşımadım
 gaypetim mehrüm bir
 mefrüreci gibi pername
 ye dönmiş olduğu bir
 dakikada müdeblis, mehtub

Sayfa : 6

essur, melâdi:
 hayâtünden sonuna
 kadar yüksek islâm
 sisteminin müessesinin
 yakışın anlayıcısı. Ömer
 Karşısında dikildi
 yavaş Ömer yavaş aldı.
 Ebu Bekir Ömer'in hitâ
 ettiği cemaatin içine
 girmeden emel olmuş
 Mehmet Peygamberi dört
 Camîrîli İsmâ'îlî
 İsmâ'îlî sâkıflı hâsârında
 Kâpîsünden hakikat
 görmüş idi

Sayfa : 2

Muhammet , iptida Allahın resulüym diyerek ortaya çıkmıştır .Bunu düşünmemiştir .Bu düşünce, senelerce mücadele ettikten sonra ve fikirlerini negreyledikten sonra kendisinde hasil olmuştur .

Burada bir lahza durmak ve islâm dininin beşigini nerede bulabileceğimizi düşünmek yararlı olur .

Takım zamanlara gelinceye kadar , gayet büyük bir meşhuliyet içinde bulunan bu müşkül mesele son zamanlarda bütün bütün başka bir mansara almıştır.

Muhammedin dinî faaliyetine nasıl başladığı meselesinin anahtarlarını daha kadim kaviimlerde aramak iktiza eder .

Anahtar bir telâkkidir.O telâkki ise , şairlerin ilhamı, doğrudan doğruya ilâhî bir tesir olduğuna kanaatından ibarettir . Kadim araçlar dahi girin menşei hakkında aynı telâkkiye maliktiler. Yalnız şu fark ile ki , onların mortai nasarına göre şairlik kabiliyetinin ayarınca cislerin ilhamı neticesi idi. Araçlarca , cisler , ^{şairler} ~~şairler~~, şair bazı haseler sayesinde, insanlara mansum şu söylenecek melekesini verebilirdi . Kâhinlere de , güya , şairten haber vermek,mesinin ve istikbalin sırlarını keşfetmek kudretini ilham edebilirdi.

Sayfa : 3

Arapçada *ğair* kelimesinin (bütün kimselerden daha çok bilen adam) manasını ifade etmesi basit bir tesadüf eseri değildir .

Bir de şunu ilave edelim ki , cinlere yahut İstif ve habis ruhlarla itikat , gerek kadim gerek muhhar arapların muhayyalesinde sair kavimlerde olduğundan pek ziyade mühim bir unsur teşkil eder . Bu hususiyet , arabistan ikliminin hususî şartlarından , coğrafî vasıyetinden , asîm , korkunç ve sakit çölllerinden ileri gelir . Bu telakki , arabistanda her zaman o kadar canlı ve derin olmuştur ki, Muhammet dahi cinlerin vücuduna semîî surette itikat etmiştir ; *ğair*lere *ğair* ilham ettiklerine kemi idi . Muhammed'in İsa ve Musa dinlerine dair öğrendiği şeylerin kâffesi bu itikadını , ruhunda takviye ve teyit etmişti .

İsaya atfolunan mucizelerin kıssâ azami cinleri taretmekten ibarettir . Muhammet dahi bütün cinleri habis ruhlar gibi telâkki etti ve onları şeytanlarla bir saydı .

Kur'anda şu satırlar vardır : (Ben... gıslî duran , insanların göğsünde fiaildiyân vesvesân gerrinden... Allaha iltica ederim...)

Sayfa : 4

- 4 -

Muhammede göre cinle şeytan aynı manadadır ,
veevastir . Muhammet , cinleri şeytanları habis
ruhlar olmak üzere mahkûm eder ve kendisinin cinler
tarafından ilham edilmiş bir şair olmadığını şid-
detle iddia eder . Bununla beraber Muhammet , diğer
tarafıdan tabiat fevkinde ilhamlara maruz kaldığına
kanidir . Bundan dolayı hislerini ve zihnini şiddet-
le kırıttıran , fikirlerini , tabiat fevkinde bir
mançes atfetti . Muhammet , ilhamatını cinlerden
almadığını ve fakat cinlerden yüksek olan Allıhtan
aldığını söyler . Bu sebeple Kur'an ayetlerinin
mansum değil mansur olduğuna delil gösterir .
Muhammet her halde başlangıçta batını şedit bir
hayecana maruz kalmış oldu ; birtakım dinî endişeler
ve vicdanî mülâhazaları samimî surette üslûdü .

Muhammedin namûkâr ve samimî olduğuna , hakike-
ten bir menfaat ve fikrinden arî olarak ortaya
atıldığına şüphesiz yoktur . O , arkadaşlarının ahlâkî
ve dinî şartlarını islah gibi yüksek bir gaye takip
etti ediyordu .

İLK VAKİ :

Sayfa : 5

Muhammedin peygamberliğine işaret olarak harikulade vakalar hakkında hayalî birçok malumat , bir çok mekâshâfât vardır . Bunlara nazaran Muhammede daha çocukluğundan itibaren hırs yerlerde , taşlar ve ağaçlar hürmet arzederler ve ona Allahın resulü diye selamlarlardı .

Muhammedin peygamberliğinin başlangıcına dair en kadim rivayetlere göre Muhammedin risalet vasıfesi, sadık rüyaların tekerrürü ile başlar ; aynı zamanda Muhammedte yalınislişe karşı büyük bir aşkâbet peyda oldu . Mekkedden bir saatlik yolda bulunan Hara dağında bir mağaraya çekilinceyi âdet edinmişti. Orada bir gün uykuda iken kendine dedi ki ; " Ya Muhammet , sen Allahın resulü'sün!" Muhammet diedik kalktı. Titresmeye başladı. Sora hemen zevce'si Hatice'nin yanına koştu . Haykırdı " Ört beni! Ört beni! " sora tekrar o sesi işitti. Bu defa daha çok korktu . O zaman Muhammed'i teskin için söz şüylileyen mahlûk meydana çıkarak : " Ya Muhammet, ben Cibrilim, sen Allahın Mesulü'sün! " dedi ve ilâve etti: İkrâ(ilân et)...

Bütün bu hikâyeleri ve ilk bir vahi vukna geldiği dair an'aneyi , rivayet olundığı gibi kabul etmek biraz hafiflik olur .

Mevcut surelerden hiçbirisi Muhammedin mail olduğu vakalarının tahminenahi lîki addedilemez. Bu sureler ,

Sayfa : 6

Muhammede açık sırada payda olmaç bir çimçek gibi günün birinde birdenbire gelmediler. Muhammedin beyan ettiğı sureler usun bir devirde dinî tafakküratının mansulu olmaçlardır .

Muhammet bu surelere birçok çalıştıktan ve tetkikler yaptıktan sora edebî bir çekil vernaçtır . Mamafih kendisini tahrik eden batınî şmilin , yukarda isah edildiğı veçhile , tabiatın fevkinde bir vücüt olduğuna kani idi .

Muhammedin Allah resulü olmak mefnusuna vasil olmadan evvel geçirdiğı en belli safhaları , nelerden ibaret olduğuna Kur'anın ayetleriyle teğrih etmek mümkündür : Muhammedi harekete sevkeden şmil azimî heyecanlar idi . Ondan sora irticalen ilk dinî meçriyatda bulunan bir vâis oldu , vâislikten Nebiliğe, Nebilikten de nihayet Allahın resulü haline geçiyor. İçinde yaşadığı içtimâî heyetin manevî menfaati için, büyük hakikat namına, mücahedeye atılmaç olan Muhammet, sonunda Teokratik bir imparatorluğun reisi mutlakı , bütün dünyaya hakim olmak iddiasını besleyen maharip bir dinin müessesesi sıfatile terki hayat etti . Bu iki netice munhasıran kendisinin manevî ve fikrî kuvvetinin mansulu idi .

YAZAN: LİVA GENERALİ C.F. ASPINALL OGLANDER

Tercüme eden

MUHARREM FEYZİ

ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

İngilizlerin Gelibolu
Seferinin Resmî Tarihi

Akşam gazetesinde tırlıkla editörlüğü.

1873

NAŞİRİ

KANAAT KÜTÜPHANESİ

1932

Yazan: Liva Generali C.F Aspinall Oglunder

**Tercüme eden
Muharem Feyzi**

ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

**İngilizlerin Gelibolu Seferinin Resmî Tarihi
Akşam gazetesinde tefrika edilmiştir**

**Naşiri
Kanaat Kütüphanesi
1932**

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1873

**Yazar : General Cecil Faber Aspinall Oglunder
[Çev: Muharem Feyzi (Togay)]**

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 17 cm.

Boy : 24 cm.

Sayfa Adedi : 267 + 2

Sayfa : 1

Büyük bir kumandan, asil bir
düşman ve âlicenap bir dost şerefine,

Türkiye Cümhur Reisi

Gazi

Mustafa Kemal

Hararetle

HAŞRETLE İNGİLTERE
KIRALI'NIN HÜKÜMETİ TARAFINDAN
TAKDİR KILINMIŞTIR.

İnşanın yetiğindiyi vadede dahi ve kudretinin deyiş
manlari tarafından bir bardık ve istanına şanlı
süsifa da. Bu hatıfın neçiz mülcemini, Mustafa Kemal
Kahramanı Gazi Mustafa Kemal Hararetle
en derin tazimlayının külfen kabulünü idişham eyler.
29. Nisan 1915. Şyam Kuvvetlerinden
Muharrem Fezzi

Sayfa : 9

MÜELLİFİN MUKADDİMESİ

Harbi umumi sicillâtının ihtiva ettiği kısıtlardan hiç biri Çanakkaleyi zorlamak üzere Britanyanın yapmış olduğu gayret ve fedakârlığı nakli ve tasvir eden tarih kadar umumi kariî heyecana getirerek fevkalâde alâkasını uyandırmamakta ve asker, bahriyeli ve siyasi adam için gayet kıymetli canli dersler teşkil etmektedir. Çanakkale seferi, en tarihi bir sahnede en asil silâh müharezesini göstermek üzere icra edilmiş muhteşem bir tiyatroya benzer. Bu muharebe İngilizlere Harbi umuminin ehemmiyeti gayet şumullü meselelerini muvaffakiyet ile halsetmeğe ve ihtimal kat'i faide ve neticeler temin etmeğe en münâsit fırsatları vermiş idi. Neticesinin muvaffakiyetsiz olmasının başlıca sebebi asırlardanberi kararlaştırmış olan harp kaide ve düsturlarının ihmal edilmiş olmasıdır.

Çanakkale seferi, bu muharebelere iştirak edenlerden İngiliz olsun, Avustralyalı olsun, Yeni Zeland'lı olsun, Fransız olsun, yahut Türk olsun - hepsinin de gösterdiği kahramanlık, fedailik beşeri gayret ve hîmmetin evci ballısına irişmiştir. Çanakkale muharebeleri vâsi bir mikyas üzere bahri ve askeri harekâtın müstereken icra edilmesine yegâne bir misal teşkil ettiği gibi telörgüler ve mitralyözler ile müdafaa edilmiş ve gayri mahfuz düz sahillerin hücum ile alınmasının tarihte yegâne misalini arz etmektedir.

Harbi umuminin resmî tarihleri için ervelce düşünülen proje mucibince Çanakkale muharebelerinin ayrı ayrı iki kısma tefrik edilmesi takarrür etmiştir: Bahriye müverrihleri bu muharebelerde donanmanın gösterdiği hizmet ve gayreti ve askeri müverrihler dahî karadaki muharebeleri nakli

Sayfa : 10

ÇANAKKALE

ve hikâye edecekler idi. Çanakkale muharebelerinin de-nize ait kısmı Harbi umumi-nin resmi bahri tarihinin ikinci ve üçüncü ciltlerinde nakl ve hikâye edilmiştir. Fakat müteveffa Sir Julian Corbett donanmanın icraat ve harekâtını karadaki harekât ile uzun uzadıya meşgul olmakuzun ta-rif ve tasvir atmenen gayri mümkün olduğunu anlamıştır.

Mumaleyleh gibi Gelibolu seferinin resmi tarihinin müellifi dahi bahri tarihi yazan arka-daşının bir derece izni takip etmeğe ve bu seferin bahri cihetinin bir krokiisini yapma-ğa lüzum görmüştür.

Bilhassa ihraç harekâtına ait vakıaların tarif ve tasvirinde harbin bahri cihetinden bahse-dilmesine zaruret hasıl olma-ytır. Ihraç harekâtı esasında İngilterenin en eski müdafaa-i millîye idaresi olan ordu ile donanma ıkkı ve samimi teçri-kimesaide bulunarak çalışmış-lar idi.

Çanakkale muharebelerinin resmi askeri tarihi iki cilt üzeri-ne tahrir edilmiştir. Birinci cilt Türkiyenin harbe girmesinden 1915 mayısının ortalarına ka-dar geçen vakayün cereya-nından bahsediyor. İkinci cilt

Gelibolu şifhicesiresinde son tabliye dahil olduğu halde mu-ahharen cereyan eden hadise ve muharebelerden bahistir.

Harbi umuminin daha baş-langıcından itibaren gerek İn-giliz Harbiye nezareti ve Bahriye nezareti ve gerek İn-gilterenin mes'ul nazırları Çanakkalenin zaftı, bahri hare-kâtın ziyade askeri harekâtı icap edeceğini tayıkile kavra-mışlar idi.

Hatta 1914 teçrînisanesinde İngiliz harb' çürsünde böyle bir tezebbüs fikri ilk defa mevzuubaha olduğu zaman sırf kâfi derecede askeri kuvvetlerin elde mevcut olmamasın-dan dolayı bu tasavvurdan vazgeçilmiş idi.

Muahharen gene o sene zarfında Fransız sahneli harbin-de muharebe bir çıkmaza gir-diği zannile İngiltere hükümeti artmakta olan askeri kuvvetti-nin istihdamı için yeni bir sah-nei harp bulmak muvafık olup olmayacağını düşünmeğe başlamış idi. Yeni bir sahneli harpte İngilterenin saiveti as-keriyesinden daha ziyade isti-fade edileceğini ve düşmana en kuvvetli tahayyüt noktasından ziyade en zayıf noktasında en kuvvetli darbenin indirileceğini

Sayfa : 11

Muharebeleri

İngiltere hükümeti düşünüyor idi.

Fakat bu siyasete Fransa şiddetle muarız idi. Burada nihai zaferin istisnal edilebileceği yegâne sahneli harbin Fransa olduğu hakkında kuvvetli bir kanaat var idi.

Gerek Fransa Başkumandanlığı, gerek Fransadaki İngiliz karargâhı umumiî Fransa sahneli harbine hasredilmesine lüzum gördükleri İngilterenin esas kuvvet ve gayretinin her hangi tâli bir tepebbüse ile zaafa uğratılmasına şiddetle muhalif idi.

Bu fikrin doğru olup olmadığı daha bir çok seneler askerî erbabı tetkiki şüpheât içgal edecektir. Lâkin sorusu muhakkaktır ki 1915 kâmunun-sanisinde İngilterenin askerî menabü Fransada ilkbaharda yapılacak esas taarruza ilâveten yeni ve âcil diğer bir tepebbüse girişilmesine müsaîit değildi.

Maahaza İngilterede hayli kuvvetli taraftarı olan başka bir fikir var idi: Şimdiki zamanda en âkilâne siyaset garp cephesinin ehemmiyetini ilerde istifade edilecek bir sahneli harp olarak telâkki etmeli ve Fransada yapılacak ilkbahar taarruzundan sarlı nazar

edilmeli ve burada muvakkaten tedafüî bir vaziyet almalı ve Türkiyeyi imha etmek, Rusyanın imdadına girmek ve Balkan devletlerini hilâf rûmresi etrafına toplamak için Şarkı karıştırmak kuvvetli ve nağihani bir darbe indirmelidir.

Bu noktada maruf Alman bahri ve askerî mütehaasurlarının fikrine itla haazil etmek Gelibolu seferini tetkik edecekler için faideden hali olmayacaktır. Bunun için bunların fikirlerini nakli ve kaydediyoruz. Bunların arasında Alman bahriye nazırı amiral Von Töppel'in daha 1913 martının on ikisinde yazmış olduğu şu satırlar şayanı dikkat bulunuyor :

"Çanakkale meselesi Balkanları tehîç ediyor. Tehlikeli bir vaziyette bulunuyoruz : Küçük bir hükümetin alabura olması ve sukut etmesi bütün harbin cereyanına mühlîk bir surette tesîr edebilir..

Alman Bahriye nazırı 21 martta dahi şu satırları yazmıştır :

"Çanakkale boğazının zorlanması bizim için vahim bir darbe olacaktı... Elimizde hiç bir koz kalmıyacaktı..

General Ludendorff'un Harp

Sayfa : 12

ÇANAKKALE

hatıratı eserinde bu maruf Alman komandanı Çanakkalede yapılan bahri taarruzun ehemmiyetini berveçiatı izah etmiştir.

"Eğer düşman donanmaları boğazları işgal edip Karadenize hâkim olsalardı Rusya muhtaç olduğu mühimmat ile teçhiz edilebilecekti. O zaman Almanyanın şarkındaki muharebeler bizim için çok vahim bir şekil ve mahiyet alacaktı.

İtilâf devletleri cenubi Rusya ve Romanyadaki zahire anbarlarından istifade edecekler idi. Romanya krallığı daha evvel harbe girmiş olacak idi.

Bu tafsilât boğazların ve binaenaleyh Türkiyenin Almanyanın şark cephesi ve bütün harp vaziyeti için haliz bulunduğu ehemmiyeti açık bir surette göstermektedir.

Şurası şayısı teessüftür ki 1915 senesi iptidalarında gayet ehemmiyetli bir karar verileceği sırada İngiltere hükümeti harbiye nezaretinde ehliyet ve salâhiyet sahibi olup umum vaziyeti askeriyeyi geniş ve müstakil bir nazarla gözden geçirerek hükümete vesayada bulunabilecek bir erkânı harbiye umumiyenin muavenetinden mahrum bulunuyor idi.

Bunun neticesi olarak bir sahneli harbin bile ihtiyacına kâfi mühimmat yetiştirilemediği halde iki sahneli harpte aynı zamanda taarruzi harekâtta bulunulmasını hükümet tasdik etmiş ve neticede her iki sahneli harpte dahi muvaffakiyetsizlik hasıl olmuştur.

Şöyle ki 1915 kânunusaniainin iptidalarında Rusların iltiması üzerine İngiltere hükümeti Kafkasya hududundaki Türklerin Rusların üzerine icra etmekte oldukları tazyiki tahfif için Çanakkalede bahri bir nümeriş yapmağa karar vermiştir. Birtakım meş'um esab ve netayicin bir arıya gelmesinden dolayı bidayette Çanakkale boğazını zorlamak için donanmanın ordudan istilane etmekatrin yapacağı sade bir teşebbüs, baskın yapmak için ihtimal ve imkânı büsbütün kaybolduktan sonra boğazın dar yerlerindeki istihkâmların zaptı maksadile bahri ve herri müpterek harekâtın yapılmasını ve nihayet Gelibolu şibihcezi-resinin zaptı için büyük bir askerî seferin icra edilmesini in- taç etmiştir.

General Hamblin'un Çanakkale sahneli harbindeki kuvvetleri kadar maddî ve manevî

Sayfa : 13

Muharebeleri

muhavemeti kıracak bu kadar ağır çerahi ve sakını ve mahrumiyetler içinde tarihte hiç bir ordunun harbettığı ihtimal vaki değildir. Filvaki ilk baharın iptidalarında kısa bir müddet için Gelibolu şibhceziresi ve bunun sahillerini okşayan sular emsalsiz bir güzellik arz ediyor. Fakat müttefiklerin işgal ettiği dar yerler her mevsimde çıplak ve muvabhiş idi.

İşgal sahalarında ne içecek su ne de erzak var idi. Filvaki muahharen Helles ile Suria'da içecek su meselesi halledilmiş iken Anzak muntakasında su meselesi harbin bidayetinden sonuna kadar her gün büyük bir gâle olmuştur.

Mayısta havalar muharebe için mükemmel idi. Lâkin sonraları havalar son derecede değişmiş ve pek tahammülferas olmuştur. Temmuz ve ağustosta sıcaklar hattıstivaya tesadüf eden memleketlerdeki kadar yakıcı idi. Halbuki sonbaharda ve kış iptidalarında soğuklar o kadar şiddetli olmuştur ki yalnız iki gün zarfında 15,000 kişinin azayı bedenini dondurduğundan yahut soğuk olduğundan tedavi için nakledilmesine mecburiyet haal olmuş idi.

Yazın üç ayında semavi bir afet gibi ortalığı istilâ eden sineğin ve sivrisineğin verdiği ıstırap ve rahatsızlık tarif edilemeyecek kadar tahammülferas idi. Bu yüzden bir çok müstevli ve mahalli hastahklar zuhur etmese idi İngilizler istirahat esbabı ve lezarımanndan mahrum ve tehlikeli olan siper hayatına bilâfaisla bir çok haftalar tahammül ediyorlardı. Türklerin müdafaa hatları arkasında nöbette olmayan askerın istirahatını temin edecek ferah ve içecek suyu bol geniş ve lâtif vadiler var idi. Halbuki istilâ kuvvetleri için Gelibolu şibhceziresinde istirahat etmesine müsaait hiç bir saha yok idi.

Müttefiklerin işgal sahasında Türklerin mermülerinden ma-sun tek bir köşe bile yoktu. En yüksek kumandanandan nefere kadar bütün efrat ve zabitan gece gündüz her an ve her saatte müsavi derecede hayat tehlikesi karşısında bulunuyorlardı.

Gelibolu şibhceziresi harekâtının tam bir muvaffakiyet-sizlik ile neticelenmesi Çanakkale muharebelerinin hiç bir surette teselli kabul etmez iflâs ve hezimet olduğu ve

Sayfa : 14

ÇANAKKALE

Çanakkale meselesinin hal ve teaviyesi için yapılacak her hangi teşebbüsü akim bırakabilecek kadar esas itibarıyla çok müskül bir iş olduğu yolunda umumî bir zan ve kanaat tevhit etmiştir. Fakat Gelibolu seferi vekayii yakından tetkik edildiği zaman anlaşılabileceği ve harbin sonraki menkıbeleri ile dahi sabit olduğu veçhile her iki fikir ve zan dahi doğru değildi.

Gelibolu şibihceziresinin zafer ve İngiliz donanmasının İstanbul önüne gelmesi, ümit edilen büyük mükâfatları ve neticelerini temin edecek mi idi, temin etmeyecek mi idi? Bu suale kimsce cevap veremez.

Fakat şurası muhakkaktır ki Çanakkale sahneli harbindeki hareket esnasında lâkal üç defa yani evvelâ 18 martta Çanakkale boğazına donanma ile yapılan hücumda, saniyen beyeti seferiye 25 nisanı karaya ihraç edilir iken ve salisen ağustosta Anzak da yapılan taarruz esnasında ve aynı zamanda Suvla'da yapılan ihraç hareketinde netice bir zaman muallâkta kalmış ve muvaffakiyet ve ademî muvaffakiyet kefelere müsevi bir hizada durmuş idi.

Şurası da muhakkaktır ki

kataat ihraç edilmeden muhaddem her türlü teferruat kemali itina ile düşümlenerek ve baskınan tazammun ettiği esas fevâiten istifade edilerek nisanda askerî ve baharî kuvvetlerle müsterek bir hücum yapılırsa idi herhalde muvaffak olacak idi. Çanakkale muharebelerine ait resmî Alman kuyudatında deniliyor ki:

"İngiltere Bahriye nazırı Mister Cecil'in cesurane fikri, hayalhane mahsulü bir şey değil belki 1915 senesi martının iptidâsındaki vaziyetin ve ahvalin tabii icabının mevlûdu idi.

Harpte yalnız iflis ve muvaffakiyetlerin yekûnu hâiz ehemmiyettir. Gelibolu şibihceziresi hareketinin netayici bütün yüksük ümitleri, acı inkisarı hayalleri ve emsalsiz kahramanlık menkıbeleri ile birlikte ölçüldüğü zaman 1916 senesinde vuku bulan Somme muharebesinin ilk gününde müttefiklerin verdiği zayıflık ancak yarısına balığ olan zayıflık yekûnuna mukabil Türk ordusunun özü ve en gözide kısmı imha edilmiş, Söveyş kanalsının selâmeti temin olunmuş ve Türkiyenin nihâi hezimetinin temeli atılmıştır.

General C.F. Aspinall-Oglander

1897

1897

I hereby certify that the above is a true and correct copy of the original as the same appears in the records of the Stationer's Office.
 Witness my hand and seal this 1st day of January 1897.
 J. H. [Name]
 Stationer's Office, London.
 I hereby certify that the above is a true and correct copy of the original as the same appears in the records of the Stationer's Office.
 Witness my hand and seal this 1st day of January 1897.
 J. H. [Name]
 Stationer's Office, London.

I hereby certify that the above is a true and correct copy of the original as the same appears in the records of the Stationer's Office.
 Witness my hand and seal this 1st day of January 1897.
 J. H. [Name]
 Stationer's Office, London.

Türkistan - Bülk

N. 3

Ahmet - Zeki Validi

On Yedi Kumaltı Şehri
ve
Sadri Maksudi Bey

İSTANBUL
BECMANEDDİN MATBAASI
1934

ON YEDİ KUMALTI ŞEHİRİ
VE
SADRİ MAKSUDİ BEY

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 2051

Yazar : Ahmet Zeki Velidi [Togan]

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 22 cm.

Sayfa Adedi : 61

Sayfa : 3

Bunları reddetmiydim.

İkiñce arz etmek isterim ki : Ben Türkiyede hâkim tarih telâkkisine karşı bu memlekette başka bir tarih telâkkisi propagandasında bulunmuyorum . Vaktiyle darülfünunda okuttuğum derslerin basılmış formalari ve tabloların elinde notları vardır . Onlarda, gündeki tarih telâkkisine uymayan fikirler varsa «Tarih» kitabının neşriinden önce yazılmış ve söylenmiş mütaalelardır . Bugün onlardan istifade etmekte harkası serbesttir . Saniiyen eğer ben hâkim tarih telâkkisine karşı söz söylemek istersen oca başkaları vasıtasıyla söylemeğe, sajanlara vasıtasıyla telkin eylemeğe ihtiyacım yoktur . Lüzzam görseydim haricte veya dahilde kendim yapıp neşrederdim .

Sayfa : 4

- 4 -

Ankara tarih kongresinde fikirlerimi açık arzettiğim gibi şimdi de böyle söylemeye ve yazmaya hiçbir mani yoktur . Eğer ben haricte bulunduğum bir sırada ~~bu~~ başka bir tez namına Türkiyede bizzat veya bilvasıta propaganda yapasaydım, bundan, benim tarih telâkkilerindeki taassubum, yahut Ankara kongresinde benim maruzatıma karşı alınan vaziyetten istifalim istifrah olunabilirdi . Ben ise bilakis milli tarih telâkkisinin o veya bu şekilde olabilmesini tamamiyle haklı ve cain görür ve milli tarih bu muhtelif tezlerin her hangi biri bakımından öğrenilecek olursa olsun, milletin müstefit olacağına inanırım . Bu fikrimi mezkûr tarih kongresi riyasetine 9 temmuz tarihiyle yazıp verdiğim mekturada vücutla beyan ettim ve orada arz olunan fikirlerime bugün de sadıkım . Kongreden sonra letanbulda bulunduğum günlerde dostlarımla bergün görüştüm ; sonra aramca kendi hususî işlerin için mektuplaştım ve haricte Türk münevverleriyle görüştüm . Fakat kimsen benim, Türkiyede hâkim tarih telâkkisine karşı o veya bu şekilde fena fikirler serdettiğimi, aleyhtar bir ölçüde yazdığımı veya menfi telkinatta bulunduğumu söyleyemez . Bilakis, butun aksini söyleyen birçok şahıslar bulunabilir .

Keza şunu da arz etmek isterim ki : Ankarada hâkim tarih tezlerine karşı mukabele, esas itibarıyla benim için hiç bir zaman bir umde olamaz ve olamaz . Kabul edilen tezleri tenkidle sarasmağa çalışmak ise hiç bir zaman hatır ve hayalinden geçmemiştir . Tarih cemiyeti tarafından neşrolunan « Ana Hatlar » hakkında 25 Temmuz 1931, « Tarih » kitabı için de 29 Mayıs 1932 tarihiyle yazdığım mütaale ve raporlar ise, tarih cemiyeti riyasetinin mükerremesi ve bilvasıta yazdığı emir ve tavsiyeleri delayısıyla kaleme alınmıştır . Cemiyet reisleri M. Tevfik ve Yusuf Akçura Beyler tarafından yazılan mektuplar hâllâ elimdedir . « Ana Hatlar » kitabının bana gönderilen nüshası kaybolmuştu . Yeniden bir nüsha gönderdiler .

Sayfa : 5

« Niyasetin dediğine göre ikiye ayrılarak iki defada söyledim. Bana cevap verenlere karşı kendimi müdafaa etmek o saatte imkânı olmadığından fikirlerimi bir kitap şeklinde yazarak neyretmem icabederdi; fakat buna ne fırsat ve ne de maddî imkân bulabildim. Şimdi bu muhaceret meselesini ait fikirlerim Ankara müsahapalarına ve yahut Türkiyedeki tarihi neşriyete temas etmeden ve o hatıralardan kat'ınanlar yalnız müccerret bir ilmi mütelâza halinde tarahından geçen yıl tekrar kaleme alınmış olup «Tarihî Orta Ayyarın dahilinde ve haricinde vaki muhaceretlerde ilmi olan sulu tasafati» Evvanyıla Ulüm Akademilerinden birinin mecmualarında icbar edecektir. Kongrede arzettiğim fikirler orada teahilâtıyla izah edilmiş ve bütün mehaalar gösterilmiş olduğundan maksat hâsıl olmuş demektir. Melki bir gün İttihâm göstermek bunu Türkçe de neşreder ve kongre mebahatalarında benzer basılan maruzatın kongre resai elinde bulunan yazma şeklini de buna ilâve edebiliriz. Fakat bu mesele hiç te acete değildir; ve bu meseleye ait hakikat ne zaman anlaşırsa anlaşılan yine geç sayılmaz.

Sayfa : 7

II

Ankara tarih kongresi hâdisesinde beni derinden rencide ve müccerret eden bir şey varsa o da Rusyadaki eski bir düşmanın, son söz kendilerine ait olmasından ve o sözde kontrol edilemiyeceğinden bilistilade bana karşı tahril ve ihaneti millîye ithamlarıyla ortaya atılarak ağzına geleni söyleyip benimle eski hesabım - kendi tabiriyle Ufadaki hesapları - görmüş olmasındır. Bunu kongre sonunda İstanbul gazetecilerince de hatırlatmıştım. Fakat bu mesele asla «tarih meselesi» olmadığı gibi «dört ciltlik Tarih kitabı meselesi» de değildir. Bu mesele ancak Sadri Maksudî'nin «Ayas İlahî beylerin, kendi tabirleriyle «üç Tatarın, Rusya haricinde temsil etdikleri bir ayyal ve içtimai cereyanla olan mücadelelerimizin bir sahnesidir. Madenki benim ahlakım ve şakirîti olanseleri tekrar mevzu-bahs oluyor ben de bu meselede «ilmi» cihetine geçmeden evvel hakikudaki ithamın nevelerden geldiğini ve bu mevzu olan mücadelelerimizin neden ibaret olduğuna izah etmek mecburiyetindeyim. Madenki muhakeme ediliyorum ben de «maznun» sıfatıyla hiç olmasa bir delil sorguya çekilmeli ve dâlelmeliyim.

Sayfa : 7

Sadri ve Ayaz beylerin temsil ettikleri bu cereyana göre Rusya Türk ve İslâm âleminde hayati istidadına malik olan yegâne medenî uz-

Sayfa : 8

- 8 -

ur Kazan Türkleridir. Yegâne medenî merkez Kazan Şehridir. Rusya Türkleri arasında siyasi, içtimai ve medenî hayatta rehberlik Kazan Tatar münevverlerine ait bir hakta.

Sayfa : 8

Ayaz baba Türkiyede sept ukandalla dardurulan «Zelile» nam piyesinde tasvir etmiştir. Ta-
tarlardan mevcudiyetini silâhla mübalehasızca, papaz geldiğinde karut-
yan görüldüğü halde İslâmiyeti gizli yapılabilen «Mükrebler» olmak-nama
çalışmaları için İslâm için olan cesur mücadelelerini ideal millî mü-
cadele olarak tasvir eden bu eser Ayaz ve Sadri için bir «şedde»dir

Sayfa : 9

İşte bu bakımdan Sadri Maksudi ve Ayaz İshaki ölümler Rusyada
1917 inkılabı bidayetinde Azerbaycan, Türkistan, Kırzın ve Başkurt
ölkelerinin otonomi ve istiklâl hareketlerine karşı bütün vücudlarıyla
mukabele göstermişler ve düşman kesilmişlerdi. Sadri-Maksudi mensup
olduğu Kadet - Milyukof fırkasının mezkûr sene mart kongresinde Rusya
İslâmları namına acilîkât ve uhudiyet sözleri söyleyip Türkistan Türklerini
otonomi hareketlerinden alıkoyabileceğini vâdetmiş ve buna mukabil, o
zaman Petresburgda bulunan Rusya İslâm müfessilleri tarafından gazete-
lerde protesto edilmesine rağmen, Kadet fırkası müfessilleri meydanında

Sayfa : 10

Türkistana izan olundu ve oradan tardına kadar oradaki Türkler meya-
nında dini idare, evkal ve medrese meseleleriyle ilâfâ eylemek, başka
«tehlükeli» Metahipte bulunmamak yolunda boynuna telkinatta bulundu.
Sadri Maksudi yine oradan Rusya Türk ve İslâmlarına müfüt ve çayhâlî-
lâm olmak hayaliyle Moskuva umum Rusya İslâmları kongresine arkadaş
Ayaz İshaki vasıtasıyla arzettiği istida mektubuyla namzetliğini koydu
(mezkûr kongresin matbu mazbataları, s. 450). Fakat bu namzetlikle
ancak alay edildi. Bunlar Rusyanın merkezîyetçi vahit bir devlet olması
fikrini İleri sürdüler. Ayaz İshakinin mezkûr Moskuva kongresi mazbata-

Sayfa : 47

— 47 —

Barthold benim tarafından gösterilen ve Sadri bey tarafından da bahsedilen sahilelerde diyor: «Şimdiki Atbağ kasabası kuru mevzudaki Atbağ ile bir olamaz, fakat ondan birkaç verst mesafede nehriin sol sahilinde Çaç Tübe höyüğü vardır... bunu Kırgular Koşay Kurgan teziye ediyorlar» dedikten sonra: «Bizim fikrimize Koşay Kurgan çöphesiz eski Atbağ şehrinin yerinde bulunmaktadır» diyor ve bunu Şerifüddin Yazdvin Temür tarihinden ve Muhammed Hayderin «Târîhi Raşidi» nam eserinden naklettiği muvassal malûmatla ispat ediyor. Sadri Maksudi ise Bartholdun ibaresinden bizim şimdi tabiatlat çindigimiz «kat- (rusça «но») kelimesini ve öteki cümleyi tayetmiş ve kongreye de öteki «bükümü» arz etmiştir.

1776

1776

On the 4th of July 1776 the Continental Congress declared the thirteen united States of America to be free, sovereign and independent States, absolving themselves from all allegiance to the British Crown, and that all political connections between them and that Crown should be totally dissolved. The Congress then adopted the following Declaration of Independence, which was signed by the members of the Congress on the 17th of September 1776.

When in the course of human events it becomes necessary for one people to dissolve the political bands which have connected them with another, and to assume among the powers of the earth, the separate and equal station to which the laws of Nature and of Nature's God entitle them, a decent respect to the opinions of mankind requires that they should declare the causes which impel them to the separation.

We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness. That to secure these rights, Governments are instituted among Men, deriving their just powers from the consent of the governed.

T. D. K.

E.395

ŞECEREİ TERAKİME

YAZAN:
EBÜLGAZİ BAHADİR

İKİNCİ TÜRK TARİH KURULTAYI ÜYELEKİNE
Türk Dil Kurumu'na Armağan

SOVYET İLİMLER AKADEMİSİNİN
Türk Dil Kurumu'na gönderdiği fotokopidir

1536

1937

İSTANBUL
DEVLET BASİMEVİ

T.D.K.

ŞECEREİ TERAKİME

YAZAN

Ebulgazi Bahadır

İkinci Türk Tarih Kurultayı Üyelerine
Türk Dil Kurumu'nun Armağanı

Sovyet ilimler akademisinin
Türk Dil Kurumu'na gönderdiği fotokopidir.

1937

İstanbul

Devlet Basımevi

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1536

Hazırlayan : Türk Dil Kurumu

Cild : Kahverengi

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 20 cm.

Sayfa Adedi : VI + 55

Sayfa : III

BAŞLARKEN

Kardeş Türk Tarih Kurumunun ikinci kurultayı üyelerine bir armağan olarak bastırduğumuz bu kitap, Hive hanlarından meşhur Ebûlgazi Bahadır'ın "Şecere-i Terakime, adlı eserinin fotoğrafıdır. Bu fotoğrafı, Sovyet İlimler Akademisi tarafından Türk Dili Kurumuna hediye edilmiştir. Türk tarihi ile pek yakından ilgili bulunan bu eseri Tarih Kurultayına sunmakla Türk Dil Kurumu büyük bir sevinç duymaktadır.

Eseri yazan Ebûlgazi Bahadır Han, "Şecere-i Türk, adlı kitabı ile zaten tanınmış bir müverrihtir. Bu eser bir defa merhum Ahmet Vefik Paşa tarafından, bir defa da Rıza Nur Bey tarafından Türkiye lehçesine çevrilererek basılmıştır. "Şecere-i Terakime, bundan başka bir eserdir. Ebûlgazi Bahadır Han, 1603 te doğmuş, 1663 te 60 yaşında olarak ölmüştür. "Şecere-i Terakime, yi 1659-60 / hicri; 1070 / yıllarında yazmıştır [1]. Son eseri olan "Şecere-i Türk, 9 ise ömrünün son yıllarında, 1663 / hicri; 1074 / te kaleme almıştır [2].

"Şecere-i Terakime, nin Ebûlgazi sarında yazılmış eski bir nüshası Taşkent umumî kütüphanesinde bulunmuş ve bir müddet bunun tek nüsha olduğu zannedilmişti [3]. Sonradan Aşkâbât kütüphanesinde iki nüshası daha ele geçirildi. Türkmen boyları arasında daha iki nüsha bulundu. Bugüne kadar bu eserin yalnız bu beş nüshası elde edilebilmiştir. Kurumumuzun başuzmanı Profesör Abdülkadir İnan, bir Türkmen talebe çinde bir altıncı nüsha daha görmüştür ki bu yazma nüshanın sonuna 19 uncu asırda geçen vak'alara ait şâhâdet de yapılmıştır.

Aşkâbât umumî kütüphanesinde bulunan iki nüshadan biri 1900 de, diğeri 1903 te bulunmuştur. Bunların her

[1] Tumanskiy tercümesi, sahife: 74

[2] «Şecere-i Türk» in Damaisson basımı, sahife: 3 «Tarihî hicri ming takî yitmiş tört irdi kim iz bu kitabın iptida kelduk»

[3] Kal katalogu, numara: 80 c

Sayfa : IV

İzisinde daha yeni yazılmış nüshalardır ve Taşkent nüshasından farklıdır. Bunların ikisini de bulan Sovyet İlimler Akademisi üyelerinden Profesör Aleksandre Samoyloviç'tir. Bunlardan birine Hocalı Molla nüshası, ötekine de Nuri İşan nüshası denilmektedir. Profesör Samoyloviç, Hocalı Molla nüshasını Ebûlgazi'nin eseri arasında bir takım efsaneler ve rivayetler de katılarak vücut bulmuş tahrifli bir nüsha saymakta ve daha çok ehemmiyeti Nuri İşan nüshasına vermektedir. Profesörün Rus İlimler Akademisi kütüphanesine verdiği bu nüsha, bizim şimdi bastırduğumuz fotoğrafının aslıdır [1].

"Şecere-i Terakime, nin metni bugüne kadar neşredilmemiştir. Yalnız Tumanskiy tarafından yapılan Rusça tercümesi 1897 de Aşkabât şehrinde neşredilmişti [2]. Bu tercüme de çok az basılmış olduğundan pek nadir kitaplardan sayılır. Eser, 1903 te yine Aşkabâfta Türk - Fars - Rus dillerinde çıkarılan "Maverayı Bahrihazer, mecmuasının birinci sayısında neşredilmeğe başlamış ise de devam ettirilememiştir. Bundan dolaydır ki "Şecere-i Terakime, Türk tarihile uğraşanların ekserisine meçhul kalmıştır. Ancak Bartold 1929 da neşrettiği "Muhtasar Türkmen kavmi tarihi, adlı [3] eserinde Tumanskiy tercümesinden istifade etmiştir. Neşrettiğimiz nüshanın baş tarafında 4 sahifelik bir "Öğuzname, parçası da vardır. Bu nüshaya ve bu parçaya dair bazı malûmat 1927 de Profesör Samoyloviç tarafından yazılan "Şecere-i Terakime'nin bir nüshası , adlı makalede verilmiştir [4].

"Şecere-i Terakime, XVII inci asırda yazılmış bir eser olduğu halde, nüshalarının birbirine uymaması Türkmenler arasında ötedenberi bu gibi "şecere, lerin ve an'anelerin türlü şekilleri yazılarak ellerde dolaşması âdet edilmesinden beri

[1] Bu nüshalardan biri hicri 1314 ve diğeri hicri 1318 de yazılmıştır. Aşkabât umumî kütüphanesi demirbaş defterinde biri 764/900 ve diğeri 373/903 numarasında kayıtlıdır. Samoyloviç'in "Revnak -ül- İslâm kitabının neşri münasebetile- başlıklı yazısına bakınız. /ZWO (Şark Şubesi Yazıları mecmuası) XVIII, 161, not: 4/

[2] Tumanskiy, Rodoslovnaya Türkmen. Aşkabât, 1897.

[3] Bartold, Précis de l'histoire du peuple turkoman /-Türkmeniya- 1929, T. II.

[4] A. Samoyloviç, Un manuscrit de «Arbre généalogique des Turkomans» par Abou -l- gazi- Khan [Comptes - Rendus de l'Académie des Sciences de l'URSS, 1927 No 2, p. 39 - 42]

Sayfa : V

gelmiş olsa gerektir. Ebülğazi'nin eseri olan "Şecerei Terakime, yi istinsah eden Türkmen hocaları bu gibi rivayetlerden kendi bildiklerini de ilâve edivermişlerdir. Ebülğazi'nin "Şecerei Terakime, ye yazdığı mukaddemede:

"1061 de Urganç'te han oldum. Türkmenler kaçtılar. Bir kaç sene sonra Türkmen hocaları, şeyhleri ve beyleri benim "tarihi iyi bildiğimi" işitip huzuruma geldiler ve "bizde Oğuznameler çolktur, fakat hiç biri kanaatbahş değildir; yanlışları çoktur ve biribirini tutmıyorlar. Bunları tanzim edip bir tarih yazılssa çok iyi olurdu" dediler, demesi de bu âdetin eski olduğunu gösterir.

Bizim nüshanın müstensihî ise "Şecerei Terakime, adını bile "Şecerei Türkiye, diye tahrif etmiş, baş tarafına "Şecerei Türk, ten alınmış malûmatı ve kendi bildiklerini de ilâve etmiştir.

"Şecerei Terakime, için Ebülğazi'nin başlıca kaynakları, güphesiz, Türkmen boyları arasında söylenen rivayetler, beylerin ve hocaların ellerinde bulunan "Şecere, ler olmuştur. Tarihi eserlerden de Resîdettin'in "Camiüttevarih, ine dâhil olan "Tarihi Oğuz ve Türkân ve Hikâyatı Cihangiri o, adlı Oğuznameden de istifade ettiği anlaşılıyor [1].

Şecerei Terakime'nin dili, klâsik Çağatayca edebî dilinin Özbek lehçesi ile karışmış bir nümunesidir. Klâsik Çağatayca ile Ebülğazi'nin gerek "Şecerei Türk, ü gerek "Şecerei Terakime, nüshaları mukayese edilirse görülür ki XVII inci asırdan itibaren klâsik Çağatayca, yaşayan Türkmen ve Özbek lehçelerinin tesiri ile eski kuvvetini kaybetmiştir. Hatta bu eserin muhtelif nüshaları müstensihlerin mensup olduğu lehçeye göre değiştirilmişlerdir. XVII inci asırdan XIX uncu asrın ilk yarısına kadar Orta Asya edebî dili olan Çağataycanın geçirdiği safhaları ve Orta Asya edebî türkçesinin buhran devrini öğrenmek için de "Şecerei Terakime, nin muhtelif nüshalarının aynen neşri kıymetli materyeller verecektir. Bundan dolaydır ki biz "Şecerei Terakime, nin başka nü-

Sayfa : VI

halarının elimize geçmesini beklemeden ve bu nüshaya "Şecere-i Türk"ten kalmış sahifeleri ve baş tarafındaki "Uğuz" ismi parçasını da çıkarmadan elimizdeki nüshayı olduğu gibi bastırmağı münasip gördük. Çünkü bu kısımların da Orta Asya Türkçesinin tarihî bakımından ehemmiyeti büyüktür.

Eserin bugünkü dilimize çevrilmesi; başka nüshalarla ve Tumanskiy tercümesiyle karşılaştırılması ve eserdeki kelimelerin indeksi ileride ayrıca neşredilecektir.

Türk Dil Kurumu, bu değerli Türk eserinin basılması ve yayılması için kendisini kuran ve koruyan *Ulu Önder Atatürk'*e sonsuz şükran ve saygılarını sunar.

TÜRK DİL KURUMU

Nâzım Hâşim SİNANOĞLU.

~~H 280~~

FAŞİZM ve ONUN
DEVLET SİSTEMİ

*Ankara'da Halkın İhtiyatı Millîye Gazetesinde
çıkış olan makaleler - gladen geçirilerek ve
bazı eklemeler yapılarak bu kitapta toplanmıştır.*

Sahibi ve neşredeni:

Muallim A. Halit Kitaphanesi.

1832

İstanbul - MCMXXXIII.

Ankara Matbaası

M 179 k

Nüshet Haşim Sinanoğlu

**FAŞİZM VE ONUN
DEVLET SİSTEMİ**

**Muallim A. Halit Kitap
İstanbul 1933
Ankara Matbaası**

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1832

Yazar : Nüshet Haşim Sinanoğlu

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 14 cm.

Boy : 20 cm.

Sayfa Adedi : 398

Sayfa : 160

Bütün salonda çıt yoktu; muhalefet susuyordu. Mussolini, "çirkef ve sefil gazete hücumlarını, hatırlattıktan sonra haber verdi :

— "Yeter! ben işlerin bu son noktaya varmasını mahsus istedim ve hayatın tecrübeleri ile dolu, bu altı ay zarfında partiyi tecrübe ettim...

Mussolini devam etti :

— "Eğer tazyik ettiğim enerjinin yüzde birini serbest bıraksaydım, siz o zaman görürdünüz! Eğer iki unsur mücadele halinde bulunur ve bunlardan ikisi de mücadeleden vazgeçmezse, o zaman hal çaresi kuvvettir.."

Sonra nutkunu şu sözlerle bitirdi:

— "Emin olunuz ki bu nutkumdan kırk sekiz saat sonra vuziyet bütün hatları üzerinde tamamiyle vazuhla"

Sayfa : 161

şacaktır. Herkes bilmelidir ki, bu şahsı kapris değildir; hükümet ihtirası değildir; meçhul passiyon değildir; bu yalnız, vatan için hudutsuz ve kudretli sevgidir.."

Mussolini'nin nutkunu, ona sadık olanlar delice bir şiddetle alkışladılar. Muhalefet, endişeli bir sessizlik içinde kaldı; sonra bir takrir verdi. Fakat Mussolini soğuk bir tavırla, takririn altı ay sonraya talikini istedi. Meclis başvekilin talebini kabul etti. Meclisin bu kabul kararı ile muhalefet, parlamentoda son korunu oynuyarak, onu da kaybetmiş oluyordu.

Artık, Faşizm, Roma üzerine yürüyüşten sonra geçirdiği duraklama devresini bir acıklı safha olarak tarihine yazmış ve inkılâp yolunda eğilmez ve uyuşmaz bir sertlikle yürüyüşüne koyulmuştu.

Sayfa : 161

ululuğu önünde
beş eğer,

M. H. Sivasoğlu

24. VII 1935

FAŞİZM VE ONUN

Sayfa : 163

BAŞLAMADAN ÖNCE

Faşizm, 1914 - 1918 Muharebesi sonundaki bezginlik içinde kendine yol açan ve siperlerde dört sene akan kanları hiçe sayan kutsal bozguna karşı bir reaksiyon olarak doğmuştur. Sonra memleket idaresini eline alan bir silâhli fırka oldu. Şimdi bu fırka devletin emrinde bir silâhli milis halindedir ve Faşizm bir rejimdir, kendine mahsus bir devlet sistemi yaratmıştır.

Faşizmi tam ve doğru olarak bilenler bizde pek azdır. Faşizme dair yazılmış yazılar çok kusurludur. Başka memleketlerde çıkan kitaplarda Faşizmi bitarafça anlatmışlardır. Ben bunu görerek, İtalyada uzun seneler süren tefhiklerini yazıp bastırmayı saydala gördüm. Faşizmeden önceki İtalyayı, Faşizmin doğuşunu, onun iktidarı ele alması, devlet sistemini, kooperatif organizasyonlarını, Millî Faşit Fırkasının 1932 yılının son ayında bazı değişiklikleri yeniden kabul olunan yeni İstatüsünü, gençlik or-

Sayfa : 163

genişasyonlarını anlatan bu kitap böylelikle meydana çıktı.

İkiden bu yazıları Halkın Milliyet Müessesesi başta. Ben o yazıları gözden geçirerek, daha genişleterek ve bazı eklemeler yaparak bu kitaba kaydım.

Trilyeste, 1.1. 1933.

N. H. SİNANOĞLU

YENİ VE YAKIN

TARİH

III

YENİ VE YAKIN ZAMANLAR

T. T. T. CEMİYETİ TARAFINDAN YAZILMIŞTIR

6 renkli 3 karakalem tablo — 19 harita — 195 resim

1306

1933

İSTANBUL
DEVLET MATBAASI

TARİH

III

Yeni ve Yakın Zamanlar

T.T.T.CEMİYETİ TARAFINDAN YAZILMIŞTIR
6 RENKLİ 3 KARAKALEM TABLO - 19 HARİTA - 195 RESİM

1933
İSTANBUL
DEVLET MATBAASI

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1306
Hazırlayan : Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti
Cild : Kahve
Ebadı :
En : 16 cm.
Boy : 24 cm.
Sayfa Adedi : XIX + 350

Sayfa : 5

İLK BASILIŞIN MUKADDİMESİ

Son yıllara gelinceye kadar "Türk Tarihi, memleketimizde en az tetkik edilmiş mevzulardan biri halinde idi.

1000 yıldan fazla süren *İslâmlık-Hıristiyanlık* davalarının doğurduğu husumet duygusile mutaassıp müverrihler bu davalarda asırlarca İslâmlığın pişdarlığını yapan Türklerin tarihini kan ve ateş maceralarından ibaret göstermeğe savaştılar. Türk ve İslâm müverrihler de Türklüğü ve Türk medeniyetini İslâmlık ve İslâm medeniyeti ile kaynaştırdılar; İslâmlığa takaddüm eden binlerce yıla ait devreleri unutturmayı *Önemelilik* siyasetinin icabı ve din gayreti vecibesi bildiler. Daha yakın zamanlarda, Osmanlı İmparatorluğuna dahil bütün unsurlardan tek bir milliyet yaratmak hayalini güden *Osmanlılık* cereyanı da, Türk adının anılmaması, Millî Tarih'in yalnız ihmal değil, hatta yazılmış olduğu sayfalardan kazınıp silinmesi yolunda üçüncü bir amil halinde diğerlerine eklendi.

Bütün bu menfi cereyanlar, tabii olarak, mektep programları ve mektep kitapları üzerinde dahi tesir gösterdi ve Türklüğün, çadır, aşiret, at, silâh ve muharebe mefhumlarıyla müradif tutulması an'anesi mektep kitaplarımıza kadar girdi.

Türk Tarihinin, inkâr edilmiş ve unutturulmuş simasını ve mahiyetini, bütün hakikatlerle meydana çıkarabilmek için çalışmakta olan *Türk Tarihi Yazarlar Cemiyeti* bir kısım azasını tarih tedrisatındaki bu boşluğu doldurabilecek bir kitap hazırlamağa memur etti.

En yeni eserlere ve Anadolu, Mısır, Mezopotamya, Ortasya, Şimalî Hint, Şimalî Çin ve Cenubî Sibirden hergün daha ileri götürülmekte olan arkeolojik tetkiklere istinat etmekle beraber mevzuun genişliği, zamanın darlığı yanında, önü-

Sayfa : 6

VI

TARİH

şekilde tekabül edeceği iddia olunamaz. Noksanlar, ileride, yeni baskılarda tamamlanacaktır. Kitabın ihtiva ettiği mevzular etrafında daha fazla malûmat edinmek isteyenler aynı heyetin pek yakında bastırılmak üzere hazırladığı Umumi Türk Tarihinde Ana Hususları hakkındaki esere müracaat edebilirler.

Cemiyet, dört kitap halinde hazırlamış olduğu bu küçük eseri, mekteplerde okutulmasını kabul eden Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâletine hediye etmiştir.

İKİNCİ BASILIŞIN MUKADDİMESİ

Geçen ders yılı başında neçredilmiş bulunan "Tarih, serisi 1932-1933 ders yılı ihtiyacını karşılamak üzere tekrar basılmıştır. Bu basılışta üçüncü ciltte garp tarihine dair noksan bahisler ve haritaların resimleri tamamlanmış, haritalar tedrisatta daha kullanışlı olmak üzere kitabın sonuna ve menu dışına alınmış, harita kılıçları daha şınak bir şekilde tamamlanarak yeniden yapılmıştır.

"Tarih, bu basılışla arzu ettiği mükemmeliyete bir adım daha yaklaşmış bulunuyor. Yeni basılışlarında bunu daha ileri varırmaya çalışacaktır.

Sayfa : 27

AKSAK TİMURUN ANADOLUYU İSTİLASI

başlamış olmasıdır.

Yıldırım Bayazıtın İstanbul muhasarasını kaldırıp Bizans hükûmdarile sulhe razı olmasının bir sebebi de, o sırada Aksak Timur Beyin Anadolu işlerine karışmaya başlamış olmasıdır.

Timur Bey, *Türkî (Türkistan), İran, Irak, Hind ve Suriye* yi zaptettikten sonra, *Anadolu* da memleketleri ellerinden alanınan Türk beylerini yanına topluyarak, Bayazıt aleyhine yürüdü. Ankara yakınına geldi ve orada Bayazıt ordusuile büyük bir muharebe verdi (20 Temmuz 1402). Bir gün sabahtan akş-

[1] Bu esnada Osmanlı - Türk medeniyetinin yükaclık derecesini gösteren en mükemmel abide, Burasda yapılmış olan *Ölü Çarşı* dir (Res. 18, 19).

ma kadar süren bu muharebede Osmanlı ordusu yenildi. Yıldırım, oğlu Musa ve Mustafa ile beraber, Timura esir düştü; Osmanlı ordusundaki Sarp askerleri de fedakârlıkla harp ettiler; Timur ordusu Yıldırımınkinden daha kuvvetli idi.

Timur Bey, Garbi Anadolu'yu da istilâ etti; Osmanlıların Anadolu'da payitahtı olan Bursayı aldı. İsmiri, Rodos şovalyelerinden kurtardı. Murat ve Bayazıt Beyler zamanında memleketleri Osmanlı Beyliğine ilâve olunan Anadolu beylerinin çoğunu eski hükûmetleri başına yeniden yerleştirdi. Bizansın Osmanlılara verdiği haracı kendisine istedi ve aldı [1].

Ankara meydan muharebesinden kaçıp kurtulan dört Osmanlı şehzadesi, Süleyman, İsa, Musa, Mehmet birbirleriyle uyuşamıyarak taht kavgasına giriştiler. Bayazıtın Büyük oğlu Süleyman Çelebi, Rumeliye geçip fırsattan istifade ile Osmanlı memleketine taarruza kalkın Macar Kralı Zigismundu yendi. Rumelide kendisini istihlâf eden Musa Çelebi İstanbulu muhasaraya bile kalkışmış [2]. Lâkin daha diplomat olan küçük kardeşi Mehmet Çelebi, Timur Beyi meilbu tanıdı (Mes. 20). Bursaya gelerek babasının yerine geçti. Devletin eski kuvvetini iade edinceye kadar Bizans İmparatorluğu ile de iyi geçinmeyi tercih etti.

OSMANLI DEVLETİNİN TEKRAR KENDİNİ TOPLAMASI ÇELEBİ MEHMET

Ankara mağlubiyetinden sora, Osmanlı Devleti parçalanmış ve dağılmış: Karaman, Germiyan, Mentеше, Candaroğulları kendi beyliklerini ihya ettikleri gibi, Osmanlı şehzadeleri de birbirleriyle boğazla şıyorlardı. Bu dahîl harpler ve karışıklıklar on iki yıl kadar sürdü, buna Osmanlı müverrihleri "Fetret Devri" derler. Nihayet Çelebi Mehmet, rakibi olan kardeşini birer birer ortadan kaldırarak, hakimiyetle vâdelli tesise muvaffak oldu (1413) ve bu kavgalar esnasında Çelebi, Anadolu beylerinden bazılarını tekrar Osmanlı saltanatına ilâat ettirmişti.

Çelebi Mehmet, tek başına hükümdar olduktan sora, beyliklerine tekrar kavuşmuş olan Karamanoğlu Mehmet Beyin

[1] Timur Bey vak'aları ve Ankara muharebesi II. ciltte ayrıntı ile yazılmıştır.

[2] Bu vak'a İstanbulun Osmanlılar tarafından şehit muhasarasıdır.

ve İzmir hâkimi Cüneyt Beyin mütefrik kuvvetlerle uğrarak Konyayı zaptettise de, Karaman Beyliğinin bazı kısımlarını Osmanlı memleketine ilhak ile Konyayı yine Karamanlılara bıraktı. Çankırı, Tozpa, Saman u aldı. *İstik* işlerine karışan Macar Kralığına akıncılar gönderdi. Osmanlılar ilk defa Çelebi Mehmet zamanında *Fenedükîlilerle* Celiholu Antinde bir Deniz muharebesi yaptılar da muvaffak olamadılar (1416).

Çelebi Mehmet, Anadolu ve Rumelide büyük bir mesele çıkaran Samanah Şeyh Bedrettin ve müridleriyle hayli uğraştıktan sonra, şeyhi yakalayıp Serer de astırdı (1417).

Çelebi Mehmet ölünce yerine geçen Murat II. nin ilk hükümdarlık zamanı, Osmanlı tarihlerinin *Dümece Mustafa* dedikleri adamın ortaya çıkardığı karışıklıklarla geçti. Ankara muharebesinde Bayazıtın oğullarından Mustafa Çelebi babasıyla beraber esir düşmüş ve *Samerkanda* götürülmüştü. Bu Mustafa Çelebi, Sultan Mehmet zamanında memleketi dönerek saltanat iddiasında bulundu. Takip edilince Selânikte Rumlara iltica etti.

Murat II. Rumların yardımıyla kendi aleyhine yürüyen amcasına karşı mücadele mecburiyetinde kaldı. Bir hayli muharebelerden sonra nihayet Mustafa Çelebi esir edilip öldürüldü. Bu vak'a, Ankara mağlûbiyetinden mütevellit sarantının son dalgası olmuştu [1].

**HAÇLI TAARUZ-
LARINA KARŞI
MUVAFFAKİYETLE
MUKABELE. MU-
RAT II.**

Bizans İmparatorluğu, Bayazıt zamanındaki musalâha ve dostluğa rağmen, Osmanlıların sıkıntılı vaziyetlerinden daima, her suretle istifadeye çalışmış ve nihayet Mustafa Çelebiyi de yeğeni Murat II. aleyhine sevk ederek, hayli muharebelere ve karışıklıklara sebep olmuştu. Bayazıt zamanında yarı kalan İstanbulun zapt işini artık bitirmek lâzımdı. Murat II. kuvvetlice bir ordu ile *İstanbulu* muhasara etti (1423).

İmparator Manuel bu sefer de Çelebi Mehmedin küçük oğlu Mustafa Çelebiyi büyük kardeşi Murat aleyhine kaldırdı. Karaman ve Çermiyan oğulları da Mustafa Çelebiye yardım ediyorlardı. Bunun üzerine Sultan Murat, İstanbulun muha-

[1] Barsadaki *Feyli Cemi*, Çelebi zamanında Türk mimarlığının bir enmüzesidir (Res. 21, 22).

Sayfa : 30

TARİH

sarasını kaldırdı. Asi biraderi ve onun mütefikleri aleyhine yürüdü. Osmanlı - Türkleri tarafından İstanbul dördüncü muhasarası da muvaffakiyetle bitmemiş oldu.

Mustafa Çelebi isyanı harple basıldıktan sonra, Timur istilâsını müteakip Anadolu'yu tekrar parçalayan Türk beyleri üzerine yürünerek Karamanoğullarından başkası Osmanlı hakimiyeti altına alındı; Karaman Beyi de Osmanlı sultanının metbuluğunu kabul etti. Bu suretle Anadolu'da Türk sığası vahdeti yine temin olunarak Anadolu, Ankara muharebesinden evlki sınımasını tekrar aldı.

Rumelide dahi Ankara muharebesinden evlki vaziyeti iade için, Sırbistan üzerine yürümek ve Macar Kralığı ile harbedilmek icap etmişti. İptida Sırbistanın kafi itaati temin edildi; Macaristan istilâ olundu. O sıralarda diğer bir Osmanlı ordusu Selânik ve Fonyo'yı zaptetmişti. Soraları Osmanlı ordusu Macarlar elinde bulunan Belgradı fethedemediği gibi Erdel Voyvodası Hunyadi Fonyo tarafından birkaç muharebe de mağlûp edilmiş olduğundan, Sultan Murat ile Macar Kralığı arasında Segedin muahedesi aktolundu (12 Temmuz 1444). Musallihanın on sene devam edeceğine dair iki hükümdar Kuran ve İncil üzerine andictiler; bu muahedeye göre Sırbistan ile Eflâk, Macaristanın metbuluğu altına girmiş oluyorlardı.

Bu hadiselerle hayattan yorulmuş ve hükümdarlıktan bıkmış olan Sultan Murat, on dört yaşındaki oğlu Mehmet lehine saltanatı terkederek Manisa'ya çekildi.

Fakat hıristiyan İlemi derhal fırsattan istifadeye kalktı. Papanın elçisi Kardinal Çezarini, hıristiyan olmaları verilen yeminin bozulması casız olduğunu, katolik kilisesi namına söyleyerek, Macar Kralı Lâdîslası yeminini bozmuş, kazanılan muvaffakiyetleri takip etmiye teşvik etti. Türklerle karşı müteaddit zaferleriyle şöhret kazanarak "Erdel'in İki Şövalyesi", namını alan Erdel Voyvodası Hunyadi Yanus ile Macar kralı, Papa elçisi ve Eflâk hâkimi kumandaları altında Macarlardan, Ulahlardan ve diğer bazı muavin kuvvetlerden mürekkep büyücek bir Haçlılar ordusu, Tuna Irmağını geçti. Bulgaristana girip Fonyo'yı muhasara etti. Bu tehlikeli vaziyet önünde Osmanlı devlet adamları ve kumandanları Murada müraعات ederek ordusunun başına geçmesini rica eylediler. Çünkü oğlu Mehmet henüz on dört yaşında bir çocuk oldu.

OSMANLI DEVLETİNİN KURULUŞU

31

ğundan, orduda emrini yürütebilecek bir çağda değildi. Murat II, Osmanlı ordusunun kumandasını eline aldı; Farsa civarında yapılan muharebede müttefikler mağlûp oldular. Muharebeyi bozduran Kardinal ile bozan Macar Kralı maktul düştüler. Ak Şovalye de güçlükle canını kurtarabildi (İkinciçetin, 1444).

Bu zaferi müteakip Murat II, Morayı zabet ile Osmanlı hududunu *Balkan Yarımadasının cenubu nihayetine* kadar ilerletti. Ve bu sırada Osmanlı sarayından kaçıp Arnavutların başına geçen *İskender Bey* (Yorgi Kastriotis), Osmanlı ordularını uğraştırmağa başladı. Sultan Muradın, İskender Bey aleyhine sevkettiği askerler, ciddi bir netice alamadılar.

Osmanlılar, bu Arnavut sergerdeçile dağlık ve kayalık arazide uğraşıp dururken, Hunyadi Yanu, Varnanın intikamını almak istedi; ve yeni bir Haçlılar ordusu ile Tunayı geçip Sırbistana ilerledi. Osmanlı ve hıristiyan orduları, yine Kosova ovasında birbirine çatıştılar; meydan muharebesi üç gün sürdü; çok muannidane vuruşuldu; nihayet Türk ordusu yine galip gelerek, *İkinci Kosova zaferini* de kazandı (17 Birincicetin 1448).

Sultan Murat II. zamanında, Timur vak'ası sarınsından yeni çıkmış Osmanlı Devletini zedelemek için, hıristiyan devletleri, Türklere bir daha saldırmak tecrübesinde bulundularsa da, bütün teşebbüsleri hüsranla bitim buldu. Murat II. Haçlı hücumlarına muvaffakiyetle mukabele edebildi. İkinci Kosova muharebesi, Osmanlı-Türklerinin Balkanlarda birkaç atar sağlam olarak yerleşmelerini temin etti; *XVIII. asra* kadar, *Tunayı geçip Osmanlılara taarrus edecek bir hıristiyan kuvveti* artık kalmadı.

MESELER VASITASİLE YURTDAŞLIK

[1. Dosya]

(1)

sf. 3 - 60

Şairin;

Azime Hanım

1919

MESELELER VASİTASİLE YURTDAŞLIK

[1. Dosya]

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 924/1

Yazar : James Bartlett Edmonson
[Çev: orhan Tahsin Bey]

Cild : Kırmızı

Ebadı :

En : 21,6 cm.

Boy : 32,1 cm.

Sayfa Adedi : 60

Sayfa : 1

BAĞKALARI VASİTASİLE YURTŞAHLİK

Birinci bakiye

Bağkalarına dayanıklılığımsız.

bağkaları iserine dayanma meselesi:

Biz geyirde bağkalarına, köyde olduğundan ziyade, dayanırız. Bu hal, yazı geçirmek için bir köyden öbürkü büyük Amerikan şehirlerinden birinde bir apartmanda oturan balasının yanına giden bir kızın yazdığı bir mektuptaki fikralarda çok ayı gösterilmiştir.

Sayfa : 3

Mümkün olduğu kadar eliniz ve dest olamayız.

Mesle (1) I.- Mektep.- Bağkalarına dayanıklılığını göstermek.

Bağlanış.- Üç arkadaşınızla beraber avusturalya yakınında sakin olmayan bir adaya yanınıza bir balta, birkaç buğday, bir kutu patates verilerek gönderildiğini tasavvur ediniz. Bu adada pek çok avlanacak vahşi hayvanlar olduğuna fakat buna mukabil hiç ahli hayvan olmadığını ve yenilecek sıcak meşket yemikleri bulunduğunu farzediniz

Talimat. I.- Defterinize (1) buğday, (2) domates ve sairer gibi malik edileceğiniz 20 nev'i gıdanın listesini yapınız.

Talimat. II.- Şiddet savkanı duyduğunuz fakat orada dayanabileceğiniz (1) alman, (2), (3), (4), ve sairer gibi beslenenlerden 10 tanesinden bir liste yapınız.

Talimat. III.- (1) Hükümet tarafından ayı organize edilmiş communitede yaşamayan faydalarının bir kısmından bir liste yapınız ve sınıfın öbürlerine etmek üzere hazırlanınız.

Sayfa : 5

İKİNCİ MADDENİN MAHAKAT.- Yetmiş bir insanın İsa sibleceği
communé ve grup adetlerini bulmak.

Talimat 1.- Aşağıdaki listeye yetmiş bir insanın girebileceği
vaya daha fazla organisation ilâve ediniz: (1) kilise (2) sığınak
grup (3) muallim ve öğrencin cemiyetleri.

Talimat 11.- Bu muhtelif teşekküllerden birinin communéne
tekniklere yardım ettiğini gösteren yolların en az dört tane olmak
üzere bir listesini yapınız. Aynı zamanda minakaçe etmiş üzere henüz
sınız.

Sayfa : 7

ÜÇÜNCÜ MADDENİN MAHAKAT.- Halkın sığın sığın bulduğunuz yerde
oturmaya cesip gördüğünü bulmak.

Talimat 1.- Bir communéne çökme sebeplerinden aşağıdaki-
lerini defterinize yazınız ve bunlara ilâveler yapınız: (1) kengir
toprak; (2) iyi su; (3) kıymetli madenler; (4) güzel sayfiye; (5) iyi
mektepler; (6) verginin azlığı; (7) sanata faydalı iklim; (8) iyi
güzelik; (9) güzel evler; (10) bir çök park ve oyun sahaları; (11)
muvaffak olmuş şikâhler ve fabrikalar.

Talimat 11.- Yukarıdaki listede halkın sığın communéne
göçüp yerleşme sebepleri olarak en az dört bulduğunuz dört tanesine
1, 2, 3, 4 No.larını koyunuz.

Sayfa : 9

OKUNUŞUNU MİYETNE

Her bahsin mübahyetinde bahsin içindekilerini anlayışınız
muayene için sualler bulacaksınız. Tekrar okuyunuz eğer cevap
verebiliyorsanız kitabı dikkatle ve muhakemeliyle işleterek okuyunuz.
ve iyi okuma itiyadi kazandıysanız demektir. Eğer cevap veremiyorsanız

Sayfa : 9

yahtu aizin yapmanis için yolu gösterilen gayi yapmaniyoremanis kitabın sualle temasi olan kisimini tekrar okuyunıs. Esas kelimeleri not edinıs. ve suallerin her birine ayi cevaplar teğkil ederek muhakemenizi iğleterek okuyunıs ve skurken okunugunuzu temamlie anlayınıs. Verilen sualler bütün bahisleri kapsıyuyor. Fakat okunugunuzu gayi kontrol etmek için fırsat vermeğe kifidir.

- 1.- Bağıkaları Üzerine dayanmanın mahasi nedir ?
- 2.- Community tarifindeki 4 unsur nedir ?
- 3.- İlk çiftçinin istiklalini asri çiftçinin istiklalini ile kargılayınıs.
- 4.- Bir communitynin ne demek olduğunu biliyorsanız ağığıdakilardan hangisinin bir community adedolunmasıyacağına soylayınıs: mahalle, kasabada, kilise, bir vapur yolcuları, aile , mektep, sinemadaki halk.
- 5.- Ağığıdakilerden her birinin bir communitynin ferde bir faydasını yoksa bir mahsurunu olduğu Üzerinde dığınınıs:

Sayfa : 10

İkamatigin muhtemelenin dogenemeg sokaklar, elektrik servisi dar sokaklarda otomobilin evininin sokunde durdurulmasını menmeden bir nisan, bir kimsenin yaptıracağı binanın gıkmını tahdit eden bir nisan, ucuu fiyatla telefon servisi, günün mayyan saatlerinde çimnelerinin için su servisi.

- 6.- Ağığıdaki öneriyi tanımlamak için hangi kelime eksiktir ? Communitynin muvaffakiyeti için -----İkamatür ?
- 7.- Ağığıdaki öneriyi tanımlamak için (A), (B), (C), (D) den doğru bir parça kısıyap edinıs.
Eğer bir communitynin ilerletilecek doğarlı bir mahsedi varsa
(A) sessizce durur ve terakkiatına mani olma.
(B) kendi projesi yolundan terakkiatına çalığırma

Sayfa : 11

(C) Siğirlerinin teşebbüslerini karmak için alından geleni yaparın.

(D) Comunitéinin kabul olunan projelerini ilerletmek için feal bir rol alırsın.

SİĞİRCİLİK KÜTÜPHANESİNİN KULLANMA

Okuma. 400-5 sahifelerindeki planların birine tevfikan aşağıdaki kitaplardan birinde mualliminin tarafından tayin olunan okumağa kabul defterinde net edinin ve okunmaya basarılmasını. (1)

BROOME AND ADAMS - Conduct and Citizenship

1 - 20 - 22

DONN - Community Civics and Rural Life

11 - 12

111 - 12 - 21

12 - 24 - 27

1.- Bu kitapta § işaretli bulunan parçalar daha ileri talebe ve sınavlar içindir.

MESELELER VASİTASİLE YURTDAŞLIK

[9. Dosya]

Sf. 403 - 482

çeviren:

Arhan Tahsin Bey

MESELELER VASİTASİLE
YURTDAŞLIK

[9. Dosya]

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 924/9

Yazar : James Bartlett Edmonson
[Çeviren: Orhan Tahsin Bey]

Cild : Kırmızı

Ebadı :

En : 21.6 cm.

Boy : 32.1 cm.

Sayfa Adedi : 359-399

Sayfa : 22

SİLA EKİİ.

(Federal)

Millî Hükümet ve Kurumu İncele

Millî Hükümetle olan ilişkiler - Bundan evvelki

fasılların birinde, aynı zamanda Şç Hükümete tabi olduğumuzu söylemiştik. Bunların birincisi Millî yani Federal Hükümet, ikincisi Memleket Hükümeti, Şçüncüsü de Mahallî Hükümettir.

evvelce, Ferdin bu hükümetlerle olan münasebetlerin dan bahsetmiş ve bazı meseleler vermek suretile, bu münasebetleri izah etmiştik.

Bu hükümetlerden her biri bise bir çok hizmetler ifa eder, bir çok istifadeler temin eder. Ettirdi hizmetlerden dolayı millî hükümete meler borçlu olduğumuzu bir çoğumun bilmeyis bile ! Buna sebep, Federal hükümetle çoğumunun ancak usaktan usaja tanışmasıdır. Şunu hatırdan çıkarmalıyız ki vâkaidin birliğini koruyan ve evnelî memleketlerle olan münasebetlerini idare eden şdur.

Sayfa : 22

Birinci Mesele.

924

Hedefi: fertlere Federal Hükümet tarafından

teskisi :

ifa edilen hizmetlerle ~~güvenli hizmetleri~~.

Yönelim: Menfaatli hizmetlerin cemiyeti

Federal Hükümet tarafından ifa edilmiş hizmetlerin
maddi güvencesi için federal yapının.

YURTDASLIK

Sayfa : 79

-79-

İçin bir saat bile bulamayan yurttaşa, mesul, vatanperver

bir adam denilebilir?

Mesul sorumlulukları olmadığı halde intihabata iştirak

etmeyenlerin cezalandırılması düşünülmemiştir. ~~İstediği~~
kişinin, ne derece kadar mesul olduğu şüphelidir.

Mesuliyetli bir kaç intihaba istiağ ile iştirak etmeyenlerin

gelecek intihaplar için diskalifiye edilmesi de taklif

edilmiştir. Fakat bu da tesiri meşhuk çarelerdendir. Fikri-

mesuliyet, intihaplara iştirak hususundaki imani ortadan

kaldırmanın en iyi yolu, yurttaşa ~~mesuliyetini~~ menfaatini kendi

menfaatine tercih etmesini öğretmektir.

İkinci mesele.

Sayfa : 83

Göçen bahislere müteallik temrini

- 1.) İntihapların ehemmiyeti neden ileri-gelir?
- 2.) İntihap şartlarından ikisinin memleketler tarafından tayin edilmediğini biliyoruz. Bu şartlar ~~memleketler~~ nedir?
- 3.) Müntehipler ne için ~~memleketler~~ *memleketler* mecburiyetindedirler?
- 4.) Mahallî intihapların, Beisicofskur intihabile aynı zamanda yapılmasının sebebi nedir ?
- 5.) İntihabatta, "muaddei Avusturalya usulü" nedir? *bu usulün adı usulü faikiyeti*
neden ileri gelir?
- 6.) "Kıssa intihap listesi" nedir? Bu listeyi ne gibi hükümetler lâyıkile istisal edebilirler?
- 7.) "Siyasî fırka", "fırka program", "program maddesi" tabirlerinin manaları nedir?
- 8.) "Halk tarafından yapılan ilk seçme" usulü'nün "kurultay" usulüne faikiyeti neden ileri gelmektedir?
- 9.) Firkalardan birine taraftar olan yurttaş, diğer firkaların iyi taraflarına göremeyecek kadar müteassup olmalı mıdır?
- 10.) "Tegriî gube iyi kanunlar yapmakta aciz göster-

1945 - 1946
124

1.1. The purpose of this report is to provide a summary of the activities of the American Overseas Service during the period from 1945 to 1946. The report is intended for the use of the Board of Directors and the members of the organization.

1.2. The American Overseas Service was organized in 1945 to provide financial assistance to the war-torn countries of Europe and Asia. The organization has since that time been engaged in a wide variety of activities, including the distribution of funds, the provision of technical assistance, and the promotion of international trade and commerce.

1.3. During the period from 1945 to 1946, the American Overseas Service has received a total of \$1,000,000 in contributions from the public and from the Government. These funds have been used to provide financial assistance to the war-torn countries of Europe and Asia. The organization has also provided technical assistance to these countries, and has promoted international trade and commerce.

1.4. The American Overseas Service has achieved a number of significant accomplishments during the period from 1945 to 1946. These accomplishments include the distribution of funds to the war-torn countries of Europe and Asia, the provision of technical assistance to these countries, and the promotion of international trade and commerce.

1.5. The American Overseas Service has also received a number of awards and honors during the period from 1945 to 1946. These awards and honors are a testament to the organization's dedication to the cause of international peace and cooperation.

1.6. The American Overseas Service is proud of the accomplishments it has achieved during the period from 1945 to 1946. We believe that these accomplishments are a testament to the organization's dedication to the cause of international peace and cooperation.

1.7. We believe that the American Overseas Service has made a significant contribution to the cause of international peace and cooperation during the period from 1945 to 1946. We are confident that the organization will continue to make a significant contribution to this cause in the years ahead.

SELİM SIRRI

BUGÜNKÜ

ALMANYA

(Yardımcı kıraat)

1930

İSTANBUL

DEVLET MATBAASI

Selim Sım

BUGÜNKÜ ALMANYA
(YARDIMCI KIRAAT)

1930

İstanbul

Devlet Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1452

Yazar : Selim Sım [Tarcan]

Cild : Kahve

Ebadı :

En : 13 cm.

Boy : 19 cm.

Sayfa Adedi : VII + 116

Sayfa : 5

Başlangıç

Bundan şöyle böyle yirmi beş yıl evvel Fransa Akademisi Azasından meşhur feylesof (H. Taine) in (notes sur l' Angleterre) İngiltere Hakkında Notlar, isimli bir eserini okumuştum. Bu kıymetli kitabında üstat İngiltere hakkında müşahedelerinden bahsediyor, İngilizlerin içtimai hayatını anlatıyor, ve bir büyük vukuf ile anlatıyor.

Bu eserin mukaddemesinde şu mühim sözler var:

"İngilizlerin gayet iyi bir itiyadı var, ecnebi memleketlere seyahat ederler ve kendi vatanlarına döndükleri zaman gördükleri şeyler hakkında mülahazalarını yazarlar. Böylece bir araya gelen muhtelif şahadetler birbirini tamamlar. Biz de komşularımızı taklit etsek hiç fena olmaz, ben kendi hesabıma bu tecrübeyi yaptım. Herkes gördüğünü söylemeli, fakat yalnız gör-

Sayfa : 6

VI

düşünü söylemeli, ve şahsî mülahazalarını, samimi olarak kaydetmelidir. Bu zor bir iş değildir, pek kolay yapılabilir. Hergünün müşahedelerini bir tarafa kaydetmekten ibarettir.

Yazarken çok dikkatli davranmalı ve tamamiyle bitaraf olmağa gayret etmeli.

Ben çok dikkatli davrandım ve elimden geldiği kadar bitaraflığı muhafazaya çalıştım, ne Fransızların hoşuna gitmeği, ne de İngilizlerin hoşuna gitmemeği düşünmedim..

"Taine,,in kitabından sonra "Paul Bourget,,nin Amerika intibalarını ihtiva eden (Ostre-Mer) Deniz Ayrısı namındaki seyyahnamesini okudum. Okyanusun öbür tarafında sekiz ay gezdikten sonra gördüklerini neşreden büyüük edip, o sellis Hsası ile kartini gördüğü yerlere beraber götürüyor ve insanda yabancı memleketleri ziyaret hürsünü tahrik ediyor.

Bu iki eser bende Avrupaya gitmek emelini bir fikri sabit haline koydu. Bazan çıkan fırsatlardan istifade, bazan da fırsatları kendim ihzar ederek son yirmi sene zarfında İngiltere, Skandinavya, Rusya, Almanya, Fransa, İtalya v. s. yi dolaftım. Yalnız dolaşmakla kalmadım, feylesof (Taine) in sözünü tuttum. Bir sinema objektifi gibi her gördüğüm şeyi kavramak için dikkatle baktım. Alâkadar olduğum içtimal ve terbiyevî mes'eleleri bilenlerden tahkik ettim. Aileleri ve

Sayfa : 7

VII

mektepleri ziyaret ettim. Müşahedelerimi günü gününe kaydettim.

Ziyaret ettiğim medenî beldelerden -İsveçten gayri - hiçbirinde uzun müddet kalmadım, o sebeple yazılarım, notlarım sathidir, ancak çok samimîdir. Zaten seyahat intibalarını büyükler için değil, küçükler için yazdım, ve onun için adıra "Yardımcı Kıraat," dedim. Biz İngilizler, Amerikalılar, hatta Almanlar gibi çok seyahatten zevkalan bir millet değiliz. Halbuki bugünün yeni, yeni ihtiraları mesafe mefhumunu ortadan kaldırıyor. Seyahatler gittikçe kolaylaşıyor. Başka memleketleri görmek, tanımak bir zaruret haline giriyor. İşte surf bu hisleri gençlerde tenmiye etmek emeli ile evvelce "Garpta Hayat," atlı birinci yardımcı kıraati neşrettim. "Bugünkü Almanya," da onun mütemmimidir.

Bu küçük eserim bir kuşbakışı, bir tayyare görüşünden fazla bir şey değildir. Öyle de olsa gördüklerimi yazdım.

Selim Sırrı

Sayfa : 101

« Temizlik merakı :

Alman şehirlerinde en çok hoşça giden temizliktir. Kahveler, restoranlar, oteller, parklar, sinemalar, konser salonları, her yer temizdir. Otel veya apartıman sahibinin odası gibi kapıcının odası da temizdir. Bu umumî temizliktir, bir de hususî temizlik vardır ki o, bizim telâkkimize göre, tarzı hiç hoşuma gitmedi.

Halk durgun sularda yıkanmakta beis görmüyor, hele bazı göllerin suları çamur gibidir, bana öyle gelir ki insan oradan pek temiz çıkamaz. Avama gelince bunlar zannederim her yerde az çok birbirine

Sayfa : 102

102

benziyorlar. Oturduğumuz pansiyonda odamıza bakan bir kız vardı, üstü başı tertemiz, saçları sımsıkı taranmış. Bir sabah odamızı düzeltirken gördüm ve telaştan haykırdım, elinde iki bez vardı, bunlardan biri ıslaktı, onunla heryeri siliyor diğeri ile kuruluyordu, fakat aynı bezle hem küveti, hem lâzımlığı siliyordu ?!

Sayfa : 102

Ⅹ Berlinde tahtakurusu :

İsveçten beden terbiyesi için getirttiğimiz muallim Beyoğlunda bir pansiyona yerleşmiş ve o gece yatağında bir tahtakurusu çıkmış, ertesi gün beni buldu:

Yatağında bir böcek çıktı, bunun ne olduğunu anlamadım fakat beni sabaha kadar rahatsız etti, dedi. Sıcak memleketlerde tahta evlerde yazları çıktığını, tehlikeli olmadığını, adına tahtakurusu denildiğini anlattım. Berlinde hiç tahtakurusu görmedim, yalnız bir ahbabımın eşyası ile kiraladığı bir apartımında tahtakurusu çıkmış, bunlardan birini bir zarfa koyup polise götürmüşler. Hem kontrat feshedilmiş, hem de apartıman sahibi cezayınakfi vermiş.

Sayfa : 103

Ⅹ Kapı önleri :

Berlinde, Londrada olduğu gibi herkes kendi evinin önündeki yaya kaldırımını hergün temizlemeğe mecburdur.

Sayfa : 104

104

Şayet buna riayet edilmez de biri geçerken ayağı kayıpta düşerse düştüğü yere tesadüf eden ev veya apartıman sahibinden tazminat alınır. Bilfarz kışın kapısının önünde buz tutan kısmı ev sahibi temizlemezse, oradan geçen birinin ayağı kayıpta bacağı kırılırsa ev sahibi tazminat verir.

..

Cezayinakti

Berlin bir cezayinakti memleketidir. En küçük vesilelerle derhal belediye ceza alıyor. Bu cezaların hepsi de haklıdır. Meselâ yaya kaldırımından atla, bisikletle gidilmez. Gittiniz mi, polis adresinizi alır, ve sizden 5 markı çekerler.

Sayfa : 105

Berlin köpekleri:

Almanlar hayvanları çok sever, her ailenin mutlak bir köpeği vardır. Bu köpeklere insan gibi iyi bakarlar. Onları yıkamak, temizlemek, tüylerini kırpma, kurutmak için hususî hamamlar vardır.

Sayfa : 105

Sıcak ve soğuk su ile duş yapılır, sabunla fırçalanır, tüyleri taranır. Önceleri hayvanlar bu tuvaletten ürküyor, sonra alışıyorlar. Zannederim temizliğin şekline göre 25 fenikten bir marka kadar bir şey alıyorlar.

X Süt mes'elei.

Almanyada sütler çok temizdir. İçine başka bir madde katılmasına imkân yok.

MÜSÜR ÜYA
D^r. ABDULLAH CEVDEİ

MÖZELERDEN BİR KESİME

AKLI SELİM

J. MESLIER

ou
LE BON SENS

İsmi meşhur kitabının başigeler ilavesiyle tercümesidir

146

İSTANBUL
DEVLET MATBAASI
1929

Dr. Abdullah Cevdet

AKLI SELİM

J. Meslier

Le Bon Sens

İsmi meşhur kitabının haşiyeleri ilavesiyle tercümesidir

İstanbul

Devlet Matbaası

1929

Çankaya Atatürk Kütüphanesi Bilgileri

Envanter No : 146

Yazar : Jean Meslier [Çev: Abdullah Cevdet]

Cild : Yiğne

Ebadı :
En : 12.7 cm.

Boy : 17.9 cm.

Sayfa Adedi : 548

Sayfa : 1

MÜTERCİMDEN BİR KELİME

İnsanlara behimi bir isticbat bile temin etmiyen kizip ve burafeye karşı, yüreğinde büyük bir isyan ateşi yanmış olan rabip (Jean Meslier)'nin (Aklı Selim-Bon Sens)inden bazı sahifelerinin tercümesini (İçtihad) nakledeceğiz. Eser ayrıca tam olarak tab'edilecektir. Fakat çehnisini kariler şimdiden tadarlarsa kitabı daba derin zevk ve şevk ile okurlar. Üç gün evvel büyük bir ameclisöte bir zat bizi adin nazirleri esafils meyanında zikretti.

Sayfa : 3

3

Aklı Selim kutsi bir isyandır ve bunu gönüllerde gezdirmek aşkın ateşi hiçbir raman söndürülemez.

Prométhée, Kafkas dağlarında değil, gönül dağlarında ve zincirlerini kırmıştır. Mabudumuz fazilettir, imali fazilet ise hürriyettir mümkün değildir. Hürriyetlerin akdem ve abdesi fikir ve vicdan hürriyetidir. Bu tercümenin mevzuu bir ubudiyet ve ibadettir: hürriyet itâdadır bir ubudiyet ve ibadettir.

Doktor Abdullah Cevdet

Dr. Adolph Kugel

1882

WISSENSCHAFT

WÖRTERBUCH DER ANATOMIE

Das Wort *anatomie* bedeutet die Lehre von der Bauweise des Körpers. Es leitet sich von dem griechischen *anatomein* (zerlegen) ab. Die Anatomie ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit dem Aufbau des menschlichen Körpers beschäftigt. Sie ist in verschiedene Zweige unterteilt, wie die *äußere Anatomie* (die den Aufbau des Körpers von außen betrachtet) und die *innere Anatomie* (die den Aufbau von innen betrachtet). Die innere Anatomie ist weiter unterteilt in die *topographische Anatomie* (die die Lage der Organe im Körper beschreibt) und die *histologische Anatomie* (die die feine Struktur der Gewebe untersucht).

Einleitung

1. Die Anatomie

2. Die Physiologie

Die Anatomie ist die Lehre von der Bauweise des Körpers. Sie ist eine der ältesten Wissenschaften, die sich mit dem Aufbau des menschlichen Körpers beschäftigt. Sie ist in verschiedene Zweige unterteilt, wie die *äußere Anatomie* (die den Aufbau des Körpers von außen betrachtet) und die *innere Anatomie* (die den Aufbau von innen betrachtet). Die innere Anatomie ist weiter unterteilt in die *topographische Anatomie* (die die Lage der Organe im Körper beschreibt) und die *histologische Anatomie* (die die feine Struktur der Gewebe untersucht).

1882	1883	1884	1885
1886	1887	1888	1889
1890	1891	1892	1893
1894	1895	1896	1897
1898	1899	1900	1901
1902	1903	1904	1905
1906	1907	1908	1909
1910	1911	1912	1913
1914	1915	1916	1917
1918	1919	1920	1921
1922	1923	1924	1925
1926	1927	1928	1929
1930	1931	1932	1933
1934	1935	1936	1937
1938	1939	1940	1941
1942	1943	1944	1945
1946	1947	1948	1949
1950	1951	1952	1953
1954	1955	1956	1957
1958	1959	1960	1961
1962	1963	1964	1965
1966	1967	1968	1969
1970	1971	1972	1973
1974	1975	1976	1977
1978	1979	1980	1981
1982	1983	1984	1985
1986	1987	1988	1989
1990	1991	1992	1993
1994	1995	1996	1997
1998	1999	2000	2001
2002	2003	2004	2005
2006	2007	2008	2009
2010	2011	2012	2013
2014	2015	2016	2017
2018	2019	2020	2021
2022	2023	2024	2025

TÜRK ÇOCUKLARINA YURT BİLGİSİ NOTLARI

Çankaya Atatürk Kütüphanesi Bilgileri

Envanter No : 1019

Yazar : Afet İnan

Gild : Kırmızı

Ebadı :

En : 16.2 cm.

Boy : 23.9 cm.

Sayfa Adedi : 10

Sayfa : 1

YURT BİLGİSİ NEDEN BAHSEDEK?

Bu sene beraber takip edeceğimiz ders (Yurt Bilgisi) dir; vatan bilğisidir. Bir vatanda yaşayan millet efradına bilirsiniz ki vatandaş derler.

Milletin kurduğu devlet ve hükümetin millete, vatandaşlara karşı vazifeleri, bir takım salâhiyet ve hakları vardır; fakat hükümetin, devletin de mevcudiyeti, vatandaşlardan bir takım mükellefiyetler, vazifeler talep eder. O halde, hükümetin millete ve milletin, vatandaşların dahi hükümete karşı mütekabil vazifeleri ve hakları vardır. Devlet hayatını, fikrî ve iktisadî hayatı, müştereken yaşayan vatandaşların da aralarında bir takım münasebetleri ve birbirlerine karşı vazife, mecburiyet ve hakları vardır. İşte, vatandaşlara, gerek devlet ve hükümetle ve gerek aralarındaki münasebete nazaran mevcut vazifeleri ve hakları öğreten bilgiler (Yurt Bilgisi) namı altında toplanmış bilgilerdir.

Bu sözlerimi izah edeyim:

Millet, üzerinde yaşadığı yurdunu muhafaza etmek için ve bu yurttan emniyetle, huzurla çalışıp müreffeh ve rahat yaşamağı temin için, devlet teşkil etmiştir, hükümet teşkilatı yapmıştır. Bu teşkilat, vatanın, yurdun, ağıyar tecavüzünden emsuniyetini temin eden orduyu, donanmayı, hava filosunu yapmakta muvazzafır. Hükümet, vatandaşların, vatan dahilinde, vatanın kırsalında, tahralarında, dağlarında, ormanlarında emniyet ve huzurunu temin eden jandarma kuvvetlerini, kasaba-

larında, şehirlerinde, jandarma ile beraber polis kuvvetini; bütün vatanda, adliye kuvvetini, vücuda getirmekle muvazaf-
tır; ve bu kuvvetleri kanun dairesinde kul-
lanmak salâhiyetidir, hakkıdır. Vatandaş-
ların da kanunların icabına itaat etmeleri
kendileri için vâzifedir. Hükümet, vatan-
daşların fikri inkişafı için, mektepler,
darülfünunlar, ilim müesseseleri yapmak-
la mükelleftir. Hükümet, vatandaşların
vatan toprağından, vatan madenlerinden,
vatan ormanlarından, azami istifadelerini
temin için tedbirler, tertipler almakta mu-
kelleftir. Hükümet, vatandaşların çalış-
maları neticesinde, ziraat, ticaret, sanat
sahalarındaki çalışmaları neticesinde
meydana gelen muhassalaların kendileri
için ve devlet için lüzumlu olan miktar-
dan fazlasını diğer memleketlere çıkarıp
millet için ve devlet için lüzum olan serve-
te nakletmeğe lüzumlu olan yolları, şif-
mendiferleri, limanları, gemileri yapmak-
la mükelleftir. Hükümet, devletin, millet-
tin, yüksek ve şerefli mevcudiyet ve istik-
lalini bütün dünya milletleri, devletleri
ucunda temsil etmek ve milleti onun
varlığını bütün dünya varlığıyla temas ve
münasebette bulundurmamak, dünyanın mil-
let ve devlet mevcudiyetine karşı siyasi
ve iktisadi alâkalarının müspet veya meir-
fi noktai nazarlarını anlamak ve ona göre
millî mevcudiyete istikamet, dikkat, faa-
liyet ve icabında hareket vermekle mükel-
leftir. Hükümet bu ve buna mümasil vazifelerini ita ve bunda muvaffâk olabilmek
için vatandaşların ona yardım etmesi icap
eder. Fakat bu yardımla mükellef olan
vatandaşların sînat ve tam atiyette bu-
lunması lüzumdur. Bunun da temini yine
hükümete ait bir vâzifedir. Hükümetin va-

Sayfa : 3

— III —

zifelerini ifada muvaffak olabilmesi için vatandaşlar devletin talebiyle asker olurlar, karada ordular, denizde donanmalar, havada tayyare filoları vücuda getirmek için şitap ederler. Bu, onların vazifesidir. Bütün bu teşkilat yalnız ve ancak para ile olur. Vatandaşlar bunun için muhtelif namlar altında hükümete vergiler verir. Vatandaşlar, vatanda emniyet, huzur tesis eden ve vatandaşların medeni cihan indinde ve birbirleri karşısında haklıyı haklı meydana çıkaran ittibatlı hürmetli kanunlara riayetle muvazıftır. Vatandaşların beyinlerinde ticaret ve iktisadiyatın herhangi bir şubesindeki temaslarında yekdiğerine karpı, bazan aynı zamanda hükümete karpı deruhde edecekleri vazifeleri vardır.

C. 113

YENİ TÜRKÇE GRAMER

M. BAHA

Maarif Vekâleti M. T. T. Heyetinin kararıyla Ortaokulların 1 ve 2 inci sınıfları için kabul edilmiştir.

324

KİTAPÇILIK VE MATBAACILIK ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL

YENİ TÜRKÇE GRAMER

M.Baha

Maarif Vekâleti M.T.T. Heyetinin kararıyla Ortamekteplerin
1 ve 2 inci sınıflar için kabul edilmiştir.

Kağıtçılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi
İstanbul

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 329

Yazar : Mehmet Bahaettin [Toven]

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 13 cm.

Boy : 20 cm.

Sayfa Adedi : 320

Sayfa : 5

3. Kelimeler

15. Düşüncelerimizi veya fikirlerimizi anlatmak için kullandığımız işaretlere kelime denir. Yedi türlü kelime vardır. Şunlardır: *isim, sıfat, zamir, fiil, zarf, edat, nida.*

1) **İsim.** Bir insanın, bir hayvanın, bir yerin, bir şeyin adı olan bir kelimedir: Ahmet, köpek, Ankara, çiçek gibi.

2) **Sıfat.** Adı geçen bir şeyi aynı sınıftan olan diğer şeylerden ayırdetmek için bir isme katılan kelimedir: bu mektep, olgun armut, on adam.

3) **Zamir.** Bir isim yerine kullanılan kelimedir: (Ahmet yerine) o bunlara gelmez.

4) **Fiil.** Bir şey bildiren veya bir hal ifade eden kelimedir: çocuk koşuyor; annesi hastadır.

5) **Zarf.** Bir fiilin, bir sıfatın, diğer bir zarfın anlamını başkalaştırarak kelimedir: Ahmet burada çalışıyor; Hasan çok kurnazdır; onlar pek geç kaldılar.

6) **Edat.** İki kelime arasındaki münasebeti göstermek için bir ismin, bir zaminin sonuna getirilen kelimedir: Ali'den bize.

7) **Nida.** Sevinç, korku, hayret, veya daha başka bir heyecan ifade etmek için kullanılan kelimedir: eyvah, bittik! A, bu ne!

Sayfa : 6

İncitmek kelimesinin ikinci *çit* hecesi üst tarafındaki *te* hecesine uyarak, *mek* te *çit* hecesine uyarak incelmislerdir.

Hangi, hani, şıman, inanmak, dahi, dışarı gibi kelimelerle İstanbul şivesine göre kiraz, kestane, kardeş, etna, kelimeleri ve ince beceli mastarların hal âkmeti olan *por* hecesi müstesnadır.

b) Kelimelerin sonuna gelen edatlarla ekleniler bu kaldeye tabidirler, yani üst tarafındaki seslilerin ahenğine uyarlar. Yalnız İ eklenisi müstesnadır

Sayfa : 6

çiçek	çiçekler
yaprak	yapraklar
karşı	karşıkî, karşıkiler

c) Kelimenin ilk hecesinde *e* seslisi varsa ikinci hecenin seslisi *e* olmaz, *u* veya *ü* olur; birincide *ö* varsa ikincide *e* olmaz, *ü* veya *e* olur :

olgun	bölük
solgun	çözük
çotak	öbek
dotak	köpek

Horoz, hotoz, kokoz, kokoroz, kolyoz gibi bazı kelimeler müstesnadır.

Sayfa : 7

f) E den sonra ü, ü den sonra i ve i den sonra ü gelmez.

gelüp	denmez	gelip	denir
gidüp	»	gidip	»
çünkü	»	çünkü	»
içün	»	için	»

Sayfa : 9

Bunlar sesli harfle başlayan diğer bir kelimeye bağlanarak okunursa gene hâl böyledir.

icap eder yazılır icabeder okunur.

Sayfa : 45

126. İşaret sıfatları şunlardır: bu, şu, o.

Bu yakında bulunurları göstermek için kullanılır:
bu ev.

Şu biraz uzakta olanları gösterir: şu ağaç.

O daha uzakta olan veya göz önünde bulunmıyan şeyleri işaretle tayin eder:

Sayfa : 70

FIİLLERİN NEVİLERİ

1. Yardımcı Fiiller

215. Fiil gruplarını teşkil eden fiillere Yardımcı Fiiller derler; çünkü bunlar diğer fiillerin daha başka bir surette bir iş veya hal bildirmelerine yardım ederler. Veya bazı kelimelerle birleşerek süzüktepe fiil teşkiline yarattır. Yardımcı fiiller şunlardır: dir, idi, imiş, ise, etmek, eylemek, olmak, bilmek, vermek, durmak, kalmak, yazmak, tutmak, gelmek, koymak, komak, görmek.

70

Sayfa : 86

FIİLLERİN TASRİFİ

Cevheri Fiil

259. Türkçede yardımcı fiil olarak kullanılan bazı çekitler vardır ki nereden geldikleri pek belli değildir. Bu fiile cevheri fiil derler. Biz kolaylık için buna imek fiili de diyebiliriz. Fakat unutmamalı ki türkçede böyle bir master yoktur.

Sayfa : 87

263. Üçüncü şahıstardaki *dir* edatı da durmak fiilinin muzarı üçüncü müfret şahsından, *durur* dan alınmıştır derler. Eski yazılarda bu şekle tesadüf ederiz. Gel zaman git zaman bu telâffuz değişmiş, bugünkü *dir*, *dir*, *dür*, *dur* nihayet *tir*, *tür* şekline girmiştir.

Birdir Ol birliğine şek yokdurur,
Gerçi yanlış söyleyenler çokdürür
(Mevlî)

Bugünkü lisanda *yokdürür*, *çokdürür* yerine, *goktur*, *çoktur* deriz. İşte bu *dir* fiiline bazıları *edatı haber* yani prediket edatı demişler, bazıları da *robata* ismini vermişlerdir. Zaten *imek* fiili de bağlayıcı fiillerden biridir (B. 230).

Sayfa : 88

IKEN

269. *Imek* fiilinin bir şekli olan *iken* fiil bağı (B. 721) cümledeki yerine göre *olduğu zaman*, *olduğu sırada*, *bulunduğu vakit*, *bulunduğu esnada* kelime gruplarının yerini tutar.

Bir insan aç *iken* kemeğe başka türlü bahar, tok *iken* başka.

Ben arada *iken* kimse gelmedi.

İnsan hasta *iken* çok lâkârdı etmez.

Bazen *olduğum halde* veya *olduğu halde*, v.s. manalarına da gelir.

O benden daha yaşlı *iken* daha genç görünüyor.

Sayfa : 92

279. Mastarın kökü *tek* heceli olursa muzarı alâmeti *shenge* göre *r*, *er*, *ar* olur.

yemek ten yer

Sayfa : 92

sevmek	*	sever
yazmak	tan	yazar

280. Aşağıdaki mastarlar müstesnadır:

almak	alır	olmak	olur
kalmak	kalır	vermek	verir
sanmak	sanır	bilmek	bilir
varmak	varır	gelmek	gelir
vurmak	vurur	görmek	görür
bulmak	bulur	ölmek	ölür
durmak	durur		

Not. Yatmak mastarından muzarinin iki şekli vardır.

Sayfa : 93

FIİLLERDE SİYGA

287. Fiillerde bir için veya bir halin ifade edildiği tarzı veya yolu gösteren bir hasas vardır ki buna siyga denir.

Şu cümlelerin fiillerine dikkat ediniz:

1. Çocuk uyuyor. _____ = *Haliz* 1
2. Bu akşam erken gelmelisiniz. *Vicuhya*
3. Köpeğin olaysın. _____ *il ayson* 3
4. Onu dünyâ görüşyle bir daha görsem! *Tam* 4
5. Şu adamın haline acı. _____ 5

Sayfa : 95

ŞAHIS, FİİL EDATLARI

290. Bir fiil şahıs itibariyle kendi subjektine uygun olmalıdır. Yani bir fiilin subjektini hangi şahıstan ise fiil de o şahıstan olmalı, subjekt müfret veya cemi olduğuna nazaran fiil de müfret veya cemi olarak gelmelidir.

Sayfa : 95

291. Fiillerde üç şahıs vardır: birinci şahıs, ikinci şahıs, üçüncü şahıs.

Söz söyleyen birinci şahıstır (mütetekellim).

Kendisine söz söylenen ikinci şahıstır (muhatap).

Kendisinden bahsedilen üçüncü şahıstır (garp).

Bir fiilin hangi şahıs olduğu hem bazan birlikte bulunan ben, sen, o, biz, siz, onlar şahıs zamirlerinden hem sonundaki edattan belli olur. Üçüncü müfret şahsının nihayetinde hiçbir şey yoktur; yalnız fiilin kökü ile alâmeti vardır.

Birinci müfret şahsının sonunda ya ım ya im bulunur.

İkinci müfret şahsının nihayetinde ya ın ya sin bulunur.

Birinci cemi şahsının nihayetinde ya k ya iz bulunur.

İkinci cemi şahsının nihayetinde ya nir ya sinir bulunur.

Üçüncü cemi şahsının sonunda ler veya lar bulunur.

Müfret fiiller tek bir şahıs veya şey'i gösterirler.

Cemi fiiller birden fazla şahıs veya şey'i gösterirler.

Not. Bunlar için 276 numaradaki cetvele bakınız.

Sayfa : 114

360. Mastara benzeyen bazı isimler de vardır.

yemek, çakmak, tokmak, ilmek, azmak } /

Sayfa : 115

FİİLİN İSM ŞEKİLLERİ

115

2. HAFİF MASTAR

361. Hafif mastar, mastardan ziyade isme yakındır; mastarın sonundaki k silinerek yapılır.

sevmek ten sevime
acımak tan acıma } 2

Sayfa : 115

3. AĞIR MASTAR

362. Mastarın sonuna *lık* veya *lık* getirilerek yapılır.

sevmek ten sevmeklik }
acımak tan acımaklık } 3

Hafif mastardan daha kuvvetli ve daha kat'î bir manası olan bu şeklin telâffuzu ağır olduğundan hemen hemen hiç kullanılmaz, bunun yerine hafif mastar kullanılır.

1. Bugün oraya gitmen lazım.

2. Bugün oraya gitmecliğin lazım.

Bu iki cümleyi mukayese edersek ikincide bir kat'iyet ve mecburiyet fikri olduğu kolayca anlaşılır.

Not. Ağır mastarın menfisi *sevmemeklik*, *acımamaklık* olmak lâzımsa da bu şekil kullanılmaz; bunun yerine *sevmemezlik*, *acımamazlık* şekli kullanılır; *sevmemezlik etmek*, *acımamazlık etmek* gibi.

4. FİİL İSMİ

363. Mastarın köküne *ış* veya *ış* getirilerek yapılır.

sevmek ten seviş }
acımak tan acıyış } 4

Not. Aynı şekilde fiilden yapılan bir isim daha vardır ki, o, bunun gibi, hafif mastar manasına gelmez, işin yapılma tarzını bildirir. Aralarındaki ince fark ancak cümle içinde buldukları zaman lâıyıkıyla anlaşılır.

Sayfa : 116

116

TÜRKÇE GRAMER

1. Gidiş geliş
2. Gidiş
1. Alış veriş
2. Alış
1. Bakış
2. Bakış

gitme gelme : gidış geliş bir bile.
gitme tarzı : onun gidipini beğenmiyorum.
alma verme : alış veriş etmek.
alma tarzı : alışında bile bir kibarlık var.
bakma : çocuğa bakış yeter.
bakma tarzı : öyle bir bakış vardı ki...

Sayfa : 116

5. SİLA

364. Fiilin sila denilen isim şekli mastarın köküne dik veya (y) ecek getirilerek yapılır.

sevmek	sev	sevdi	sevecek
yemek	ye	yedik	yeyecek
içmek	iç	içtik	içecek
bilmek	bil	bildik	bilecek

Bunlar da tıpkı bir isim gibi tasrif olunurtar.

İŞLER

İLİŞİK

İŞLENMİŞ HALLER

sevdim	sevdiğimin	sevdiğimi	sevdiğime	sevdiğimden
sevdiklerim	sevdiklerimin	sevdiklerimi	sevdiklerime	sevdiklerimden
seveceğim	seveceğimin	seveceğimi	seveceğime	seveceğimden
seveceklerim	seveceklerimin	seveceklerimi	seveceklerime	seveceklerimden

Sayfa : 119

/ MASTARDAN YAPILAN İSİM VE SIFATLAR

371. İsim ve sıfatlardan mastar yapıldığı gibi mastarlardan da isim ve sıfat yapılabilir. Bu da mastarların kökü ve bazı eklenitler katmakla olur.

372. İm Bu hece ile yapılan isim bir defada birden yapılan işi ve bu işin neticesini bildirir.

içim	bakım	tadım
atım	büküm	taşım
ahım	puşım ve :	tutum
erim	pişirim	kusım
yudum ve :	çakım ve :	doyum
yutum	çakım	üfürüm
satım	dolam	esim
sayım	büküm	sağım
yaylim	kıvrım	

Sayfa : 120

120

TÜRKÇE GRAMER

313. *Im* ile yapılan isimlerden bazıları adi isimler, hafif mastarlarla fiil isimleri gibi daha umumî bir manada kullanılır.

dilim	verim	sıtım
bitirim	gölüm	koşum
olüm	yıkım	takım
seçim	kurum	görüm
düzüm	slım	kırkım
dikim	devrim	döküm
sürüm	katım	dürüm

Aynı hece ile biten şu isimler de biçim ve tarz bildirirler:

kıyım	kesim	tutum
giyim	biçim	çatım

Birkaç isim de daha hususî manalarda kullanılır.

uçurum	sokum	kaldırım
yarım	salkım	yıldırım

Not 1. Byle *im* ile biten isimlerin bir kısmı sonuna *i* hecesini alarak uydurma sıfat (B. 102) olurlar.

tutumlu	içimli	düğümlü
çatımlı	kurumlu	verimli
sağımlı	boğumlu	biçimli

2. Bazıları da sonlarına *lık* hecesini alarak bir şeye mahsus manasını alan bir isim olurlar (B. 55).

doyumluk	pişimlik
tadımlık	pişirimlik

3. *Im* ile biten isimlerden bazıları çift kullanılarak bir zarf grubu olur.

buram buram terlemek	sürüm sürüm sürünmek
takım takım ayırmak	bayım bayım bayılmak
baklüm baklüm kıvrılmak	yudum yudum içmek

374. (*Y*) *ış*. Bu eklenti ile yapılan isim için nasıl ve ne tarzda yapılmış olduğunu bildirir (B. 363-364).

doğuş	yürüyüş	giyiniş
sallanış	bakış	süsleniş

Sayfa : 121

MASTARDAN İSİM VE SIFAT

121

Misal: Hırsını bir türlü yenemiyen bir aslan bakışı ile etrafındakileri süzerken...

Onlarda taklit edilemiyen şey giydikleri değil, giy-
nişleri idi... peçelerini bir ilüştiricileri vardı ki...

Ay doğuşundan, insan yürüyüşünden bellidir.

Not. (g) iş ile yapılan isimler bazan *li* eklentisini alarak bir *uydurma sıfat* olurlar.

sulayışlı
buluşlu

elverişli
yağışlı

375. (I) ntl. Bu eklenti ile yapılan isimler sürme, toplanma, özülme, sıkılma, fikrini uyandırma.

a) Sürekli hareket :

çarpıntı

salıntı

sarsıntı

yaşantı

gezinti

kaşantı

çalkantı

sıkıntı

b) Toplanma, yağılma :

birikinti

karıntı

karıntı

ırkıntı

kazıntı

süpürüntü

döküntü

yağıntı

c) Acı hisler, rahatsızlıklar :

buruntu

sıkıntı

sıkıntı

bulantı

ürküntü

kuruntu

üzüntü

kıyıntı

376. (I) ntl. (I) ntl. Yukarıki eklentinin başka bir uer'idir. Bunda da süreklilik (ekseriya bir görüntünün devamı) vardır. Daha ziyade ses andıran sözlerden yapılmış mastarlara eklenir.

ınlı

çağlı

patırdı

şırıltı

dırlı

çatırdı

şarıltı

tangırtı

gıcır

gürültü

tingirt

gümbürtü

Sayfa : 122

122

TÜRKÇE GRAMER

377. **Ek, ek.** Mastar köklerine gelerek bazan isim, bazan sıfat manasını alır. Bir kısmı da yer ismi olur.

a) İsim:	ölçek	nacak
	sinek	bıçak
b) Sıfat:	binek	korkak
	dönek	atak
	kıyak	yedek
c) Yer ismi:	batak	kavşak
	durak	kurak
	konak	yatak

ek
ok

378. **(İ) k, (ı) k.** Bu eklenti ile yapılan kelimeler çoktur. Bunların bir kısmı isimdir, bir kısmı da sıfat, isim olanlardan bazıları şunlardır:

ilik	aksırık	sarık	pişik
emik	tüksürük	bölük	sökük
emzik	öksürük	katık	üfürük
beşik	hıçkırık	kazık	

İK
İK

Sıfat olanları da şunlardır:

basık	yansık	kaçık	ayık
batık	çalık	düşük	devrik
yatık	çarpık	şamarık	kalkık
yumuk	çıkık	donuk	kabarık
bozuk	çökük	soluk	

Ortasında *if* hecesi bulunan mastarlardan aynı eklenti ile yapılan sıfatlar:

alışık	ilişik	çepreşik	apışık
bitişik	sarmaşık	ulaşık	uyuşuk
barışık	sıkışık	yılışık	çapraşık
buruşuk	kavuşuk	yarışık	yakışık
dolaşık	karışık	yaraşık	yanışık

Sayfa : 123

MASTARDAN İSİM VE SIFAT

123

379. Mastarın köküne k harfini ekliyerek yapılan kelimelerden bazıı isim, bazıı sıfat olur.

a) İsim olanlar:

dayak	kaynak	yalak	solak
tarak	kuşak	kuplak	ıstak
dolak	istek	yaylak	direk
kapak	dilek	otlak	döşek

K

Bu isimlerden lak ile bitenler çok kere yer ismi olurlar.

b) Sıfat olanlar:

arık	ihk	çatlak	patlak
aksak	soğuk	partlak	yalabuk
büyük	gevşek	işlek	yürük
eksik	çürük	sulak	çöçük

|

380. İn, an. Eklenti daha ziyade isim teşkiline yarar: *akin, akin, tâtîn, pğân.*

381. KI Eklenti kelimenin sonunda ki, ka, kü, ku, gi, şı, gü, gu şekillerini alabilir. Yalnız isim teşkiline yarar. Çoğu sıfat isimlerini ve ev eşyasını gösterir.

askı	keski	sürgü	çalgi
buçkı	kaşık	süğü	sığı
bileği	sargı	örgü	yaygı
burgu	sergi	üzengi	karpı

Ki
gi

Diğer manalarda olanlar:

bilgi	içki	çizgi	saygı
duygu	vergi	çöğü	atki

382. Öe. Bu eklenti ancak bir iki kelimeye bulunur ve sıfat ismi teşkiline yarar: *çevirge, sâpürge, pisirge, sıvirge.*

383. İ. Bu eklenti kelimenin sonunda shenge uymak için diğer eklentilerde olduğu gibi şu şekillere de girer: i,

ü, u. Bununla yapılan kelimelerin çoğu isimdir.

batı	yapı	puzu	tartı
doğu	yahı	yakı	çeki
ötü	yazı	koşu	sayı
ölçü	korku	oğru	kapı

İ
ü
u

Sayfa : 124

124

TÜRKÇE GRAMER

Sıfat olanlar da şunlardır: doru, duru, yaşı.

384. Arapça ve acemce nisbet edatını takliden bazı kelimelerin sonuna bir *i* getirilerek renk bildiren sıfatlar yapılır. Fakat bu *i* çok kere ahenge uymaz, biraz uzun okunur.

barudi kurşuni filizi turuncu // ?
kuzguni nefli kırmızı samani //

385. Geç, giç, gaç. Başka başka isim ve sıfatlar teşkiline yarar.

süzgeç ergeç bilgiç dalgıç / geç
yüzgeç patlangıç silgiç utangaç / lütf
at

386. Meç, maç. İsim teşkiline yarar. Bunlardan bazıları yemekleri gösterir: bulamaç gibi.

Diğer isimler de şunlardır:

dönemeç, yanaltmaç, yırtmaç, sığırtmaç / meç
maç

Bu eklenti bazan beç, boç şeklini alır. O vakit kendisinden evvel gelen *n* harfi *m* olur: dolambaç, saklambaç.

387. Beç, iç. Fiil köklerinden başka isimlerin sonuna da gelerek bilhassa alet ismi teşkiline yarar.

argaç bakraç kulaç anaç // beç
ağaç çekiç gümeç topaç // iç
altı tıkaç kısaç yamaç //

388. Diç, düç. İsimlerden isim teşkiline yarar: soğdıç, öndüç gibi.

389. İnç. Ekleneceği kelime *n* ile bitiyorsa sade ç olur. İsim ve sıfat teşkiline yarar.

korkunç kazanç özenç sevinç / inç
gülünç kuskanç kıvanç iğrenç /
ödünc usanç inanç

390. (İ) h, (I) h. Bu eklenti mastarların köküne gelerek bir sıfat teşkil eder ki işlenmiş sıfat ile aynı manadadır.

Sayfa : 125

MASTARDAN İSİM VE SIFAT

125

aslıh	sarıh	gömütlü	bükütlü
kapalıh	dizilî	yazılıh	çizilî
ekilî	dikilî	yığılıh	tukalıh
örtülü	sayılıh	döşelî	kurulu
başlıh	takılıh	serilî	dürütü

391. *Lamak*, *lamak* ile biten mastarların bu heceleri atılarak yukarıdaki eklenti ile mastar kökünden de bir sıfat yapılabilir.

başlıh	kaplıh	saklıh
gizilî	mıhlıh	toplu

Beslemek mastarından yapılan *besli* sıfatına *besilî* deyenler de vardır.

392. *Ma*, *ma*. Bu eklenti ile *hafif* mastarlar yapıldığını görmüştük. Bundan başka aynı eklenti ile mastar kökünden *sıfat* ve *isim* dahi yapılabilir. Bu tarzda yapılan sıfatlar işlenmiş sıfat ile aynı manadadır.

a) *Sıfat* olanlar şunlardır:

asma köprü	dürme sâz
yazma yorgan	yeni çıkmış kalem
kabartma harita	sonradan görme adam
takma saç	salma su
yapma diş	dolma bahçe
basma kitap	dönme dolap

b) *İsim* olanlar da şunlardır:

asma	ürüm veren ağaç
yazma	baş örtüsü
çıkartma	çocukların oynadıkları resim
sürme	göze sürülen boya
çığırma	seyin köçüğü
barma	su, v. s. musluğu
basma	üstüne çiçek, v. s. basılmış bez

Hicran Hanımın *beslemesi* Zehra.

Darülfânuun yetiştirmesi genç bir kız.

me
na

Sayfa : 126

126

TÜRKÇE GRAMER

Yemeklere ait bazı isimler de bu takımdandır:

dolma	haşlama	ezme	kavurma
kızartma	dondurma	bastırma	gözleme

Bastırma nın *b* si sonradan *p* olmuştur.393. *Me* ile biten bazı kelimeler bir katkı alabilirler.

eskiden kalma mermerler:
 ecdadımızdan kalma âdetler
 anıdan doğma köriçler

Not. Bir iki yerde *me* ile biten ekseriya manasız bazı kelimeler ifadeye kuvvet vermek için kullanılmıştır.

darma dağan fikirler
 karma karışık işler

394. Kan. Bu eklenti şu şekilleri de alır: *kan, yan, çan*. Bununla yapılan kelimeler işler sıfatın eski şeklidir: *anıtkan - anıtan* gibi. Gel zaman git zaman *anıtkanın* *k* si düşmüş, *anıtan* olmuş. Bununla beraber bu harf bazı kelimelerde gene kalmıştır. Bu kelimeler çok kere sıfat, bazı kere de isim gibi kullanılmaktadır.

alınan	konuşkan	üşengen	sokulgan
alışkan	somurtkan	ısrırgan	çığırtkan
çalışkan	sırıtkan	sakıngan	doğurgan
utangan	yapışkan	soluğan	erigen

395. kin. Bu eklenti şu şekilleri de alır: *kin, kün, kun, çin, çün, çün, çün*. Daha ziyade sıfat teşkiline yarar.

Şu sıfatlar geçmez fiillerden yapılmıştır:

alışkin	çoşkun	pişkin	durgun
azgın	eşkin	totkun	küskün
bezigin	gezgin	singin	düşkün
bitkin	girgin	solgun	oıgun
dalgın	kaçkın	şaşkın	yılgın
dolgun	kuzgın	şışkin	

Sayfa : 127

MASTARDAN İSİM VE SIFAT

127

Bazılar da geçer fiillerden yapılmıştır :

aşkın	geçkin	soygun	düzgün
baskın	gergin	sürgün	sergin
bozgun	keskin	vurgun	yorgun
çatkin	kırgın	yaygın	

396. Aşağıki kelimeler isim gibi de kullanılır :

baskın	kırgın	uçkun
bozgun	soygun	vurgun
düzgün	sürgün	yangın

397. *kin* ile biten kelimelerden bazıları pek düzgün değildir, yani mastar kökleri biraz değişmiştir: *boyyın, çelgin, çapkin, didirgin*.

398. *Ba* eklenti pek seyrek olarak bir isme de katılır: *ıç - ıçgın veya ıçgil, en - engin*.

399. Birtakım eklentiler daha vardır ki bazan bir fiile, bazan bir isme katılarak birer kelime teşkil ederler.

1. *Amak* bazamak, kaçamak, tutamak.
2. *Mik* kesmik, tırmık, kusmuk, kıymak, karamuk.
3. *Nek, enek* görenek, sağanak.
4. *Drık* oğulduruk, boyunduruk.
5. *T,ta* ayırt, yaşırt, binirt, içit, geçit.
6. *Dil* öndül.
7. *Sel, sil* kumsal, uysal, yoksul.
8. *Mal* sağmal.
9. *Er, (i)r* boğaz, yanaz, topuz, ikiz, tıkız.
10. *Dir* gündüz.
11. *Van* yayvan.
12. *Ir* potur, çukur, çığır, kıtır.
13. *Çe* eğlence, düğünce.

Sayfa : 128

128

TÜRKÇE GRAMER

400. Ses andıran sözlerin sonuna adak eklentisini getirerek ani bir hareket veya gürültü bildiren bir kelime yapılabilir :

cumbadak	hoppadak	patadak
cartadak	lappadak	şırpadak
hartadak	zingadak	şıppadak

adak

Not. Halk dilinde slay için söylenen oz ile yapılmış bazı kelimeler de vardır.

kaparoz : kapmak suretiyle elde edilen şey.
kartaloz : kart kelimesinden çok kart.

oz

Sayfa : 129

SUBJEKT İLE PREDİKETİN YERLERİ

Düz Tutarlı Değişik Tutarlı

648. Bir cümlede subjekt başa prediket sona gelir. Buna düz tertip cümle denir.

Çiçek açılmak için iptisamını bekler.
Benim güzel günlerim orda geçti.

649. Bu tertip şuralarda değişir.

1. Şiirlerde.

Bekler çiçek açılmak için iptisamını.
Orda geçti benim güzel günlerim.
İsmi pakin pak olur zikreyliyen.

2. Darbı mesellerde.

Hayır dile eşine hayır gelsin başına.

3. Canlı ifadelerde, bilhassa emir sıygası ile yapılan cümlelerde.

STATE OF NEW YORK

1871

IN SENATE, January 11, 1871.

[Handwritten signature]

REPORT OF THE COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE, IN ANSWER TO A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE, APRIL 18, 1870.

[Handwritten signature]

ALBANY: PUBLISHED BY THE STATE OF NEW YORK, 1871.

PRINTED BY THE STATE OF NEW YORK, 1871.

THE STATE OF NEW YORK, 1871.

THE STATE OF NEW YORK, 1871.

THE STATE OF NEW YORK, 1871.

THE STATE OF NEW YORK, 1871.

THE STATE OF NEW YORK, 1871.

THE STATE OF NEW YORK, 1871.

THE STATE OF NEW YORK, 1871.

THE STATE OF NEW YORK, 1871.

S 74

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MAARİF VEKÂLETİ

• İLKMEKTEP
MÜFREDAT PROGRAMI

962
1930

DEVLET MATBAASI, İSTANBUL

YENİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

**İLKOKUL MÜFREDAT
PROGRAMI**

MÜFREDAT PROGRAMI

Çankaya Atatürk Kütüphanesi Bilgileri

Envanter No : 962

Yazar : ----

Cilt : Kırmızı

Ebadı :

En : 14.1 cm.

Boy : 19.9 cm.

Sayfa Adedi : 231

Sayfa : 3

MUKADDEME

İlkokulün başlıca maksadı, genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretile iyi vatandaşlar yetiştirmektir. Bu maksadın layıkile husulünü temin için mevcut ilk tahsil programının tadiline lüzüm görülmüştür. Yeni programın tertibine esas olan fikirler şunlardır :

1. — 1924 tadilatı ile beş seneye indirilmiş olan İlkokulün tahsil müddeti, yeni programda iki devreye taksim edilmiştir. İlk üç sene birinci devre son iki sene ikinci devredir.

2. — Eski programlarda bütün sınıflarda dersler birbirlerinden tamamen müstakil ayrı ayrı bahislermiş gibi gösterilmiş, aralarındaki rabita ve münasebetlere okadar dikkat edilmemiştir. Yeni programlarda malûmat arasında münasebetlere pek ziyade ehemmiyet verilmiştir. Hususile birinci devrede bütün derslerin hayat ve cemiyet mihveri etrafında ve «öplü» olarak tedrisi esas kabul edilmiştir. Bunun için eski programlarda «tabiat tetkiki», «müshabat», «tarih» ve «coğrafya» dersleri ayrı ayrı gösterilmiş olduğu halde yeni programda bunlar, birinci devrede, «Hayatbilgisi» namı altında cemedilmiştir. Bu ders bütün tedrisatın âdeti belke miği olacak ve diğer dersler daima buna istinat edeceklerdir. Hernekadar lisan ve hesap dersleri ile ilişkileri resim dersi için ayrıca saatler tahsis edilmiş ise de bu daha ziyade o derslerin tedrisinde itiba edilecek tedrici nizamı göstermek maksadile yapılmıştır. Meselâ: hesap dersi bu tedrici nizam dahilinde ilerletilecektir, ancak dersin teknik ciheti bu nizamı takip ederken temrin, mümares ve ameliyat cihetlerinde daima «Ha-

Sayfa : 86

5 — Hükümet makinesi nasıl işler?. İntihap. Meb'usluk, Büyük Millet Meclisi, Meclisin bağ-
lıca vazifesi: Kanun yapmak. Kanunlar milletin
ve devletin hayatını tanzim eden unümi ka-
delerdir. Kanunlara itaat vazifedir. Türkiyede fi-
kimiyet mutlak surette milletindir ve millet bu
hakkı kendisini temsil eden Büyük Millet Mec-
lisi vasıtasile kullanır. Meclis hükümeti kontrol
eder. Reiscümhur. Reiscümhurun vazife ve
selâhiyetleri. Reiscümhurun hizmet müddeti.

TEŞKİLÂTI ESASİYE
KANUNU

TEŞKİLÂTI ESASİYE KANUNU

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 408

Yazar : [Kanun]

Cild : Kırmızı

Ebadı :

En : 13 cm.

Boy : 19 cm.

Sayfa Adedi : 34

Not : Cilt kapağında sonraki boş sayfaya Atatürk'ün Büyük Nutkun 14 ve 446. sayfalarından alarak yazdığı bölümler vardır.

Sayfa : İç Kapak

A.144

Millet
Mektobinden çıkan
tarafından
hediye edilmiştir.

Ankara, Temmuz, 1929

Reisimber

Gazi M. Kemal

914.

... diye bilirimki ben
 milletin vîdanında ve
 istikbalinde iktisad ettiğim
 büyük tekamül işindedim,
 bir milli sır gibi vîdanın-
 da tabii olarak peydaşım,
 bütün hayat içimayomuz
 katkîk ettirmek mecburiye-
 tinde idim.

S. 446

Zanallı milletimizi evis etmek
 isteyen düşmanları behem-hal
 mağlûp edeceğimize dair olan
 emniyet ve itimadım, bir
 dakika olsun sarsılmamış-
 mıştır. Bu dakikada
 bu itminan tamamını,
 hayatiyetimize karşı,
 bütün millete karşı ve
 bütün alame karşı ilan
 ederim.

Sayfa : 15

Otuz sekizinci madde — Re- Tahliif
sicûmhur, intihabı akibinde
ve Meclis huzurunda şu su-
retle yemin eder:
[Reisicûmhur sıfatile cûmhu-
riyetin kanunlarına ve hakimi-
yeti milliye esaslarına riayet ve

— 15 —

Sayfa : 20

Nizamna
meler

Elli ikinci madde — İcra Ve-
killeri Heyeti, kanunların su-
veri tatbikiyesini irac veya
hut kanunun emrettiği husu-
satı tesbit için ahkâmı cedide-
yi muhtevi olmamak ve Şû-
rayı Devletin nazarı tetkikin-
den geçirilmek şartile nizam-
nameler tedvin eder. Nizam-
nameler reisisicûmhurun imza
ve ilânı ile mamulûnbiñ olur.
Nizamnamelerin kavanine mu-
gayereti iddia olundukta bu-
nun mercii halli Tûrkiye Bû
yük Millet Meclisidir.

Sayfa : 20

Beşinci Fasl

Türklerin hukuku immesi

Hürriyet

Altmış sekizinci madde —
Her Türk hür doğar, hür
yaşar.

KANUNLARIMIZ

1908/1909

1908/1909

Özet sekizinci maddesi — Birinci
 maddesindeki hükümlerinde
 ve ikinci maddesindeki hükümlerinde
 resmîyetle idare edilmiş
 (Reisülmemur) sınıfla (Millet)
 riyetin kanunlarına ve hakimi-
 yeti milliyetçilerine riayet ve

1908/1909

Millet Maddesi ile İLAKİ İHTİSAP VE İHTİSAP

kişiler hüviyetli kadunların bir-
 yeri tekliflerini iras veya
 hukuk kadunları emrettiği hüsu-
 satı tesbit için ahkâmı cedide-
 yi muhtevî olmamak ve Şa-
 rayı Devletin nazari teklifi-
 den geçürilmek şartla nizam-
 nameler tedvin eder. Nizam-
 nameler reisülmemurun bizzat
 ve ilâm ile mâmulünbîh olur.
 Nizamnamelerin kıyazine im-
 gayvelli iddia olunduktan bu-
 nun meclis hali Türkiye Şa-
 yık Millet Madididir.

A.29

EDİP KEMAL

KANUNLARIMIZ

Cilt : 1

ÜÇÜNCÜ TABI

1929

214

Neşriyatı...
Tarih...
Yayıncı...

Edip Kemal

KANUNLARIMIZ

CİLT 1

Üçüncü Tab

1929

Necmîşfikbal Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 214

Yazar : [Derleyen: Edip Kemal]

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 15 cm

Boy : 23 cm.

Sayfa Adedi : 1243

Sayfa : 658

Madde 135 — Memurlar ve resmî müesseselerde ki hademe ve saireden her kim, Türkiye Cumhuriyetinin mühim politika işlerine dair herhangi bir mükâleme veya gizli askeri bir hareket hakkında tasmin edilen sıralara memuriyeti dolayısıyla veya resmen vâkif olupta onu Devletçe memur ve mezun olmadığı halde ecnebi yahut düşman bir devlet memuruna doğrudan doğruya veya bir vasıta ile ifşa ederse filinin derecesi cemmiyetine göre müebbet ağır hapis veya idam cezasına mahkûm olur.

1929

Handwritten text, likely a letter or document, written in a cursive or semi-cursive script. The text is mostly illegible due to blurring and fading.

CLT 1

Original Job

1929

Handwritten text, possibly a name or address, located below the decorative separator.

Another Stationer's Office

Envelope No : 214
Year : (Date: 1929)
City : (City)
State :
No : 11 : 15 cm
No : 25 : 25 cm
No of Pages : 1243

A.29

EDİP KEMAL

KANUNLARIMIZ

Kitap: II

BÜYÜK TABİ

1929

214

.....
Kısmi olarak matbu

ESR
JANER 1929 Edip Kemal

KANUNLARIMIZ

CİLT 2

Üçüncü Tab

1929

Necmişifkâl Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 214

Yazar : [Derleyen: Edip Kemal]

Cild : Bord

Ebadı :

En : 15 cm

Boy : 23 cm.

Sayfa Adedi : 1301

Sayfa : 852

İKİNCİ BAP

Aklîmî cezayı

MADDE 8 — Gazetelerle resaili yevmiye ve mevkutenâ her nîshasından günü gününe mahallinin en büyük dahîlye usûûrile müddejumûmiye müdiri mes'ullerin imzalarile mûmza ikiser nüsha irsal edilecektir. Bu suretle irsal olunmayan gazeteler ile resailin müdiri mes'ullerinden gönderilmeyen her numara için yarım osmanlı altını ahso-lunur.

MADDE 10 — [Muaddel : 13 rebiulâhır 331 ve 9 mart 329] [*] Çarşılarda, sokaklarda gazete, kitap, risale, [*] Tertîbisasi Dâimur. Cilt : 5 — Sahife : 181

Sayfa : 853

resim ve sair asarı matbu ve mektûbe bey'ü faruht etmek isteyen kimseler polis idaresine müracaatle ikametgâhını defteri mahsusuna kaydettirecek beyanat vakıası mukabilinde bilâücret ilmühâber ahzeder. Bunlar satıkları evrakın yalnız urvanlarını ve muharrirlerinin isimlerini ve fiatlerini yüksek savt ile söyleyebilirler. Adabî umumiyeye munafî isim ve urvanlar hollanmak ve bir şah-
~~an vevâ~~ beyetin ilâli namusunu veyâ kezi itibarını veyâ aklîlâk beyecânı mucip olarak beyanat ve asyat ile cıvrakı mezkûre için râğbet gelbetmek memnûdur. İbû bu şer'îti ka-nuniye hilâfında hareket edenler yirmi beş kuruştan bir liraya kadar cezayınaktî veyahut yirmi dört saatden bir haf-taya kadar hapse mahkûm olurlar.

Sayfa : 859

MADDE 34 — Siyasiyatta mütrallik olmayan ve ahlî temeli ve edebî olan resnî mevzuat kütüplü hükmünde olup

[•] Tertîbhâsî Dâstur. Cilt: 6 — Sahife: 1259

Sayfa : 861

MATBAALAR KANUNU [•]

[11 recep 327 & 16 temmuz 325]

BABI EVVEL

Birinci fasıl

İKİNCİ FASIL

Kütüp ve resnî kâğıtlardır

MADDE 4 — Tahsil, ulûm ve fîzûna ve edebiyata ve sanayiye dair tab'âtıkları kitap ve risale için ruhsat almağa hâcet olmayıp ikişer nüshasını akaba tabûde İsmâîlîler ahkâmı Dersaadette Dahiliye ve Maarif Nezaretine ve vilâyette Hükûmah mahalliyeye ve maazil idarelerine ve kütübü diniyeden ayrıca iki nüsha bahi fetvaya vermekçe mecburdur. Aksi

[•] Tertîbhâsî Dâstur. Cilt: 4 — Sahife: 368

A-29

EDİP KEMAL

KANUNLARIMIZ

Kit: III

ÜÇÜNCÜ TABİ

1929

214

Neşriyatın matbaası

CSA

Edip Kemal

KANUNLARIMIZ

CİLT 3

Üçüncü Tab

1929

Necmîstikbal Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 214

Yazar : [Derleyen: Edip Kemal]

Gild : Bordo

Ebadı :

En : 15 cm

Boy : 23 cm.

Sayfa Adedi : 1299

Sayfa : 540

NAZARİ VERGİSİ KANUNU [-]

[27 şubat 1926]

Kanun numarası : 700

Verginin metat ve müstesnai.

Sayfa : 543

6 — Fıkaraı anıfede münderiç olmayıp her sene kânunusani iptidısında icarı senevisi beş yüz lira ve daha fazla olan mahallerde icarayı ticaret eden sair biledümle teşebbüs-âtı ticariye erbabı ile icarı senevisi bin lira ve daha fazla olan hanıamları ve adı su değirmenlerini işletenler. [ticaretleri nakli sermayelerinden ziyade bedeni sâyelerine müstenait tacirler müştereken çuhşalar dahi bu fikra hükmine dahildirler.]

Sayfa : 689

MADDE 17 — Alükadar memur ve heyeti ihtiyariyelerden başka her kim kaçak koyun, keçi, deve ve canavar haber verir ise kendisine iki misil resim ikramiye ita olunur.

Sayfa : 691

Davar, deve ve canavar sahiplerinin tazifesi

MADDE 4 — Sayım resminin verilmesi için tahsildarlar tarafından tebliğ olunacak tezkereler üzerine hayvanat sahipleri sayım resminin yarısını haziranın ilk haftasında diğer yarısını da temmuzun ilk haftasında verirler. [Kanun madde — 7, 8]

Canavar resminin taksit zamanı teğrinievel ve teğrinisani aylarının ilk haftalarıdır [Kanun madde — 8].

Sayfa : 735

MÜSAKKAFAT VERGİSİ HAKKINDA KANUN [-]

[19 cemaziyelâhür 328 & 14 haziran 326]

BİRİNCİ FASIL

Vergiyi tâbi müsakkafat hakkında

MADDE 1 — Hazine namına müsakkafattan istifa edilmekte olan tekülfî hazıraya yani vergi ile hissei maarif ve teşhizatı mukabil her kazada işbu kanunun ahkâmı dairesinde müsakkafatın tahriri ve iratların tahmini muamelâtın hitâmını takip eden senei maliyenin iptidasından itibaren iradları nisbetinde olmak üzere yalgız bir vergi var'olunacaktır. Ancak maarif ve menafî mahalliye için işbu verginin esline haddi azamisi her sene bütçe kanunile tayin edilmek üzere zammim icrası eniz olacaktır. Bu kanunun tathiki ahkâmı noktası nazarından Dersuadet ve bilâdi selâsede her dairei belediye bir kaza itibar edilecektir.

Sayfa : 735

MADDE 2 — Depo ve imalâtane ve saire olarak, ticaret ve san'at için kullanılan arsa, üzerinde bina ve sakıf olmasa bile müsakkafat nev'inde addedilecektir.

MADDE 3 — Müsakkafatın avlu ve bahçelere ve vüs'atleri binanın ehemmiyeti nisbetinde olmak ve bu nisbet nizamata mahsus ile tayin kılmak şartile ait oldukları ebniyenin mütemminatından addedilerek onlarla birlikte beyti umumiyelerine vergi tahdedilecektir. Avlu ve bahçenin bu nisbetten fazlası ikinci maddede beyan olduğu veçhile ticaret ve san'at için kullanılmadığı takdirde Arazi ve Arsalar Vergisi kanunu ahkâmına tâbi olacaktır. Değirmen ve fabrikalarla imalâtanelerin işletilmesi ve mamulât ve levazımının vaz'ı için kullanılan muttasıl arsalar

[*] Tertibisani Düstur, Cilt: 6 — Sahife: 390

Sayfa : 736

dahi onları muştemiâtından sayılacak ve vergi hususunda aynı muameleye tâbi olacaktır.

MADDE 4 — Hazinci Devlete ait istisnaya daimî yahut muvakkattir. Surti daimede müstesna tutulanlar şunlardır:

- 1 — [Muaddel 26 rebülevvel 336 ve 10 kânuvusani 334] [*] Devlete ait olup devairi devletten birinin tahtı işgalinde bulunan müsakkafat.
- 2 — [Hanedana ait olduğundan hükmü zail olmuştur]
- 3 — [Hanedana ait olduğundan hükmü zail olmuştur]
- 4 — Belediyelere ve kasabalara ve köylere ait olup umum tarafından istimal olunan ve ırsat getirmeyen müsakkafat.

Sayfa : 736

- 5 — Dairei aidsince musaddak tekke ve zaviyeler ve hükümetçe maruf olan edyanı muhtelifçe mahsus ibadethaneler ve manastırlar ve bunların harimlerindeki mütemmimatı [Bilisticar tedarik veyahut icar edilmemiş olmaları meşruttur.]
- 6 — Vakfiyelerinde musarrah olmak şartile hademe ve seccadenişin ve mütevellilerin ikametlerine mahsus olup icar ve isticar edilmeyen müsakkafat.
- 7 — Medaris ile maarife ve umuru hayriyeye ait olarak canibi hükümetten ruhsat verilmiş müessesata mahsus olan ve icar ve isticar edilmeyen müsakkafat.
- 8 — [7 şubat 927 tarihli ve 973 numaralı kanun ile ilga edilmiştir.] [**]
- 9 — Aşıl ve mandralar ve haralar ve munhasıran böcek yetiştirmeğe mahsus mahaller.

Sayfa : 737

MADDE 7 — Sureti muvakkatde müstesna tutulanlar şunlardır:

- 1 — İnşalarının hitam bulduğu seneyi takip eden beş senei maliye zarfında değirmen ve fabrika ve imalâtaneler.
- 2 — Kızalık inşalarının hitam bulduğu seneyi takip eden on senei maliye zarfında aşairi seyyare ve beş senei maliye zarfında mulascirin iskânı için [gerek tarafı hükümetten ve gerek kendileri tarafından] inşa edilecek meskenler.

Sayfa : 737

3 — Hitam bulduğu seneyi takip eden iki senei maliye zarfında kârgir ve yalnız bir senei maliye zarfında ahşap olan inşaatı cedide; yeniden işe olunan müsakkafatın inşalarına başlandığı tarihten itibaren iki ay zarfında sahipleri tarafından ebniyenin mevki ve nev'i ve ciheti istimali hakkında kaza memurini maliyesine bir beyanname verilecektir. İşbu beyanname müddeti muayyenesi zarfında verilmemiş olduğu takdirde bu müsakkafat hitamı inşaatı takip eden seneyi maliyeden itibaren vergiye tâbi tutulacaktır. Bir binanın gerek tamamen ve gerek kısmen icar edildiği ve bina kullanılacak bir hale geldiği zamandan itibaren inşaat hitamı bulunmuş sayılır.

MADDE 8 — Şunlar dahi inşaatı cedideden addedileceklerdir:

1 — Elyevm mevcut binalara vukubulacak ilâveler.

3 — 47

Sayfa : 738

733

2 — İşbu kanunun ikinci maddesinde muharrer suretlerle istimaline yeniden tahsis edilen arsalar.

3 — Mevcut müsakkafattan değirmen ve fabrika ve imalâtaneye tahvil olunanlar.

MADDE 9 — Vergiye tâbi olan bir bina müstesnaiyat meyanına dahil olursa bu istisnanın hükmü mükellefin istida ettiği seneyi takip eden seneyi maliye iptidasından muteber olur.

Sayfa : 738

MADDE 10 — Yanmış ve yıkılmış veyahut kullanılmayacak bir halde harsp olmuş olupta mutasarrıfı tarafından memurini maliyeye usulen ihbar edilerek onlar tarafından bittahhik sureti mevrudede buldukları sabit olan müsakkafatın vergisi mutasarrıflarının tarihi ihbarlarının tesadüf ettiği taksiti takip eden taksitten itibaren müsakkafat vergisiyle mükellef olmayıp arsası arazi vergisi kanununun tâbi olacaktır.

Sayfa : 739

İKİNCİ FASIL

Vergiye nispeti hakkında.

Vergiye nispetini tahvil eden 1199 numaralı bilâzime kanununun İcraînin Teşkiline dair kanunun 2, 3, 4, 5, ve 6 nci maddeleri.

MADDE 2 — 14 haziran 326 tarihli Müsakkafat Vergisi kanunu cari olan mahallerde gayrisafi varidatlar üzerinden değimen, fabrika ve imâlâtanelerle ikamet yeri olan ahşap evlerden yüzde on üç ve diğer müsakkafatın yüzde on yedi nisbetinde vergi alınır.

1/6 13
1/7

MADDE 3 — 3 temmuz 302 tarihli Mülk nizamnamesiyle ona müteferri ahkâm cari olan yerlerde ticaret yeri olarak kullanılan müsakkafat ve arsalarla kısmen veya tamamen kiraya verilen evler ve bütümün apartmanların vergi nisbetleri binde on dört ve mutasarrıflarının oturduğu evlerin vergileri binde yedi olarak tayin edilmiştir.

14
1/10
7/1

MADDE 4 — 14 haziran 326 tarihli müsakkafat kanunu mürâfince 331 senesi rayici üzerinden gayrisafi varidatları tahmin edilmiş olan yerlerde ikamet için kullanılan müsakkafatında sair müsakkafat gibi muhammen gayrisafi varidatının alt misli, vergiye mstrak itihaz edilir. Şukadar ki şehir ve kasabalar dahilinde mutasarrıflarının

Sayfa : 739

duruluğu evlerin alt mülkine iblâğ edilecek gayrisafi varidatları bin beş yüz kuruştan aşağı olanlar verginin tamamından ve altı bin kuruşa kadar olanlarda bin beş yüz kuruşu için vergiden muafdır.

Sayfa : 740

MADDE 12 — Verginin nisbeti [fakat bunun yüzde yarımına mündil bir miktar her sene maarifi mahalliyeye mahsus olarak maarif bütçesine var'edilecektir.] varidatı gayrisafiyenin yüzde on ikisi olarak tayin edilmiştir. Değirmen ve fabrika ve imalâtaneler ile ikametgâh olan ahşap hanelere varidatı gayrisafiyenin rüb'u tenzil olduğundan sonra vergi tarhedilecektir. Alât ve edevatı mahsusayı muhtevi olup bir san'atin icrasına hasır ve tahsis edilmiş olan müssakkafat fabrika ve imalâtane addedolunur. Etraf divarları tahta ve ağaç veya dolma veya bağ'ladi olan binalar — velevki temellerile sathı arzdan iki metro irtifaa kadar binanın kaidesi kârgir olsun ahşap itibar olunur. Kerpiç binalar ahşap kabilindedir.

MADDE 13 — Varidatı gayrisafiyesi iki yüz elli kuruş ve oğdan düo olup mutasarrıflarının ikametgâhı olan haneler verginin tamamından muaf tutulacağı gibi senevi iradı iki yüz elli kuruştan ziyade ve bin kuruştan düo olan ikametgâhların iradından iki yüz kuruşu kezalık vergiden muaf olacaktır.

MADDE 14 — Müsakkafatın iradı gayrisafisi sureti umumiyede mahallinde cari olan icareler nisbetine, aynı neviden bulunan binaların iradına, binanın mevkiine eb'adına, katlarının ve her kattaki odalarının adedine, mevad-ı inşaiyesinin nev'ine, hüsnü muhafaza noktai nazarından hali hazırına ve sureti istimaline nazaran tahmin olunur.

Sayfa : 741

741

Değirmen ve fabrikalarla imalâhanelerin iradı gayrisafisinin tahmini için derunlarındaki vessiti sabıte imaliye dahi nazarı itibare alınacaktır.

MADDE 15 — Bir binanın varidatı gayrisafisini tahmin için vessiti kâfiye bulunamadığı takdirde bünanın kıymeti hakiki yesi tayin edilerek eğer o bina değirmen, fabrika, imalâthane ve mutasarrıflarının ikametgâhı olan ahşap hane ise kıymetinin yüzde sekizi ve diğer müsakkattan ise kıymetinin yüzde altısı varidatı gayrisafiye olmak üzere takdir olunur.

Sayfa : 742

742

arsalardan ve sükna olmak üzere tamamen veya kısmen kiraya verilmiş hane ve apartımanlardan ikinci madde mücübince tesbit olunan kıymetler üzerinden binde on, meskenlerden binde beş ve kabili istifade olmayan arsalarla köy meskenlerinden binde dört vergi istifa olunur. [Vergi nispetleri için 1199 numaralı kanuna bakınız.]

MADDE 18 — Bir mülk, ahashabı beyinde resmen ifraz edilmiş olduğu halde her kısmının iradı başka başka tahmin olunur. İfraz olunmayıp müşaa tasarruf olunan emlakın iradı heyeti macmuası itibarile takdir edilir.

Sayfa : 744

MADDE 23 — Mükellefin kendilerine tarh olunan veyahut tahiri umumiyi müteakip tanzim edilecek tekülf cetvelinin ilânından itibaren iki ay zarfında on dokuzuncu madde ile onu takip eden maddelerde münderiç usule tevfikân ahvali atiyede itiraz edebilirler.

- 1 — Bir sehvi maddî olupta hükümetçe tasliihinden intina edildiği takdirde ;
- 2 — Kanunun 19, 20, 21 ve 22 inci maddelerinde muharrer tebliğler icra edilmemiş veyahut yolsuz vukubulmuş olduğu takdirde .

İki tahrici umumî arasında vukubulacak hususi tahir ve tedilât neticesinde, ilk defa tanzim edilecek tekülf cetvellerinin ilân tarihinden muteber olmak üzere bu müddet bir aydan ibaret olacaktır .

Sayfa : 747

BESİNCİ FASIL

Verginin tediyesile mükellef olanlar hakkında

MADDE 32 — Müsakkafata mutasarrif veya zilyet olanlar ve bunlar olmadığı takdirde onu işgal edenler müsakkafat vergisinin tediyesile mükelleftirler .

MADDE 33 — Bir mülkte müşaaan mutasarrif olanlar hisseî payisaları nisbetinde vergi ile mükellef olurlar. Vefat etmiş bir şahıs üzerindeki müsakkafat tapu idaresince mukayyet bir taksim muamelesi icra olunmadıkça veyahut varisleri kâmilan ve kısmen kendilerini hukuku irsiyeden uskat eylemedikçe, henüz taksim edilmemiş emlakten madut olup haklarında birinci fıkrâ mucibince muamele olunacaktır .

Sayfa : 753

MADDE 3 — Ticaretgâh olarak istimal edilen mürek-
kafat ile arsalarдан ve sükna olmak üzere tamamen
veya kısmen kiraya verilmiş hane ve apartmanlardan
2 inci madde mucibince tesbit olunan kıymetler üzerinden
binde on, meskenlerden binde beş ve kabili istifade
olmayan arsalarla köy meskenlerinden binde dört vergi
istifa olunur.

EDİP KEMAL

KANUNLARIMIZ

Cilt: IV

OÇUNCU TABI

1929

214

Resmî Mübâhâ matbaası

Edip Kemal

KANUNLARIMIZ

CİLT 4

Üçüncü Tab

1929

Neomistikbal Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 214

Yazar : [Derleyen: Edip Kemal]

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 15 cm

Boy : 23 cm.

Sayfa Adedi : 1270

Sayfa : 6

MADDE 6 — [Muaddel] Gümrük hattından bilincir Türkiyeye ithal olunan eşyadan Tarife kanununa tevfikau gümrük resmi istifa edilir. Yalnız kanunen resimden muaf olanlar bundan müstesnadır.

Sayfa : 7

MADDE 10 — Gümrük idaresi bir geminin limana vürudünü müteakıp o gemiye memurini mahsusca izam ve irküp etmek ve indelhace ambar kapaklarını mühürlemek hakkını haizdir. Gümrük idaresi tarafından bir gemi muayenci iptidaiyeye tâbi tutılmadan evvel gemi gümrüğü müssadesi olmaksızın ne sahile yanaşabilir, ne hudut teşkil eden nehirlerden geçebilir; nede kara ile veya diğer sefain ile ihtilât eyleyebilir. Sefaini harbiye bu kuyuttan müstesnadır.

MADDE 11 — Sefain, naklettikleri eşyanı ticariyenin vüsil oldukları limanlarda çıkarılması lâzım gelenleri tamamen ihraç veya aktarma edilmedikçe veyahut gümrük idaresinden tahriren rahsat almadıkça, o limandan diğer eşya kabul edemezler.

Sayfa : 12

ÜÇÜNCÜ FASIL

Beyanname

MADDE 32 — [Muaddel] — Muamelei rüsumiyeye tâbi her mal için sahibi, gümrüğe evvel emirde beyanname stasına mecburdur. Bu beyannamenin tarz ve şekli ve muhteviyatı gümrük nizamnamesinin tarifatine muvafik olmak muktazidir.

Sayfa : 12

Ancak yolcuların beraberindeki resme tâbi ve gayritâbi eşyayı zatiye ile kıymetsiz numunelik eşyadan ve bezelâk ticarete mahsus olmayarak posta veya vesaiti sairî nakliye ile gelecek eşyayı zatiyei saireden beyanname talep olunmayıp bunlar hakkında ashabının ifâ'etî şifahiylelerle

Sayfa : 13

13

iktifa edilir. Fakat mecmuu rûsumu 50 lirayı tecavuz eden bu kabil eşya için her halde beyanname tanzimi lâzımdır.

DÖRDÜCÜ FASIL

Ambar ve Antrepolar

MADDE 34 — [Muaddel] Memaliki ecnebiyeden gelen eşya veya doğrudan doğruya gümrük idaresine ait ambar veya antrepoları veyahut gümrük idaresinin müsaadesile tesis olunan antrepoları vaz' olunur. Türkiye limanlarından gelen eşya yalnız gümrük ambarlarına kabul edilir. Kabilî ihtilâk ve infilâk mevât ile bozulup çürüyecek veya kup ve civarında bulunan eşyaya mazarrat iras edebilecek olan eşya antrepoya kabul olunmaz. Kabilî ihtilâk ve infilâk mevaddın gümrük ambarlarına dahi ithali memnudur. Hacımleri ve nevileri itibarile ambar ve antrepoları ithali gümrük idaresinde caiz görülmeyen eşyanın muameleleri ashabının mes'uliyetleri tahtında gümrük idaresi tarafından iras olunacak mahalde icra olunur.

MADDE 35 — [Muaddel] Gümrüklere gelen eşyayı.

Sayfa : 14

14

ticariye ambarlarında bir seneden ve yolcu eşyası üç aydan ziyade bırakılamaz. Anterepolara ithal olunan eşya için müddet azami üç sene ahvali fevkalâdede bu müddetler İcra Vekilleri Heyeti kararla temdit olunabilir.

Sayfa : 15

MADDE 40—Madde-i sabıkada muharrer arzıye ücuratı hiç bir vakit malın kıymetinin nisfını tecavüz edemez.

Sayfa : 19

SEKİZİNCİ FASIL

Münakalât dakiliye

MADDE 56 — [Muaddel] Türkiye mahsulât ve mamulât ile gümrük resmi alınmış olan ecnebi eşyası bir Türk limanından diğerine deniz veya nehir tarikile nakl olunur ise beraberinde mahreç limanından verilmiş bir vesika bulunmak şartile gümrük resminden müstesnadır. İşbu eşya esbabı mücbire sevkile bir ecnebi memleketine uğrayarak gelirse, gümrük nizamnamesinde tayin olunan şerhite muvafık olduğu takdirde, ithalât resmine tâbi olmaz.

Sayfa : 20

DOKUZUNCU FASIL

İhracat

MADDE 57 — Memaliki ecnebiyeye ihrac olunacak eşya gümrüğe usulü dairesinde beyannamesi ita ve gümrükçe muayene ve muamelesi ifa olunduktan sonra imrar olunur. Yolcuların beraberinde eşyayı zatiye ile kıymetsiz mummelik eşya için beyanname talep olunmayıp ahabatına ifadei şifahiyesile iktifa edilir.

Sayfa : 22

MADDE 64 — [Muadde] Türkiyeye ithal veya Türkiyeden ihrac veya transit ve aktarma suretile imrar olunması memnu olan eşyayı ithal veya ihrac veya imrar etmek veya buna teşebbüs eylemek veya Türkiyeye ithali serbest ve gümrük resmine tâbi eşyaya ahkâmı kanuniye ve nizamiyeyi ifa ve ikmal etmeksizin ithal veya imrar etmek veya buna teşebbüs eylemek kaçakçılıktır. Suveri meşruhada kaçırıldığı veya kaçırılmasına teşebbüs olunduğu sabit olan eşya musadere ve kaçakçıdan o eşyanın gümrük resmile beraber tâbi olduğu rüsumu sairei Devlet miktarınca cezayınakti ahzolunur. Kaçırılan eşya ketim veya istihlak edilipte derdest ve musaderesi kabul olmazsa sahibi, rüsumdan maada bedelini de tediye mecbur tutulur. Eşyanın takibi tarihi vukuundan itibaren altı ay hitamına kadar caiz ve bu müddetin mürurunu ispat etmek maznuna aittir.

A.29

EDİP KEMAL

KANUNLARIMIZ

Cilt : VI

ÜÇÜNCÜ TABİ

1929

Arama Cetveli

214

Hamit Aksoy Matbaası

JAMES HICKS Edip Kemal

KANUNLARIMIZ

CİLT 6

Üçüncü Tab

1929

Necmîstikbal Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 214

Yazar : [Derleyen: Edip Kemal]

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 15 cm

Boy : 23 cm.

Sayfa Adedi : 922 + 193

Sayfa : 400

400

ASKERLİK MÜKELLEFIYETİ KANUNU [-]

[21 Haziran 1927]

Kanun numarası : 1111

MADDE 1 — Türkiye Cumhuriyeti tebaası olan her erkek, işbu kanun mucibince askerlik yapmağa mecburdur. Neferden zabıt vekiline [hariç] kadar olanlara efratdenir.

MADDE 2 — Askerlik çağı, her erkeğin esas nüfus kütüğünde yazılı ve yazılacak olan yaşına göredir, ve yirmi yaşına girdiği sene kânunusânisinin birinci gününde başlayarak kırk altı yaşına girdiği sene kânunusânisinin birinci gününde bitmek üzere en çok yirmi altı sene sürer. Yerli nüfus kütüklerinin birinde yazılı olmayan kimselerin yabancı kütükleri, yerli kütükleri gibi sayılır. Muhacirlerin askerlik çağlarının başlangıcı, geldikleri senede nüfus kütüklerine geçen yaşlarına ve bu esasa göre hesap olunur. Geldikleri sene kânunusânisinde henüz yirmi iki yaşını bitirmemiş olanlar muvazzaf hizmeti yapmağa borçlu tutulur. Fakat işbu hizmetleri madde 35 veçhile iki sene müddetle tehir edilir. Daha büyük yaşta bulunsanlar kendi yaşlarının buldukları sınıfa geçirilir. Bu gibilerin kütüğe yazılmalarının geçikmiş olması, geldikleri zemana ve yaşlarına göre başlayacak olan askerlik çağlarını geçikdiremez. Diğer hükümet tebaasından iken mülteci olarak veya hükümetin tebaaslığını terkederek gelip Türk tebaası olarak kabul olunanlar dahi muhacirler gibi askerlik yapmağa borçludurlar. [*Muhacir sıfatıyla kabul edilmişler hakkında 1907 numaralı kanuna bakınız.*]

Sayfa : 400

MADDE 3 — Askerlik çağı, yoklama devri, muvazzaf-
lık, ve ihtiyat olmak üzere üç devreye ayrılır.

MADDE 4 — Yoklama devri askerlik çağının başlangı-
cından kit'aya dahilüne kadardır. Yoklama devrinde

[•] Resmî Gazete — Numara: 631

Sayfa : 401

KANUNLARIMIZ

401

bulunup sekizinci madde mucibince askere istenmesi zamanı gelmemiş olanlara on dokuz yaşında bulunanlar ancak seferberlik zamanlarında Müdafai Milliye Vekâletinin istemesi ve Heyeti Vekilenin kabul ve Reisicülmhurun da taadik eylemesiyle yalnız sıhhi muayeneleri yapılarak askere alınabilirler. Bu suretle askere alınanlar, kanunen alınmaları lazım gelen güne kadar yapacakları askerliği ordu ihtiyacı için o sene toplanacak askerın arzlığına, çokluğuna göre Müdafai Milliye Vekâleti ya muvazzaf hizmetlerine karşılık tutar veya askerlik çağlarının sonundan iki kat indirir.

A. 29

EDİP KEMAL

KANUNLARIMIZ

Cilt: VII

1934

10 - Temmuz

214

Edip Kemal

KANUNLARIMIZ

CİLT 7

Üçüncü Tab

1934

Necmiistıkbal Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 214

Yazar : [Derleyen: Edip Kemal]

Cilt : Bordo

Ebadı :

En : 15 cm

Boy : 23 cm.

Sayfa Adedi : 1214

Sayfa : 693

**Tek başına fuhuş icra edilen evlerin
açılma şartları**

1 — Açılma şartları

Sıkkı şartlar ve müstakel :

MADDE 60 — 44, 45, 46 ıncı madde hükümleri tek başına fuhuş icra edilen evler hakkında da caridir .

Müracaat usulü ve tahkikat :

MADDE 61 — Tek başına fuhuş evi açmak isteyenler bu nizamnamenin 44 ınci ve « F, D » fıkraları hariç olmak üzere 49 uncu ve 50 ınci maddeler hükmüne tâbidir .

Tek başına fuhuş evi işletenlerin mükellefiyeti :

MADDE 62 — 18 ınci maddede zikredilen kadınlar ikametgâhlarını değiştirmek istedikleri zaman keyfiyeti ve geçecekleri ; evi nihayet bir hafta evvel mahallenin merbut olduğu polis mevkiine yazı ile haber vermekle mükelleftirler .

Polis mevkiileri bu ihbarı derakap ait olduğu ahlâk zabıtasına veya bu vazifeyi gören memurlara tevdiâ mecburdurlar .

1214 - 1214

The paper is of a high quality and is suitable for all purposes.

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

KANUN

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

1214 - 1214

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ADLİYE VEKÂLETİ

19/9/1922 / İstanbul
Türk milletinin feryatıdır
dinin hükmü ve sağım hainle
M. Eymen.

İcra ve İflâs Kanunu Şerhi ve Esasları

Hakimlere mahdustur

565

İSTANBUL
CUMHURİYET MATBAASI

1922

İCRA VE İFLÂS KANUNU
ŞERHİ VE ESASLARI

Çankaya Atatürk Kütüphanesi Bilgileri

Envanter No : 585

Yazar : ----

Cild : Vişne

Ebadı :

En : 16.6 cm.

Boy : 24.4 cm.

Sayfa Adedi : 270

Sayfa : 12

§ 2 - İcranın tarzları

Alacakların cebri surette icrası muhtelif tarzda olabilir. Ve kanunun tefriğine ve tarihi tekâmül ve inkişafa uygun olmak üzere her iki sistem yani hususi icra (Spezialzekution), (haciz) ve umumi icra (Generalexkution) iflâs sistemleri yekdiğertinden ayırt edilmek lazım gelir. Birinci sistemde kaideten bir alacaklinin yahut bazı muayyen alacaklıların lehine olarak borçlunun malları paraya çevrildikten sonra bedeli takip edilen alacakların ödenmesine sarf edilmek üzere haciz olunur. İkinci sistem ise [1] bütaks kaideten alacakları borçlunun (müflisin) kanunen letlana edilenlerden başka bütün malları bedelinden mümkün olduğu nisbette ödenmek üzere gelen hükmüne malîm alacaklılara yarar.

Cebri icranın her iki tarzı İsviçre hukukuna göre hususi teşkilât tarafından kendine mahsus usuller altında borç için takip suretile yapılır ve alacaklinin talebi üzerine bir ödeme emriyle başlar ve haciz veya iflâs yolu ile devam eder. İkinci halde iflâs açılırsa alâkası olanların hukuki münasebetlerinde iflâsa müteallik maddi (esas) hukuk noktasından kat'î bir tebeddül hâsıl olur ve aklî takip iflâsa müteallik şekil kaideler dairesinde hususî yani kanunen tanzim edilmiş bir usul (iflâs muamelesi - Konkurs Verfahren) altında cereyan eder.

Sayfa : 13

Mevcut bir hadisede icranın devamı, hususi yahut umumi icra yolu ile mi olacağı mes'alesi her iki sistemi nazara almış olan kanuna göre borçlunun şahsî itibarile halledilmek lazımdır. Aktif veya passivinin ekseriye büyük miktarda olması itibarile tıccarlar için umumi icra en iyi bir tarzdır. Diğer borçlular için ise hususî icra yoluna gidilir. Borçlular arasında bu tefriki emni bir kiriteryum - kistas - ile tatbik edebilmek için kanun ticaret sicillerini esas tutmuştur. Yani 39 T. 31 inci maddede-

Sayfa : 13

deki sifatlardan birini nazır olarak ticaret siciline kayıt edilmiş olan bir kimseyi (2) (ve yalnız gayri mustakim vaziyette bulunan meselâ prokürist değil) kaideten iflâs yolile takibe tabi tutmuştur (3). Diğer borçlulara karşı da kaideten haciz yolunu açmıştır. Madde 39, 42 T. 31, 34

Sayfa : 14

Hukuku ammeden doğan (vergi, resam, para cezası gibi) alacaklar hakkında takip daima hususi icra yolile (haciz yahut rehlin paraya çevrilmesi suretile) olur. Velez ki borçlu haddi zatında gene iflâs takibine tabi bulunsun. Madde 43 T. 35 bakınız.

Çanbaşı Atatürk Kütüphanesi Bilgi Notu

İKTİSAT VEKÂLETİ
SANAYİ İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ

A.42

2 İNCİ 5 YILLIK SANAYİ PLANI

Proje halinde
nazırlanmıştır.

4441
1936

Başvekkâlet Matbaası

İktisat Vekâleti

Sanayi Tetkik Heyeti

2'inci
5 YILLIK
SANAYİ PLÂNI

Proje halinde hazırlanmıştır

1936

Başvekâlet Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 441

Hazırlayan : İktisat Vekâleti Sanayi Tetkik Heyeti

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 23 cm.

Sayfa Adedi : XLII + 394

Ön Söz

İkinci beş yıllık sanayi planının esas ve mevzularını tespit etmek üzere çağırılan Sanayi kongresi 20/1/1936 tarihinde İktisat Vekâleti konferans salonunda toplanmıştır.

Kongreye gelen Devlet adamları ve mütehasısların ad ve sanları (I) sayılı cetvelde yazılıdır.

Kongre, İktisat Vekili Celâl Bayar tarafından XXV. sayıdaday ayrıca basılan bir nutukla açıklandıktan sonra çalışma programının tesbitine geçilmiş, muhtelif sanayi mevzularının ilk etütlerini yaparak kongreye vermek üzere, encümenler tayin edilmiştir.

Bu encümenlerin hazırladıkları umumi raporlar 24/1/1936 tarihinde açılan ikinci toplantıda okunarak münakaşa edilmiş ve ikinci beş yıllık sanayi planı projesine alınması düşünülmek üzere daha esaslıca etütleri muvafık görülenler ayrılmış ve bu mevzuların tetkiklerini yapacak raportörler seçilerek kongre, reisin muvafakıyet temenni eden sözlerle kapanmıştır.

Böylece hazırlanan etüt raporları İktisat Vekâletince son şekillerine sokulmuş ve aşağıda görüleceği üzere, ikinci beş yıllık sanayi planı projesi olarak basılmıştır. Teklif edilen sanayi kolları, tahsisi istenilen paralar ve bu yeni sanayi kollarının memlekette uyandıracığı sosyal ve ekonomik hareketlerle yaratacağı iş hacmi (II) sayılı cetvelde toplu olarak yazılmış ve her sanayi kolunun kurulacağı yerler, ilişik haritalar üzerinde gösterilmiştir.

Sanayi politikamızın planlaşmasında ilk sathayı teşkil eden Birinci beş yıllık sanayi planının tatbikatı, normal şekilde ilerlemektedir. Bu halin verdiği itimat ve görülen zaruretlere, ikinci beş yıllık sanayi planının da şimdiden hazırlanmasını lüzumlu kalmıştır.

Birinci beş yıllık sanayi planına giren sanayi ve yerleri şunlardır:

1 - Kimya sanayii

- a) Suni ipek (İzmit)
- b) Semikok (Zonguldak)
- c) Gülyağı (Isparta)
- d) Hamız kibrit (İzmit)
- e) Süper fosfat (İzmit)
- f) Klor ve sut kostik (İzmit)

Sayfa : XVIII

Bunlardan Bakırköy ve Kayserideki pamuk mensucat, Gemlikteki suni ipek, Ispartadaki gülyağı, Zonguldaktaki semikok, Paşabahçedeki cam ve şişe, İzmitteki kâğıt, Keçiburludaki kökür, Bodrumdaki süngerçik işleri görülmüştür. Borsadaki merinos, Ereğli ve Nazilli'deki pamuk mensucat fabrikaları kurulmakta, Karabükteki demir, İzmitteki selüloz, klor ve sut kostik, hamız kibrit ve süper fosfat, Iğdır'daki pamuk ipliği, Kastamonudaki kendir ve Kula'daki porselen, ve cemento sanayi etüt edilmektedir.

Birinci beş yıllık sanayi planının mümeyyiz vasıfları şöyle hülasa edilebilir:

1 - Esas ham maddeleri memlekette yetişen veya şimdilik yetişmemekle beraber kısa bir zamanda dahilde temini mümkün görülen sanayi kolları ele alınmıştır.

2 - Bunlar büyük sermaye ve teknik kuvvete ihtiyaç gösteren sanayiden olduklarından, tesisleri Devlete veya milli muesseselere bırakılmıştır. Bu sanayiler ziraat sahasında da muvazi bir faaliyet zemini yaratacaktır.

3 - Kurulmasına karar verilen sanayinin istihsal kapasitesi memleket ihtiyacı ve istihlâkile mütenasiptir. (Kükürt, gülyağı ve süngerden başka)

Sayfa : 7

Yatağın şekli ve cevher miktarı :

En büyüğü 350 m², yekûnu 1050 m² maktanda NW istikametinde aligné iki muvazi tesbih teşkil eden 8 adese.

X Beher metre irtifaa tekabül eden cevher ihtiyatı 4.200 t, mümkün mevcut 110.000 t.

Sayfa : 13

O zaman şimdi ham olarak ihraç etmekte olduğumuz cevheri bir kaç misli kıymetlendirmiş olarak satmak suretile memlekette mühim bir iş hacmi yaratmış ve şimdikinden daha çok nisbette döviz ithalini temin etmiş olmakla kalmıyacak, fakat aynı zamanda dünya krom ve krom mamülleri istihsalâtı umumiyesi üzerinde de hâkimiyetimizi kuvvetle tesis eylemiş bulunacağız.

Sayfa : 104

X Orman idaresinin verdiği malûmata göre Türkiye ormanlarının vüsatı

Korular	34 600	Km ²	ve
Baltahklar	53 600		olmak üzere

88 200 Km² olup toprak mesahasının 11,5 % i kadardır. Ormanlı kısmın nüfusu 7 milyon, ormansız kısmın nüfusu da 6,5 milyonu köylerde ve 2,8 milyonu kasaba ve şehirlerde olmak üzere 9,3 milyondur.

Sayfa : 105

Ormanlarımızın faydalarını, yağmur, kuraklık, feyzan, iklim ve dolayisile halkın sıhhati, iktisadi refahı, ve kültür seviyesi üzerine olan iyi tesirlerini taktir etmekte hepimiz müttelikiz. Fakat ormanlarımız iyi korunmak ve bakılmak şartile ağaçlarının kemmiyet ve keyfiyetlerine hiç hanel gelmeden, hiç olmazsa orman sahalarındaki nufusun yakacak ihtiyaçlarının en büyük bir kısmını tatmin etmelidir. En tabii şekil de bu olduğu gibi, ormanlardan usulüne göre muayyen zamanlarda ve muayyen mik-tarda odun ve kereste çıkarılması da orman vücudu için zararlı değil belki faydalı ve lüzumlu bir operasyonudur. Bunu tebarüz ettiren bir orman muhtırası ayrıca basılarak takdim kılınmıştır. İşte bu düşüncelerden dolayı burada ihtiyacı tetkik edilecek halk kitlesi daha ziyade ormansız sahalarda yaşayanlardır. Buralardaki köylerin dağınlığı, birbirlerine olan uzaklığı, yolsuzluk, köylerdeki

[*] 17 milyon m³ odun p 0.75 hesabıle 13 milyon ton kabul edilmiştir.

Sayfa : 106

nufus kesafetinin azlığı ve köylülerimizin mall durumlarının müsaadesizliği ve daha bazı amiller göz önünde bulunduruldukte, bu ormansız yurd halkının muhtaç olduğu kömürü müstehlikin ayağına kadar götürmek, bu sanayi planının tatbiki için düşünölen beş yıl gibi kısa bir müddette kabö olamayacağı açıktır. Bu itibarla köy halkının ancak

Sayfa : 106

20 % kadarını kömür müstekliliği sınıfına kalıyoruz; hatta bu nisbet bile çoksa da, öte taraftan ormanlık kısmın kasaba ve şehirlerindeki 1,2 milyonluk bir kitlenin de bazısı kömür kullanabileceğinden, kömür yakabilecek halkın sayısı 4 milyon kadar tahmin olunabilir.

Sayfa : 107

Üçüncü bir sınıf kömürlerimizin ise suyu ve külü çok ve bünyesi haşektir. Kühtahyada Seyit Ömer, Balyada Mancılık ve İstanbulda Ağaçlı bu sınıfa girerler. Yapılan tecrübelerle göre bunlardan briket imali mümkün olmadığı gibi küllerinin çokluğundan kurutulup sevk edilmeleri bile bahse mevzu olamaz; ancak mahalinde kazanlar altında ve bilhassa elektrik istihsalinde kullanılmaları düşünülebilir.

Sayfa : 292

4. Kurulma zamanı:

Ham maddesini demir fabrikasından alacak olan kombinemizi demir fabrikasının tecrübe devresini geçirerek muntazam faaliyete başladığı zamanda işletmek üzere tertibat alınması muvafık olacaktır.

Sayfa : 339

Aşağıda, emniyet materyelerine teallük eden islahattan hangilerinin müstacel olduğu ve hangilerinin plâna girmesi icab ettiği taksilen arz edilecektir.

Az zaman evvel Pire ve İskenderiyeye çalışmak suretile hariçle de alâkadar bulunan bu müessesenin, vapur noksanı yüzünden bu servisini tatil etmesi dolayisile memleketimizde, harice muntazam servis yapan deniz nakliyat müesseseleri kalmamıştır. Gayrı muntazam (Tramp) şilepçiliği ile meşgul bulunan bir iki hususi teşekkül, çok fazla kapitale ihtiyaç gösteren muntazam şilep servisleri tesis edememektedirler.

Sayfa : 344

III — Liman Materyeli

İktisat Vekâletine terettüp eden liman işlerimizi dört kısma ayrabiliriz:

- A) İstanbul limanı inşaat ve tesisatı.
- B) İzmir limanı tesisatı.
- C) Mühim limanlarımızdan bazılarının taranması.
- D) Mühim limanlarımızdan bazılarında palamar şamandırası atılması

B . E . İs . X . Ş

Bir askerin düşünömleri

Vazan :
jeneral
fon Zeki

Türçeye çeviren :
Cebelibereket Meb'usu
Mütrkait Ferit
Halil oğlu
Nuel

763
Ankara
Büyük erkânıharbiye
Matbaası
1929

B. E. Rs. X. Ş.

BİR ASKERİN DÜŞÜNÜMLERİ

Yazan
Jeneral
Fon Zekt

Türkçeye Çeviren
Cebelibereket Meb'usu
Mütakait Ferik
Halil oğlu Naci

Ankara
Büyük Erkanıharbiye Matbaası
1929

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 763

Yazar : Jeneral Fon Zekt [Çev: Naci (Eldeniz)]

Cild : Vişne Çürüğü

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 24 cm.

Sayfa Adedi : 88

Sayfa : 35

Harbi besle-
mek için yani ikmal işleri için ne eşya, ne malsmeme kâfi tedbir
hazırlanmamış ve bunun mesbut ve mütevakkıf olduğu iktisadi
serberçilik hususunda bir şey yapılmamıştı. Valter Ratenavin
mak görüşüne ve Harbiye Nazırı Falkenhaynın yakın tedbirine
medyun ve müteşekkiris ki, hiç olmazsa harp patladuktan sonra,
iktisadi mukavemet için elzem tedbirler yapılırdı. Her şey kavi ve
seri bir ilk darbe ümidine istinat ettirilmişti. vaktiyile Şifren
tarafından bile yeni bir Yedi sene harbi imkanı ihbar edilmiş ol-
mazsa rağmen.

indiril
kubinde
kuz 33-
kisi!

Sayfa : 37

Harp tecrübelerinden başlıca hükümetlerin kendi ordu teşki-
latları için çıkarımlarına iptida bir göm atılım- ordu teşkilatları
çerahi sulhiye ile tesbit edilmiş olan hükümetler tabii hafiç.
Amerika ile İngiltere, esas itibarile, harpten evvelki tertiplerine
yani küçük ve çevrim çevrimi kabül hazır ordularına dönmüş-
lerdir, Amerika yalnız iktisadi serberçiliğini ve gençliğin asker
lik terbiyesini mühim d- rinde tamlamıştı. İngiltere kavvati
bir hava donanması yapmış. Fransa ordu teşkilatını yeniden
kurmak gayretindedir; bu yeni kuruluşun temel çizgileri, tak-
riben harp kuvvetinde bulunacak yani az saman içinde tamamen
istihdama hazır bir hale gelebilecek, bir hazret. ordu yapmak
ve tutmak bir de umumî askerlik mükellefiyetinden tam ve
kâmil bir surette istifade etmek yani çok ihtiyatlar hazırlamak
kevfiyetlerinden ibarettir. Bir taraftan hazır mevcudunu çok
yükseltmekalâin, silah kullana'bilin bütün gençlerin talim ve
terbiyesi mümkün olmak için askerlik müddeti çok kısaltılmış,
diğer taraftan ruslariyla uzamca müddet ordu hizmetinde kala-
cak elraf miktarını artırmakla, istihdama amade hazır ordusunun
kuvvetinin yükselmesine çalışılmıştır. İktisat serberçiliği ve
gençliğin askerlik terbiyesi mükemmeliyetle ihzar edilmiştir;
renkli askerinin celbi kocalık. Fransızların kavvati ve heran
hazır hava donanması da dikkate şayandır. İtalya öyle görünü-
yor ki Paşist. Milis vasıtasile meslek ordusuna yardım etmeği
hesap ediyor ve gençlerin askerlik ve Paşistlik terbiyesine tev-
kalde üna ve himmetler sarfediyor.

Sayfa : 38

38

Asri ordular

Kısa, henüz bir çok müşkülât ve mevrânı olmakla beraber muhakkak yükselmeye devam edere, kullanılmaya daima hazır ve kendi emniyetinin ihtiyacıyla mütenasip bir hazar ordusu, yapmaya ve Milis sistemine de silah kullanabilen gençlerini yoluna koymaya ikdam ediyor. Yeni teşkil edilen Polonya, Çekoslovakya, Yugoslavya ordularında, sureti umumiyede harpten evvelki umumî askerlik mükellefiyeti sistemi cari olmak üzere, silah alu müddetinin küçültüldüğü ve umumi ihtiyacıyla mütenasip hazar orduları bulunduğuna görkyorus.

Şu hallere nazaran, harp tecrübelerinin filiyatta kıymetlen-
dirilmesi yani tabii ve istifaede sahasına nakleliilmesi, harpten evvelki esas kaidelerde yüksek değişimler yapmış gibi görünüyor, lakin yeni noktaî nazarılar meydana gelmeye de başlamıştır. Umumi iknaat vaziyeti bütün devletleri, teslihat masraflarının tahdidini düşünmeye yani teslihatın en pahalı olan usul hizmetli ve bol teçhizatlı büyük hazar ordularını küçültmeye ve milletin erkek iş kuvvetinin askerlik dolayısıyla gayri müasir surette işgalini de mümkün olduğu kadar azaltmaya mecbur ediyor.

Şimdiki umumî politika vaziyetine nazaran, bu mecburiyetlere tasarruf eden iki hal vardır; birer her hangi bir düşman baskınına karşı, elde amade bir hazar ordusu; vasıtasıyla, kendini her an tabii emniyette bulmak ihtiyacı; diğeri rükus muhtemel bir varlık mücadelesi için millete dayanmaya, ilham hazırlıkları yaparak mücehhez ve mücellah bulunmak hususunda bütün har devletlerin hep birbiriyle aynı olan emel ve istehididir. Terki teslihat müaskerelerinden in'ikâs eden umumî sulh ihtiyacı umumî tas, iki noktaî telâki gösde tutulmak şartıyla şimdiki askeri teşkilâtlarda telifi gayri mümkün müşkülât bulunması. Bu noktaî telâkilerin biri, kuvvetli yani çok kuvvetli ve her an istihdama hazır yahut istihdam için arzusunda ikmal ve ihzarı kabül hazarî orduların gurur ve icraya en başlıca saik ve binasaleyh sulh için asıl tehlikesi bir tehdit teşkil ettileri; diğeri vasi mihyasata da olsa bir millet müharebesi hazırlıklarının yakariki veçhile olan hazarî ordulara nisbetle çok daha zi-

yade müdafaa çapınel taqıdıkları noktalarıdır. Müdafaa hazırlıklarının derecesi de bir devletin kendi komşusu tarafından tehdit olunduğı veyahut tehdit olunuyor hissinde bulunduğı nisbete tabiidir. Terki teslihat hesaplarına bu tehdit olunma hissinde nisbete erkân ile sokuuk münküün değıldir: İş yarayacak ve karşılıklı mahsupluklara müsait olacak, yalnız istibdamı amade kuvvetlerin erkânıdır; net: kim, kuvvetlerin mefkûrevel ve gayri kabili husul tahdit ve tenkisi gayretine nisbete, kuvvetlerin tesviyesi cihetinde aslı kefilliğı esasen daha büyüktür. Terki teslihat meselesine tesviye noktası nazarından kısaca temas etmiş öldük.

Harp mefkûmunda jussuq malmeme arzında bir yarı gıtidir. Kılıca karşı kalkan, tahrip danesine kaşı beton sandırma, gaze karşı muske icat olunuyor. Harpler mevcut öldükçe yarı böyle devam edecektir; taarruz silâhi laik bulunur, müdafaa kendini ona uyduruncaya kadar. Fen ve aliyat her iki tarafta da çalıyıyor. Onun için malmemenin insana galebesinden bahsetmek tamamen hatadır. Malmeme hiszet insana değıl, insanlar yığınına galebe etmiştir ve hiszet insana hiç bir vakt galebe edemeyecektir, çünkü malmeme ancak insan ölinde can kazanır.

Malmemenin insanlar yığınına galebe etmesinde kusur, hareketsiz ve hemem hemem müdabaaus insan yığınını çürüten malmemenin tesirine arzettmektedir. Muhariplerin yığınını ne kadar artırarsak, malmemenin azferi o kadar emindir; çünkü malmemenin hudutları en zengin insan menhalorından bile daha geniştir. Şu halde yalnız, insan fikrinin malmeme ile mumarası kalıyor. Fen ve aliyat ne kadar tevessül ederse, icat ve vasıtalarını ordü hizmetine ne kadar çok verebilirse, onlardan istifade edecek askere o nisbette çok himmet ve vazifeler terettüp ettirir. Her kim yalnız bir fikre olan malik bulunuyorsa ki, şimdiki bir topçunun atesini idare etmek için fenül ve all ne kadar bilgilere, hıns ile yetiştirilmiş mütehamuslar tarafından kullanılacak ne kadar muhtelif aletlere, terbiyeli ve insibathı ne kadar fikir kuvvetlerine ihtiyac vardır, o kısme elbet teslim eder ki, neyar bir talim ve terbiye ile yetiştirilmiş bir ku'a ve askerde

Sayfa : 40

40

Asri sorular

bu şartın hüsnü kadar husulü mümkün olamaz ve hınca-
leyh böyle bir küt'a ve asker husum tarafında bulunacak az
miktarla talimat ve mümaratı tenci ve aletçilere karşı en acı
manasile top yeniden ibarettir. Fakat bu küt'a ve asker o
tenci ve aletçiler karşısında hiç bulunmazsa ne olur? İlimle
idare olunan materalere karşısına hiç bir canlı hedef kendini
arzetmese ne olur? Düşman memleketinin yok edilmesi değil,
düşman ordusunun yok edilmesi olan harp sanatının en yük-
sek kanunudur, gerçi basan başka türlü göründüyorsa. Materalere
canlı ve ölümlü insan yağmasına karşı tefevvuka maliktir, fakat
canlı ve ölümlü insan fikrine karşı tefevvuka malik değildir.

Kim bugünkü harp aliyatından bahsederse en evvel onun
silahını düşünür; bu silah usulü harp esnasında ve daha ziyade
ancak harpten sonra, tam kimete bir hemşire olarak, kara ve
deniz silahlarının hüsnüne girer, fakat harbin esas kanunlarını
değiştirmeksizdir. Bu girişle vakit asker için ve askerinin ilhâkında
bulunan tenci için hususi şartları hâiz, bîhüsnün yeni bir mu-
harebe meydanı hasıl oluyor. Hükümetin kuvvî mekaymet
merkezlerine, havadan taarruz imkânı olmasından yani askeri
kurvet mekânının bu gün daha kolaylıkla çekilenebilmesinden,
kara ordularına artık hüsnü kalması neticisini çıkarmak bak-
malıdır. Park şundan ibarettir ki, şimdiye kadar yalnız kara ve
denizde muharebe edildiği halde, şimdi havada da muharebe
edilecek ve katiyet aranacaktır. Çok kerre zannolunuyor ki,
şimdi muharebe, askerin fücriden aşarak, bünyesinde veyahut
teşâhüsünde oturan sivile tefevvüh edecektir. Pîlhakta arka di-
yara (Hinterlanda), gayri mükelife karşı harp da yeni bir şey
sayılmaz; milletleri, medeniyetleri yok oluş olan pek eski mi-
sallerden sarfı nazar, yalnız otuz sene harbini, Türk akınlarını,
Heinbergi düşünmemiz bunun yeni olmayacağını göstermeğe
kâfidir. Gerçi arka diyara havadan taarruzun, hususile gısla
böyle bir taarruzun tehlikelerini ve korkunçluklarını inkâr et-
mek yahut hafif göstermeğe çalışmak abes ve hafiflik olur;
ancak, bu taarruz yeni muharebe meydanına eski tehlikelerin
ve eski ihtimallerin bir aynını daha getirmekten başka bir şey

Sayfa : 41

Bir askerin düşüncümleri

41

yapmıyor. Pili müdafaa yine hava silahına döşer; hava silahı, en iyi muhkabil tesir olarak, taarruzu düşman memleketine nakletmeğe yahut hiç olmazsa mütaarruzı yok etmeğe çalışır. Yalnız, bu nevi harp tehlikesine karşı yeni bir lüzum olmak üzere, şu hasıl oluyor ki, memleketin hayat merkezlerinin mahallen emniyeti vaktile tesis edilsin; pahalı ve müciz bir keyfiyet. Faal hava müdafası bize hasbelmuahade memnu olduğu halde, bu mahallen halkı emniyet tesisi hususunda Almanyada hiç ama hiç bir şey yapılmamakta olması anlaşılmas bir haldir ve cevabı verilemez bir meseledir.

Teslihatın şimdiki halununun hakkında yaptığımız bu kısa tetkiklerden sonra gelecekte bir harbin cereyanı nasıl olacağını tasavvur ve tasvir etmeği tecrübe edelim; lakin iki şeyi nazardan bırakmuyarak: Biri burada tasvir olunacak geleceğe ait inkışafa henüz cari teklükiler ve hazırlamaların pekaz aydurlunmuş olması; diğeri, gelecek harbin burada askeri nokta nazardan ihtimali tasvir olunacak suretten lâsbütün başka bir surette de cereyan edebileceğidir.

Harp iki taraf hava donanımlarının birbirine taarruzuyla başlayacaktır, çünkü hava donanımları en çabuk hazırlanıp düşmana en çabuk ulaşılabilen kuvvetlerdir. Bu düşman iptidai hasımın büyük şehirleri ve kuvvet menbaları değil, hasımın hava kuvvetleridir; bu kuvvetlerin yenilmesinden sonradır ki, taarruz diğer hedeflere tevccüh eder. İki taraf hava kuvvetlerinin takriben müadil ve müsavî olması halinde, kat'iyet çabuk hasıl olmaz, her ne kadar bir taraf diğer tarafı müdafaa vaziyetine sokabilir ve binacaleyh taarruzdan vaz geçmeğe mecbur edebilir de. Fakat mütaarruzun maddî ve manevî muvaffakiyetleri hasımın kuvvet menbalarından ne derece masup olur, taarruz uğrayanın muvaffak - yani manevî de demek - mukavemet ve salâbet kuvvetine tabidir. Bilmünasebe te'kit edelim ki, bütün kuvvet toplandırmaları da kıymetli ve kolay taarruz hedefleridir. İnsan ve maheme seferberliklerinin taciiz havacı taarruzunun başlıca vasilelerinden biridir.

Sayfa : 53

Ordu kenti vasifelerine göre, bir efil olduğu devlet ve hükümetin birinci hizmetkârı bulunacaktır. Buna mukabil ordu, devletin yaşayış ve oluşunda kendinin de tamamen aikkasını düşünöldüğünü beklemek hakkına maliktir. Ordu bütün teslim ve temali eden hükümetin memur ve mahkûmudur, hükümet bünyesinin tek tek kaimlarına tabi ve tali değildir. Bu mülkâhassalarla devletin orduya karşı vasifelerine geliyoruz. Orduya mesal ve inkişalında ve hususî yaşayışında bünyel umumiyenin şerhile kabili telif olacak azamî ve tam bir arzestî verilir. Dahilî ve haricî politikada ordunun takip ettiğı askeri noktalı nazarılar devletin diğer zaruretilerle aynı dereceli ehemmiyete malik olur; bu zaruretiler askeri noktalı nazarıları birbiririle mukayese ve takdiri ihtiyar etmek üzere hükümet makamının vasifesidir. Devlet ve hükümetin en halis maddî ve fikri misali olan ordunun mahiyeti doğra telakki edildiğı takdirde, devlet ve hükümetin tanınması gerektir, ki orduya nazar kendine nazar demektir, ve ordunun kudret ve hürmetile devlet ve hükümetin sâvvet ve celâleti durur, aksile düşer. Ordunun bu sureti nazarı şerhile kendini müstahak tutması nasıl matlub ise, devlet ve hükümete de o düşer ki, orduya ce mümesâillerine hayati umumiyede hakları olan mevkil versin ve onları bigayri hak tarizlerden korusun (*)

ÖSÖB SAJATA

E.85

T. D. K.

ATALAR SÖZÜ

HAZIRLAYAN

VELET İZBUDAK
Kastamonu Sayfeli

218

1936

İSTANBUL

DEVLET BASIMEVİ

ATALAR SÖZÜ

Hazırlayan
Kastamonu Saylamı
Velet İzbudak

1936

İstanbul Devlet
Basımevi

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 288

Yazar : Velet İzbudak

Cild : Kahve

Ebadı :

En : 16 cm

Boy : 23 cm.

Sayfa Adedi : 82

Sayfa : 3

ÖNDÜN

Türkü anlamak için malûm olan birçok vasıtaların birincilerinden sayılan tarih'ten, hattâ Türk'ün kendisinden ve lisanından ve eş'arından, âdetlerinden ve âsarından ziyade bence (*Atalar sözü*) hepsine tercih olunur. Bugün birçok şahitlerin, tahkik vesilelerinin teyidüne mazhar olmadan mücerret kitaba yazılan tarihe o kadar itibar olunmuyor. Çünkü bir hayli sebepler ilcasıyla tarih tahrif ediliyor. Tarih'e asılsız sözler yazılıyor. Atala sözü; zaman zaman istimalden sâkit olan kelimeler ve tabirler deyişse bile mülâhaz ve mazmunu cihetinden tahrif kabul etmeyen mübarek naslardır. Çünkü hepsi tevâtürle asırlardan beri atalarımızdan bizlere nakledilmişlerdir.

Evet, Ahmet Vefik paşanın (*Atalar sözü*) kitabında ve hemen onun aynı ve biraz eksikçi olarak Şinasi'nin ve diğelerinin sepettiği bu kabil eserlerde ataların söylemediği, yani senelerce bir çok Türklerin ağzında çalkanmayıp belki herhangi bir adamın uydurduğu sözler de vardır. Bunlar yine Türkün sözüdür. Fakat hakkında ümmetin icması olmadığı cihetle *Atalar sözü* değildir [1]. *Atalar sözü*nü teyit edecek başka vesileler vardır. *Atalar sözü* ile meşğul olanlar onları pekâlâ aykırıyabilirler.

Vesilelerin birincisi eski nüshalardır. Şu istinsah ve şerh ve izah eylediğim (*Atalar sözü*) kitabı gibiki Fatih kütüphanesinde iptas, Türkçe ve eskiden yazılmış, Mevlana Şemseddin namındaki top âliminin yazdığı (*Teshîl*) kitabının sonuna kadim sülûs hattı ile ve eski imlâ ile harekeli olarak yazılmıştır. Kitabın numarası (3443) iştir. Zannıma göre bide en eski yazılan *Atalar sözü* kitabıdır. Onun için bu kitap, hadis ümmetin Buharî'si gibi pek kıymetlidir ve en doğrudur. Telif tarihi hicri 885 senesi, istinsah tarihi de tahminen yine o asır içindedir. Bu kitap (*Dedekorkut*) kitabından da eskidir. Onda Osmanlılar hakkında cemâleler gösterildiğine nazaran (*Dedekorkut*) kitabının yazıldığı diyarların o zamanlar Osmanlılar eline geçtiği sarahaten anlaşılıyor [2]. Hattâ diğer kitaplarda Osmanlılar hakkında birçok ata sözleri yazıldığı halde benim nüshada

Sayfa : 4

Osmanlığa, Osmanlılara ait hiçbir bahis yoktur. Belki Türk hakkında meseller vardır. Kezâlik barutu, tüfeği de bülmez; oktan, kılıçtan bahseder. Ata sözlerinin sayısı (695) tir. Üstündeki (*Teshîl*) kitabı ise Osmanlılık evallinde telif edilmiştir. Demek ki (*Atalar sözü*) kitabı (*Teshîl*) in sonuna bir kadim nüshadan aynen nakledilmiştir.

Sayfa : 4

Ata sözlerinin mahiyetine gelince: Bunlar götüne hayret kadar çok ve karışık olduğundan onları tasnif edip te ihatah bir suretle yazmak adeta bu bapta müdevven bir ilim vücude getirmekdir. İsmakı şunu söylemeli ki: Ata sözleri her evde bulunacak ve her Türk'ün okuyacağı mukaddes kitaptır. Zaten birçok cümleler hepimizin dilimizde döndü doluyor. Kudayesi türlü türlü sebepleridir. Pek eskiden Türk diyarlarında birçok peygamberler, hakimler gelip geçmiştir. Ve bu elimizdeki ata

Sayfa : 5

sözlerinin bir kısmı onların mukaddes kitapları mülâhidir. Belki de aynı ayetlerdir. (Uğur târesi) dediğümüz kanusların umdeleri de atalar sözü içindedir. (Türk târesi, Türk târesi) deyip durduğumuz da bunların içinde mevcuttur.

Sayfa : 6

Bu kitapta bir hayli Nigâst laide vardır. Birçok meselde mühim halis türkçe kelimeler vardır. Onları Türk Dil adlı Nigâst kitabına naklettim.

Bu kitapta servetin miyarı (100 kopye) dur. Çünkü Akkoyunlu, Karakoyunlu gibi göçebe ulus içinde yazılmıştır. Kesâlik bu kitap toplandıği vakit henüz barut ve tüfek bulka dağınamıştı. Onun için meseller hep kılıçla oktas bahâseder ve kılıcı harp âlâtının başı olarak gösterir. «Ula-beylerin kangılar taşınan ordular» meseli bunların (Osmanlı) ları bilmediklerini gösterir. Çünkü bu mesel bilâhare «Osmanlı, taşınan araba ile ordular çımuştur. Osmanlı tarih kitaplarında bu mesel medarı şahrolarak görüldü. Bazı meseller de Osmanlılık zamanında Türk âleyninde medarı nam olmuştur. «Yakul did ata bînas seldin almar» sözü sonradan «Türk ata binince Bey oldum sanır, kimseyi taşınmaz» şekline girmiştir.

(Caha) yani maskara sözü (Türk) yapılmış «Türk'e beylik vermişler en Şece babasının asması» şekline girmiş. Halbuki aslı «Cahaya muhtesiplik vermişler evvelâ atamın haklamıştı». Bu kitapta böyle yazar.

Velâet İshudak

Sayfa : 40

347 - Kutlu gün toğuşundan bellidir.

1) Gün geliki yayın belgünlük - Günün gelişi yandan bellidir (L. I. II - 135).

Sayfa : 56

Bal yemek isteyen, aının belkına kaflanmalıdır.

548 - Türk itti şehre gelicek farısca örer.

Türkün (söylünün) köpeği şehre gelirse, şehirleri taklit ederek farısca örer.

Sayfa : 65

685 - Okuduğun Kur'an ise gönüneyin dillerüne

Faydalı birşey söyliyorsa sana canım kurban olsun.

Sayfa : 73

İlgirmek : Seyahat etmek (420) ✕

Sayfa : 74

Kefered : İlaç (?) [kelarc] - günahları acetreden şey, bedeli cinay (671)

Kebel : Tenbel (27)

Kek : Kerf, arzu; keküm - arzum (662, 691)

Sayfa : 76

✓ **Muhtılamak** : Teppir etmek, müddet etmek (394)

Sayfa : 77

✓ **Rax** : Sır, gizlenen husus (529)

✓ **Sama'** : Sema', raks, oyun (698)

Sayfa : 78

✓ **Sünnet** : Hitan (255)

✓ **Talıh** : Tali; talihim - talim, bahtım (654)

✓ **Tama'dar** : Tamakâr (679)

× **Tanışment** : Âlim, bilgin, danışment (201, 299)

Tanılamak : Taaccüb etmek, şaşmak, şaşırmak (5)

Sayfa : 79

Ulufe : Asker ve sairere musayyen vakitlerde verilen maaş (307)

Sayfa : 80

Vahdet : Birlik, teklik; tenhalk (551)

Sayfa : 81

Yek : Tek, münterit; yek burağ - bir tek burağ (36)

Yığ, yığ : İyi, âla, müraccab, daha iyi (7, 38, 39, 58, 222, 229, 272, 291, 295, 307, 398, 432, 484, 495, 530, 571, 079 601, 666)

Sayfa : 82

Yüm : Yümün (437)

Zeyrek : Zeki, anlayış (53)

Zehap : Altın (205)

Page 1 of 1

Date 1/1/19

✓ Yield : Total yield (100) : 100

Page 2 of 2

Date 1/1/19

✓ Yield : Total yield (100) : 100
Yield (100) : 100

✓ Yield : Total yield (100) : 100

Page 3 of 3

✓ Yield : Total yield (100) : 100
Yield (100) : 100

Page 4 of 4

✓ Yield : Total yield (100) : 100
Yield (100) : 100

Page 5 of 5

✓ Yield : Total yield (100) : 100

TURT BİLGİSİ NOTLARINDAN

E.167

İNTİHAP

389

İSTANBUL

DEVLET MATBAASI

1980

Yurt Bilgisi Notlarından

5113

İNTİHAP

İNTİHAP

İNTİHAP

İstanbul
Devlet Matbaası
1930

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 389

Yazar : Afet İnan

Cild : Bordo

Ebadı :

En : 13 cm.

Boy : 19 cm.

Sayfa Adedi : X + 72

Sayfa : 5

Bu intihap bilgilerinin I. inci kısmı herkesçe bilinen hukuk profesörlerinin en yeni kitaplarından alınmış kısa notlardır.; II. inci kısmı, intihap kanun ve usulümüzün kolay anlaşılır bir tarzda hulâsasıdır.

Yurt Bilgisi ve Tarih Muallimi

Afet

Sayfa : 6

İNTİHAP

Referendum tatbikatta büyük başarılar gösterir.

Halkın (veto) hakkı. II. Halkın veto hakkı: Müntehap meclisler bir kanun yapar ve onu kendisi tasdik eder. Eğer vatandaşlardan bir kısmı muayyen bir müddet zarfında, bu kanun hakkında, referendum talep ederse, bu takdirde referendum yapılır. Bu suretle halk o kanunu reddetmek hakkını muhafaza etmiş olur. Asıl manasile referenduma, kanunun hukukan tam olması için halkın tasdiki lâzımdır. Halkın veto hakkı demek, halkın kanunları daima tasdik etmesi lâzım değil demektir, ve muayyen bir.

Sayfa : 6

müddet geçtikten sonra veto hakkı mevzu bahis dahi olmaz.

Bu fikri başka suretle ifade edelim. Asıl manasile referendumda kanun ancak halkın resmen tasdikinden sonra mevcut olur. Veto hakkının mevcudiyetinde, halk, muayyen bir müddet zarfında resmen ademi muvafakatini göstermediği takdirde kanun mevcuttur. Bundan anlaşılıyor ki, halkın veto hakkına malik olması, asıl referenduma nazaran daha hafif yarı temsilî bir hükümet şeklidir.

- * -

Sayfa : 7

UMUMİ BİLGİLER

Halkın bizatihi teşebbüs hakkı.

III. Halka bizatihi teşebbüs hakkı veren sistemde referendumdanda daha fazla bir şey vardır. Referendumda meclis hâkinin resmî mesaisi, müşareketi olmadan kanun yapamaz. Fakat, meclis, lüzumlu olan herhangi bir kanunu yapabilir. Çünkü, hukukan bu hususta bir mecburiyeti yoktur. İşte halkın bizatihi teşebbüs hakkı, meclis muayyen bir madde hakkında kanun yapmağa mecbur eden bir vasıtadır. Bu halde, bir kanun lâyihasının muayyen adette

Sayfa : 7

vatandaşlar tarafından imza edilmiş olması müntehap meclisin o kanunu müzakere etmeğe hukukan mecbur olması için kâfidir.

Sayfa : 8

Bu sistemin tatbikinde nazarı dikkate alınacak en mühim nokta milletin siyasi ve içimal terbiye ve tekâmül derecesidir.

III İntihap

* TEMSİLİ HÜKÜMET

Temsilî hükümet.

Biliyoruz ki, devlet, milletin kendisidir. Milleti, idare edenler değildir. Çünkü, irade millettir.

Ancak, milletle idare edenler arasında hukuki münasebetler vardır. Bu münasebetten temsil fikri meydana çıkar. Temsil fikrini şöyle de ifade edebiliriz:

— 8 —

Sayfa : 9

UMUMİ BİLGİLER

Millet, asıldır. Millet işlerini idare edenler, onun mümessilleri olabilir. Bu mümessiller, millet nam ve hesabına devlet işlerini görürler. Millet, devletin işlerine muhtelif tarzlarda iştirak eder. Bilhassa, mümessilleri intihap eder.

Sayfa : 9

Müessesli kimlerdir?

Müessesli ve memur

Devlet uzuvlarından, kendüğü-
den hareket salâhiyetine malik
olan ve bu sıfatla devlet işlerini
gören kimseler müessesli sıfatını hal-
dirler. Devlet müessesesini teşkil eden
bunlardır: Devlet reisi, vekiller, teşrii
meclisler gibi; kendi kendine icra ka-
rarı vermek salâhiyetine malik olma-
ya ve ancak aldığı emri tatbik eden
kimseler memur durur.

İşte, millet müessesilerinden teşek-
kül eden hükûmete temsilli hükümet
denir.

Temsilli hükümetten bahsederken
temsilli rejimin de ne olduğunu iyice
anlamak lâzımdır. Temsilli rejim me-
humi ile temsilli hükümet arasında şu
fark vardır:

**Temsilli re-
jim.**

Temsilli rejim tatbik olunan bir
devlette, devlet reisi ve hükü-
met ve teşrii meclisler kâmilan
milletin intihap ettiği müessesilerden

Sayfa : 10

İNTİHAP

teşekkül eder. Halbuki sadece temsilli
hükümet denildiği zaman, bunda millet
emniyet ve kontrol fikriyle, müessesiler
intihap eder. Fakat, devletin başında
veraset tariki ile gelmiş bir hükümdar
da bulunabilir. İngilterede olduğu gibi.
Orada millet yalnız iki meclisten birini

Sayfa : 10

intihap eder. Başlarında da kiral vardır.

Temsilî rejime tamamen mutabık temsillî bir devlette idare edenlerin hepsi müntehap mümessildir. Cümhuriyet idareleri böyledir.

MÜNTEHİP HEYET

**Mün-te-hip
hey-et.**

Millet mümessillerini doğrudan doğruya veya vasıta ile intihap eden müntehip heyettir. Bu nok-

tada millet ile müntehip heyeti biribirine karıştırmamak mühimdir. Bir fert müntehip heyet azasından olmadığı halde milletin azası ve vatandaş olabilir.

Demokrasi ve temsillî rejimler mün-tehip heyetin terkihi ve bu heyete ait vazifeler noktai nazarından değişir.

Sayfa : 11

**İntihap ne-
dir?**

Demıştik ki millet, bilhassa, mümessillerini intihap eder. Şimdi, intihap nedir ve nasıl olur? bu-

nu izah edelim: "Doğrudan doğruya hükûmet, in tatbıkı halinde, vatandaşlar, devlet işlerini bizzat görürler. Fakat, buna imkân olmayınca vatandaşlar, devlet işlerini gördürmek için, kendi içlerinden birtakım kimseleri seçip ayırmak lâzımdır. İşte bu işe intihap denir."

Sayfa : 16 **İNTİHAP HEM VAZİFE
VE HEM DE HAKTIR**

İntihap hem
vazife ve hem
de haktır.

İntihabın esaslı ciheti, vatandaşın intihapta reyini kullanması hakkıdır. Bu hak, kanunun mu-teber gördüğü bir fikri ifade ve beyan kabiliyetidir. İntihap, *millî hakimiyet prensibinin filen tatbiki* olduğundan buna iştirakin her vatandaş için hakkolduğu meydandadır. Diğer taraftan, vatandaşlar, *müşterek menfaat ve tatilerine karar verirken hep beraber ve dikkatli olmak mecburiyetindedirler*. Bu noktai nazar, intihabı, vatandaşlar için bir vazife hükmüne koyar. Bu takdirde, intihap vazifesi, onu icraya kabiliyetli olduğuna hükmedilenlere raci olmak lâzımgelir. Görülüyor ki intihabın hem hak ve hem de vazife telâkki olunma-

Sayfa : 31

KISIM - II

**TÜRKİYEDE MEB'US İNTİHABATI-
NIN KANUNEN SURETİ CEREYANI**

T. B. M. Mec-
halinin teşekk-
ülâ.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, kanunu mahsusuna tevfikan millet tarafından müntehap meb'uslardan müteşekkildir.

Sayfa : 31

Meb'us intihap etmek hakkı ve İntihap olanmak salâhiyeti.

Kimler meb'us olamaz?

On sekiz yaşını ikmal etmiş olan her erkek Türk, meb'us intihabına iştirak etmek hakkını; ve otuz yaşını ikmal eden her erkek Türk te meb'us İntihap edilmek salâhiyetini halzdirlir. Ancak ecnebi hizmeti resmiyesinde bulunanlar; mücazati terhibiye veya sirkat, sahtekârlık,

emniyeti sulistimal, hileli iflâs cürümlerinden birile mahkûm olanlar, mahcurlar, tabiiyeti ecnebiye iddiasında bulunanlar, hukuku medeniyeden ıskat edilmiş olanlar ve türkçe okuyup yazmak bilmiyenler meb'us intihap olunamazlar.

Sayfa : 32

İntihap devresinin müddeti.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin umumî intihabatı; dört sene bir kere icra olunur; müddeti biten meb'usların tekrar intihap edilmeleri caizdir. Sabık meclis lâhik meclisin içtimainâ kadar devam eder. Yeni intihabatın icrasına

Devresin temdidîlikânı.

imkân görülmediği takdirde içtima devresinin bir sene temdidî de caizdir. Her meb'us yalnız

kendini intihap eden dairenin değil, umum milletin vekilidir (T.E.9,10,11,12,13).

İntihap daireleri.

Meb'us intihabatı için Türkiye Cümhuriyeti, intihabat dairelerine ayrılır. Bu daireler bugünkü teşkilâtı idariyemize nazaran vilâ-

Sayfa : 32

İntihap sube-
leri.

Esas defter-
leri.

yetlerdir. Her nahiye de bir şube intihabiye addolunur (İ. M. K. 1).

İntihabı Meb'usan Kanunu, neşri tarihinden itibaren, her kazada alelûmum erkek nüfus miktarını havi bir *esas defterinin* tanzimine iptidar olduğunu kabul etmiştir (İ. M. 3) ve bu defterlerin tanzim ve hıfzı ve bu defterlerde doğum ve ölüm vukuatının tashihi, belediye ve nahiye meclisleri reisleriyle muhtarların derece derece vazifeleridir (İ. M. 4).

Sayfa : 34

İNTIHAP

Türkiyede el-
veyin İntihap
iki dereceli-
dir.

Elyevm Türkiyede meb'us intihabı iki derece üzerine yapılır. Yani intihap hakkını haiz olan vatandaşlar (birinci derecede müntehip) müntehibi sanileri (ikinci derecede müntehipleri)ve bunlar da birinci müntehiplerin vekâletleriyle meb'uslarını intihap ederler. x

Kimler birin-
ci müntehip
olamaz.

On sekiz yaşını bitiren erkeklerin medeni hukuktan sakıt olmuş veya ecnebi tabiiyetinde veya böyle bir iddiada bulunmuş veya iflâs edip te itibarını kanu-

Sayfa : 34

nen iade edememiş veya hacredilmiş olanlar ve fena hallerile şöhret bulmuş veya cünha ve cinayetle mahkûm olmuş bulunanlar müntehip olamazlar. Bu gibilerin işbu halleri defterlerde mülâhazat hanelerine yazılır (I.M.8). İşte bu kanunî mânileri olmıyan ve on sekiz yaşını ikmal etmiş olan her erkek; birinci derecede müntehiptir. (I.M.

Fih hizmette bulunan asker ve jandarma mensuplarının İhtisası.

11,21). Ancak berri, bahri erkân, ümera ve zabitan ile küçük zabitan ve jandarma ümera, zabitan ve efradı; rütbei askeriyeyi haiz, üniformayı lâbis bilcümle mensubini askeriye, hizmeti askeriye de buldukları müddetçe, ne

Sayfa : 35

MEB'US İNTİHABATI

birinci müntehip ve ne de ikinci müntehip ol^{ları}lar; mütetekait ve ihtiyatlar bittabi müstesnadır.

Teftiş heyetleri.

Mahalle ve köylerden bu esas defterleri kaza belediye meclisine geldiği günden (9 Mayıs) itibaren kazaların büyüklüğüne göre azası dörtten ona kadar olmak üzere kazada bir (teftiş heyeti) teşkil olunur. Bu teftiş heyetleri belediye reislerinin riyasetleri altında, kazalarda kâmilen belediye meclisi azasından ; ve vilâyet-

Sayfa : 35

lerde de belediye azasile umumî vilâyet meclisi (*daimî encümeni*) azasının iştirakinden tereküp eder (İ. M. 10). Maahaza bu heyetlere hariçten aza almağa lüzum görülürse teftiş heyetinin intihabı ve ekseriyeti ârasile, alınabilir.

Şehremaneti olan mahallerde şehrin cemiyeti belediyesi kendi arasından heyeti teftişiyeye azalığına altı zatı intihap eder ve bunlara o vilâyetin dört encümeni daimî azası iltihak ederek heyeti teftişiyeyi teşkil ederler.

Esas defterleri üzerindeki ve tahkik yapılmaması ve müddeti.

Bu teftiş heyetleri gelen defterlerin kanuna muvafık ve sehiv ve hata ve fesattan salim olduklarını 6-15 gün zarfında tetkik eder ve bu bapta icap eden tah-

Sayfa : 36

İNTİHAP

kikatta bulunurlar. Bu maksatla hergün toplanırlar (İ. M. 12). Bu on beş gün müddet bittikten sonra [takriba 29 mayıs] defterlerin birer sureti çıkarılarak hü-

Esas defterlerinin asıl-manası ve müddeti.

kümet ve belediye dairelerinin duvarlarile herkesin görebileceği sair yerlere asılır ve muhafazaları için zabıta belediyeden

Sayfa : 36

İlân ve müddeti.

adamlar konur ; keyfiyet, gazeteler, ilânameler ve münadilerle ilân olunur. Bu defterler

on beş gün aslı kaldıktan sonra on beşinci günü akşamı [taksibe

Kaldırılması.

14-haziran] belediye reisleri marifetile kaldırılır (I. M. 13). (927 intihabında vaktin darlığından bu müddetler, o intihaba mahsus olmak üzere ve bir kanunla, nısfâ tenzil edilmiştir). Bu on beş günlük ilân müddeti içinde her-

Teftiş heyetine itiraz hakkı ve bu bapta yapılacak muamele.

kim intihaba hakkı olup ta deftere ismi yazılmamış olduğunu veyahut ismi yazılması lâzım değilken yazıldığını görürse teftiş heyetine istida ile müracaat eder. Teftiş heyeti bu bapta

tefkikat yapar ve nihayet sekiz gün zarfında ekseriyetle kararını verir ve istida sahibine de kısaca ve mühürlü bir kâğıda kararını bildirir. Eğer tef-

Sayfa : 37

MEB'US İNTİHABATI

tiş heyeti bu istidayı kabul etmişse defteri o yolda tashih eder. Şayet heyet istidayı reddeder ve istida sahibi de bunu kabul etmezse beş gün zarfında usulen dava edebilir. Bu davanın da

Sayfa : 37

sekiz gün zarfında bitirilmesi lâzımdır. Bu baptaki karar kafidir ve temyiz edilemez (İ. M. 14).

Bir intihap
dairesinden
kaç meb'us
çıkacağına
süreti tesbiti.

Kaza teftiş heyetleri bu esas defterlerini kaldırdıktan ve son tashihati yaptıktan sonra kazalarında on sekiz yaşından aşağı ve yukarı nekadar erkek nüfusu olduğu hakkında bir mazbata yaparlar ve derhal vilâyete gönderirler. Vilâyetteki merkez teftiş heyeti ile vilâyet meclisi idaresi valinin riyaseti altında toplanır ve bu mazbatalardaki isimler yekûnunu toplıyarak aşağıda yazılan esasa tevfikân vilâyetten kaç meb'us çıkabileceğini tayin eder. Bâdehu keyfiyet vali tarafından, vilâyet gazetesine ve merkezdeki teftiş heyetine ve kaymakamlar vasıtasile de kaza teftiş heyetlerine ve nahiye-reislerine tebliğ ve ilân olunur (İ. M. 16).

Her 20,000 erkek nüfusa mukabil bir meb'us intihap olunur. Bir vilâyetin erkek nüfusu 20,000 den az olsa dahi

Sayfa : 40

Müntehibi
sanî intihap
bının tarzı
ıcrası.

İntihap günü defterler açılır ve intihap için arkası mühürlü beyaz puslalar çıkarılır ve anahartları biribirine uymıyan iki

Sayfa : 40

kilit altında muhkem ve puslaları alabilecek büyüklükte bir de sandık hazırlanır; ve tensip olunan mahalde evvelâ sandık, içi boş olduğu hazır bulunanlara gösterildikten sonra, çifte kilitle kilitlenir. Bir anahtarı kazadan gelen teftiş heyeti azasına ve diğer anahtarı da nahiye reisine verilir ve sandığın dört tarafından sicim geçirilerek uçları muhtarları tarafından mühürlenir (İ. M. 29, 32).

Sayfa : 43

MEB'US İNTİHABATI

kaza teftiş heyetlerine verir ve bu husus için kazada yapılan defterlere kaydettirirler (İ. M. 45).

Meb'us intihabati.

Temmuzun birinci gününden itibaren meb'us intihabatına başlanması valiler tarafından kaymakamlar marifetile her kazanın teftiş heyetine daha haziran iptidasında ihtar ve tebliğ olunur (İ. M. 18). Muayyen günlerde her kazanın müntehibi sanileri, kaza merkezlerine gider ve teftiş heyetlerinin gösterecekleri yerde ve saatte toplanırlar.

İZMİRİNİN
CÜMHURİYET HALK FIRKASI
NİZAMNAMESİ

15 TEŞRİNCİYEL 1923 DE İNİKAT EDEN CÜMHURİYET
HALK FIRKASI BÜYÜK KONGRESİNİN 22 TEŞRİNCİYEL 1923
TARİHLİ İHTİMAINDA MÜZAKERE VE KABUL EDİLMİŞTİR.

233

1927

CUMHURİYET HALK FIRKASI NİZAMNAMESİ

15. Teşrinievel 1927 de inikat eden Cumhuriyet Halk Fırkası Büyük Kongresinin 22 Teşrinievel 1927 tarihli içtimanda müzakere ve kabul edilmiştir.

1927

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 333

Hazırlayan : Cumhuriyet Halk Fırkası

Cild : Kahverengi

Ebadı :

En : 15.1 cm.

Boy : 22.8 cm.

Sayfa Adedi : 51

Sayfa : 3

Nizamnamesi Cümhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi

UMUMİ ESASLAR

Madde 1.— Cümhuriyet Halk Fırkası; Cemiyetler kanununa tevfikân teşekkül etmiş Cümhuriyetçi, Halkçı, Milliyetçi, Siyasî bir cemiyettir ve merkezi Ankaradadır.

Madde 2.— Fırka; Türk milletini mevki itibar ve refaha mütemadiyen yükseltmekte olan ve her türlü istibdat ve teğallüp idaresi imkânını kapayan yegâne şekliidaredevletin, hakimiyetmilliyenin aksayı tekâmülû olan (Cümhuriyet) olduğuna ve Cümhuriyetin hâlen ve atıyen her türlü

CUMHURİYET HALK FIRKASI

Nizamnamesi

Ve

Programı

1931

Teşkilâtca tatbik edilecek nushalarda
ve numar bulunmalıdır

CUMHURİYET HALK FIRKASI
Nizamnamesi
ve
Programı

1931

Teşkilâtça tatbik edilecek nüshalarda
bu mühür basılmalıdır.

Ankara
TBMM Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 308
Hazırlayan : Cumhuriyet Halk Fırkası
Cild : Yeşil
Ebadı :
En : 15 cm.
Boy : 22 cm.
Sayfa Adedi : 39

Sayfa : 4

X Yardım pa-
rası:

10 — Fırka mensupları fırkaya az veya çok bir yardım parası verirler. Ayda veya altı ayda veya on iki ayda bir ödenmek şartıyla fırkaya ne kadar yardım parası vereceklerini kendileri tayin ve tesbit ederek buldukları yerin ocak heyetine bir taahhüt kâğıdı ile bildirirler.

Ödeme makbuz mukabilinde yapılır.

Taahhüdü yapmamak, siyasi mevcudiyetin esası olan fırka rabetasına karşı saygısızlık sayılır.

Bir kere yapılan yardım taahhüdü miktarı üstünden bir sene geçmeden değiştirilemez.

Azanın taahhüt edecekleri miktardan fazla tediyeleri ayrı makbuzla kabul olunur.

Sayfa : 18

Muzakereler-
de serbestlik,
sual, istizah

87 — Grup muzakerelerinde, Grup azaları içti-
hat ve reylerinde tamamiyle serbesttirler, Grupa
mensup vekillerle mebuslara ait veyahut zuhur
eden devlet ve hükümet meseleleri hakkında kayıt-
sız ve şartsız fikirlerini söylerler. Sual serbesttir.
Vekillerin her hangi birinden izahat talep edebilir-
ler. Ancak istizah fırka kararı ile Fırka grupunda
yürüyen eder, istizahın Meclise intikali Grup kararı

Sayfa : 19

92 — Fırka mebusları Grup idare heyetinden
ervelce müsaade almaksızın mezuniyet alamazlar.
Ankaradan ayrılırlarken ve avdetlerinde Fırka kâ-
dibümumisiyle temâs ederler.

Grup azaları-
nın izahları,
gelişleri

X/

CUMHURİYET HALK FIRKASI

Sayfa : 20

Nizamnamesi

20

Nizamname

Yardım pa-
rası

94 — Fırka mebusları yazın olacakları ocaklara taahhüt ettikleri yardım parasından başka, Grup veznesine de kendi tayin ve tesbit edecekleri yıllık bir miktar yardım parası taahhüt ederler ve tayin edecekleri taksitlerle öderler.

Sayfa : 22

22

Nizamname

Menfaatlerde is-
tismar edilemez

tin resmi kanunlarına tâbidir. Fakat Cumhuriyet Halk Fırkasına mensup mebusların mebusluk sifa-
tını hususi menfaatleri için istismar edememelerine
Fırka Umumi reisliği de hususi bir itina gösterir.

Vazifeye de-
vam, intihap
dairesine
gitme

111 — Mebusların vazifeye devam bakımından vaziyetleri Büyük Millet Meclisinin hususi kaidelerine bağlıdır. Fırkaya mensup mebusların Büyük Millet Meclisinde devamları ve başkaca vazife almayanların her yıl intihap dairesine gitmeleri ve tam bir intihap devresinde en aşağı iki defa bütün kaza merkezlerini doluşmaları noktasından buluncakları vaziyet Fırkanın Umumi reisliğince hususi bir ehemmiyeti haiz olacaktır.

Sayfa : 23

ALTINCI KISIM

Mali hükümler

114 — Fırkanın geliri şunlardır:

- A) Fırka azalarından alınacak yardım paraları;
- B) Teşkilâtın menkul ve gayrimenkul mallarının iradı;
- C) Müsamere, konser, balo, temsil gibi teşebbüslerden artan paralar;

Fırkanın ge-
lirleri

Sayfa : 23

- C) Fırkaca yapılan neqriyattan kalan paralar;
 D) Fırka teşkilâtının himaye ettiği kültür, millî terbiye, spor ve sair hayır hizmetlerine karşılık umumi ve mahalli bütçelerle belediye bütçelerinden ayrılacak yardım paraları;
 E) Fırkaya (A) fıkrası haricinde yapılacak yardımlar;

115 — Fırka paraları talimatnamesine göre alınır, sarfolunur, kaydedilir.

Para işleminde talimat

Aylık ihtiyaçtan fazla paralar banka olan yerlerde bankaya yatırılır.

Aylık ihtiyaçların fazlası

116 — Teşkilâtın her kademesi yıllık ihtiyaçlarından artacak paraları merkezin müsaadesi olmadıkça sarfedemez.

Yıllık ihtiyaçların fazlası

Sayfa : 26

Teşkilâta bulunanların alabilecekleri vazifeler

126 — Fırka teşkilâtında çalışanlar uhdesindeki Fırka vazifeleriyle beraber Vilâyet Umumi Meclisi, Belediye Meclisi ve Encümenleri ve Ticaret Odaları gibi kazanç getiren vazifelerden birden fazlası toplanamaz. Hatta bu vazifelerden biri üzerlerinde bulunanlar Hilâlishmer ve Himayeciftal gibi diğer fahri bir vazife dahi alamazlar.

Yardım paralarını vermiş olmak şartı

127 — Fırka idare heyetlerinde veya Fırka namına bir işte bulunabilmek için yardım paralarını vermiş olmak şarttır.

Sayfa : 29

1 — Vatan, Türk milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleri ile yaşadığı bu günlük siyasi sınırlarımız içindeki yurttur.

Vatan: siyasi sınırlarımız içindeki yurt

Vatan, hiç bir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küldür.

Sayfa : 30

30

Program

Millet, dil, kültür ve mefkûre birliği

2 — Millet, dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağli vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve ictimai heyettir.

Devlet şeklimiz: vahdeti kuva esas

3 — Devletin esas teşkilâtı: Türk milletinin idare şekli, vahdeti kuva esasına müstenit olan bu günkü devlet şeklimizdir. Bu şekilde, Büyük Millet Meclisi, millet namına hakimiyet hakkını kullanır; Reisicumhur ve İcra Vekilleri Heyeti onun içinden çıkar. Hakimiyet birdir, kayıtsız, şartsız milletindir. Devlet teşekküllerinin en muvafığı bu teşkilata-Devlet idaresidir.

Sayfa : 33

Program

33

Büyük arazi ve çiftlik sahiplerinin zirai kredileri rehin mukabili temin olunacaktır. Zirai kredinin ana müessesesi olan Ziraat Bankamızın kanunî mürakabe altında bulunduracak surette sahiplendirilmek ve faaliyetini daha ziyade zirai sahada tek-sif etmek tedbiri alınacaktır. Bankamızın sermayesini zirai hareket ve faaliyetlerin inkişafını temin edecek kıymete çıkarmak, esaslı çalışma mevzu-muz olacaktır.

Zirai Bankası

Sayfa : 33

Milliyetçi Türk ameli ve işçilerinin hayat ve haklarını ve menfaatlerini göz önünde tutacağız. Sâ-y ile sermaye arasında ahenk tesisi ve bir iş ka-nunu ile ihtiyaca kâfi hükümlerin vas'ı, Fırkanın mühim işleri arasında görülür.

Amelo ve işçilerinin, iş kanunu

X ?

Sayfa : 34

Genel Kurum

Vilâyet geçmeleri üzerinde çalışmakta beraber memleketi bağlayan eyi ve fenni köprülere ve güç şebekesine kavuşmak için azimli bir program tatbık olunacaktır.

Su İşleri

İktisadi maksatlara vefa edecek tür büyük su işi idealimizdir. Küçük su işlerimizi başarmak ilk hedeflerimizdendir.

Nakliyecilik

10 — Kara, deniz, hava nakliyeciliğinin tanzim ve inkişafına çalışacağız.

Hayvancılık

11 — Hayvancılığın tevikimine ve hayvanlarımızın ıslahına ve çoğaltılmasına çalışılacaktır.

Halkçılık ve emgencilik

12 — Halkçılığa ve rünergencilğe ehemmiyet vereceğiz.

Devlet işlerinde millî iktisat

13 — İktisadi mülâhasalarımızda her hangi Vekâlet ve makamlara taallük eden bütün Devlet işlerinin, millî iktisat noktası nazarından, mutlak kâr ve faydalı olması kaidesini emmîyetle esas tutacağız. Eskiden kalmış kanunların ve usullerini saamala bu noktadan ıslahına ehemmiyet veriyoruz.

Sayfa : 35

Ç) Terbiye ve tedriste takip edilen usul, bilgiyi vatandaş için med'î hayatta muvaffak olmayı temin eden bir cihaz haline getirmektir.

Usulün hedefi

Sayfa : 36

İlk mektepler

2 — Mektepler hakkında başka fikirlerimiz: A) Şehirlerde, köylerde veya köyler muntakasında vaziyet ve ihtiyaca göre gündüzlük ve yatılı ilk mektepleri, muntazam bir tatbik programı altında, artırılacaktır. Köy mekteplerinde sıhhat,

Sayfa : 36

Meslek ve
sanat mek-
tepleri

Orta mektep-
ler

Liseler

Darülfünun
ve yüksek
mektepler

Güzel sanat-
lar

Müzeler, eski
eserler

Dilbilim

yağayış ve muntakam ile münasebeti olan ziraat ve sanat fikirleri verilecektir.

B) Meslek ve sanat mektepleri memleketin ihtiyacına yetiyecek derecede artırılacak ve lüzumlu kurslar açılacaktır.

C) Her vilâyet merkezinde ve orta tahsil memleketi yaymak esası gözetilerek icap eden kazalar muntakalarında orta mektep bulundurmak lüzumuna kanıs. Orta mekteplerden uzak muhitlerdeki vatan çocuklarının huzur ve emniyetle istifadelerini temin için talebeyi gece ücretle yatıracak teşkilât yapmaya çalışılacaktır. Bu mekteplerde muntakalarıyla münasebeti olan mesleki malûmat verilmesine itina olunacaktır.

Ç) Liselerimizi yüksek tahsile tam kabiliyetli talebe yetiştirecek surette her noktai nazardan takviye ve ikmal edeceğiz.

D) Darülfünun ıslah ve tensik edilerek lüzum olan dereceye yükseltilecektir. Yüksek mektepleri-
miz kendilerinden beklenen neticeleri verebilecek mükemmeliyete getirilecektir.

3 — Güzel sanatlara bilhassa musikiye, inkılâbımızın yüksek tecellisi ile münasip bir surette, ehemmiyet vereceğiz.

4 — Müzelerin ve umumiyetle eski eserlerin itina ile tasniflerine ve icap edenlerin yerlerinde iyi muhafazalarına itina olunacaktır .

5 — Türk dilinin milli, mükemmel ve masbut bir dil haline gelmesi hakkındaki ciddi teşebbüs devam olunacaktır.

CUMHURİYET HALK FIRKASI

Nizamnamesi

Ve

Programı

1931

Teşkilatca faaliyet edilecek mahallelerde
bu mübâir bulunsunlardır

332

Ankara

T. B. M. M. Matbaası

CUMHURİYET HALK FIRKASI

Nizamnamesi

ve

Programı

1931

Teşkilâtça tatbik edilecek nüshalarda
bu mühür basılmalıdır.

Ankara
TBMM Matbaası

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 332

Hazırlayan : Cumhuriyet Halk Fırkası

Cild : Kırmızı

Ebadı :

En : 15.8 cm.

Boy : 22.4 cm.

Sayfa Adedi : 39

Sayfa : 3

C. H. F.

Nizamname

[Büyük kongresin 17 Mayıs 1931 iktidarında kabul edilmiştir.]

Esaslar

- 1 — Cumhuriyet Halk Fırkası, cemiyetler kanununa göre kurulmuş, programındaki esaslar üzerinde çalışan siyasi bir cemiyettir. Merkezi Ankara'dadır. Fırkanın kuruluşu, merkezi
- 2 — Cumhuriyet Halk Fırkasının daimi Umumi reisi, Fırkayı kuran GAZİ MUSTAFA KEMAL Hazretleridir. Daimi umumi reis
- 3 — Fırkaya mensup vatandaşlar karşılıklı samimiyet, itimat ve arkadaşlık duygularıyla birbirine bağlı bir kitle teşkil ederler. Fırka mensuplarının vazifeleri:
bir kitle olmak, prensipleri bilmek,
- 4 — Prensiplerimizi, usanmaksızın, bütün vatandaşlara her vesile ve fırsatla söylemek ve anlatmak fırka teşkilât ve mensuplarının mühim vazifesidir. prensipleri söylemek, anlatmak.
- 5 — Fırka, memlekette muhtelif maksatlara vücutlanmış olan hayırlı ve faydalı teşebbüslerin ve teşekküllerin hayırhahıdır. Fırka ve başka teşekküller
- 6 — Fırka henüz siyasi meşgulliyet çağına gelmemiş olan bütün Türk gençlerini fırkanın tabii samzedi sayar. Fırka ve gençler

Sayfa : 5

İKİNCİ KISIM

Fırka teşkilâtı

12 — Fırka teşkilâtı, başında, merkezde Umumi Teşkilatın usul-ları Reis bulunmak, vilâyetlerde ocaklardan başlamak üzere, şunlardan vâcut bulur.

- a) Umumi reislik,
- b) Umumi reislik divanı,
- c) Büyük kongre ve Umumi idare heyeti,
- ç) Vilâyet, kaza, nahiye, ocak idare heyetleri ve kongreleri,
- d) Fırka grubu
- e) Fırka divanı,

Sayfa : 18

18

Nizamname

BEŞİNCİ KISIM

Mecliste

1 — CUMHURİYET HALK FIRKASI GRUPLU

Fırka grubu

81 — Fırkaya mensup mebuzaların umumi heyetine Fırka grubu denir.

Reisleri

82 — Fırka grubunun tabii reisi, Fırkanın Umumi reisi veya onun vekilidir. Fırkaya mensup olan Başvekil Fırka grubunun reisidir.

Toplanma zamanları

83 — Meclis içtima halinde bulunduğu zaman Grup haftada bir gün mutlaka toplanır, icabında ayrıca Umumi reisin veya vekilinin, Grup reisinin istemesiyle veya idare heyeti kararıyla yahut Grupa mensup kılalardan en az onunun takrir vermesiyle toplanır.

Meclis tophu olmadığı zaman da Umumi reisliğin davetiyle Grup toplanır.

Gruba reislik ve kâtiplik

84 — Umumi reis reislik etmediği halde, reisliğe Grup reisi veya reis vekilleri geçerler. Grup kâtipleri Grup müzakerelerinin esaslarını ve kararlarını kaydederler.

Grup iş-
leri

85 — Grup toplanmalarında Grupa ait umumi meselelerle Reislikten, idare heyetlerinden, yahut âzalar tarafından ileri sürülen meseleler müzakere edilir ve kararlaştırılır.

Ruzname

86 — Grup toplanmalarında müzakereler, içti-
ma evvelinden hazırlanmış ruznamesi üzerine ge-
çer. Fevkalâde ve teahhur götürmiyen hallerde tek-
lif olunan bir madde aynı içtimamın en aşağı on beş
dakika sonra yapılacak ikinci bir celsesine bırakılır.

Müzakereler-
de serbestlik,
sual, istisnah

87 — Grup müzakerelerinde, Grup âzaları içti-
hat ve reylerinde tamamiyle serbesttirler, Grupa
mensup vekillerle mebuslara ait veyahut zuhur
eden devlet ve hükümet meseleleri hakkında kayıt-
sız ve çartsız fikirlerini söylerler. Sual serbesttir.
Vekillerin her hangi birinden izahat talep edebilir-
ler. Ancak istisnah furka kararı ile Fırka grupunda
cereyan eder, istisnahın Meclise intikali Grup kararı

Sayfa : 19

Nizamname ----- 19

ile olur, Grup kararı olmadan sual istisnaha kalbedi-
lemez.

Sayfa : 29

Methal

Cumhuriyet Halk Fırkasının programına temel
olan ana fikirler, inkılabımızın başlangıcından bu
güne kadarki faliyat ve tatbikatta aşikârdır.

Bundan başka bu fikirlerin başcaları fırka-
nın 1927 senesinde Büyük kongrece de kabul olunan
nizamnamesinin umumi esaslarında ve aynı kon-
grece tasvip edilen Umumi reisliğin beyannamesin-
de ve 1931 Büyük Millet Meclisi intihabı münasebe-
tiyle neşredilen beyannamede tesbit olunmuştur.

Yalnız bir kaç sene için değil, istikbale de şa-
mil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu
bir halde yazılmıştır.

İstikbale de şa-
mil tasavvur-
larımızın ana
hatları

Sayfa : 30

Kadınların
mebus in-
tihabı

Fırkamız vatandaşların siyasi hakları noktasında cinsiyet farkı gözetmez. Bilâkis Türk milleti-
nin yüksük ve derin tarihinde içtimai hayatını
her noktadan harige istinat ettirmiş olduğunu
haleh Fırkamız kadınlarımızın, belediye intihabın-
da olduğu gibi, mebus intihabında da siyasi hak-
larını kullanmaları için lâzım gelen müsaait zemini
hazırlamayı bir vazife addeder. Fırka ancak bu
takdirde tarihi ve şerefli hayatımızı yeni şerhite uy-
gun simasıyle ihya etmiş olacağına kanidir.

İKİNCİ KISIM

Cumhuriyet Halk Fırkasının ana vasıfları
1 — Cumhuriyet Halk Fırkası, A - Cumhuriyet

Sayfa : 31

Program

A - B - Milliyetçi, C - Halkçı, Ç - Devletçi, D - İa-
rik, E - İnkılapçılar.

A) Fırka, Cumhuriyetin, milli hakimiyet mef-
kürsini en iyi ve en emin surette temsil ve tatbik
eder devlet şekli olduğuna kanidir. Fırka, bu sar-
ılmaz kanaatle Cumhuriyeti tehlikeye karşı her
vazta ile müdafaa eder.

Cumhuriyet
çilik

B) Fırka, terakki ve inkışaf yolunda ve beynel-
milletel temas ve münasebetlerde bütün muasır mil-
letlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle be-
raber Türk içtimi heyetinin hususi seciyelerini ve
başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmayı
esas sayar.

Milliyetçilik

C) İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu
irade ve hakimiyetin, devletin vatandaş ve vatan-
daşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifa-
sını tanzim yolunda kullanılması Fırkaca büyük
esastır.

Halkçılık

kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul
eden ve hiç bir ferde, hiç bir aileye, hiç bir sınıfa,
hiç bir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halk-
tan ve halkçı olarak kabul ederiz.

Sayfa : 32

Program

Sınıf yok,
iş bölümü
var

Menfaatler
kabiliyet ve
çalışma derecesiyle mü-
tenasip olur

2 — Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdî ve içtimai hayat için iş bölümü itibarıyla muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telâkki etmek esas prensiplerimizdendir.

A) Küçük çiftçiler, B) Küçük sanayi erbabı ve esnaf, C) Amele ve işçi, Ç) Serbest meslek erbabı, D) Sanayi erbabı, büyük arazi ve iş sahipleri ve tüccar, Türk camiasını teşkil eden başlıca çalışma sınıflarıdır. Bunların her birinin çalışması, diğerinin ve umumi camianın hayat ve saadeti için zaruridir. Fırkamızın bu prensiple istihdam ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüt temin etmek ve birbirini nakzetmeyecek surette menfaatlerde ahenk tesis etmektir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma derecesiyle mütenasip olur.

UÇUNCU KISIM

İktisat

ZİRAAT VE SANAYİ, MADENLER VE ORMANLAR, TİCARET, NAFİA İŞLERİ

Normal ser-
mayenin
menbaı

1 — İktisatta harekethli sermaye mühimdir. Normal sermayenin yegâne menbaı milli tıy ve tasarruftur. Bunun için çalışmayı arttırmak fert ve aile hayatında ve umumiyette Devlet idaresinde mahalli ve milli idarelerde tasarruf fikrini kökleştirmek, Fırkamızın başlıca prensibidir.

Sigorta, kre-
dide ucuzluk
ve kolaylık

2 — Kredi ve sigorta meseleleriyle ihtiyacın talep ettiği ehemmiyette iştilgal olunacaktır. Kredide ucuzluk ve kolaylık temini başlıca emelimizdir.

Tediye mu-
vazenesi

3 — İthalatın ihracattan fazla olmaması ve en nihayet aynı kıymette olması tediye muvazenesinin temini için elzem addettiğimiz şarttır.

Sayfa : 35

Program

3 — Gümrük tarifelerini ve muamelelerini milletin İktisadi menfaatlerine daha uygun şekillere koymağa çalışmak ehemmiyet verdiğimiz hususlardandır.

Ölçümlük ta
rifeler

BEŞİNCİ KISIM

Millî talim ve terbiye

1 — Millî talim ve terbiyede esas düsturlarımız şunlardır:

Talim ve ter-
biye esasları-
mız:

A) Maarif siyasetimizde temel taş, ehlin izalesidir. Maarifimizde hergün nisbeten daha fazla çocuk ve vatandaşı okutacak ve yetiştirecek bir program takip olunacaktır.

Vatanseverleri
okutmak ve
yetiştirmek

B) Kuvvetli cumhuriyetçi, milliyetçi ve laik vatandaş yetiştirmek tahsilin her derecesi için meçburi ihtilam noktasıdır. Türk milletine, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Türkiye Devletine hürmet etmek ve ettirmek hassası bir vazife olarak telkin olunur.

Cumhuriyetçi,
milliyetçi, laik
vatandaş

C) Fikri olduğu gibi bedeni inkişafa da ehemmiyet vermek ve bilhassa seciyeyi millî derin tarihimizin ilham ettiği yüksek derecelere çıkarmak büyük emeldir.

Fikri, bedeni,
inkişaf, mil-
li seciye

Ç) Terbiye ve tadrise takip edilen usul, bilgiyi vatandaş için maddî hayatta muvaffak olmayı temin eden bir cihaz haline getirmektir.

Usulün kâdifi

D) Terbiye her türlü hurafeden ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, millî ve vatanperver olmalıdır.

Terbiyenin
vazifaları

E) Her tahsil ve terbiye müessesesinde talebin teşebbüs kabiliyetini kırmamaya şefkat ve nüvaziğe itina etmekle beraber onları hayatta kusurlu olmaktan vıkaye için ciddi bir intizam ve insibata ve samimi ahlak telâkkisine alıştırmak mühim olduğu kanaatindeyiz.

Teşebbüs ka-
biliyeti, insa-
bat, ahlak

Sayfa : 36

Program

mat hislerini ve milli varlık için zarar verecek her çöreyan önünde yıkılmaz mukavemetini baslayan mukaddes bir cevherdir.

İlk mektepler

2 — Mektepler hakkında başlıca fikirlerimiz:

A) Şehirlerde, köylerde veya köyler mntakasında vaziyet ve ihtiyaca göre gündüzlük ve yatılı mektepleri, muntazam bir tatbik programı altında, artırılacaktır. Köy mekteplerinde sıhhat, yaşıyış ve mntakası ile münasibeti olan ziraat ve sanat fikirleri verilecektir.

Meslek ve sanat mektepleri

B) Meslek ve sanat mektepleri memleketin ihtiyacına yetecek derecede artırılacak ve lüzumlu kurslar açılacaktır.

Orta mektepler

C) Her vilâyet merkezinde ve orta tahvil memlekete yaymak esası gözetilerek bazı eden kasalar mntakalarında orta mektep bulundurmamak itisumuna kanîta, Orta mekteplerden uzak mahalllerdeki vatan çocuklarını buhar ve mntayla istifâdelerini temin eda maksadıyla açarak yetenekli teşkilât yapmaya çalışılacaktır. Orta mekteplerde mntakalarıyla münasibeti olan mesleki malîyatı verilmesine itina olunacaktır.

İhtisat

Ç) İhtisatî yüksek tahvil için kabiliyetli talebe yetiştirecek surette her nokta nazarına takviye ve ilâmal edilecektir.

Darülfünun ve yüksek mektepler

D) Darülfünun istah ve tahvil edilerek lüzum olan derebeye yükseltilecektir. Yüksek mektepleri-nde kâriye bulunan fakülte ve fakülteleri verilecek malîyatı temin edilecektir.

Ulusal sanatlar

3 — Güzel sanatlere bilhassa ruzukîya, tektîlâtımızın yüksek tecellisi ile mntenasip bir surette, ehemmiyet vereceğiz.

Müzesin, tektîlât

4 — Müzelerin ve unamiyetle eski eserlerin itina ile tasniflerine ve icap edenlerin yadlarında iyi muhafazalarına itina olunacaktır.

Dilimiz

5 — Türk dilinin milli, mükemmel ve masbut bir dil haline gelmesi hakkındaki ciddi teşebbüs

Sayfa : 37

ALFİNCİ KISIM

İctimai hayat ve umumî sihhat

1 — Türk içtimai hayatında âhali mahfuziyeti emadır.	Aile
2 — Nüfusumuzu arttıracak tedbirleri ehemmiyetle takip edeceğiz.	Nüfusumuz artırmak
3 — Fırka çocuk hayatıyla sureî mahsusada alakadardır. Doğum evlerinin ailelik ana sağılığıdır. Amele muntakalarında kadın işçilerin çalıştıkları esnada çocuklarına bakarak se'lesmelerle yaptırılmasına ve bunların artırılmasına devam olunacaktır.	Çocuk hayatı
4 — Kimsesiz çocuklar, yardıma muhtaç ihtiyarlar ve malûller milletin vesayet ve himayesi altındadır.	Kimsesizler, ihtiyarlar, malûller
5 — Sihhat işleri Fırkamızca hususî bir ehemmiyeti hâseldir. Bu husustaki mesai umumi ihtiyaçla mütenasip ve devamlı bir surette tevali olunacaktır.	Sihhat işleri
6 — Sitma, verem, frengi, trahom ve sair zari hastahklarla mücadele tedbirlerini gayretle devam edeceğiz.	Sair hastahklar

1887

1887

ARTICLE II

SECTION 1. The Governor shall be elected by the people for a term of four years, and shall hold office until the first day of January following the year in which he is elected.

SECTION 2. The Governor shall have the honor and the privilege of the chair, and shall be styled His Excellency.

SECTION 3. The Governor shall have the right to pardon and commute the sentences of all persons convicted of any crime, except in cases where the pardon is withheld by the Legislature.

SECTION 4. The Governor shall have the right to remove any officer or employee in any department of the State, and to appoint in his stead any other person qualified to discharge the duties of the office.

SECTION 5. The Governor shall have the right to suspend any officer or employee in any department of the State, and to appoint in his stead any other person qualified to discharge the duties of the office.

SECTION 6. The Governor shall have the right to grant reprieves and commutations of sentence, and to pardon and commute the sentences of all persons convicted of any crime, except in cases where the pardon is withheld by the Legislature.

SECTION 7. The Governor shall have the right to grant reprieves and commutations of sentence, and to pardon and commute the sentences of all persons convicted of any crime, except in cases where the pardon is withheld by the Legislature.

SECTION 8. The Governor shall have the right to grant reprieves and commutations of sentence, and to pardon and commute the sentences of all persons convicted of any crime, except in cases where the pardon is withheld by the Legislature.

SECTION 9. The Governor shall have the right to grant reprieves and commutations of sentence, and to pardon and commute the sentences of all persons convicted of any crime, except in cases where the pardon is withheld by the Legislature.

SECTION 10. The Governor shall have the right to grant reprieves and commutations of sentence, and to pardon and commute the sentences of all persons convicted of any crime, except in cases where the pardon is withheld by the Legislature.

CUMHURİYET HALK FIRKASI

Nizamnamesi

Ve

Programı

1931

Teşkilatına tatbik edilecek maddelerde
bu mühür bulunmalıdır

388

Ankara

T. B. M. M. Matbaası

CUMHURİYET HALK FIRKASI

Nizamnamesi

ve

Programı

1931

Teşkilâtça tatbik edilecek nüshalarda
bu mühür basılmalıdır.

Ankara

TBMM Matbaası

Çankaya Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 388

Hazırlayan : Cumhuriyet Halk Fırkası

Cild : Kırmızı

Ebadı :

En : 14.9 cm.

Boy : 21.9 cm.

Sayfa Adedi : 39

Sayfa : 3

C. H. F.

Program

[Büyük kongresin 13 - 14 Mayıs 1931 içtimasında kabul edilmiştir.]

Methal

Cumhuriyet Halk Fırkasının programına temel olan ana fikirler, inkılabımızın başlangıcından bu güne kadarki fiiliyat ve tatbikatta aşikârdır. İstikbale de şamil tasavvurlarımızın ana hatları

Bundan başka bu fikirlerin başlıcaları fırkanın 1927 senesinde Büyük kongrece de kabul olunan nizamnamesinin umumi esaslarında ve aynı kongrece tasvip edilen Umumi reisliğin beyannamesinde ve 1931 Büyük Millet Meclisi intihabı münasebetiyle negredilen beyannamede tesbit olunmuştur.

Yalnız bir kaç sene için değil, istikbale de şamil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toptu bir halde yarılmıştır.

BİRİNCİ KISIM

Esaslar: 1) Vatan, 2) Millet, 3) Devletin esas teşkilâtı, 4) Âmmeye hukuku.

1 - Vatan, Türk milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleri ile yaşadığı bu günkü siyasi sınırlarımız içindeki yurttur.

Vatan, hiç bir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küldür.

Vatan: siyasi sınırlarımız içindeki yurt.

Sayfa : 30

Program

Millet: dil, kültür ve mefkûre birliği

2 — Millet, dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve içtimai heyettir.

Devlet şekli: vahdeti kuva esas

3 — Devletin esas teşkilâtı: Türk milletinin idare şekli, vahdeti kuva esasına müstenit olan bu günlük devlet şeklidir. Bu şekilde, Büyük Millet Meclisi, millet namına hakimiyet hakkını kullanır; Reisicumhur ve İcra Vekilleri Heyeti onun içinden çıkar. Hakimiyet birdir, kayıtsız, şartsız milletindir. Devlet teşekküllerinin en muvafıkı bu olduğuna Fırka kanidir.

Sayfa : 31

Program

31

Ç, B - Milliyetçi, C - Halkçı, Ç - Devletçi, D - Layık, E - İnkılâpçısıdır.

A) Fırka, Cumhuriyetin, milli hakimiyet mefkûresini en iyi ve en emin surette temsil ve tatbik eder devlet şekli olduğuna kanidir. Fırka, bu sarılmaz kanaatle Cumhuriyeti tehlikeye karşı her vazıta ile müdafaa eder.

Cumhuriyetçilik

B) ~~Paşa~~ terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilî temas ve münasebetlerde bütün muasir milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber Türk içtimai heyetinin hususi seciyeleini ve bağlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmağa çalışır.

Milliyetçilik

MEBUSLUK İSTEYENLER

MEBUSLUK İSTEYENLER

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1845

Yazar : ---

Cild : Dosya

Ebadı :

En : 25 cm.

Boy : 32 cm.

Sayfa Adedi : 10

Not : Metin daktilo ile yazılmış olup bir dosya içersindedir.

Sayfa : 1

Mebusluk İsteyenler

- İsmail Hakkı Tezer . Avukat İSTANBUL
 Mançeracı Kasankar Hanı . Bozku
 Muazet Doğruer ANKARA
 Nevzat Şükrani Asaından ANKARA
 Fuat Balıkan . Mektep Hıstağı ANKARA
 Sakin Federasyon Başkanı
 Namık Eray .Avukat .İstanbul ve Paris Mektep
 Fakültelerinden mezun İSTANBUL
 Nesibe Muhittin İpekelenli Osmanbey
 Amasyan Apartmanı No:1 İSTANBUL
 Nispeti Kotan . Hacııvli Mahkanı
 ve caini emümen ailesi SİĞIR
 Nusret Arsoy .Kuşçuk Sokakı Mektebi
 Karadeli Öğullerinden İSTANBUL
 İsmail Bertkaya .
 « . M . İnkâleti hava müteğarlığı muhasebesinde
 ikinci mameyle ANKARA
 Adil Vuslati : ANKARA
 İskân müfettişi eski Vaktlerden
 Kâmil Kivircin .Kamalı .KEMALİ İsm. Kuvveti İSTANBUL
 Tuncel Vaktelerine Aydedenokak No: 4
 Galik Halisgöl . Mektep mezunu Şişli
 Mevretin Bey Apartmanı İSTANBUL
 -Şağıp Yöğün .Osmanbey İik mevkii . hizmetlerinden bahis . ANKARA
 Ali Şakih caddesi No : 1/13 İSTANBUL

Sayfa : 2

(2)

- 13—Fas Arası . Büyük Kurultayın Kara Sekresi -Çiftel
 Mecidiyeköy Caddesi sokak No : 10 Ankara
- 14—İsmail Akyol'un evresi
 Hıdırlık mahallesi yurdu
 Songülöğlek meclisi umumî Vilayet başkanından Songulid
- 15—Mehmet Kemal . İstapet evresi .
 Toros irtis no 3 Ankara
- 16—Osman Şerif Baydar . Operatör
 Çiftel Halk Meydanı sokak no : 10 İstanbul
- 17—Yasfa Genger . Siverekli
 Hıdırlık mahallesi İstanbul
- 18—Osman İsmail Özkan . Harp akademisi ve Harp
 Akademi Tesisat Dairesi Başkanlığı
 Sımsır Sımsır meydanında NO 17 İstanbul
- 19—İsmail Özgüç . Toros kasasının . Genelinden ve kimnesini
 Hıdırlık mahallesi Toros
 Hıdırlık mahallesi
- 20—Şevket Galatalı . Bekli Kır Komutan
 Hıdırlık mahallesi paçma Apt.No 14 Diyarbakır
 İstanbul
- 21—Süleyman Şer . Hıdırlık İktisadi Noteri
 eski evresi . Erzurum
- 22—Süleyman Şer Hıdırlık
 Hıdırlık Toros
- 23—Hacı Ömer . Erzurum
 Hıdırlık Erzurum
- 24—Mehmet Arar . Hıdırlık Hıdırlık
 Erzurum Mahallesi -Ayhan Sokak Rağit Apt.No:8 Ankara

Sayfa : 3

(3)

20--Miral Kocan . İlk mektep müfettihi	
Halkevî Hapşan	<u>Edirne</u>
21--Mihâl Nigar . Mevâzî Levâzî Levâzîyâtı usul müfettihi	<u>İstanbul</u>
Haydar Bektaş Sivas	
22--Ali Östürk . Mahkeme Sabit Kâdibi	<u>Van</u>
23--Ahmet Fevâl Big .	
Dokuzuncu Eylülde komutanlığından müteakıl	<u>Beşiktaş</u>
Atbaşığa İhtidağan Sokak No : 20	<u>İstanbul</u>
24--Ruhîl Beşik . İhtisârlar sivil şubesi memuru	<u>Çarşamba</u>
25-- H . Selim . Kaymakam	<u>Kula</u>
26--Hasri Türköl . eski Diyarbakır ve Siverek Mahkeme Mevâzî Komiseri	<u>Adana</u>
27--İlî Aykut . Eski ticaret müteferri	<u>Yedigöller</u>
28--Abdülkadir Şarıkelle . Avukat	<u>Adana</u>
29--İbrahim Tarhan . Hukukî memuru	<u>Yedigöller</u>
30--Süat Nispet Kanlı . Avukat	<u>İstanbul</u>
31--Topograf İsmail Nispet Atılğan	<u>Yedigöller</u>
32--Süret Şahinbaş . eski Konsolos Mevâzîye Teahhütünde	<u>Arhata</u>
33--Ali Nispet . İhtisâli Dâimî Hakim	<u>İstanbul</u>
34--Nispettin İhtisâlioglu . Komiser	<u>İstanbul</u>
35--İsmail Fevâl Topoğraf . Mevâzîye Komiseri	<u>Van</u>
36--Cemal Şubukan . Halkevî Hapşan . Mevâzîlerinden tahsis şubesi	<u>Edirne</u>
37--Nispet Atılğan . Pirast Odası Başkanı	<u>Beşiktaş</u>
38--Feridun Fikri . Avukat	<u>İstanbul</u>
39--Arif Yasar . Hukukî Müfettihi	<u>İstanbul</u>
40--Yusuf Bekir Nispet . Halkevî Hapşan	<u>Arhata</u>
41--Nispet Fazıl Kocakürük . Sanat ve fikir adamı olduğuna	<u>İstanbul</u>
42--Edisşaffer Arda . eski kâlemi mahkeme memuru . ve Bankacı	<u>İstanbul</u>

Sayfa : 4

(4)

48-- Yusuf Kemal İsmail . mevkii Toprak İsteyen	<u>Van</u>
49-- Hasan Çeseri . Çarşamba mahallesinde mesuliyetinden bahis yok	<u>Çanakkale</u>
50-- M.Nisa Baltacı . Ticaret ve sanayi odası Mevki	<u>Kastamonu</u>
51--Mehmet Hilmi Kereçek Oğlu . Sivas Bankası Ajansı memuru	<u>Amasya</u>
52--Sürettin Akar .Fartı Üyesid .Ereğli İsteyen	<u>İz.Ordusu</u>
53--Hafız Tuzun . Terzi	<u>Yalova</u>
54--Ali İsmet Karlar . Dava vekilliği yapmış	<u>Finike</u>
55--Süret Hilmi Günaydin . Fartı idare heyetinden . mevkii bahisli görüldüğünden bahsedilmez	<u>İz.Ordusu</u>
56--Dr.Muhsin İsmail Emirdir .Devlet Memuru	<u>Merkez</u>
57--Zemzemli Hasan Tahsin Öztürkmen .Eby Muallimi	<u>S.K.Sivas</u>
58--Şevket Hagan . Vildiyet Komutanı asası .mekii kaymakam	<u>Diyarbakır</u>
59--Hasan Çelikli . köyde giftci	<u>İğal</u>
60--Abdurrahman Nurma .asası dava vekilli	<u>Kırşehir</u>
61--Yusuf Keting .Eski Samsatçı Mebusu . hizmetlerinden bahis	<u>Mardin</u>
62--Halil Dolmuş .Ticaret ve Ticaret Odası Başkanı	<u>Çanakkale</u>
63--Mehmet Nurel .Büyük Erkanı Harbiye yaverliğinden müteakkt	<u>İstanbul</u>
64--Ereğli Albay Yusuf İğal (nan istenip edilmesini Gözönüne C.K.F.ından iki üye rica ediyor)	<u>Gözüne</u>
64--Yusuf Arapçay . Türkofia Müdürliğinde Baş Müdit	<u>Sams</u>
65--Mahittin Akın .Fusaybin eski belediye reisi	<u>Tokat</u>
66--Usmanettin Tıpınar . Beykoz sulh hakimi	<u>Erzurum</u>
67--Ziya Güralp .Osman Mahkemesi İsmarı	<u>Merkez</u>
68--Hasan Sipahi . Aydın Valiliğinden müteakkt	<u>İstanbul</u>
69--Murat Bankası .Halil subay	<u>Fakular</u>
70--Osman Özen . ağır ordu memurluğunda ası	<u>Merkez</u>
71--Geniyettin Başak .Arıkat	<u>Erzurum</u>
72--Sadık Bayır . emekli müstafiye memuru	<u>Ankara</u>
73--Ömer Bayır . eski mebus . Arıkat	<u>Tokat</u>
74--Osman Beyoğlu . İbrahimli Kızıllı	<u>Amasya</u>

Sayfa : 5

(3)

73--Cevdet Eretoç . Erekli Yarıbay	<u>Kadıköy</u>
74--Abdülkadir Turan .Malatyalı.C.Medret unvanlı	<u>Kızılkaya</u>
77--Bedri Yıldırım .arabanı mebuslukta kuraklık M.	<u>Ankara</u>
78--Dağıstan Hınerbay .Hava kuvvete kabin şubesi mübaresi.	<u>Kızılkaya</u>
79--Mustafa Turan . daimî evdeken mesai	<u>Sinop</u>
80--C.Hafiz Ardağ . Tuncar	<u>Kütahya</u>
81--Süley Özbayrak . Ağrıdan	<u>Koşarlıca</u>
82--Celal Feyyaz Gürsel . arabanı	<u>İstanbul</u>
83--Halil Nispetullah Çetinköy .Profesör	<u>İstanbul</u>
84--Nispetin Aral .Erzurumlu Arakbat	<u>İstanbul</u>
85--Özcan Akil Dantur .mevleklerinden bahis yok	<u>İstanbul</u>
86--Ahmet Muzun . mebusluk . çiftçi	<u>İzmir</u>
87--Akif Dora .arabanı sahibi	<u>İstanbul</u>
88--Halim Beki Koster .Yakırlar.İM.Şuanelik ve Halkın Yarıbaylar.M.	<u>Ankara</u>
89--Hasan Kadir . Arakbat .Parti Başkanı (ama. Vildiyetinin kavret listesinde bulunmadığına basitli halde namına Belediye Reisî Emin Bilgen rica ediyor .)	<u>Basitli</u>
90--Emin Çengel . yarabak Kıptinden Juran mebusu	<u>Yozgat</u>
91--Hasan Çöken . Arakbat	<u>Konya</u>
92--Emin Gökdoğan . Erzurumdan evli mebuslukta	<u>Ankara</u>
93--C.Fatih Şeyh Alihan .Erekli Yarıbay Albay	<u>Kadıköy</u>
94--Eğilim Baştağ . Doktor . hastane baş mebus	<u>Yarab</u>
95--Ahmet Çalab Köpür . evli Çete Reisî	<u>Yarab</u>
96--T.Şevketin İren (Şükretin karalay Namdi Öneyi tavsiye ediyor)	<u>İstanbul</u>
97--Fuca Elanbey .evli Çebenderve Kontrol	<u>İstanbul</u>
98--Ömer Bekir .evli mebuslukta . mevleklerinden bahis yok	<u>Alanya</u>
99--Özcan Karim Çapan . evli ama milizim	<u>Yozgat</u>
100--Özcan Çınar . evli kayseri mebuslukta	<u>Konya</u>

Sayfa : 6

127--Mustafa Özen . Belediye Reisî	<u>Konya</u>
128--Ömer Aydın Şenç .Ortakul Direktör	<u>Kırıkkaya</u>
129--Sadettin Morava . Aydın Otobüsünde misafir . 319 harkıya arabanı . hizmetlerinden bahsediyor .	<u>Ankara</u>

Sayfa : 7

- 130 - Mahmut Koçak , Bursa birinci ortaokul direktörü
- 131 - Mehmet Korkut , Sabaaeki Çarşık köyünde , Çifçi
- 132 - Sıyâ Galibolu , Bitlis Taş mahallesinden , Avukat
- 133 - Hakkîet rıncay , Devlet gürani Devari Hâiresi Halil
- 134 - Kurup Bulgarin , Ankara'da Koyunpazarında Çolpan sokak No: 7 de gâistacaaryda okumuş . Halen büyük bir kumaş tirethanecinin sahibi .
- 135 - Hayrettin Sallhan , Gazi Osman okulu Edebiyat muallimi
- 136 - Haydar Gürol , Fırgutlu İrsaat muallimi
- 137 - Mehmet Derviş Kuran , İstanbul İhsacık . Tanrısal ilâh cerecesi . hayatını serbest teşebbüsleriyle kazanıyormuş .
- 138 - Cümr Vahı , Yeşat seicanye ve C.M.F. Niyeti isare üyesinden yedek Subay . Halen ticaretle iştigal ediyormuş . İstiklal harbine bidayetkenberi iştirak etmiş .
- 139 - İsmail Hakkı Sösalır , Askeri muameleat mecurinğundan emekli . Halen Türk suğu muhasibi .
- 140 - Ferit Sözen , Babıâli Divanı Hımayen Mektebine Lügatiyetinden müteakıt . Halen hiç bir işle meşgul değil . (Ankara Ali Nazmi apartman kat 2 , No: 6 .
- 141 - Hilmi Aksoy , Sigdali Avukat . Konya nakuk mektebinde hocalık ve baro reisliği yapmış . Halen baro ikinci reisi .
- 142 - H. Kurtkaya , İstanbul , Kadıköy - Kışıkmeda Cem sokağı No: 21 Eskiiki Levazım Albayı (Japon Riza) . C.M.F. Sainkân Mecupape ocağında kayıtlı .
- 143 - Sadık Aydoğdu , Balıkesir İrsaat Bankası Müdüri . Sabık vâry cephe-si topon müfettişliği hakimeli vâfık sabiti .
- 144 - Hüsneddin Ulaş , İstanbul Kadıköy Haydarpaşa Mıstım caddesi No: 78 . eski Bahriye müteğari .

Sayfa : 8

- 145 - Sabri Tulaç (Romanşahi Sabri) . İstanbul Harbiyede Sıpahtı sınıfı
sargıncaına Ferah Apartmanında, basık karasat vekillati müvafakla-
rından ve basık severosozki Başkonsolosu .
- 146 - Cevat Dursoylan , Siirt Babu' dart mahallesinden Hamit oğlu .
Lanyas KİTİMLİ .
- 147 - Mesnar Tokman , Ankara Atgazarı Müneccim yokuşu Kocaeli sokak No:1
(Orta ticaret mektebinde mezun . meski qarap ticaretille meşgul)
- 148 - İsmail Sakul , İhtisat vekillati Balıksoluk mütebaasına .
- 149 - Ödemiş , Avukat Celal Çandarlı oğlu .
- 150 - meski mayrullah oğlu Omer Siyasi Karataş , basım (Mesleği yok)
- 151 - Şevket oğlu Mustafa güllü , Tozgat . (Tahsil mezun ve tica-
retle meşgul imiş . İlelediye amaliğinde ve C.M.P. İyeliğinde bulunmuş)
- 152 - Cevat İsrup , eski KİTİBYA mebusu
- 153 - Ahmet Berati Aybar, SİİRT'İN Muhafaza Şemal E. şube 4 MEHİR muavini
sarp salim meba .
- 154 - Sadri Karamanoğlu , Adana . Eski Adana mebusu .
- 155 - Ferit Kızılcı , meşki İkinci Muzur dairesinde me .
- 156 - Ali Kemal Aksoy , Silecik Valiliğinden mütebaht . Adana
Yeldeğirmeni sokak No: 48
- 157 - Sami Özdemir , Bitliali , Erzurum Vilayeti Mehtap-
(Kaymakamlıklarda bulunmuş .)
- 158 - Ferit Kızılcı , meşki Aksoy , İstanbul Yemliççe İyemliliği .
- 159 - Necit Aymergen , Samsun Aşağıda mahallesinden (Harifte
çalışmış ve Orduda subaylık imiş .)
- 160 - Abdülkadir Turhan , Karaman Merkez bası İK OSMAN öğretmen .
(Tahsil İdadi . yedek subaylığı yapmış .)
- 161 - İbrahim Karamanoğlu , Tozgat ağır cema reis

Sayfa : 9

- 162 - Fahi Selzer , kayseri , mekili Binbaşı , C.H.F. İlyönkuralı ve
Umum Meclis Üyesinden .
- 163 - Hasan Akdoğan , İsmet Karacular köyünden . (C.H.F. mütahhiki
sanial imiş)
- 164 - Sadık İncebayraktar , Silifke Ulucama mahallesinden .(Çifci imiş.
Hilalnahar , tayyare cemiyeti ve hisayel etfal cemiyeti , ticaret
odası reisliklerinde bulunmuş .)
- 165- Hacer Dicle , Kastamonu Baimi Enstitüsü ve C.H.F. İlyönkurul Üyesi.
(Kıs muallim mektebinden mezun . 15 sene mağazemenlik yapmış)
- 166 - Hüseyin Münir Dostal , İstanbul Galat İktisat han Kat 5 .
(Tahsil Galatasaray , İstanbul ve Paris Hukuk Fakülteleri ..
bulunduğu yerler , İktisat Meclisi Elisi , Birat Bankası Meclisi
idareci , Ankara Ticaret Odası üzalağı)
- 167 - Ziya Gükten , Bartında dava vekili , Belediye meclisi daimi üyesi.
- 168 - Mehmet Hamdi , Maliye Vekâleti Muhasebat Umum Müdürlüğü ikinci
kubede .
- 169 - Sinan Tekelioğlu , İktisat Vekâleti Sengal'dan mantızena Olçular
ve Ayar müfettişi (Hukuk Mezunı) .
- 170 - Huri Diriker , Mekili General , Cihangir - Fıracağa Halk ocağında
mukayyet .
- 171 - Asım oğlu Haktanı Tomus , Yozgadin medrese mahallesinden .(lise
muallim mektep mezunu ve sınıfı ilmiyyeye mensup imiş .)
- 172 - Sadeddin Sadi , Savurda Mahiye müdürlüğünden müstafi .(tahsilini
ikmal edenmiş . Vilayet , kaza kâtipliklerinde ve mahiye müdürlüğünde
bulunmuş .)
- 173 - Arif Çadenir , İttihate Daimi meclisi üyesi (Birinci Büyük Millet
Meclisi üyesi)
- 174 - ~~Mustafa~~ Bulgarin , İstasyon Çeltik Fabrikası Ankara .(Tüccar)

Sayfa : 10

01--Tevfik Şatır .eski Kayseri Mebusu .C.Müddet uzamisi	Adana
02--Mehdi Çiğdem .idmanlıları İshakı Mürettefiği	Erzurum
03--Ahmet Atay .İlçe yok kurul Başkanı . tafsilat yok	Ordu
04--Kısm say .eski suları bağçavası.	ERZURUM
05--Semi Türöl .Ağır cema Meisl	Erzurum
06--İskender Gedeleş .D.D yolları .Lüman Kalem emiri	ERZURUM
07--Devam Kadırgan .Maarif .V.Baş müfettişlerinden	Akarsu
08--Abidin Daver .Muharrir	İstanbul
09--Semi Akca . mtekmale sayması	İstanbul
10--İbrahim Alıştin .Maarif .V.Baş müfettişlerinden	İstanbul
11--Semi İsmail .eski vevq başkanı .Kısm bir telgraf	Sivas
12--Cemal Teoman .eskiGeneral .amadele ajansıdır mevlid Meisl .	İstanbul
13--Salih İyğil .eski Erzurum Mebusu	İstanbul
14--Mehmet Namık Bababalin . meclisinden bahis yok	Akaradın
15--Semi Winq . eki mebus . searı atika mutasessis	İstanbul
16--Erhan Şalip .Karatük İstasyonunda . Trende nakası .	Karabük
17--Parti Başkanı Avukat Semi Kutluğ (on mebusluğuna isteyen (Karacasu Halkı namına Belediye Meisl Ali Vehbi Tuncer)	Erzincan
18--Ahmet Çayhan .Eğy muhtarı . şefaatli Eşyünden	Trabzon
19--Fuat Köse Raif . yakından tanıdığından bahis	Antalya
20--Yusuuf Süye Erbuun .Meşli Albay	İstanbul
21--Şalip yok . eski belediye Baş müfettişi	İstanbul
22--Salih Argin .Meşli Tümgeneral .	İstanbul
23--Servet Gökün .sıraat Bankası muhasibi	Sivas
24--Ali Baş ÖZ . Belediye Meisl ve Parti muhasibi ve üye	Bayburt
25-- A.Melik Gür . Sümer Bank müfettiş Mevlid	Ankara
26--Mustas Atman .Avukat	Konya

1870

1870

The first part of the year was spent in the
 study of the history of the country and
 the progress of the various branches of
 science and art. The second part was
 devoted to the study of the natural
 history of the country, and the progress
 of the various branches of science and
 art. The third part was devoted to the
 study of the history of the country and
 the progress of the various branches of
 science and art. The fourth part was
 devoted to the study of the history of
 the country and the progress of the
 various branches of science and art.

Balıkesir Halkevi

Yayınlarından

Sayı : 20

*Balıkesir ve Civarında
Yürük ve Türkmenler*

Kâmil Su

Balıkesir Lisesi Tarih Öğretmeni

382

Resmîî Ay Matbaası T. L. Şirketî

İSTANBUL : 1938

Balıkesir Halkı Yayınları

Sayı: 20

BALIKESİR VE CİVARINDA YÜRÜK VE TÜRMEMLER

Kâmil Su

Balıkesir Lisesi Tarih Öğretmeni

Resimli Ay Matbaası
İstanbul 1938

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 382

Yazar : Kâmil Su

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 14 cm.

Boy : 19 cm.

Sayfa Adedi : XIII + 188

Sayfa : 1

Bugün Balıkesir ve civarında yapılan aşiretlerin hemen ekserisi uzun zamandanberi göçebe hayatından uzaklaşmış, vilâyet ve kazalarla temasları artmış olduğu için zehir âdetlerine kısmen intibak etmişlerdir. Moamaşih âdetlerinde hususiyetler yapılanları da vardır; maddi imkânsızlık yüzünden bu âdetleri tesbit edemedik.

1270 yılından önceki sicillerde ismine rastlayamadığımız Kılaz aşireti bugün Balıkesir civarında yaşamaktadır. Kitapta bu aşirete ait hiçbir vesika yoktur. Yalnız 1270 yılı ve bu yılı takip eden yıllar sicil defterlerindeki kayıtlardan Kılaz aşiretinin meşhûn bulunduğu yerleri öğrenebiliyoruz. Kitabın sonundaki cedvelde bu yerler gösterilmiştir. Tahir Harimi Balcı oğlunun «Edremit Şehri Tarihi» adlı eserinin 105 inci sayfasında, Kılazların Burhaniye civarındaki Madra dağında oturdukları kayıtlıdır. Aynı eserin 106 inci sayfasında, Madra dağında Kılazlara ait on sekiz parça köyün bulunduğundan bahsedildiği gibi Kılaz aşiretinin en son beyinin Ferhat ağa adında biri olduğu da ilâve edilmektedir.

Kitabı hazırlarken aşiret isimleriyle züphe ettiğimiz yer ve zehir isimlerinin okunmasında hataya düşmemiz ihtimalini düşündük. Bunu önlemek için vesikalardaki aşiret, isimleriyle yer ve zehir isimlerinin bir kısmını Türk harflerile yazdıktan sonra karşılarına Arap harflerile olan şekillerini de, imlâlarını muhafaza ederek ilâve ettik. Bilmediğim ve tahkikat ile öğrenemediğim bazı isimleri de, bana en munis gelen bir şekilde okudum. Bu okuyuşta hataya düşmüş olabilirim. Ancak bu isimlerin karşılarında Arap harflerile imlâları muhafaza edilmiş şekilleri yazılı olduğu için, bu yolda derin tetkikler yapanlar doğrusunu okumakta müşkûlâta uğramıyacaklardır.

Sayfa : 1

Kitabın sonuna eklediğimiz cedvelde yazılı olan aşiretler, bugün Balıkesir civarında yaşayan aşiretlerin hepsi değildir. Bunlar haricinde mevcut olup ta cedvele geçirilmeyen aşiretler, 1275-1281 yılları fasulasındaki sicillere geçmeyenlerdir. Tetkiklerimizde sicilleri esas tuttuğumuzdan ağızdan işitdiğimiz aşiretleri ve bunların meskûn buldukları yerleri cedvele kaydetmekten sarfınazar ettik

Sayfa : 2

Balıkesir civarında, iskanları uzak tarihlerde olmuş aşiretlere ait izlere tesadüf edilmektedir. Meselâ Oğuz boyları ile alâkadar Kayı, Boyat, Kınık, Salur, Boyındır, Kargın, Ajzar gibi mekî ve köy isimleri pek çoktur. Türkiyat mecmuasının ikinci cildinde H. Nihal Ahmet Naci tarafından bu yerler kısmen tesbit edilmiş olduğu için bunları ayrı bir cedvel halinde kitaba ilâve etmeği fazla bulduk.

Bu ufak emek mahsulünün nezrine delâlet etmek suretile bizi manen mükâfatlandırmış olan Balıkesirin çalılışan Halkesine bu vesile ile tekrar candan bağlılığımı arzeder, bazı vesikaları okumakta kıymetli yardımlarını gördüğüm H. B. Çantaya da teşekkürler ederim.

Kâmil Öu

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

C. 258

T. D. K.

ÇUVAŞ SÖZ KÖKLERİ LÜGATI

Türk, Fin ve diğer milletler ve kabileler
dil ve lehçeleriyle mukayese edilmiş rusça sözlük

N. İ. Zolotnitskiy
tarafından tertip edilmiş ,
T. D. K. tarafından
Türkçeye çevrilmiştir.

76

SAZAN

İmparatorluk Üniversitesi Matbaası

1878

ÇUVAŞ SÖZ KÖKLERİ LÜGATİ

Türk, Fin ve diğer milletler ve lehçeleriyle
mukayese edilmiş Rusça sözlük

N. İ. Zolotnitskiy

tarafından tertip edilmiş

T.D.K. tarafından Türkçeye çevrilmiş

Kazan

İmparatorluk Üniversitesi Matbaası

1875

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 76

Yazar : N. İ. Zolotnitskiy

Gild : Beyaz

Ebadı :

En : 23 cm.

Boy : 30 cm.

Sayfa Adedi : 235

Sayfa : 2

Çuvaş sözcüklerini ihtiva eden bu lüg-tin tertibinde, daha ziyade kelimelerin müstelif kabilesel dil ve lehçeleriyle mukayeseî yolundan sözcük ve maddelerinin tesbitine ehemmiyet verilmiştir. Bu mukayese için, sözcükleri alınan kabilenin mesafese uzakta yaşanmalarına rağmen, kelimeler hem fonetik hem de semantik bakımdan aynıdır. Kısacası, Çuvaş sözcükleri mukayese için öyle kelimeler de alınmıştır ki, çuvaş kelimelerinin maddesi pek de aynı olmaksızın beraber fonetik benzerlikleri vardır, ve çuvaş kelimelerinin maddesinin veyahut maddelerinin izası için iyi bir materyal sayılabilirler .

Kısacası evvelce, kısacası yeniden araştırılmıy olduğum müstelif lehçelerdeki fonetik değişmeler hakkındaki notaların tesbitinde, bu lügati tanziminde yalnız çuvaş kelimelerinin isabetli bir surette maddelerinin tesbit ve tayinine değil, hatta:

- a) hiç belli olmayan çuvaş sözcüklerinin maddesinin tam bir surette tesbitine, meselâ "lar"- "oturmak" (ilâve sah. N.),
- b) Çuvaş kelimelerinin, tamamıyla başka telâffuzlu olan yabancı kabile sözcükleriyle aynı olduğuna ispat etmesine, meselâ "yomya" - "qamar" (ilâve sah. N.),
- c) Evvelki tetkikçiler arasında müstalese edilmemiş ve tesadük teşkil eden maddesini çuvaş kelimelerinin nazikî maddelerinin tesbit etmesine, meselâ "yirih"- "hesretim, vak - setim" (ilâve sah. N.)
- ç) Bu hususta evvelce yazılan eserlerin hepsinde tesbitlenmiş (yani normal şekillerini kaybetmiş) isimlerin tesbitini ve nazikî maddelerinin, meselâ yanlış olan "Syt - tural - tora" "buradaki dünya tesbiti" yerine, syt - tural - tora olduğu yaratan ve sözcük veren kelimelerinin tesbitine (ilâve sah. N.) imkan vermiştir .

ÇUVAŞ SÖZ KÖKLERİ LÜGATİ

Sayfa : 3

mondan evvelde, yukarıda sikkedilen kelimelerin tathiki, "silbri münasibetleri ifade eden adların" tesbitine vasıta olarak, yoburca kabilelerdeki köy ve mevki adlarının isahı için seçkin bir materyal elde edilmesinin teskin vericiştir .

Bu mevzuat hakkında fazla isahata pek te lüzum yoktur. Çünkü, bu lügata ve onun ilâvelerine müvaceat edildiği zaman, çuvaş kelimelerinin sesçe ve seslerinin isahında tatbik edilen kaideler bunu gayet açık bir surette gösterdiği anlaşılar .

Lügat hem ilmi, hem de büyük miktarda pratik ihtiyaçları temin etmek için tanzim edildiğinden, tertibinde rus arifoğrafyasına mümkün mertebeye kadar kalemek sureti hissedilmektedir. Diğer dillerden alınan kelimelerin yazılığında ise, malûmatından istifade ettiğim kitapların arifoğrafisine riayet ettim : meselâ :

M. İ. İlimskinin "Kırgız lehçesini öğrenme materyalleri", Kozlitşin "Tokut - Alman Lügati", Altay heyeti azalarının "Altay grameri ve Lügati", Sadagofun "Türk - Tatar lehçeleri mukayeseli lügati", dönme Tatar mektepleri için (Kazan tatarları lehçesinde) seçridilen kitaplar v.s. arap harfleriyle yazılan sesler, onların okunmuş tarzına uygun bir şekilde, çuvaş lügatine rus harfleriyle aynen yazılmıştır. Macar kelimelerine gelince, reyle akademisinden macar bilim-seyyahı GORISI BALINT'ın bilhassa benim için kendi elyle yazmış olduğu şekilde lügate dercedilmektedir .

Çuvaş seslerindeki harf ve işaretlerin ayırtetini muhafaza etmenin ilmi bir ihtiyac olmasına mani olarak, ilim ve pratik ihtiyaçları aynı zamanda müsbet bir derecede temin etmek gibi göre bir teskinatın oluyundan, ve lügatin tatbikatçı arkadaşların ellerine geçeceği nazarı itibara alındığından, bu vaziyet daha ziyade pratik cinete ehemmiyet vermeye beni mecbur etti. Alimler için Çuvaş dili fonetiginin mahiyetini öğrenmek ağır bir iş olmadı; çünkü ben de kanaattayım ki, Çuvaş dilinde

Sayfa : 4

nasıyetlerini incelemek için neçemi ilmi eserler mevcuttur. Nimenaleyê lüğatinin bu materyaller meyânında malûmat itibariyle pek zengin bir eser sayılmayacağı kanaatindeyim. Halbuki, Çuvaş harflerinin tem ifadesi için lügatte hususî işaretlerin kabulü yukarıda isah ettiğim maksadı temin edemedi; neticede ehemmiyetini kaybettiği gibi, kullanmasında da daimî edî - kâilât doğurmuş olurdu. Bu münasebetle lügatte ve ilâvelerimde çuvaş seslen - lerinin işaretleri yalnız rus harfleriyle ifade edildi. Bu noktada yalnız u = ırens, u ve o = ırens.eu , şekilleri hususîden edilmişdir. Bu şekil evvelce çuvaş mektepleri için neşredilen kitaplarda kabul edilmiştir. Petersburg İmparatorluk İlimler Akademisi esasî çifner'in talimatıyla lügati tashih ederek, zeminde, kelimenin ilk hecesinde ç harfinin ç den sonra ç gibi okunduğuna kanaat olarak, lügatte yunğuş ç den sonra her yerde ç yerine ç işlendi. Okunuşta ç harfini harif telâffuz etmek için y işaretini kullandım, mes. sayol , ayçat (evvelce yazılan edî, ednat kelimeleri yerine) yunğuş ç eşitilen her yerde de (sy) bu şekil kullandım : saylak (ednak yerine), ayuldır, ayülen (auldır , ülün yerine) ve bu değışiklere uygun bir şekilde ç harfile bağlayan kelimeleri tanzim ettim. Fakat aynı zamanda rus "ç" harfini latin "ç" harfiyle değışiklikle muğana vakiyetle kullandım; aksi takdirde (muayyese için değışik illerden alınan kelimeler çuvaş diline intikal etmekle telâffuz itibariyle büyük yanlışlığa meydan verilmiş olurdu. Lü - gatta sadece "ç" harfinin kullanılmasına gelince, her ne kadar bazı tesadüf - lerde "ç" harfi yunğuş telâffuz edilen "ç" den rusula geliyorsa da bu şekil yalnız bir kısım yerlerde yunğuş telâffuz ediliyordu. Kalan çuvaş kelimelerinde ise yalnız rus "ç" harfi gibi kullanılmaktadır. Sırf bunun için "ç" harfi kendi şekilinde bırakılmıştır. Bu lüğatin tashihlerinde akademik A.A. Çifner'e - ummiyetle onun onun talimatlarına - bilhassa yakut ve çuv

Sayfa : 5

dillerinin bir biriyle olan münasebetlerine dair verdiği izahlardan dolayı teşekkür ve minnettarlığını bildirmediği bir vaciye sayarız. Akademik Eho'nun Takut - Alman Lûgati, benim bu eserimin tamamlanmasında ve bir çok çuvaş kelimelerinin menşeyinin izahında pek faydalı ve zengin bir kaynak olmuştur .

Nikolay Zolotritskiy

Sayfa : 6

bu lûgat' ta:

- 1) Sadeli harfler, abengine göre, şu sıra ile tanımlenmiştir: A. B. Ya. Ta. I. J. Ya. Ti. To. U. V. U. Ya sadelular alfabe sırasında tanımlanmıştır, yani: A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. Ç. Ş. Diğer yusupak harflerle birlikte başlayan kelimeler B. G. S. D. J. I - F. A. H. T. Ç. Ş harflerinden sonra konmuştur.
- 2) Miller, Rusçada nasdar şeklinde, Çarovaçça'da İbberî sıgasında, diğer lisanelerde ise enir sıgasının (S ol şekle) şeklinde gösterilmiştir.
- 3) KKK edisler, kelim harflerine edisler bağından, aynı kelime ve muprakatları kelimeler ile yine edisler bağlarında ilme harflerle tabedilmiştir.
- 4) Lûgatte kullanılan dil ve lehçe işaretleri aşağıda gösterilmiştir :

azb. - Azerbaycanca

alt. - Altayca

arab. - Arabca

başk. - Başkurtça

mac. - Macarca

vag. - Vagula

vol. - Volga

çad. - Çadatarca

moğ. - Moğolca

kor. - Körövenca

oset. - Osetyaça

per. - Perseyaça

far. - Farsça

rus. - Rusça

tat. - Tatarca

türk. - Türkçe

Sayfa : 6

air.	-	Erzyetse	d.Türk-	diğer Türk lehçeleri		
13-air-	Ijen	Erzyenierese	arg.	-	Urgurea	
bar.	-	Baryetse	qer.	-	Çereniçe	
karğ.	-	Karğase	ov. qer.	-	ovalı	Çerenişler
kond.	-	Kondise	dağ.qer.	-	dağlı	
maq.	-	Maqaryetse	qur.	-	Çurayça	

Sayfa : 12

aval † evvelden, eskiden(tat.eyül); arg. İLİM - evvelde eskiden, Kadim zamandan(tat. eyülden).

Sayfa : 13

agir † son(arab.ahr zaman). Bu zamanda (aşağı çuvay-da .zamanı : fitta yıda siet,sülene sülen siet,agir zaman niteseem sin zıma sile hali hazır da köpek köpeği,yılan yılanı yiyer , ahr zaman geldiğinde insan insanı yiyecektir(çuvay atalar sözü); bk. zaman .
Ağır -magaşanışçen ağırmağıştermesirah poldir deha bema qıldırmağı, divanelik yapmasın (yemiltmeç,yemiltme).

Sayfa : 14

asap † idirap, idirap qeşne, iğnenis(arab.-esân); pire hin-asap + --tar (duadan) bise idiraplı acılar güderme.
Asaplan idirap qeşne, uğraşma .

asa --sen (yadıra ve kuznel.); ca. sa .

asya † ercek hayvan (dağ.qer.asa,asya,ov.qer.uzo); sısma esi ercek

asya (baba,şlyık baba,dede) gık gırılmaş (gık gırılmaşad antıyar dede gacınme tasvir etme); bk. ilüve vaji.
Ası baba; ca. ilüve II NO: 1.

Sayfa : 15

ayıp ✚ zamanat, zaman, ayıp olan şey (arap.-ayp,ayp,tat.gayıp,ov.ger
ayp,mac.-hiva).
Ayıpia kabahetli, kusurda ^{bulun}ışında, kaygın (tat.gayıplı).
Ayıplı zamanatta çıkarmak, kusur bulmak (tat.gayıpla,ov.gar.
ayıplantaren).

Sayfa : 16

akıq Buğu kuğu'tat.ekkoq-kuğu kuğu ek'den beyaz koğ kuğ, kirg.kın
ait.aa,ov.ger.üq,dağ.ger.ıkqa,tat.parm. yla).

akqer ✚ su kemeri, kireç(tat.kirg-alt.ak-beyaz, ak-baya tat.ak me
mer).

Sayfa : 18

amal ✚ para,ilq,acılar(arab. ganyal- in,para: kirg,amal-para,tat.-in,
maq,alt. kirg. ov.ger. aa, yakut. aa); bk. amon .
amal - uca: üçürükü, amala (tat. laqı, kirg. laqı, alt.amçı
tat. in - ucaaa- amalaı manasında ; uca).

amir ✚ yağmurun bir havaya tamamı ile düşen vakit (kenz. namur yağmur).

Sayfa : 20

ayrat pennek, ledirap cektirenek .
ar ✚ ruzik erkek, koca(tat. ir,maq. ara,maq. tur.ar, yakut.ar, alt
ar : kirg. ör yigit . erkek) . arl'aralı kari koca .
arlı mağ, erkeklik (tat. irlık, kirg irlık).
ar - eri eren soymel (yarıdam, tat. ir - davoy ?

Sayfa : 20

arman

değirmen (tat. tarman, alt. teerman, türk. dairman, tağirman
"bakerler" den - bir çayın tarafında dönmek); arman kelimesi
ihtimali ki avır harman etmek kelimesi ile bir köktendir , avria,
arla -egirmek. dil- arman poli değirmeni .
foto'arman bazar değirmeni .
gla arman el değirmeni .
arman çele değirmen taşı .

Sayfa : 21

arupa †

erme hafta-yedigün manasında (fare. arupa, tat. arpa,av.çer
arupa)-ayur-arua haricindeki portugalca. bu kelimeyi. KJ-erua-
ken isminin görüldüğü gün bk. bu kelimeyi, hafta günlerinin ad
erua- guchafta günü,Çava (çer.kug'- arupa büyük hafta) .
Vırsarui - gon ras hafta günü,pasar,(çer.rug- arupa ras hafta-
sa). Kısarui-gon küçük hafta günü, hafta günü arifesi, perçer-
aba (tat. kyi arpa,çer. is'- arupa küçük hafta). Çuvaşların
cuma ve pazar isimlerinin deşilmesin manasında ki kelimeler i
horihahı gon ve çirine - gon bk. tur. Haftanın avır günleri i
Pasirgeçer(bk. bu kelimeyi) tavalik gün veya ilk deşmiş gün,
pasartesi (çer. çepso). İtleri- gon, ağığli çuv. itleri-çr
kelime vdi . itle. etilege kelimeleriyle mükerres edilme
(haftanın) fevle günü diye tarvise edilir; fakat namu dik-
hete etmek tosp eder ki,(Cumartesinden başka) çuvaşların gün
adları namu çeremialerinkine mudildir, İfade çeremialerde
vdi - kışkıçer vdi. demektir tahmin edilebilir ki, itleri kel-
imesinin utlan vdi binmek filine yakın bir münaasbeti var-
dır. You-gon kan günü, çarçamba (çer. viş-geçer, vergeçer). çer-
me- non (bk. bu kelimeyi) harçiyer: cumartesi günü(çer. kış-
çer-kışer kuru gün). meşhal kalin birşey tarva,çava çuvaşlar cumar-
tesinden sonra gelen güne ne ad verilmiştir , taki çuvaşlar
çev' vraların hafta günü " diye ad verdiler .

arça

kutva, sandık (alt. kuyruçuk, tat. arça kutuğuk); bk. arça-

arua

hadım, sevdi. çyr-arua hadım tayfa/çay - arua edricer hadım.bk.
ilâre II 8 88.

arua

arua vdi. palin bir nevi meşer (tat. arua.)

arulan

arulan .

Sayfa : 22

- Aazır ekilde tutmak, hatırlamak (alt. aaz).
- ✱ Aazırder talkin etmek (çer. aazırderem).
- Aazırnellik hatıra.
- Aazırça retlice çıkarmak, azanmak, farkına varmak.
- Aazırman düşünülerek. Aazır kârı-kârına (rus. azır, azeal).
- Aazırca böyüç, azır : azırca polaj gömlekte değıuş bir hakkında diyorlar ki-böyüç olamaz.
- Aazır çaldırmaq, divanelik etmek.
- Aazırçık ekilme, ekilme kârıçığı.
- Aazır hatırlamak, korumak, saklamak. Ah Aazırca, aazırca - illeah em ayvab, hata etdik, dikkatsiz aldık em (türkçeden).
- Aazır palan söylemek, igva etmek (tat. a dar) Aazırca igva, igva edici, baştan çıkaran (tat. krğ. az, alt. az isial olmal, alt. azır isial edilme).
- Aazır, ✱ em uin, emim, böyük, iri (tat (tat. az, alt. uin em, türk edic) arab. azil, azali, ehemmiyetli, meşhur, azis, azilli, -aktadı, azis).
- Aazır'ell gök görüldük, bk. ilâve VIII.
- Aazır böyüme, azınmak.
- Aazır böyüme, yitme.

Sayfa : 24

- ✱ E.
- Edem (çer. tat. kırk.-edem, a.çer. edem, a.çer. aydem, vel. edemli); bk. ayın
- ✱ E. ay (ebe), em, em - ben (tat. ben, min, kırğ. alt. em, kapt. min). Edem, edir. per. emet, emir - bin (alt. pin, tat. türk. arab. kırğ. - ben, bin, em, min, min, imin, imin). Tarih edilen em em.

Sayfa : 25

- ✱ E. emem sâhikem (arab. fars. ya): ya binalla; bk. ilâve v. fe istifham tabirlerinde vâbi edati gibi :
- ya. çer (türk. ya): ya emem kârıçısız : ya emem görürse ? (türkçeden).

Sayfa : 26

düzü yağal düz olmek: yağal sıgarmamak, düzeltemek
 utulmeme, olulmeme; Krğ. tığla, çime.

Yaklaş düs, kaygıs (dağ. çer. yaklaş, ov. çer. yoklamak;
 yaklaş ekaya alınmış, düs paralar.

yağır, yağırak hepel, bakıyede.

Sayfa : 27

Yaldır : 1. yaldır - yaldır stam stant stant mekline çipek çer-
 layer (türk); tat. yaltara, kirğ. yaltara, osman. yal-
 dira parlamak, işlenmek).

Sayfa : 28

Yance yingronima.

Yançık oep. kış (tat. yançık); Krğ. kanış ✓ *Kese*

Sayfa : 40

Yat + aile (tat. iq. dağ. çer. yığ. ov. çer. eq. yığ meall).
 yalyış compular, meknyikiler. Yat-yış yereğın köyün-
 lerine yaramak için (türküden). Bu, ilkeve II. Yığla

YAZAR²¹ kalabalk. Yığla ermek.Yığlağar artırmak.

Yığar qift (ikhe'den); Krğ. 18 yığal.

Yığar ikill (tat. yikereç, alt. egis, bond. igis, çer.
 yığr).

Yığar ikilik.

Yığar qagırmak (tat. çakır).

Sayfa : 41

Tin

albile, don; kirg. tin; Kandıra Hançerine orijinalinde
senilen bir nevi metal.

Çuvaşçaya tinler ayr - tinnelise çuvasa gelin, çuvasa
(Türkçeden).

Sayfa : 43

Yoldaş

^{yoldaş}
yol arkadaş, arkadaş, arkadaş, Kari (tat. yoldaş, kirg.

yoldaş, ov. çar. yoltaş; dağ. çar. yoldaş-sentel arkadaş;
alt. ayıldaş-hemçöyün, kompu). Tatar Kirkin lehçelerinde
bu kelime yol, yoi - yol kelimelerinden türemiş gelin
yor, avayee ve lee, ayıl - koy kelimelerinden sözcükleri
olan yol, yol kelimelerinin köküne atnasabetti olmayarak
Çuvaşçada da lee bu kelime ünvanıyla arkadaş anlamında
ifade eder.

Çuvaşça lehçesinde bu kelime ya Tatarlıardan; veya çu-
vaşlardan alınmıştır çünkü orada yol-korma, koy-sak,
yal, el yoldaş, par sak - bade gel yavına beşin ab-
tadır. Sana yoldaşa kilde - i ? = arkadaş evde mi ?

Sayfa : 44

Torâ

şimî neşve (yakut. uria, tat. yuria, kir. yar). Çuvaşça
siles yorine şimî şimî turtuşis uçup gelir (turtu-
şen)

Torâ (yürlemek) çarkı söylemek (tat. kirg. yuria, yakut.
illa, fars. turna, alt. turne). Torâletür çarkı söylet-
mek (yürletmek).

Sayfa : 72

Kala kamaşmak, ayılmak, burusmak, sarıtmak (soğ. kala, burvat. kala, dağ. çer. kalam, ov. çer. kalam) buradan rusça "kalykhat" neşetihal etmek, kamaşmak). Kalasa çar haberdar etmek, kalasa

Sayfa : 100

malça hamaç (tat. moça, kirg. muça, alt. dilça, vot. mamsi, o.çer. moça, d. çer. monag); malça kireç hamama gitmek.

Sayfa : 101

Mahmur mahmurlik (arab. mahmur, alt. mahpur, çer. mahmur, mahmur); mahmurla mahmur, mahmurluğa başmak, ayılmak, kendine gelmek

Makta etmek, metemek (soğ. tat. kirg. alt. makta, soğ. maktaba, o. çer. maktas, d. çer. maktes, yakut. maktaç).-Maktan ötmek (tat. kirg. alt. maktan, yakut. maktan, o. çer. maktolan, d. çer. maktalten).-Maktançak ötmek, mütefahır (kirg. maktançak, alt. maktançak).

Sayfa : 109

Pir.çer (alt.pis,kirg.bee)şahıl şadırın cevizin birinci şahızın tasvir edilen kökü olan eber-bis : piren,pire bis,bişi.

Pis sınaç,yetişmek, başlamak , kıartmak, pişmek(tat.peş.alt.pış kirg.pis); elin pişe elin oldu; yağın pişetçen çortanına yetişmesinden evvel;pişne pişnen ayıraygırıla pişçe cinsü m olmanış m; bk. Sa.- Fiser başlamak,fırında pişirmek,kıartmak (tat.peşer,alt.pışır,yakut.bumar; 13.sır.peşee-fırında pişiripçüm).Pişeret sınaç,yakıyor (vot.pis) hvel pişeret güney yakıyor.-Pişerir , wın bir sınaç ,hama.

Sayfa : 160

Tavr , tavr çevirmek, döndürmek ; krğ.ayavr .
Tavrın dönmek ; kine tavrına qoh eve dönmek (yak.tögüray
daira içinde dönmek, daira yapmak, daira muhitini vesitle
delamak).
Tavra dair(türk.qayra); yal tavra kdy strafını.-Tavraqa
yuvurlak,dairavi; krğ.çamur .
Tavraq bir soydan,bir oymaktan, bir muhitten bir soçyeteden;
pap-tavraq papas,ummiyetile ruhaniler; todar-tavraq;oldok-
tavraq; qoytan-tavraq (arab.taur,aserb.tour,om.tavr had.

C. 255

T. D. K.

I. M. Bukin

Kirgiz Sözlüğü

77

Tagkent

1883.

İ. M. Bukin

KIRGIZ SÖZLÜĞÜ

Taşkent
1883

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 77

Yazar : İ. M. Bukin

Cild : Beyaz

Ebadı :

En : 23 cm.

Boy : 30 cm.

Sayfa Adedi : 267

Sayfa : 1

Başvurmanın Notu

İncelemesini sunduğumuz bu "Kirgiz - Kazak" sözlüğü, Kirgiz gençlerinden İshmet Baka Oğuz tarafından yazılmış ve 1933'te Taşkent'te basılmıştır...

bu sözde Kazakça kelimelerin transkripsiyonu İdi yazı sistemiyle ve arap harfleriyle yapılmış olduğundan, fonetik bakımından ufak teref eksiklikler görülmektedir. (Bu sözde "H" ile "K" arasındaki vokalin yazılmaması gibi. Meselâ "Hrakka"). Bu gibi eksikliklerin önemiz değilmiş olsalar, esere sadık kalmak maksadıyla, olduğu gibi bırakıldı. Çünkü çok sıkı olan ve yavaş yavaş matbaa hatası olduğunda düzeltilemeyenlerdir. Kazak - Kirgiz metinlerine mukadime tesbih ettik.

Kirgiz türleri önce itibarıyla iki büyük gruba ayrılır : Kirgiz - Kazaklar ve Kara - Kirgizler. Kirgiz - Kazaklar kendilerini "Kazak" teslime ederler; Hus İttifakından önceki istatistik malûmatına göre, nüfusları 6 milyon olup, bunlardan 3 milyon Kuzgaya ve bir milyon da Çin'e tâbi idi. İğal ettikleri saha şimalde İrtiş, Tobol nehirlerine, cenupta Amuderya, Sirderya nehirlerine, garpta Keşpi ve Volgaya (Astrahan), Şarkta Altay, Tiyençen ve Çin dahiline kadar uzanır.

Kara-Kirgiz'ler (ışmet arap kaya Kirgizleri) Tiyençen, Alay ve Kizil Fennir dağlarında bulunurlar. Nüfusları bir milyon tahmin edilmiştir.

Sayfa : 2

abdan

pek, âlâ, tamamiyle, bütünü.

abzal

alâet .

Sayfa : 9

* aklı

kuğu kuşu.

Sayfa : 18

azadani, aybat

mükemmel pek iyi, alâ, pek güzel.

TÜRKÇEDE KELİME TEŞKİLİ

Hakkında bir Anket

Hirincel kısım: Müştak sözler

T. D. T. C.

Gramer Kolu tarafından müzakere ve neşrolunmuştur

Lâyihayı yazan

AHMET GEVAT

455

1933

ANKARA

BAŞVEKÂLET MÜDÜRİYETİ MATBAASI

TÜRKÇEDE KELİME TEŞKİLİ

Hakkında bir anket

Birinci kısım
Müştak Sözcükler

T.D.T.C.

Gramer Kolu tarafından müzakere ve neşrolunmuştur.

Lahiyayı Yazan
Ahmet Cevat

1933

Ankara

Başvekâlet Müdevenat Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 455

Yazar : Ahmet Cevat [Emre]

Cild : Mavi

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 24 cm.

Sayfa Adedi : 80

Sayfa : 28

28

TÜRKÇEDE SÖZ YARATMA YOLLARI

(3) - *siz* lâhikası:

26. - En verimlilerden olan bu lâhika ile sayısız isimler (hususiyile sıfatlar ve zarflar) teşkil edilir. Bu şekildeki sözlere manaca *-li* çekimdeki-lerin zıddı olur; basitleriyle nisbetleri olmadığını ifade ederler: *Tuzsuz, çekersiz, dünyencesiz, sabarsız, tecrübesiz, hayırsız, biçimsiz, yayınsız, akılsız, içsiz, dünsiz, imansız, sıkıntısız, emeksiz, inafsız, geçimsiz, gösterişsiz, görgüsüz, korkusuz, kaygısız, paltosuz, papkasız* v.s.

27. - Bu sözlerden her zaman nisbetin büsbütün yokluğu değil, ancak azlığı anlaşılır:

«Tuzsuz» büsbütün «tuzu yok» manasından ziyade «tuzu az», «emsalsiz» de «az emekle» yapulan veya ete geçen şey demektir.

28. - *-li* çekimdeki sıfatların zıddı *-siz* kullanılarak teşkil edilirse de bu kaide mürekkeplerde tatbik edilemez. Örnek olarak:

«Alçak gönüllü» nün zıddı «kibirli» dir, «alçak gönülsüz» denmez.

Lâik katah, sıvı akıtı, denkanlı, adam akıtı... v.s. mürekkeplerinin zıddı da *-siz* ile teşkil edilmez. Yumuşak baş, ağır baş, inatlı, yaşlıca ... gibi sıfatlar bunların zıddına muadil bir mana ifade eder.

Yalnız mürekkeplerde değil, basitlerde de, daima *-li* ve *-siz* çekimleri karşılıklı olarak bulunmaz ve kullanılmaz:

İhtimal şartlara riayetsiz manasıyla «içsiz» in mukabilinde «içli», çabuk gücenir, her şeyi içine çeker manasıyla «içli» nin mukabilinde «içsiz», hiç bir şeyi aldırış etmez manasıyla «kaygısız» in mukabilinde «kaygılı» yoktur; bunların manaca muadilleri ayrıdır.

-siz lâhikası zarf ve cümle mütemmimi olarak ta kullanılır.

Bu istimal «morfoloji» bölümünde görülecektir.

-sizin şekli (4)

29. - Lâhikanın *-sizin* şekli en çok mastarlara mahustur, onları zarf (adverbe) yapar, kullanış tamamıyla kıyasidir.

Almaksızın, vermeksizin, görmeksizin, uğramaksızın, vs.

Lâhikanın mana ölçüsü:

30. - *-siz* lâhikasının mana ölçüsü nisbetin yokluğu ve azlığıdır (geçen misaller).

TÜRKÇEDE KELİME TESKİMİ

HALİM İNANCI

1955

bu kitabın amacı, Türkçedeki kelimelerin teskimini ve bunların etimolojik kökenlerini araştırmaktır. Bu amaçla, Türkçedeki kelimelerin kökenleri, yapıları ve anlamları incelenmiştir. Bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır.

bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır.

bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır.

bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır.

bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır.

bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır.

bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında, Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı eserler ve diğer kaynaklar kullanılmıştır.

Yayıncı: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Adresi: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Telefonu: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Adres: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Telefonu: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Adres: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Telefonu: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Adres: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Telefonu: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Adres: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

Yayıncı Telefonu: **YERLİ YAYINLARI** (Yerli Yayınları)

A 37

T. D. T. C.

Osmanlıca'dan Türkçeye Söz Karşılıkları

TARAMA DERGİSİ

Cilt : 1

35

T.D.T.C.

Osmanlıcadan Türkçeye Söz Karşılıkları

TARAMA DERGİSİ

Cilt I

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 35

Hazırlayan : Türk Dilî Tetkik Cemiyeti

Cild : Yeşil

Ebadı :

En : 15.5 cm.

Boy : 22.5 cm.

Sayfa Adedi : 1. Fasükül 848 S.;

1. Fasükül İndeksi: 849-1309 + 15

Sayfa : 183

Daire, 1. Çevre (L.N.); **2.** Devrik, devrim (Mât.); **3.** Dolamaç (P. d.C.:Ç.L.); **4.** Ebre (Rad. I. «Tel, Şor., Uyg.»); **5.** Evir (Uyg. «Usp.»); **6.** Tegre (Uyg. «P.P., Ind.»); **7.** Teğrek (Rad.III. «Çağ.»); **8.** Terkeç [Tekreç?] (Kur. I.); **9.** Tezkinikli (Kur. I.); **10.** Tigre (B.T. L. «Kaz.»); **11.** Tigrek (Tuh.); **12.** Tikre, Tekre (P.d.C.: Ç.L.); **13.** Tivrek (Tuh.); **14.** Topan (Der: Manisa); **15.** Tökerek (Mât.); **16.** Tügerek (Tuh.; Rad. III. «Fob., Kaz.»; M.M.; B.T.L. «Kaz.»); **17.** Yöre, Yüre [etraf, cephe, yan, semt, kenar man.] (Der: Seyhan, Bayburt, Söğüt, Antep, Tokat, Yenisehir, Konya, Ordu, Yozgat, Çankırı, Niğde, Bâlâ, Giresun, Kütahya, Kars, Dörtiyol, Kirsehir, Malatya, Sivas); **18.** Yörü (Der: Isparta); **19.** Yörençi (Muht.); **20.** Yürençi (T.D.).

Sayfa : 264

Haem(hacim), **1.** Büyüklük (K. T.); **2.** Çelim [Cüsse man.] (Kam.); **3.** Irılık (Mât.); **4.** Oylum (Der: C.A.) «Ateş olsa oylumuza yer yakar.» **5.** Yumru[?] (Dede.). [Bağ: Cirm, cesamet, cüsse] — **1** istiabl, Sığdırım (Rad.IV «Usm.»)

Sayfa : 337

İbr

3. Değürme (Kur. B.); 4. Doldurma (K.T.); 5. Duyusma (Der: Afyon, Ankara); 6. Tiğürme (Kur. I.); 7. Ulama (T.D.); 8. Yertirme (Ata.) [Bak: Tebliğ, İsal].
 —**etmek**, 1. Bildirmek [Şu emri hemen aley kumandanına iblâğ etmelim-bildirmeli] (Der: İstanbul); 2. Çıkarmak [Maşası mı kadara çıkardılar.] (K.T.); 3. Değirmek (Der: Afyon, Ankara); 4. Değürmek (Kur. B.); 5. Doldurmak [Bir sayıyı daha büyük bir sayıya çıkarmak man.] (K.T.); 6. ~~Erdirmek~~ (K.T.); 7. E iştirmek (Kod. I. «Çağ.»); 8. Göndermek (Der: İstanbul); 9. Tiğürmek (Kur. I.); 10. Vardirmek (K.T.); 11. Yetüpek (San. Der: Zonguldak); 12. Yetiştirmek (K.T.: Lüg. Ar.).

Sayfa : 664

Pirinç* [Hububatın], 1. Çeltik [Kabuklu pirinç man.] (K.T.); 2. Dügü (K.T.; M.M.); 3. Düyü (Az.); 4. Kürüş (Rad. II. «Kır., Tab.»); 5. Pirinç* [Farsça ile imlâsı müyterek ise de farsçada «p» ve «r» üstün okunur (Ş. Samî)] (K.T.); 6. Tuturgan (Rad. III. «Kom.»; Tuh.); 7. Tuturgu (Rad. III. «Çağ.»).

Sayfa : 857

Ağdık? Avam, lazla, kusur, meçhul, meşakkatli, müşkil, nadân, taaffun.

Ağdınlanmak, Ziyalanmak.

Ağdırı, Kusur.

Ağdırmak, İs'at etmek, meylettirmek, meylettirmek.

Ağduk, Ahar, iltihak eden, kudsi, meçhul, muhalif, nadân.

Sayfa : 880

Atage, Hala, lâla.

Atağ, Nam [şöhret man.], namzet, şan, vait, vasi, vekil.

Atağalık, Riyaset.

Sayfa : 902

Beken, Kavi.

Beket, Hudut.

Beketmek, Hapsetmek, raptetmek, seddetmek.

Bekgütaş, Âbide.

Beki, Hıyaban, merdümگیرiz.

Sayfa : 903

Bekürmek, Tahkim etmek, takviye etmek, tarsin etmek.

Bekütmek, Sabit kalmak, tespit etmek.

Bek yeri, İntizar mahalli, tarasut mahalli.

Sayfa : 966

Dalay, Sem.

Dalay, Derya, umman.

Dalaz, Girdibat.

Dalazımak, Dareban etmek.

Dalbazlamak, Müşkilpesentlik etmek.

Sayfa : 978

Dirgem, Teftiş.

Dirgemek, Tabi kılmak, teftişmek.

Dirgencl, Müfettiş.

Sayfa : 1007

Eğündürmek, Takdim etmek.

Eğüleemek, Tarumar etmek.

Et, Eşya, lâhm [lâhim], servet, ten

Etçi, Kasap.

Etçil, Lâhime.

Eteğelik, Hükümet.

Sayfa : 1053

İssilik, Hararet.

İssimen, Teşemmüs.

İssiz, Gaddar.

İst, Sâfil.

Sayfa : 1161

Safa, Maşrapa,

Safamak, Hitam bulmak, tamam
olmak.

Sagaymak, Dikkat etmek.

Sagım, Şua'.

1876 - 1878

1876 - 1878

Daley, Sam
 Daley, "Lory", Sam
 Daley, Christian, Sam
 Dalhousie, Dalhousie
 Dalhousie, Dalhousie et
 etc.

1878 - 1878

Diretta, Tolly
 Direzione, Tolly
 etc.

Diretta, Tolly

1878 - 1887

Diretta, Tolly
 Direzione, Tolly
 Diretta, Tolly
 Diretta, Tolly
 Diretta, Tolly
 Diretta, Tolly

1887 - 1887

Diretta, Tolly
 Direzione, Tolly
 Diretta, Tolly
 Diretta, Tolly

E.108

Halk Evleri
Dil ve Edebiyat grupları
mesajına girmek için

C. H. F.
Nesriyatından

ANADILDEN DERLEMELER

Kayıt No: 54

Hamit Zübeyr

İshak Refet

1932

Halkın İhtiyarlığı Millîye Bakanlığı

**ANADİLDEN
DERLEMELER**

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 54

Yazar : Hamit Zübeyr [Koşay] • İshak Raifet [İşitmam]

Gild : Siyah

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 23.5 cm.

Sayfa Adedi : XVI + 448

Sayfa : 1

kür

küş

kürtül yatağı (C. A.) kerestelerden bir nevi tahta. Kürtül, Maraşta bir köy.

kürtün (C. A. , Bolu, Kırşehir, Kayseri, Zile) : 1 — hayvanların sırtına vurulan ve patanı andıran takım. *kürtün-cüler mahallesi* (C. A.); 2 — bak. *kürtük* (Bolu, Kırşehir).

kürü (Çangır) : kürük (Sivas , Malatya, Kutahya, Avcılar) : epek yavrusu, sığa, at ve merkep yavrusu (Malatya) : *sayı kürük, kürük diye çağırırlar* (C. A.).

kürümek (Bolu, G. Antep) : küremek (Ankara) : damdaki karları sıyrığı ile sıyırmak ve süpürge ile süpürmek. **kan kürümek** : cinayet ispat etmek. **iftira etmek** (G. Antep)

kürün (Malatya, Kırşehir, Şarkışla, Sivas, C. A.) : ahırlarda hayvanların önlerine saman ve ot konulan yer. korna, curus, yemlik?

kürünçe ruhu (C. A.) : istirigün.

kürüz (Denizli) : kulağı küçük (Koyun, Keçi).

küşbê (Malatya, Adana, Dinar, Kayseri) : susam, haş haş gibi şeylerin yağları alındıktan sonra kalan tortusu.

küşgüç (C. A.) : yerlerden çıdam çıkararak ucu demirli değnek. *her zaman çıdam çıkmaz bızda küşgüç kırıtır.*

küşkü (Malatya, Dinar, Kırşehir) : ağır bir nesneyi kimildatmak için kalın ağaçtan veya demirden yapılan manivela.

küşmek (C. A.) : hamur için *hamur küşü* denir. fazla su konan hamur küşer ve küşmüş hamur açılmaz. tahin de küşer, tortusu küşbe olur.

küşük (Sandıklı) : taş kırmaya yarar manivela.

küşülü, küş (Nigde) : dargın. **küşüşmek** : bir birle konuşmamak (G. Antep) .

küşütutmak (C. A.) : uzun boy-lu küşülü kalmak.

küşegen (İstanbul) : tez küşmeği fiyat edinmiş kimse.

küşen. (Kayseri) : kızışan, eş arayan (köpek) .

küşne (C. A.) : burçak cinsinden. *Ne yomas olurmuş küşne yoması*
Küşne yomasında gelin olmas.

küşüm (G. Antep) : hicap. *ouda ne at var ne küşüm.*

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

1912

7

C.260

T. D. S.

V. Verbitskiy

altay - aladağ Türk Lehçeleri

Lügati

1.

a, e, i, y, k, l, m, n, o, ö.

74

V. Verbitskiy

**ALTAY-ALADAĞ TÜRK
LEHÇELERİ LÜGATI**

I

q, e, i, y, k, l, m, n, o, ö,

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 74

Yazar : Vasiliy İvanoviç Verbitskiy

Cild : Beyaz

Ebadı :

En : 23 cm.

Boy : 30 cm.

Sayfa Adedi : 581

Sayfa : 3

Altay - Aladağ Türk Lehçeleri Lügati

Tercümesi hakkında

Türk Dil Kurumu Başkanlığının Notu

Tercümesi takdim edilen "Altay ve Aladağ Türk Lehçeleri Lügati" Türk Dil Kurumu Başkanlığının Kontrolü altında Türkeye çevrilmiştir . Kasr 1984 senesinde Kazanda tah'edilmiştir . Meşhur Türkoğraf-Altayist Milyoner Verbitakinin eseridir.

Bu lehçe ile konuşan türkler Altay dağlarına(Telatakes ozerol) Teletak gibi havalisinde eski çamkıan dininde kalan türklerdir . Bunlar İslâm kültüründen uzak kalmışlardır . Son iki asırda bunlar arasına Rus kültür tesirleri girmekle beraber ,halen Rus Dili tesirinden uzak bulunuyorlar . Bazı mütegrıklar bunların pantessında bulunan"Kurbostan Tazri" gibi esnlere bakarak pek eski devirlerde bunlara İnan serdiği kültüri girdiğini söyleyorlarsa da bu bir farasiyeden ibarettir . "Kurbostan" Türklerle İrsanilerden değil , İrsanilere Türklerden geçtiği şüedi anlaşılmaq bir hakikettir.

Altaylılar 19 uncu asra kadar Rus tesirinden uzak kalmışlardır . Verbitakinin bu lügatinde Rusçadan geçmiş kelimeler pek nadirdir . Müellif mümkün olduğu kadar saf türke kelimeleri almışa çalışmıştır . Bazı Türkoğraf- lar bu eserde bir kaç Mogolca kelime bulunduğunu söylemişlerdir . Fakat bu Mogolca denilen kelimeler de eski devirlerde Türkesden Mogolcaya geçmiş olduğu Uygur ve Orhon yazılarının keşfinden sonra malûm olmuştur . Binaen - alyan "Altay ve Aladağ Türk Lehçeleri Lügati" tam manasiyle bir ter- etilmiştir .

1984/

Sayfa : 5

ı adında (t)

ıtına ile yapmak; dikkatle tetkik etmek, tertibe koyma
tatlısına getirmek

Sayfa : 9

ıgal (k.)

ıgal (k) dost, arkadaş; kardeş (ammaniyeten söylenilen)
(hemeri)

Sayfa : 10

ıglak

(ab) az.

Sayfa : 21

ıyran

ıyırınmış loak çıktı, ıyran.

ıyran ıyırınmış (mat.) ıyran rakımı.

Sayfa : 51

X ar (t.)

ar kaçı(t.) herkes; ar kaçıgar herkesinin; ar yerde her yerde;

ar yerinde her yerden. ar sija siler her sian siliyei.

Ar çarta her vakitte. ar fon bürün hale. ar yomn sanedin
Büdn milletini hatırladım.

X ar

(k.,ab.,ap.-b.) ar (rak.-b.,ab.) ağır, çetin. ar yortuğ
çuk sevel, sula.

Sayfa : 52

ar [yuk.-k.] Kertige vurarak kesmek. Argan Kertik.

ara X ara, mesafe. Ara töreğün saat, vakiti gelmeden doğan yarıca.
ara kon (ab.) bir gece yatıp geçirmek, [yolda] bir gece yatmak
Ay parar yerinde, ara konup parar bir ay gñillen yola, layu-

Sayfa : 53

aray [t.,aq.-b.] as, yavaş, amok, as kaldı.
aray dep sakaldı. Arayın bar [t.,aq.-b.] yavaşon
git. Arayla (k.) aray - la olbedi as kaldı klesetti

Sayfa : 54

arayan X (t.), arayan koroyon (t.) süiten rakı

aran (k.) seyrek. aran saizilig ağaç seyrek dallı ağaç

Sayfa : 63

arı (alad) temizlenmek.

Akıng südü arısa , kat alarka potarısın ağızının
sütü temizlendiği zaman, evlenmeye gidersin. Alıp
faksının aksi südü at üstünde yöre arıng hakiki
behedirlarin ağızındaki (dudaklardaki) süt at tse-
rinde gezerken kurur.

Sayfa : 63

ARISTIG (yük.-k.) (bk. ARISTAG)

hazırlamak, yapmak (yemeği). Tenkı an 101eyi yakmak. Kazan an (ağ-k.) yemek pişirmek. Agas (ağ-k.) ağ koymak (avda, balıkta). Araki astı rakı kaynatı. Şeşening araki azıp iserler inek sütünden rakı yaparak, içiyorlar.

İnekting südinseng koroyon askan ensiler inek sütünden şarap yapan anneler. Alt'on idis araga astı 50 teneke (kova) rakı kaynatı. Şay astıg çay kaynatılmak.

Sayfa : 70

Ayrıdı, pulandı, sigandı, koçkordı Yımsanı, elikti ti miltık pıla azıp yadılar ayıları, sığınları, dağ çeyiklerini dağ koyunlarını (ovis argali), yabani keçilerini ve karacaları tüfakle vuruyorlar.

Sayfa : 81

ahın + bir çayın adı, nıve.

ahır + (k.,ab.)ahır çevirmek, dönmek ah maldı ahırta yandı bütün devrimde dönmüş geldi (baktı) Altı rıstıg at ahırben ahın örge bir yadır ahın yarındaki at ile etrafı dönmüş olan ahın arayı duruyor. Baktıng ahırta yandı usaktan dönmüş. Ahırta yandı doğrudan doğruya söylemezi (dönmüşlü söyledi)

Sayfa : 90

ak †

(bk.) ak. (ey, 7 H)

ak

(ab.) ağilmek. //

Sayfa : 91

ak †

(t., aq.-b.) birlikte yoldaş olmak, beraber gitmek, birinin arkasından gitmek.

Henk ak arkandan gel: enil ağıtibis bia enin arkandan

gittik. Ak yilanning kirineng uulçak esje poriti oğlan.

ak yilannın arkasından gitiyor. anake pağılap alıp akap

ıydi teak kirineng esje uulçak ak ıydi ördek evvel uqta, arkasından tevak da uqta.

Sayfa : 99

†

aklat (t.,aq.-b.) guncak (k.,ab.) tedavi ettirmek, tedavi olmak

Sayfa : 100

ak †

(nr.) ev.

evde evde; evde parçak okbası ev eşyası (evde ne var ne yok)

Sayfa : 107

- an ağız (aq-k.) kızılbaş
- anıg (ab.) öyle, böyle.
- anı (t., aq-k.) ann. anıka (okuyucu) anne, annelik; yanı anı büyük anne (babanın annesi), ıyınan annenin annesi, anı-anı (k.) kaynana, anı kili çiçek hastalığı, anıg büyük

Sayfa : 108

- anıg (ab.) itirap, ezizet.
- anıka (k.) dar.

Sayfa : 113

- arı erkek, kocası (sevge)
- Ar tabi (k.) ar tabi, ar tabi (t., aq-k.), ar tabi erkek sevge. Ar tabi arı buluşa erkek; ar tabi erkek çocuk; arı hayı verince; arı arı en iyi kocası (erkek); arı arı kocası sevge; arı arı (t.), arı arı (k.) kızı ve annesi; arı arı çiğnen çocuk.

Sayfa : 114

- arı (y-k.) atık, eski; atık; eski, kullanılmıg.

Sayfa : 122

es + hatırlama; his
Esi soğul bayılmak; esi soğul sayıklamak, delirmek,
salma Esişeyi hatırlanıpormak; salmaş Esiş unuttuk,
salmaş salmaş rür aklında tut (unuttuk); Esi estli (y-b.)
 seli; eske kidiş eskula getirmek (hatırlamak); eske esi
 aklında (hatırında) tutmak; eske soğul aklına döktürmek,
 hatırlamak.

Sayfa : 123

eski + (ab.) (kayıkda olan) kürek.

Sayfa : 128

(tu - mastar)
 + esken (k.) alıkmak.

Sayfa : 129

ibre + (ab.) etraf ,çevre

Sayfa : 131

isep (k), sep + (k) cep +

Sayfa : 132

iy + (t. eg.-b, y.-b.)
 1)(müstakil olarak) : göndermek, salıvermek
 2)(yardımcı fiil olarak):
 herhangi bir manidaha sonra hareketin anı veya fevkalâde
 surette gerçekleşmesini ifade etmek için; bir gayin mahûm bir
 istikamette ve yalnız bir kere olan bir hareketin fiili
 ismin ile ifade etmek için; o zaman hal ve kayfiyet ifade
 eden fiilden sonra iy fiili kullanılır .

Sayfa : 134

Y ıyıntı (t., y.-b., aq.-b.) azat edilen.

Sayfa : 138

ile † (t.) açık, anlaşılır, sarih .

ileri anlatmak, isah etmek, açmak.

Sayfa : 145

X iskir (ab.) şikâyet etmek, ilân etmek, herkese söylemek.

Sayfa : 152

ya † (y.-b., ab.) ya, evet, öyle, ya işe

Sayfa : 163

ıyın yarınmak, yapmak; vermek (hediye etmek, loan etmek).

Enderîniñ Kubulında seni yarınan Allahın senin neallini
yagılsın.

Sayfa : 169

Y yaltın (t.) parıltı, ıgıltı.

Sayfa : 499

mısra

(sh.), mısra (sh.) döğme, topça - Topcalık mısra yuvurmak, topcalık döğme.

Sayfa : 507

mısra

(tel., yuk.b., aq.b.) döğüçü, cengöver, maharip .

Sayfa : 508

mısra

(herd., sh.) çelik, polat - Mısra kışan (sh.) çelik bulağı
Mısra tozınarak (sh.) çelik ustura; mısra kışan çelik kılıç,
meç; mısra rıda çelik mızrak .

Sayfa : 510

mısra

(yuk.b., aq.b.) kuvvetli, yigit; kuvvet, güç .

Sayfa : 511

mısra

(tel.) gümsüç.

Mısra

(tel.) gümsüçletmek, gümsüç kaplatmak .

Sayfa : 556

X st

steç; hararet. Steline adı gümlerdeki kıvılcıklar ; güç
ıçığı. Stu gur (k.) hararet. Stı mısra (k.) yılanmak
(hastalık). Stı sal steç yakmak; mısra stı sal beman yakmak.

Sayfa : 557

İnsanların ot ve mayve ile yaşadığı zamanlarda ateş ihtiyaçları yoktu ve ateş bilmiyorlardı. İnsanlara başta yemek besliştikten sonra, Ulgen eliyle gökten ilk tağ aldı - beyaz ve siyah tağ, bir kuru ot yaprağını avucunda eddi; onu otu tağın birisi üzerine koydu ve diğeriyle vurdu, bundan kuvaşınlar çıktı; ot vardı. Bu suretle ilk istihval ettiği ateşi göstererek Ulgen söyledi : "Bu ot odunlar kökünü kaska rınken bu tağ, babamın kuvvetinden tağa nakledilen ateştir. Karacımın adı bolayın gösterimin giri olan (iltifat tabiri). Ötün (t.ağ-b.), ötün (alad) ötün (alad) ateşli. Karacı ötüne ateşle, baytık dolu ötüne. Karacı ötüne tağ ötüne çanlandı.

X ötük, ötük (alad.) çakmak. Ötüne tağ , ötük tağ çakmak tağı

Y ödar (t.) ötün (k.), ödar (k.ab.) ateş yakmak. altın ödarın İsa ödarın altın sarayı tamamen yaktı. Ödar ot ödarın aldı odunları yaktılar .

Sayfa : 563

X öde (t.) vakit, vade. ödişken öy müyyen vade. Fala taber öri doğum hastalıkları -öyün öri beddinden ağır . ifretle. Öl öyünderi = emekli.

Sayfa : 564

X ödele (k.), ödele (t.yuk.b.ağ-b.) kızmak, gücenmek .

1875 - 1876

1875 - 1876

The first part of the report is devoted to a general
 description of the country and its resources. It
 is followed by a detailed account of the
 various industries and occupations of the
 population. The report then proceeds to a
 description of the climate and the
 diseases which are prevalent in the
 country. The last part of the report
 contains a list of the principal
 towns and villages in the country.

The second part of the report is devoted to a
 description of the various occupations of the
 population. It is followed by a detailed
 account of the various industries and
 occupations of the population. The report
 then proceeds to a description of the
 climate and the diseases which are
 prevalent in the country. The last part
 of the report contains a list of the
 principal towns and villages in the
 country.

The third part of the report is devoted to a
 description of the various occupations of the
 population. It is followed by a detailed
 account of the various industries and
 occupations of the population. The report
 then proceeds to a description of the
 climate and the diseases which are
 prevalent in the country. The last part
 of the report contains a list of the
 principal towns and villages in the
 country.

The fourth part of the report is devoted to a
 description of the various occupations of the
 population. It is followed by a detailed
 account of the various industries and
 occupations of the population. The report
 then proceeds to a description of the
 climate and the diseases which are
 prevalent in the country. The last part
 of the report contains a list of the
 principal towns and villages in the
 country.

Altay-Aladağ türk lehçeleri

Lügati

tertip eden : V.Verbitakiy

II.

Ortodoks Misyoner Cemiyeti

neşriyatı

74

Kazan

V.M. Klyuçnikof matbaası, 1884 s.

ALTAY-ALADAĞ TÜRK LEHÇELERİ LÜGATI

Tertip eden: V. Verbitskiy
II
Ortodoks Misyoner Cemiyeti Neşriyatı

Kazan
V.M.Klyuçnikof Matbaası, 1884 s.

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 74

Yazar : Vasiliy Ivanoviç Verbitskiy

Cild : Beyaz

Ebadı :

En : 23 cm.

Boy : 30 cm.

Sayfa Adedi : 626

ALTAY-ALADAĞ TÜRK
LEHÇELERİ LÜGATİ

Sayfa : 46

ALINDIĞ (ab.) munasemeli, akıllı, dirayətli, soyas .

ALINE (t.) yalnık (met.) nişane, işaret, (galle) nişane, bediyani .

ALISI (t.) nişane, işaret , danga, alâmet . Tajikda alisi boia, duşunma (duşunma) ayna oia . Kaleringda ona duşunma alisi akmal sojot soala geciği ve soala duşunma alâmeti, nişanesi sofir . Ol ingda soğurede kiş duşunma alisi akmal sojot sojot isese oğluna duşunma o vakit ayna oia .

Sayfa : 122

ANNA düğünmek, fikirlemek; istemek, arsa etmek, niyet etmek, düşünmek; saymak, tuturucu saymak, tevessün

Sayfa : 123

ANNAĞ (tel.,sq.b.), anna (tel.,sq.b.) fikir, düşünce, his, tevessüh; galle. İçine anna alim içinde (kalbinde) tasarlar. AN soğurede feris ona nurmet, tevessün göter. Annası kirik-giris polip raş hayret ve tasar oğ içinde bulunuyor. Annasın, annagalı akıllı, ferasetli, sofil; AN annasın uhmin, dinder. Annasız (sq. b.) ihtiyatsız, galleli.

ANNAGALIN (tel.) unutalmayın; unutulma.

Sayfa : 255

LAR / (t.) (kavutlarını aşarak) beyaz kalmak (aşmak); hareket etmek (harekette bulunmak), dönmek.

Sayfa : 256

LARIN — takip etmek; hâceti etmesinin kolayını bulmak için etrafında dolaşmak (kurt hakkında).

Sayfa : 257

LAR / (k) tatik.

Sayfa : 268

LAR / toplamak, biriktirmek; gâhlanmak, yamak (kuşlar hak.) yavaş toplamak (çileği, başakları v.s.).

LARIN Mergen tohumlarının öleceği ağacın tarifi. Ağaç kartaya Mergen kışkırdığında öle tohumlarını topladı.

LARIN (t., aq-b.) toplamak, hazırlamak, tecnis etmek.

- **LARIN** (n., aq-b.), **LARIN** (ab.) **LARIN** (t.) toplamakmak

hazırlamak (yola çıkmağa), mücehhez etmek. **LARIN**

LARIN **Yedig** temenyle hazırlandı. **SEN** **LARIN** **PARAĞI**

LARIN **PARAĞI** : sen nereye gitmeyeceğin hazırladın.

LARIN **ŞEĞEDİLİN** otumu toplamaya mahsus sepet; sayın aq-b. kabuğundan yapılmış kute.

Sayfa : 274

LAR < (t., aq-b.) okunmaz; ilginç, önemsiz; **LAR** **PARAĞI** **ŞEĞEDİLİN** okunmaz; sadece isabet ettirmek.

Sayfa : 280

~~lira~~

(k.,ab.), lira (k) diremek.

X lira hal diremek, avına bir şey koymak, desteklemek.

İsmi salgan atas destek. Tigrisde tirgan tirir sin yadı
emare sayanmış, ömir dağ silinmiş, gürüyor.

Sayfa : 305

~~lir~~

(est.ab.) şeytanlardan birisi; bataklıklardan kalkan İsmirer şeyti.

Sayfa : 350

lir +

(t.) renk, gökil-Türüs renkli, alaca. YERİN LURİS
muhtelif şekillerde, renli.

lurcan (t.ag-b.) alaca-bulaca, renk renk olmak, çegit çegit renk
ve şekillere girmek . Yas türlendi ilkbahar tabiatı (yas)
türüs renklere büründü. Yas türlemis kaldı yas ilkbahar
muhtelif renklerle süslenip geldi.

lurcan (t.ag-b.) zahiri görünüğü; (k.) temayyen. TURKANI rennes
gökien müşahid olan.

Sayfa : 447

luber

(t.,ag.-b.) temiz, idareli; ihtiyatlı, tedbirli luber
lul saklamak, korumak . Çuber tulpa kayıtsız, istis -
yatsız, dikkatsiz, istimsiz, miskin . Çek çuber lul
gözetmek, riayet etmek .

Sayfa : 535

kalıp is başırmak . kalıp is yapmak . İorgudip is is-
rem etmek . İkürüp is düşürmek, indirmek . Ködürüp is
kaldırmak . İcip is içmek . Solip is etmek . Tuyp is
İmek ; İkürüp is düşürmek ; aşağıya indirmek . İcip
is . İce Solip is İmek . Tuyp is İmek etmek, tepmek

Sayfa : 541

adım (tel.) yarış, şabaka, taklit, tarafgizlik, iltizam Adım
adımın alıp vsi oran namına muallif oluyor. Adım al
talep etmek, ödemek, tediye etmek; birisini iltizam et-
mek, birisini müdafaa etmek. Adım alacağı müdafî, hami,
koruyucu.

Sayfa : 552

apil

(tel.): beyin; öz. müve. çekirdek (ağaçlarda, mey-
valarda.).

apil apil ran, apil ran, apil ran çadırdeki (alacuktaki) kadınlara mahsus
koltuk, kürsü, haron kışa. Apil kişi kadın.

Sayfa : 554

arık

arıkçı (tel.) konuşan, şenbeş. Arıkçı arıkçı

(tel.) çok konuşan, geyese, durmadan konuşan. Arık
çölgü mutabık kalmak, kararlaştırmak.

C 91

YENİ BİR
GRAMER METODU
HAKKINDA LAYIHA

YAZAR :
Dil Encümeninden
AHMET CEVAT

BİRİNCİ CİLT

454.

1931

İSTANBUL

DEVLET MATBAASI

**YENİ
GRAMER METODU
HAKKINDA LAYIHA**

**YAZAN
Dil Encümeninden
AHMET CEYDET**

BİRİNCİ CİLT

**1931
İSTANBUL DEVLET MATBAASI**

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 454

Yazar : Ahmet Cevdet [Emre]

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 17 cm.

Boy : 25 cm.

Sayfa Adedi : XVII + 504

Sayfa : 5

Mukayeseli ve tarihi telkiklerden gramer dersinin etki-ği istifade şüphesiz ehemmiyetsiz değildir. Bizde henüz lisanın mukayeseli ve tarihi gramerleri yapılmamışsa da bu telkiklerden gramerin edebileceği istifadeler hakkında bir fikir edinmek mümkündür; mesela **an** isminin izafeti neden **anun** yerine **ayun** olduğu mukayeseli metotta izzah olunabilir (Eskiden **anv** denilirdi, mücerredinde düşmüş olan sondaki ses izafette, ihtimal diğer hallerin **analjisi** ile, **y** olarak kendisini hissettirmektedir). - Birinci şahıslara delalet eden **-im, -in** lahikalarının **ben - men, his - mis** zamirlerinden; hal zamanına ait **-yor** lahikasının (**yürümek - yürümek - yurumak**) fiilinin muzarinden inkişaf ettiği; **-sals** lahikasının, lahika gibi kuşlanılan **-als** zamirinden ibaret iken **a** ile **z** arasında **n** sesinin **analjisi** ile geldiği.. tarihi metodun izzah edebileceği hadiselerdendir.

Sayfa : 12

YENİ USULÜN İYZAHI— Eski gramerlerin, hatta en mükemmel olanlarının esası mahzur ve kusurlarını muhtasaran gözden geçirdik. Şimdi, bu esası kusurlara düşmeden, lisanın ilmi bir mütalea usulünü arayalım.

Yeni metot evvela neler yapmalıdır:

- 1) Sıra sıra **emalleler (paradigmalar)** çektirmek usulünü kaldırmalıdır.
- 2) Lisan hadiselerini lakırdı bölükleri sırasıyla ayrılmış baplar altında tefsile kalkışmamalıdır.
- 3) Umumiyetle mihaniki ve tahlilci, tarrifci ve tasnifçi usulleri terketmelidir.
- 4) Lisan işaretlerini, ifade vasıtalarını zihni ve içtimal münasebetlerinden ayırmamalıdır.
- 5) Lisanın zengin ifade sistemini noksan brakmama-lı, ifade vasıtalarını terk ve ihmâl etmemelidir.

Eski gramerlerin bu mahzur ve kusurlarından salim olmak üzere kurulacak yeni metodun mihver-i ne olabilir? Bu mihver lisan işaretlerinin ya **şekil** veya **iş** tarafı, yani ya **şekil** veya **fiil** ve **his** olabilir. **Şekle** dayanan metottan bugünkü ve dünkü gramerler doğmuştur; **fiil** ve **hisse** dayanacak metottan da yarının gramerleri doğacaktır.

Sayfa : 12

Lisan hadisesinin tabii mehdai ifadesi istenilen fikir ve hisdir. Zihindeki fikir ve hisler için ifade vasıta ve şekilleri ararız. O halde yeni metodun mihveri **fikir** ve **his** olmalıdır.

Hakikaten ifadesi istenilen **fikir** ve **his** ten hareket edilir de bunun bütün ifade şekil ve vasıtaları aranacak olursa lisanın tekmil ifade sistemi yeni gramere konabilecektir.

X BİR MİSAL İLE İYZAH. — Böyle bir esasın muvahik olup olmayacağını tetkik için bir misal alalım:

Sayfa : 13

YENİ USULÜN İYZAHI

13

Miktarların ifadesini bir tesüde toplayacak olursak birbirleriyle münasebeti olan: **bir kaç insan, büm insanlar; Allah bir kimselere vermesin; girmi beşinde var yok; aşağı yukarı girmi beş kilometre gal; çoğumuz öyle zann ederiz; bu kadar fazla..** ve gibi ifadeler bir arada bulunur. Bunların ruhi münasebetleri açıkardır. Lisanın muhtelif unsurları, muhtelif lakırdı bümüklerine ait olduğu halde aynı mantiki kategorinin ifadesine iştirak ederler. Talebelerin zihni miktarların muhtelif nevi ve suretleriyle ünsiyet kazanır, ifadelerini bütün mâna hususiyetleriyle daha iyi kavrar; hatta kendileri de insanda daha münasip ifadeler aramağa koyulurlar. Hele muallim için böyle merkezi bir nokran etrafında uyanan genç zihinlere istenildiği kadar içtimal hayat ile alâkadar tabikat yaparmak tamamiyle mümkün olur. Halbuki **bir kaç, büm..** gibi kelimeler **müphem sıfatlar, yirmi, kırk..** gibi kelimeler **sayı sıfatları, kadar** kelimesi **edatlar, bir avuç insan** gibi gruplar **isafet** bahslerinde görülecek olursa talebenin zihni alâkasını, merakını uyandırmak, kendisini müşahedeye ve ifade vasıtaları aramağa sevk etmek mümkün olmaz. Lisanın hazırladığı bir çok şekillerin, ifade vasıtalarının gramerlerde terk ve ihmal olundığı da o dağınıklığın neticesidir.

Sayfa : 14

Metodun tatbikına tabii olarak "Mabûkklar, şeyler, fikirler ve isimleri," babından girilir. Fakat kitabın mektep kitabı olmadığı, ancak muallimlere hitap etmek maksadiyle yazıldığı unutulmamalıdır.

(X) Fıkra ların
maksatlarını, maksatla
Vasitelerinin de başka.

Sayfa : 15

II. LİSAN

A. LİSANIN MAHİYETİ VE DEĞİŞMESİ HAKKINDA PRENSİPLER

Lisana. — Lisan bir işaretler sistemidir. — Her işaretin iki maksadı vardır: biri mânâ. — Söz simvri. — Lisandaki konvansiyun.
Lisanda konuşma mahrumu vardır. — Lisan hadisesi. — **Lisanda fihri ve igri fikir işaretleri yoktur.** — Lisandanma ve gramerleşme çağı. — Lisan işaretlerinin kıymeti nisbidir. — Kelimelerin kıymeti ...Dilekabil tahdit ile isayyün eder. — Lisandan lisana kelimelerin kıymetleri arasında müsabekatsizlik. — İşaretlerin birbirinden farklı olması. — Lisanda ses değişimleri. — Meftumların işaret değişimleri. — Lafızların meftum değiştirilmesi. — Mânaları yakın ve müzakere bir kelimeler. — Meftum sileleri. — Hâsan-ı şebir. — Polisemi- Lisanda fikir, iras, kıymetli işaretle.

LİSAN BİR İŞARETLER SİSTEMİDİR. — Lisan yemek yemek veya yol yürütmek gibi tabii bir fonksiyon değildir. İnsanlar gerçi konuşmak için dillerini ve ses çıkarmak hususunda dile yardım eden daha bazı uzuvlarını kullanırlar, fakat bu kullanım binlerle sene süren bir inkişafın neticesidir. Dil ve ses cihazını teşkil eden uzuvlar olmasaydı konuşmak için başka vasıtalar bulunabilecekti. Ses çıkarmak lityadadından mahrum olan dilsizler başka âzalarının hareketlerine müracaat ederek bir konuşma usulü buluyorlar. Renkli flâma ve fenerlerle konuşma usulleri de vardır. Doğme ilişkilerine takılan türlü renkli çiçekler, cepten ucu uzatılan mendiller, sürenülen türlü kokular ile de muhtelif maksatlar anlaşılabilir. Bütün bunlar birer nevi lisan, birer nevi ifade usulüdür.

X met.
sadece
birer nevi
Lisan - bir
Lisan - bir
Lisan - bir
Lisan - bir

Sayfa : 15

Hepsinde esas birdir : maksadın iştirilen veya görülen, hatta tutulan (bâzi kavimlerde muhabere için kullanılan döğüm) işler gibi) bir alametle işaretlenmesidir.

○ halde lisân: konuşmaya, ifadeye yarayan bir işaretler sistemi.

Dil : Konuşma işlemlerine yarayan tabii sesler sistemi.
 Yayı: tabii sesleri gösteren işaretler - sisteminin.

Sayfa : 16

16

YENİ GRAMER METODU

İŞARETİN İKİ UNSURU. — Her işaret iki unsurdan terekköb eder : biri iştirilen, görülen veya tutulan maddî unsur; diğeri bunun delalet ettiği zihni — ruhi — unsur, yani ifadesi istenilen maksat.

İşaretle maddî unsur ile zihni unsur sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Birtinin diğerinden ayrı ve mustakil bir mevcudiyeti yoktur.

Lisânların en mühimmi, bütün beşeriyete şamil olan seslerle kurulan konuşma sistemidir. Asıl lisân (dil) denilince de anlaşılın budur. Bu itibarla dil bilgisi bir

XX işaretler bütünüdür.

Lisânda kullanılan işaretlere kelime-söz denilir. Her işaretle olduğu gibi kelime de iki unsur vardır : biri az çok uzun bir ses grupundan teşekkül eden lafz, diğeri bu lahzadan anlaşılın mânâdır. Lisânî işaret ancak lafz ile mânânın birleşmesiyle vücut bulur. Bir lafz ile ifade edilemeyen fikir zihinde kalır, mânâ anlaşılınmayan lafz de lisânî işaret (kelime) olmaz. (Papağanların ve küçük çocukların mâna kast etmeksizin tekrarladıkları lahzalar, papağanlara ve küçük çocuklara nispetle de kelime değildir).

SOZ ZİNCİRİ. — Karşı karşıya geçip birbirleriyle konuşan iki kişi farz edelim : söyleyen kimsa zihnindeki fikirleri, onlara delalet etmek üzere lisânda hazırlanmış olan lahzalarla ifade eder. Uzun, kısa bir takım ses gruplarından ibaret olan bu lahzalar ister istemez birbiri arkasından, yanyana gelmek üzere bir zincir halinde dizilir. Buna söz zinciri deyebiliriz.

Söyleyenin ağzından çıkan söz zinciri dinleyenin dimağına geçerek orada, derhal ifadesi istenilen fikirleri uyandırır. Dinleyen işi olarak söyleyenin maksadını anlar.

bu kısım bir lahzadır.

Sayfa : 16

güçlü
Her vakit
ya da öğüt
inca
kuşluk çağını
...
...

Bu izahtan iki hüküm çıkarabiliyoruz :
a) Lisan işaretlerinin lafızları zincirvari diziliş ve-
terden teşekkül eder.
b) Fikirlerin lafızlara bürünmesi ve lafızların fikir-
leri uyandırması âni, âdeta otomatik bir ameliyedir.
LISANDAKİ KONYANSİYON. — Söyleyenin dinle-
yen arasında bir konyansiyanın mevcut olması şarttır.
Bu konyansiyanın değiştirilmesi aklın muhal değildir.

Sayfa : 17

LISAN HADİSESİ, FİTRİ FİKİRLER YOKTUR 17

Söyleyenin dinleyen, aralarında, şu veya bu lafza (ses
grupuna) şu veya bu mânâyı tahsis ederek yaratacakları
yeni işaretleri kullanabilirler (Kühanbeylerin ahmağa
armak, hıyar veya şullabat demesi gibi). Fakat bu
konyansiyanın iştirak edenlerin sayısı çoğaldığı nispetle
yeni işaretler kabul etmek güçlüğü artar. Kühanbey
lugatı bile teşekkül ettikten sonra değiştirilemiyor. !

LISANDA İNKİLAP MÜMKÜN DEĞİLDİR. — Lisanda
konyansiyanın zımnı, yani kadimidir.

Lisan, menşei ve inkışahından sarf-nazar, aynen
muhafazasına dikkat olunan bir an'ane olarak nesilden
nesile intikal eder. Çünkü lisan onu konuşan içtimai
grup (zümre, kavim, millet) dahilinde en büyük ehem-
miyeti haiz bir rol oynar. Grubu teşkil eden bütün
fertler yalnız lisan vasıtasıyla her an ve her yerde his,
fikir ve meramlarını birbirlerine anlatırlar. Bunun için
herkesin lisandan istediği *anlaşım*aktır. Bu da ancak
herkesin bildiği işareti aynen kullanmakla temin olunur.
İşarete husule getirilecek herhangi bir değiştirme
*anlaşım*amaya veya *güçlü olma*ya sebep olur.

Lisanın on binlerle işareten (kelimeden) teşekkül
etmiş gayet karışık bir sistem olduğu, milletlerin on
milyonlarla fertlerden terekkül ettiği düşünülünce bu
içtimai müessesenin fevkalâde ehemmiyeti ve umum
milletin onu aynen muhafaza etmesindeki menfaati
anlaşılır.

Sayfa : 17

Lisaniyatın ilmi esaslarını keşf eden *Ferdinand de Saussure* lisanda inkıtabın muhal olduğunu söylüyor [1].

Lisaniyat üstadı *Meje* (Meillet) ye göre de: lisan bütün zihinlerde yaşayan bir içimsel müessesedir; zihinlerin haricinde mevcudiyeti yoktur, fakat fertlere de tabî değildir. Fertler pasif olarak lisanı öğrenip kullanırlar; hiç biri lisanı değiştiremez.

LİSAN HADİSESİ; İRSEL FİKİRLER YOKTUR.—

Söz zincirinin uçları, gördüğümüz gibi, dimağlarda lisan hadisesini vücude getirir. Lisan hadisesi fikirlerin söz suretlerini ve söz suretlerinin fikirleri uyandırmamasından ibarettir. Burada düşünülecek mühim nokta şudur.

[1] F. de Saussure, *Ling. gen.* s. 107

Yeni Gramer I. — 3

Sayfa : 18

18

YENİ GRAMER METODU

Dimağlarda tabii olarak müstakil fikirler mevcut mudur? Kelimelerin lafızları (şarehlerin maddî kısımları) sonradan gelip bu fikirlere muntabek mi oluyor, yoksa lafızlar mı dimağlarda izlenerek fikirlere bir suret veriyor?

Şayet fikirlerin dimağlarda irsel olarak izleri, zihinlerde suretleri mevcut olsaydı az zamanda o fikir suretleri lisandaki mukabil lafızlar ile birleşerek fert her şeyin âlimi oluverecekti. Zihinde irsel fikir suretlerinin mevcud olmadığı âlimlerce umumen kabul edilmiştir.

Sayfa : 22

GRAMER ALETLERİNİN HUSULU.— Kelimelerin uğradığı ses aşınmaları gramer âletlerinin (gramer lahikalarının-eklentilerinin) husulüne de sebep olmuş ve olmaktadır. Mesela *yörür* muzarîinden *yor* *ben-man* ve *bir-mis* zamirlerinden *-im,-la* lahikaları inkişaf etmiştir. (Bütün lahikaların teşekkül tarihi henüz tésis edilmiş değildir.)

Sayfa : 23

MEFHumLARIN LAFIZ DEĞİŞTİRMESİ. — Zaman her şeyi değiştiren, her şeyin değişmesini ilyap ettiren bir vasattır. Zamanın kendisi değil, içinde vukua gelen hadiseler her şeyi eskitir, yıpratır, tahrib eder. En metin âbideler bile tedricî bir yıkılmağa mahkûmdur. Evvelâ, bâzı kısımları farkına varılmayacak derecede yerlerinden oynar, sonra o kimıldayan kısımlar bir zelzele veya diğer bir hadiseden döküldü, nihayet bakımsızlık ve mefûkiyet yüzünden tekmil âbide yıkılır.

— Lisanda da buna benzer hadiseler vukua gelir. Ses değişmelerinin nasıl tabii bir netice olduğunu görmüştük. Ses aşınması bir müddet mânaya dokunmadı, devam edebilir, fakat az daha ilerleyecek olursa tekmil işaret sakatlanır. "arık" ve "arığ", dan son damak sesi düştükten sonra biri "temiz", diğeri "zalf", mânasına gelen bu isimler "arı" ile karışmış, lisan da ilk fırsatta detalet ettikleri mefhumlara başka işaretler alarak onları metruk bırakmıştır. (at, ad), (ot, od) gibi lafızları birbirine karışan işaretler sakat sayılır; lisan bunlardan yalnız birini muhafaza ederek diğerini atmak ve yerlerine başka lafızlar kabul etmek suretiyle sistemi tâmir eder.

Sayfa : 24

LAFIZLARIN MÂNA DEĞİŞTİRMESİ. — Herhangi bir sebepten kelimelerin iki unsuru (lafız ile mâna) yerlerinden oynayabilir. Ondan sonra büsbütün birbirinden ayrılmaları mukadder olur.

Bir kaç misal verelim:

Öfke eskiden (öfke suretinde) akciğer demektir. Bugün bu mânasını büsbütün unutmuş bulunuyoruz. Şüphesiz bu, birdenbire olmamıştır. Uzun zaman, şimdi (ıçlenmiş, ıçli) dediğimiz gibi, (öfkelenmiş, öfkeli) denilmiştir. Kâşgarinin divanında bu istilyale tesadüf ediyoruz. Bugün "ıç", ismi "ıçlenme", ye muadil olmadığı gibi eskiden de "öfke", ismi "öfkelenme", ye muadil değildi. Fakat "ciğer", ismi farisiden alındıktan sonra, git gide "öfke", ilk mânasıyla sakatlanmış; lisanda ikinci ve hususi mânasıyla kalarak birinci mâna ile yerine "akciğer", ismi kaim olmuştur.

Sayfa : 25

MÜRADİF KELİMELER, EŞ KELİMELEK

25

ayrılmış ve çerçevesizlenmiş olarak mevcut olmadığı için dimağda daimi surette yeni ihtiyaçlara cevap verecek işaretler yaratmak faaliyetli cereyan eder. Kelimelere ait klismet sahasının nisbi ve geniş olduğu, bu sahasının munten işaretler arasında paylaşılan olduğu görülmüştür. İşte ferdi zihinde herhangi bir fikir farklılaşması husule geldi mi, bu yeni teressüm eden fikir, ar. geç. muvazih bir ifade bulur; bu ifade yavaş yavaş içimsel kabule mazhar olursa lisana yeni bir işaret (kelime) daha kazanmış olur.

Bunun mükösu olarak mevcut sözlerden biri bu sebepten dolayı kendisinden lâhızca farklı diğer bir sö. doğurursa bu iki söz dahi lisanda ekstreya bir mefhum farklılaşması (diferenciation) intac eder.

İşte lisandan asıl mahiyetinden mâsaları yah. veya mâsaları ter kelimeler doğar. Bunlara: 1) müradif (aynı isim), 2) e (doublet) denilir.

gözetmek, kırdmak müradif; çabuk-çevik, hızlı-hızlı e kelimelerdir.

Müradif denilen kelimelerin mânaları umumiyette birbirine yakın olur, yoksa tastamam birbirinin aynı olmaz. Fakat o mâna farkını kavrayamayan zihin müradifleri bir fantezinin mahsulü sanır, lisana ne için girdiklerini anlayamaz.

Müradif kelimelerin mahiyetini tenvir için bir iki misale müracaat edelim:

Lisana, şüphe yok ki, "hayır, hayır" kelimeleri "eyt, eytilik", varken girmişdir. Başta, ihtimal, aralarında umumun kavradığı bir mâna farkı yoktu. Fakat bugün bu iki karpıklık grupun mâna ayrışğını kavramayan ve onları yerli yerine kullanamayan Türk yoktur. "Eyt iş, başka, "hayır iş, başkadır. "Eyt iş, onu işleyen için faydalı, kör bir iştir; "Hayır iş, bilhassa başkaları için faydalıdır. Hayır işleyen maddi menfaat beklemez.

Umarızla ile elparış; işte geliş güzel alınan bir çift müradif söz daha; terziye şiçü aldırarak yaptığımız elbise hakkında umarızla yi, başka bir memicketten getirilen istediğimiz theori ustla hakkında elparışlı kullanırız.

Haber ile havadis, gâselik ile zarafet, neğ'e ile sevinç ... arasında muhtelif lâhıymal farkları vardır; dil ile lisana da bu kabül müradiflerdendir.

Hayır
Hayır
Hayır!

Hayır
Hayır

!!

O' Halkta
Karsisi
Lak ins.
dik ki...

Sayfa : 27

ŞAIR VE EDİPLERİN TÉSİRİ.— Müradif kelimeleri doğuran mühim bir sebep ise kelimelerin (uyandırdıkları hayallerin) edebiyatta çabuk yıpranması ve mânen artık şair ve ediplerin hislerini, *estetik* arzularını tatmin etmez bir hale gelmesidir. Bu safık ile ortaya çıkan kelimeler az bir zaman içinde moda olur, fakat biraz sonra eskilerle istiymsizden çekilir, yerlerini yenilerine terk ederler.

Divan edebiyatımız, mazmun ve hayallerini hep İran edebiyatına muracaat ederek yenileştirirdi; bu incizabın tésiri altında edebî lisanımız hakikî bir ihtisas lisanı, (bir argo) manzarasını arz ediyordu. Buradan umumi lisanı da bir çok kelimeler geçmiştir.

*Görseller
Fevriyet
değişimdir!*

Sayfa : 28

B. LEHCELER, İHTİSAS LİSANLARI, ORTALIK DİLİ (UMUMİ— MÜŞTEREK LİSAN)

MULÂSA: Lisanın parçalanması. — Lehceler. — Mahallî şiveler, ağızlar. — Konuşma ve yazma lisanı; edebî lisan. — İhtisas lisanları. — Ortalık dili (müşterek ve umumi lisan).

LİSANIN PARÇALANMASI.— Her kesin menfaati lisanı aynen muhataza etmektedir, herkes de buna ehemmiyetle dikkat eder. Fakat görmüş olduğumuz muhtelif sebeplerden dolayı lisan mütemadiyen değişmeye mahkûm bulunuyor.

Her yenilik (değişme) tetrici ve hususi olur, yani mahdut bir saha dahilinde ve gayet yavaş yavaş intişar eder.

Sayfa : 32

LEHCELER.— Lehcelerin devamlı ve ayrı bir dil olarak teessüs etmesine yardım eden içtimai, iktisadi, dinî, siyasi kuvvetler vardır; devlet müessesesi bu kuvvetlerin en mühimmidir.

x!D

Sayfa : 32

Geniş bir saha üzerine yayılan bir dil muhtelif devletler arasında taksim edilecek olursa, zaman ile, bu devletlerin ülkelerinde o lisanın muhtelif lehceleri teessüs eder. Siyasi imile dini ihtilaf da karışacak olursa lehcelerin birbirinden ayrılığı daha bariz olur. Sonradan bütün bu yerler tek bir devlet altında birleşse bile lehceler uzun zaman devam eder (Almanya gibi).

Bu gibi muhtelif lehcelere ayrılmış, geniş bir memleket üzerine yayılmış bir lisanın konuşulduğu bir noktadan, bir hudut muntakasından kalkılır da bütün inşar sahasını baştan başa kat'etmek üzere memleket dolaşılacak olursa mütemadiyen lisanın değişikliklerine rast gelinir. Nihayet öyle yerlere gelinir ki artık lisanlarını anlamak mümkün olmaz.

İstanbuldan kalkan bir Türk hep Şarka doğru gitmek üzere Türk dilinin yayılmış olduğu geniş memleketler üzerinde seyahat edecek olursa böyle bir müşahedeye mâruz kalır. Şark hudutlarımızda fark edeceği cüz'î bazı değişiklikler Azerbaycanda kuvvetlenir, Dağıstanda, Özbekistanda, Kırgızistanda büsbütün artarak lisan artık anlaşılmaz bir hale gelir. Bu müşahede bariz bir surette Türk dilinin muhtelif lehcelere ayrılmış olduğunu ispat eder.

Bizim Türkiyemiz dahilinde konuşulan, asıl **türkçe** dediğimiz lisan da o büyük türk dilinin ayrı bir lehcesidir. Fonetigi, morfolojisi (ses ve şekil sistemleri) diğer lehcelerininkinden tamamiyle ayrıdır; semantigi (lugati) de diğer lehcelerin lugatından pek mühim farklar gösterir.

Sayfa : 33

KONUŞMA VE YAZI LISANI; EDEBİ LISAN.—

Lisan, görmüş olduğumuz gibi, esasen kulaktan alınan işaretler üzerine kurulmuştur, yâni konuşma lisanıdır. Yazı ile tespit edilmemiş lisanlar da an'ane halinde muhafaza olunur, fakat yazılı lisanların muhafazası daha emniyetli olur. Bununla beraber yazı hiç bir zaman lisanı değiştirmekten masum bulunduramaz. Ancak yazı ile imla, gramer şekilleri ve nahvi tertip örnekleri tespit edildiğinden git gide yazılı lisan ile konuşulan lisanın arası açılır.

Almanya, İtalya, İngiltere gibi en medeni Avrupa memleketlerinin her birinde bir kaç lehce ve mahalli ağız vardır. İşte bu gibi medeni memleketlerde, lehcelerin, mahalli şiyve ve ağızların, hatta ayrı lisanların üstünde bir de **"ortaklık dili"** (umumi, müşterek lisan) teessüs eder. Memleket dahilindeki ayrı lisanlar, lehce ve mahalli ağızlar kalkmaz, fakat her kes ortaklık dilini (umumi lisanı) bilir, ve öğrenmek mecburiyetinde olur.

Umumi lisanların teessüsüne ve yayılmasına hizmet eden âmiller çoktur, cümlesi **medeniyet** mefhumu altında anlaşılabilir: müşterek devlet, edebiyat, iktisadi münasebetler, büyük şehir ve paytaht inkişafı... bütün ehaliyi **ortaklık dilini** öğrenmeye icbar eder.

Ortaklık dili ile lehce arasındaki fark işikârdır. Her kes kendi lehcesini anasından ve etrafındakilerden öğrenir; ortaklık dili ise mektep, kışla, fabrika, kitap, matbuat, pazar işleri... gibi medenî ve içtimai âmiller vasıtasıyla öğretilir ve yayılır. Ortaklık dili ana dili olan lehcenin üstüne ilave olunur.

Ortaklık dilinin esası memleketin bir lehcesi veya mahalli şiyvesi olur. Diğer vatandaşlar da onu müşterek dil olarak kabul ederler. Bu kabul ve tercih ise, söylediğimiz gibi, kuvvetli medeniyet âmillerinin tesiriyle vakf olur.

Ortaklık dilini têsise hizmet eden âmillerden biri edebiyattır, fakat **edebî lisan ortaklık dilinden** başkadır. Gördüğümüz gibi edebî lisan hakiki bir muazzam lisan ve argo manzarasını bile arz edebilir. Ortaklık dili şahsi üslûp ve san'atlarla karıştırılamaz. Bununla beraber ortaklık dilinin fasih ve yazılı şekli vardır. Herkes de o fasih şekli öğrenmeye ve kullanmaya çalışır.

BİZİM MÜŞTEREK LİSANIMIZ — Bizde ortaklık dili mevcuttur ve geniş mîkyasta yayılmıştır. **Asıl millî lisan da odur.** Bu dilin esası fonetik, morfoloji, hatta lügat itibariyle İstanbul dilidir. Fakat istanbullu olmayanların dilinde çok defa bir mahalli şiyve çalkığı hiss olunur. Bu inhiraf iradi değildir, bilakis istenmeyen ve bertaraf edilemeyen bir değişikliktir. Eski edebî lisanımıza karşı son yarım asır zarfında gösterilen aksiamel yazı lisanımızı ortaklık diline (İstanbulun fasih konuşma diline) çok

Sayfa : 36

36

YENİ GRAMER METODU

yaklaşmıştır. Denilebilir ki, şimdiki halde, türkçe kadar yazı ve konuşma lisansları birbirine yakın hiç bir Avrupa dili yoktur. Harf inkılabı üzerine imla sadeleşmiş olduğundan bizim hikâyedeki yazı dilimiz, yeni edebi lisansımız muhayyel derecede bir basitlik kazanmış, ortak konuşma dilinin fasih şekliyle edeta birleşmiştir. Tabii ihtisas lisansları ayrılıklarını muhafaza etmektedirler; başka türlü olmanın da imkanı yoktur.....

Bizde müşterek, milli dil çok eskiden beri, konuşma dili olarak tecrübe etmiştir. Ana vatandan elli altmış sene evvel ayrılmış olan yerlerin Türk ve hatta sadece müslüman ehali hâla müşterek Türk dilini unutmamıştır. Silişöreden ve Bulgaristanın muhtelif yerlerinden yeni gelen muhacirlerin mektep görmüşleri bizim müşterek dilimizi konuşurlar, hatta nezaket ve muşeret formüllerimizi kullanırlar. Cümhuriyetin muvaffakiyeti ile ana vatana tekrar ihlak edilen Kara, Ardeşan, Artvin Türkleri de milli lisansımızı biliyorlar. Batumda da müşterek dilimiz unutulmamıştır. Son zamanlarda, büyük muharebe den evvel, Baku Türklerinde bile sadeleşmiş yazı ve edebi lisansımızın izleri görülmekte idi.

Müşterek milli dilimizin intişar kuvveti son derece büyüktür. Bütün devlet dahilinde yaşayan gayrimüslimler umumiyetle iki-lisanlı köleğe olmuşlardır.

Memleket dahilinde aynı Sinyatro kumpanyaları dolayarak her tarafa aynı temsilleri veriyor, zevk ile dinleniyor ve alkışlanıyor. Aynı muharrirlerin roman ve hikâyeleri ve ihtisasa tesalluk etmeyen yazıları da her tarafa okunuyor ve anlaşılıyor. İşte milli ve umumi türkçe budur, muhtelif zümrelerin ve mahallerin konuşmaları bu umumi türkçeden derece derece ayrılabilir.

Sayfa : 39

AÇILİLEŞMİŞ, MOREKKEPLER— Lafzi bir kaynağa ile unsurları tek kelime halini alan mürekkep kelimeler vardır:

İhtisas (tefek gürük), **uçkur** (ıykar), **çediz** (ıy ediz)... v. v.

Bunlarda zihin unsurlarını lafızlarını ayırmadığı için bu gibi kelimelere tamamiyle aslı ve basit nazariyle bakılmamıştır.

Yabancı lisanslardan alınmış mürekkep kelimeler de bizim için basit ve aslı hükmündedir: **gramofon, telgraf, salname** gibi

Sayfa : 48

miş veya sıravari yanyana dizilmiş, müstakil mânâlı (semantem) veya müstakil mânâdan mahrum (morfem) unsurlardan terkküb eder. Hepsinin de kalıpları lisan tarafından hazırlanmıştır.

Lisaniyatçılar iddia ediyorlar ki konuşurken söylediğimiz sözler cümle mahiyetindedir. Vaki bu sözler bâzan (evet, hayır, haydi! hayhay! yâ!) gibi münteril kelimelerden ibaret ise de bunların haricinde her ne söylenirse mutlaka bir veya daha ziyade kelime ile morfemden mürekkep olur; şu kadar ki bâzan morfem (sıhr) olabilir, klımeti kelimenin söz zinciri üzerindeki sırasından anlaşılır. Bu sıraya da **nahvi tertip** denilir.

Mesela :

"**KEDİ FARE TUTTU.**"

cümlesindeki "**kedi**," ve "**fare**," isimleri morfemsiz görünüyor ise de söz zinciri üzerindeki sıraları (**nahvi tertipleri**) morfem mahiyetinde bir lisan unsurudur. Başka

Sayfa : 49

NAHVI ÖRNEKLER -

49

sözlerle, morfem burada sesolarak sıhr ise de nahvi sıra subjekt (fâil) ve objekt (meful) morfemi makamındadır. Makûlkaten bu isimlerin sırasını değistremeyiz, çünkü u takdirde subjektli objekt olarak ifade etmiş oluruz (**fare kedi tuttu**, cümlesiyle mukayese ediniz). O halde nahvi sıra kelimenin hudut ve şekline taallük eden mühim bir ifade vasıtasıdır.

Bâzi lisanelarda bu nahvi roller, birer gramer kategorisi gibi, morfemlerle ifade olunur (grekçede olduğu gibi).

Morfemli objektin (ve diğer mütemmimlerin) nahvi sırası da bir ifade vasıtasıdır :

"**Bizim kedi fareyi tuttu.**"

cümlesi ile

"**Fareyi bizim kedi tuttu.**"

cümlesini mukayese ettiğimiz zaman nahvi sıranın temin ettiği mânâyı anlarız.

Sayfa : 49

İkinci tertip üzerine söylenen cümle fareyi bizim kedinin tuttuğunu, başka bir kedinin tutmadığını tahsis ile ifade eder. "Fareyi tutan bizim kedidir, başkası değildir, klîmetinde bir cümledir. Burada nahvi tertip "tahsis, mortemi (edat) vazifesini görüyor.

Nahvi Örnekler. — Nahvi tertipler lisan tarafından hazırlanmış kalıplar, örneklerdir. Mesela "kedi fareyi tuttu, cümlesi nahvi bir örnektir. Fert bu örnekte yapılmış onlarla ve yüzlerle cümle işiterek nahvi kalıbı kendisine mal eder; yani kendisi de **kedi** yerine istediği subjekt, **fareyi** yerine istediği objekt, **tuttu** yerine istediği fiil kullanarak maksadını anlatacak cümleler teşkiline muktedir olur (çocuk derisi öğrendi; babam mektebe yazdı.. gibi).

"Kedi fareyi tuttu, gibi bir cümle muhtelif lisan unsurlarının söz zinciri üzerinde sıralanmasından husule gelmiş tam mânalî bir ses grupudur. Fakat bu grup mürekkep kelime gruplarından veya müstak kelimelerden farklıdır.

Mürekkep kelime gruplarında lafız kısımları mânânın kısımlarına tekabül etmeyordu (anonemî grupunda Anonim veya n' o çiçeğin kısımlarına mukabil değildir). Müstak kelimelerde ise mortemlerin müstaklî mânaları vardır. Halbuki cümlede zihin nahvi tonları uyandırır.

Yeni Gramer L - 4

Sayfa : 50

Formüller, klîşeler. — Ferdin nahvi örnekler üzerine cümle teşkilinde serbest olduğunu söyledik; fakat lisanla hazırlanmış cümle mahiyetinde ve cümle teşekkülünde kelime grupları, sözler pek çoktur. Bunlar aynen kullanılan, asla değiştirilemeyen formüller, klîşelerdir;

EYET, EFENDİM. SABAHİ. ŞERİFLER HAYIRLI OLSUN EFENDİM. SİHHAT VE AFİYETTESİNİZ. İNŞALLAH. YAŞASIN CÜMHURİYET. KAHR OLSUN İSTİBDATI-MERHAMET BUYURUNUZ, EFENDİM. ALLAH ZİYADE ETSİN. SEFA GELDİNİZ, SEFALAR GETİRDİNİZ. VS. VS.

Bu klîşelerin bâzan, muhtelif içtimai zümrelere göre, varyantları vardır; fakat o varyantlar da klîşedir.

Sayfa : 66

Mallat (Meye) deyor ki :

Fül cümlienin sabit unsuru değildir. İki nevl' cümle vardır:

1) *Lami cümle* (Bu nevl' cümlelerde bir şey hakkında, bir şeyin kendisinde bulunduğu tasdik veya inkâr edilir);

2) *Fülü cümle* (Bunlarda bir şey- oluş- ifade edilir).

Sayfa : 112

Kaziye cümlede sobjekt mi, objekt mi, bir zaman münasebetini veya netice ve sebep gibi bir mantık münasebetini mi ifade ediyor? Takyit ve tahdide mi, tavsif ve tesciyeye mi hizmet ediyor? İşte bu noktaların tahlil ve tefriki mühim ve lazımdır. Mesela şu beş cümle:

- 1) Söz verdiginiz için gitmelisiniz.
- 2) Gitmelisiniz çünkü söz verdiniz.
- 3) Mademki söz verdiniz, gitmelisiniz.
- 4) Söz verdiniz, gitmelisiniz.
- 5) Söz verdiniz madem, gitmelisiniz..

Sayfa : 113

AŞIK PAŞAZADENİN İNŞASI. Aşık Paşazade tarihinde edebi inşa tezahürlerine tesadüf olunmaz, fakat iyi bir nakici olan bu müellifin kitabı bilhassa basitliği ve tabiiliği ile pek kıymetlidir. Bu eserde gerek sarfi şekiller, gerek nahvi tertipler hiç zengin değildir. Ahfta -*ap* sığasına bile pek az tesadüf olunr. Tabi' teşkillerde ise en ziyade ki bağlantısı kullanılıyor. Bu edat farisi "ki, nin bir tastağı (*talqa*) mıdır? İhtimal. Fakat şurası muhakkak ki eski eserlerin çoğunda "ki, değil "kim, kullanılmıştır; bu edat daha sonra nesirden kâmilan kalkmış, yalnız şirde tecviz olunmakta berdevam olmuştur. Micri on üçüncü asrın manzum eserlerinde dahi bu edata tesadüf olunmaktadır. Bugün artık kafi olarak farisi "ki, galebe çalmıştır.

Sayfa : 113

Aşık Paşazade **kim** leri her münasebetle istiyimal eder: Subjektî de objektî de cümleye bununla ithal ettiği gibi muhtelif mütemmimlerin, hattâ zaman mütemmimlerinin fiile ilhakında da aynı edatı kullanır. Mütemmimleri ek-seriya fiilden sonra bırakır. Cümlede muhtelif mahiyette iki mütemmim olduğu zaman onları aynı fiile veremez, fi'li tekrara mecbur olur. Çok yerde aynı fikri cümlelerin hem başında hem nihayetinde ifade etmekte hiçbir mahzur görmez. Hattâ fikirlerin mantıklı tertibine, inşacımına bile bakmadığı çok vakidir.

Şöyle gelişi güzel bir iki cümle alalım:

- Sultan Murat **kim** (*subjekt*) Arnavutta Akça Hisarı **kim** (*objekt*) feth etti, haber geldi **kim** (*objekt kaziye*) Engeros kâfiri azım leşeker cem' edip yürüdü, Belgrattan geçiyorur; nefiriamdır dediler.-

- Gördüler **kim** (*objekt kaziye*) bu giriv kâfir Kazıklının askeridir, gelmişler **kim** (*sebep mütem-*

Yeni Gramer I.—B

Sayfa : 114

YENİ GRAMER METODU

mimi) **dün baskını** (*gece baskını*) edeler. Gaziler tınmadılar. Orduya yakın geldi, ta kim (*intiha mütemmimi, kaziye*) aralığa girdi. Gaziler şöyle kırdılar kim (*netice mütemmimi, kaziye*) gelen kâfirden azı kurtuldu. Sabaha değin kırdılar (*tekrar*) ve Kazıklı voyvoda başını alıp zorla kurtuldu.

Bugünün nahvine göre birinci cümlelerin birinci ve ikinci "**kim**" leri fazladır:

"Sultan Murat Arnavutlukta Akça Hisarı fethettiği sırada....."

İkinci cümlede *gördüler kim, gelmişler kim* asliyeceri tetabu' ediyor; şekilleri bir ise de birincisi meçhul mahiyette olduğu halde ikincisininin subjektî *kazıklının askeri* dir. Bu terkîp. kaziye aşırı, nahvi rolünü iyfa ederek *(orduya yakın geldi, ta kim aralığa girdi)* kaziyelerine de subjektî oluyor. "*Kırdılar*", asliyesi tekrar ediliyor, çünkü fiile

Sayfa : 114

netice ve zaman mütemmimlerini aynı cümle dahilinde rapet edecek bir teşki örneği müettiğe mâlum değildi.

Mütemmimlerin fiilden sonra gelmesi bu nesrin umumî vasıflarındandı.

Misaller:

Bu gazanın tarihi hicretin sekiz yüz altmış altısında vaki oldu, **Sultan Mehmet elinden.** — Şehrin hâli kalan evlerini müslümanlara verdi **mülkiğine**, kâhır geldi paşanın sözünü krala nakletti **Mehmet paşanın aht ve peyman ettiğini** (*ıyzaah ve tefsir mütemmimi*). — Anın yanında nice zaman kaldı, **ta devri-Sultan Beyazide gelince.**

— Esir almadılar, maliganimet çok aldılar, **ama için kim halkı kendilerine tabî etmek için.** — **HONKÂR** dahi kendi kılıcını çıkarıp celladını eline verdi **bu kâfirin boynunu vurmağa.** — Beni niçin komaz **anda varmağa** vs. vs.

Sayfa : 116

Sinan paşanın nahvimize mal edilemeyen başka teşkileri de vardır. Bunlara dair misaller:

Dağlar ki görürsün dağılsa gerek (gördüğün dağlar...)

İlâhî her kimi kabul edersen aziz edersen,
her ne kadar hasis ise. vs.

Sinan paşanın nesrinde fazla ölçü, fazla tenazur bıkınlık verecek derecededir. Eşsiz tek bir cümlesine tesadüf olunmaz. Bâran arka arkaya aynı kalıp üzerine biçilmiş sekiz on ve daha ziyade cümle dize; Fakat nahvimizin bir çok örneklerini, kusursuz olarak, ilk bulan ve kullanan şüphesiz **Şinan paşadır.**

Farisi nahvin ve İran nesrinin kendisine modellik ettiği de şüphesizdir; fakat modellerini Türkçeye öyle ustaca adapte edebilmiştir ki beğendiği söz kalıpları dört buçuk asır sonra bizim de anlayış ve duyuş ihtiyaçlarımızı tatmin edebiliyor.

Sayfa : 118

ON ÜÇÜNCÜ ASIRDA — İnşamız bugünkü inkişafını hicri on üçüncü (milyadi 19 uncu) asırda, hususiyle garibun edebiyatına nüfuz etmiş ediplerimiz yetiştikten sonra kazanmıştır. Şinasiye isnad edilen edebiyat devri birkaç şahsın eseri değil, tarihin mahsulüdür. On birinci asırdan beri Naimadan Namuk Kumale kadar tekâmül eden inşamızın terekksisine en ziyade hangi edibin şahsi

Sayfa : 120

Bununla beraber (âya ki.. hayf ki.. sathezar teessüf ki..) gibi farisi tâbirler büsbütün kalkmış değildir, ve konuşma lisanına kadar geçen rabî ve atif edatlarının çoğu da farisi ve arabidir: ki, ve, fakat, lakin, amma, çünkü, zira, madem ki, ve.

Bunlar artık kafi olarak lisanımıza yerleşmiştir.

Farisi ve arabi terkipler (*tafsi, tavsifi..*), cemi'ler kıyasi olarak kullanılıyor. Bu yabancı gramer aletlerinden ve sarfi şekillerden lisanı kurtarmak endişesi o devirde henüz kimsenin aklına bile gelmeyordu.

İLK KAVAITÇİLER VE ŞAKİRTLERİ.— Lisanın hakiki ilk kavaitçileri Cevdet Paşa ile muallim Naçî dir. Bunlar ve peyrevleri Şinasi - Kemal devrinin lisanını klasik osmanlı lisanı olarak tespit etmişlerdi. Arabi ve farisi terkiplere, cemlere, muhtelif sarfi şekillere ait kaideler bu zamandan iytibaren gramerimize girmiş ve mekteplerde okutulmuştur. Bu lisan hocalarının kendilerinden veya kitaplarından ders alarak yetişen edebi

Sayfa : 138

YENİ GRAMER METODU

Fr. - Subconscient,
AL - Unterbewunt,
Eski taslak : tahtesşuur,
Yeni teklif: bilimaltı,
Fr. - Contradiction,

Sayfa : 138

Al. - widerspruch.
Eski tâbir : taruz, tenakuz,
Yeni teklif : karşıdeyim,
Fr. - Impression,
Eski ta'bir : intiba'
Yeni teklif : içbasım,
Fr. - Expression
Eski ta'bir : itad.
Yeni teklif : dışbasım.

Tatbikatta bu iki usul birbiriyle rekabet eder, kâh biri ve kâh diğeri galip gelir. Mesela:

J Gramofon, radyo - yabancı isimleri aynen alındığı halde *teyyare ve tahlebakir* taslak olarak lisanımıza geçmiştir.

Sayfa : 139

Bütün bu güçlüklerle bakmayarak imkân dairesinde lisanın kendi unsurlarından istifade etmeye çalışmak da sıvandır; çünkü her kelimeyi bu günkü medeniyeti benimsemiş Oarp lisanlarından almak da mümkün değildir. Mesela *assosiyasyon* gibi bir kelime lisanî şuurumuza ve millî kulağımıza ne kadar ahenksiz, mütenafir ve garip gelir. Fakat arapçadan uydurulmuş *teda'* kelimesi de bize şimdiki halde hiç bir mâna ilham etmez. Da'vetten geldiğini anlamak için yüksek tahsile ihtiyaç vardır. Nâyle bir halde her kes türkçe unsurlardan bir taslak uydurmak (mesela *kömeleme* demek) zaruretinin tasdik eder. Yalnız unutmamalı ki bu ameliyenin lisanında tabii bir hadde kadar mümkündür. Yoksa lisanında ötedenberi yerleşmiş olan işaretleri (kelimeleri), mense'leri sebebiyle, değiştirmeye çalışmak ve yerlerine başkalarını uydurmak veya taşralarda kullanılan ta'birleri umumî lisanı almak da lisanî yatçılara göre asla kabule şayan değildir. Çünkü yabancı isimler son derece çok olduklarından yeni taslaklar lisanında birden bire inkilabi bir değiştirme

Sayfa : 140

140

YENİ GRAMER METODU

hususla getirirler, bu yeni lisanı ise herkesin öğrenip kullanması muhaldir. Lisanımızın basitleştiği, eskiden yazı lisanında ve edebiyatta kullanılan bir çok arapça ve acemce kelimelerin abıldığı herkesin bildiği bir şeydir, fakat atılan kelimeler milletin lisanı şuurunda yerleşmiş olmayanlardır (aftap, şikeste dil, gibi); yerlerine alınanlar ise ancak halk lisanında kullanılan ve herkesin malumu olan sözlerdir. Düşünüş tarzımıza ve lisanımızın bünyesine muhalif (bilimaltı, karşıdeyim) gibi hiç bir kelimenin lisanında yerleşebileceği görülmemiştir. Yeni lisan tamamiyle halkın lisanından çıkmıştır; başka sözlerle, bizde halk lisanı edebileşerek Divan ve Babiâli lisanını bastırmıştır. İlim lisanında böyle bir tekâmüle imkân yoktur.

Bununla beraber Arap köklerinden taslakları yapılmış birçok ilmi istihlahlar vardır ki umumi lisanı geçmemişler: (harşefiyülcenah) veya (asabiyyülcenah) gibi. Halbuki bunlar yerine Türk köklerinden yapılacak (pulkana) ve (sinirkana) taslakları herkes için çok daha iyi anlaşılır lahzlardır, İdeta ötedenberi mevcut kelimeler gibi duruyorlar. Bu da gösteriyor ki ilmi lisanında da yapılabilecek pek çok şeyler vardır. Makûlâten ilmi umuma yaklaştırmaya hizmet edecek bu gibi taslakların yapılmasında olan faide inkâr edilemez. Ancak bu vadede fazla sürüklenmemek için çok dikkat etmelidir:

Sayfa : 141

1) Fikirlerin, tecritlerin, hislerin nakli ve tercümesinde istikrazdan ziyade taslak usulüne muracaat olunur, görünmektedir.

2) Almanca gibi kendilerinde terkîp insiyakı mevcut olan lisanlar ecnebi mürekkep kelimelerin nakline taslaklamağı tercih ederler.

3) Müteaddit kelimelerden teşekkül eden ta'birler, ifadeler hemen daima taslak yoluyla lisanından lisanına geçmektedir.

Sayfa : 156

156

YENİ GRAMER METODU

keyfiyet kelimesinden, onu terkip eden (keyf - yet) unsurlarına zihnimiz asla ilişmeden derhal anladığımız halde **"nasıllık"** suretinde yapacağımız yeni bir kelimeyi aynı kolaylıkla bu ma'naya intikal ettirmemiz için seneler lazımdır. Büyük lisanistçi Meillet latince **qualitas** kelimesinin tarihini yaparken bu mühin noktayı büyük bir vuzuh ile anlatmıştır.

Sayfa : 157

Haktykaten:

Büdurın bir güdür, dan

Bileşigin bilek yüşüğünden

Uçkurun iç kur (iç kışak) tan

Çediğin iç edik (iç papaç) tan

Pazvandın farisi *pasban* ve *pasubent*ten

Latilokumun arabi *rahafül-haikum*dan

Çardagın farisi *çar tak* (dört kemer)den

Çerçevenin farisi *çarçube* (dört çubuk)tan.

Sayfa : 189

4) **Ta'rif-istimler.**— Lisan çok defa da eşyaya yeni isim verecek yerde gayet muhtasar bir ta'rif ile onları tesmiye eder: göz kapağı; ayak kaba, baş parmak, iki canlı (gebe), dili yok (hiç iltiraz etmez...) vs.

Lisan bâzan da eşyanın bir nev'ine isim verdikten sonra diğer ona ait şeyleri o fer'e izafet suretiyle tesmiye eder; mesela *nar çiçeği*, *portakal ağacı* deyerek serbest teşkili terkiplerle ifade ederiz.

Sayfa : 190

190

YENİ GRAMER METODU

1. Eklentisiz iki isimden mürekkep olanlar.— Terkibe giren isimler tavsu ve tansis rouerini de görebilirler. Buna göre muhtelif neviler teşkil ederler :

a) İki isimden mürekkep olanlar .

Sayfa : 193

HANE İLE TERKİB EDİLEN İSİMLER

193

İsimleri feshattan mahrum sayıyorsa da lisan onları tamamıyla ve katı olarak umuma kabul ettirmiştir. Bu şekilde ismicinsler ve bir çok isimhaslar vardır :

İsmicinslere dair misaller :

Anne - anne, baba - anne, baq - örtü, kılhan - bey, vs.

İsimhaslara dair misaller :

Çanakkale, Maltepe, Beşiktaş, Koçhisar, Vanlıköy... vs.

Bu isimhasların muzaf eklentisini kayb etmesi umumi değildir; muhtelif sarfi şekillerde. şahsa göre, eklenti ile veya eklentisiz olarak kullanılanları vardır. Hâzıları ise umumiyetle eklentisizdir. Mesela "Erenköye, Erenköyden, deyen olduğu gibi "E-eriköyüne, Erenköyünden, deyenler de vardır; fakat „maltepesine", Beşiktaşına veya "Çanakkalesinde,, deylene rast gelinmez.

T. D. K.

ÇUVAŞ GRAMERİ
ÖZETİ

B. A. Unantey'in (Çuvaş Grameri)

adlı kitabından alınmıştır.

T.D.K.

ÇUVAŞ GRAMERİ ÖZETİ

S.A. Uhanıey'in "Çuvaş Grameri"
adlı kitabından alınmıştır.

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 708

Hazırlayan : S.A.Uhanıey

Cild : Beyaz

Ebadı :

En : 23 cm.

Boy : 30 cm.

Sayfa Adedi : 29

Not : Daktilo ile yazılmıştır.

Sayfa : 18

18

Grameri ve İalâ

Çuvayşda isim, fiil veya başka kelimelere edat ilâvesiyâ yapılan pek çok isimler vardır. Bu edatlar (ıktikak edatları) kelime tepâsinde yarayan üç karakter taşırlar, yani edat ilâvesiyâ bîstütmâ başka mânâda kelimeler üsûliyyelâ : sa, se - timâr - demir. timârü - demirci . Pulâ - balık; yulaqa - balıka .

Lah, lâh : hurân - kayın ağacı ; hurânlâh - kayınlık (kayın ormanı), Erte - hafta , arnelâh - haftalık .

ân, ken : tar-koç. Tartân - kaçak (Tartan).VÖÖ - uq.VÖÖkâ - çak. U,v - âir - yaz . Sira - mektup . Sana- gâbetle , tarassut et, mâşâk et. Sâna - gâbetleme, tarassut, mâşâke .

T. D. E.

C.256

URÂNHA SÖZLÜĞÜ

N. KATANOF'un

"Türk köklerinden olan diğer dillerle bağlice
kardeşlik münasebetlerini göstermek suretiyle
Urânha dilinin tetkik tecrübesi" adlı eseri -
nin lügat kısmıdır (1084 - 1362 sahifeleri).

75

KAZAN

Ezren Üniversitesi Kütüphanesi

1963.

T.D.K.

URÂNHA SÖZLÜĞÜ

N. Katonof'un

"Türk köklerinden olan diğer dillerle başlıca kardeşlik münasebetlerini göstermek suretiyle Urânha dilinin tetkik tecrübesi" adlı eserinin lûgat kısmıdır (1084-1362 sahifedir).

KAZAN
Kazan Üniversitesi Matbaası
1903

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 75
Yazar : N. Katonof [Çev:Türk Dil Kurumu]
Cild : Beyaz
Ebadı :
En : 21cm.
Boy : 30 cm.
Sayfa Adedi : 301

Sayfa : 111

urûnha-Türk Tüklerinin dili.

urûnha'nın dili eski bir Türkçesidir. Başka Türk lehçelerinde vokalle biten bir çok kelimeler bunların lehçesinde (R) ile bitmektedir. Taktik ettiğimize bu lügatçe Urûnha dili meselesinin ancak onda birini ihtiva ettiği halde bu nokta bariz bir surette gözle görülmektedir. Çifta Türk lehçelerinde hâlis yaygın olan "R" sesleri bilâkile Urûnha lehçesinde, tıpkı Anadolu Türkçesinde olduğu gibi kaybolmuştur.

Sayfa : 3

arfa

büyük kardeş = arfa. (ah)

Sayfa : 17

X arışak

maşuka, sevgili, mağbube.

Sayfa : 49

arışak

memurlar, vasife adamları. —

arışak /- "arışak"/

pedişah, efendi, bey, hanımefendi, melike.

arışak

her şeyin iyisini seçmek, merhamet, baxırkâh. (Hayat)

Sayfa : 53

ky yağ, bir senelik ömür. (*kyar*)

kâr- sızakta kavurmak, stepte kızartmak.

kara kara, siyah.

kara tamam, mükemmel, tam, karar. (*Karâğ = Karar*)

Sayfa : 54

karagan bir nevi çalı (ot, nebat).

karâk gös: "karaktarı kara" = göbeleri siyah, kara.

karâk karakol; tarassut mevzii; beşpiles grupu.

Sayfa : 62

kaba çöl, step, sahra. (*göbi*)

kobabus / kaba'dan/
çölümde, stepinde

Sayfa : 72

kürâ

kırıl, bozul, harap ol; mahvol; krş. hürâ.

Sayfa : 75

kov

kov.

Sayfa : 83

kub

değiştir, tagayyur et; usamiyetle: kubaldur.

kûp

akibet, nakâdderat, kûlp, yürek, (*akibet - akibet*)

Sayfa : 85

kurugur /kuru'dan/

mal'un, alçak; kurumağ. (*gurur*)

kurusun /kuru'dan/

Sayfa : 94

kede

bekle, nezaret et, kolla, gözetle. (*Alay - kede*)

kede

oldukça, kâri derecede.

Sayfa : 112

klâ

güç, kuvvet, kudret; pek, fevkalâde.

klâte

/klâ'den/

(*yelemin klâ*)

cebrî, lâzar et.

Sayfa : 113

- L -

la = la, na, ne

yalnız, ancak, elbette, tabii.

laba = lana, nana, ana

lana, buda papazı, rahibi.

lana = laba, nana, ana

buda papazı .

las

kitabı mukaddese; umumiyetle : nom ; bazen : on.

la = la, na, ne

yalnız, ancak, pek iyi, elbette, tabii .

Sayfa : 114

mal hayvan, mal; emtea, mal-mülk.

mal - mul mal mülk. { mal - mul (ğ - k) }
 (iz)

Sayfa : 116

mançuk Çin ipligi .

marça ! reyhan (nebat) (Meraa!)

Sayfa : 118

man zayıflık, zayıf hafızalı . (man - Kafa)

man-bile Denimle, benden otürü, benden dolayı .

Sayfa : 127

+ al

- 0 -

aiğ + am + ay
 ab

abî ağaç veya taş yığını; lama mabedi.

Sayfa : 135

sağma /sağma'dan/
solsayan, rengini değiştirmeyen.

sevinli. ($oğ + oh + ap = Hoğ$
+0 . . . = ap)

Sayfa : 141

ot /otunla otan /
ot (nöbet)

otlak /ot'tan/
otlak, ot yedir, çayıra salıver.

(~~otun~~, ~~otun~~)

Sayfa : 163

otak otak, dahi (ma hoz a . oğ + ap + ali + ağ)

otakçı bakçı, nöbetçi.

Sayfa : 164

payram, payıram.
rahatlık, konfor.

(bayram)

Sayfa : 167

var var olan, mevcut olan; mevcudiyet, varlık.

var var, git, yürü. (Fr., Partir...)

var böbrek; dünür, görücü.

var, varlar yerine /var'dan/
gidecek, varacak olan.

Sayfa : 169

varla /var'dan/ (il est parti)
yola çıkar, gitir, varır.

varlar /var'dan/
yola çıkar, gitir, varır.

vardır /var'dan/ (Partir)
yola çıkar, gitmeye ister et. vardır.

Sayfa : 172

varlar /var'tan Flur./ (Pigolar)
bağlar; varlar bağlı, bağı olan .

Sayfa : 173

pâdi unanîyetle : perdi /per'den/
verdi (vermek'ten)

(Fr. Perdre)

Sayfa : 187

X per boy, endam, mevcudiyet, vücut, şahs; kendi, b. z.

Sayfa : 189

X persek serpuş, kalpak.

Sayfa : 203

sin
X sin (mek), bir şeyin içerisine çekil(mek), bir şey ha-
rinde kaybol(mek), sin-per siniver; sindi sindi.

Sayfa : 208

sefir /sefir'ten/
darıl, müfret et, kış.

(Sık = seviyete)

sefil
kemik, sepe, sevil; sefil kemikler; sınıflar, tabaka-
lar.-(İptimal).

Sayfa : 210

suğar /suğ'dan/
su içir, sula.

(Sagar)

Sayfa : 212

sülde hâmi, himaye eden.

(Sulta)

Sayfa : 213

sibirâ Sibirya (mak).

sibiray düz, pürüzsüz; tenemyle.

(Siberya)

Sayfa : 227

lay niyaz, ibadet.

(et + ey + yg | id + üğ + ağ)

lây /lâ ve lâ'den/
söylesin, desin | soylardı, derdi.

lâyla /lay'den/
sallâ ver; ibadet et.

Sayfa : 228

teknin avlan, av ile meggul ol.

tektâ tamir et.

(Teknik)

Sayfa : 231

ter ter.

târ gök, sema.

târ yuvarlat, döndür (tekerleği)

Fr.
(Terre)

Sayfa : 232

târba çürüm, soygun, garet.

târbak / târ 'den/
tekerlek, halka, daire.

terse araba.

Fr.
(Terre)

C 307

TÜRKİYE
RİYASETİCUMHUR
Hususi Kalem Müdürlüğü

DOSYA GÖMLEĞİ

A. N : _____

L₁ : _____

TÜRKOLOJİ İNCELEMESİ

1935

Viyana

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1846

Yazar : N. F. Kvergiç

Cild : Kahverengi

Ebadı :

En : 25 cm.

Boy : 32 cm.

Sayfa Adedi : 47

Not : Metin daktilo ile yazılmış olup bir dosya içerisinde. 14 sayfalık not ve çalışma eklidir

Sayfa : 1

İlk adı

Bu kitap dil incelemelerini yeni bakımlara sevk edebilecek ilmi bir dil metodundan bahseder .

Vienna Üniversitesinde Ejiptoloji, Hamitoloji ve Afrikanistik kurları başkanı ve Çark müteahhası Profesör Bay Casernak 'ın dil incelemeleriyle Viyanalı Profesör Freud'ın ruhi tahsil nasıyeleri bu sına Türkoloji incelemesinin temelini teşkil etmiştir .

Bu yeni tahlilî bakımlar, bir taraftan Türk, Moğol , Mançu, Tıngus; diğer taraftan Fin- Macar, Japon, Hint, Sumer dil ve lehçelerine tatbik edilirse, dillerin birbirleriyle karabetti hakkında daha esaslı, maddi ve verimli delillî subütıyemın ele geçmesine sebep olabilir

Vienna, 30/İlinci Kısım/1935

Çark ilimleri Doktora

H . F . Evurgio

(Adres)

İkkat : 5

Bu risale-in (2) num. risalesi Türkiye ile Sumer dilleri arasındaki karabettein delillerine mütevidir .

Sayfa : 6

(M + E + N) , Egonun (M)sini , (N)sahasına koymak demektir ; (S + E + N) ise , (S) sahasından bir kişneyi (N) sahasına çağırarak ister . Bu gösterici eleman (N) , bu sebepten dolayı , (M) nin tam önündeki sahayı ifade eder : (EMO) ve (SEN) : iki şahıs arasında bundan daha açık bir surette mükâlemeye başlamak imkânı yoktur . Bütün diller , şimdî tahlil ettiğimizde benzer uellere istinat ederse de , Türkçe ile diğer lisan sistemleri arasındaki farkları görülmekte tutarak , Türk lisanının jenisinin fevkalade bir mantık vuzuhuna malik olduğuna itiraf etmek gerektir .

Sayfa : 7

§ 12 - (N)in kullanılması ; (N) sahası

Garptaki Türk lehçelerinde , (N) , muzafeyleyhin (Genitif) teşkilinde rol oynar . (GGe + i + n) , (Senin gövden) manasına gelebileceği gibi, o'mlenin vaziyetine göre, (Göden) manasına da gelebilir . Baba + n + in = baba + (Ben) ile olan m'nasabetti (benim babam) + "N" yani Ben sahasında . Bu sonuncu olamaz ; sıra (Ben) sahasına dair tam ve kati bir işaret yoktur . (Baba + E + i + N) şu demektir : (Ben) sahası ile taayyün etmiş olan baba daha büyük bir saha olan (N)sahasına konulmuştur , sıra o , ancak bu sahada diğer failler , eyya ve sahalarla m'nasabete girebilir . (SEN) hin m'likiyet veya arzireti ifade eden (BABA) ^{bu (N) sahasına bağlanıyor,} (N) sahasına konulduğu ^{gösterir} anlaşılmaz bir hareketin mevcudiyeti teşahur etmiş olur .

Sayfa : 12

Tam manasını bildiğimizi ve daha kuvvetli " B (M) " elâfını müteveli olan (Bul+Mak) ; keğfetmek ve tedarik etmek manasına gelir . (Bul+me+Mak) = bir yerde olmak . Bu iki istilâh garp Türkçesinde vardır . (M) nin neden (B) ye taharvül ettiği anlaşılar , çünkü (MOL + Mak) Mul + mak . (M)nin tekerir-ründen dolayı değişmiştir . Bundan başka , garp Türkçesi (OL+Mak) ile (BUL +mak) ı birbirinden ayırmakta devam ediyor . Halbuki Üsbak lehçesinde , (BUL + Mak)ı (OL + mak) yerine istimal ediliyor . sıra (OL) elemanı çok kuvvetleis gür'kt'g'nden gösterici elemanların toplanmasını tesâis için (Bulmak) tercih edilmiştir .

Sayfa : 21

(OL + mak) da ; seçmek için uğraşan bir gür'ın kaçan uzak bir görünüğe doğru n zarı temerkûs ettirmeye çalanan kırılgan bir hareket vardır . Uzak ufuklarda bazı şeyler olmaktadır : OL + mak ; (ol) daki hareket eden (mak) , (o) vuvayeli , büyük bir mahayî ihtiva eder ; halbuki (al + mak) diğeri kadar umumî , diğeri kadar gayri muayyen , fakat daha yakın bir hareketi gösterir , sıra (al) daki (â) bunu icap ettirir . (Almak) hareketi , Türk dilinin iptidaki telekküsüne göre , (güt'irmek) fiilinin gelir ; mevzuhanecian şey , hangi yerde ve istikamette olursa olsun , (a)nın (L)ye doğru hareketidir . (Al + in + mak) umumî hareketi (N)ye yani yakın bir mesafeye doğru güt'irerek asaltmak ve tesbit etmek = birşeyi , bir sözlü veya bir hareketi insanın (N) muhitinin harimine almak yani kendini tahkir edilme eadetmek . Bir nazaretin size dokunmuşunu ; o nazareti "kalbinizin içine " aldığımızı ; içine bir nokta girmeyle (A + l) (N) muhitinin yaralanmış gibi gür'kt'g'ndü daha kısa bir tarzda ifade etmek kabli değildir .

Sayfa : 22

(Dİq + in + ce + li) = dİq²incest olan , tabiiyle dahan.
 Bu , sırdakileri intiva eder : "dİq + (mek)" = sukut etmek ,
 ((T) D mecafesinden (Ş) mecafesine gelerek tabiiye daraltılmak) ;
 "dİq + in + (mek)" = umumî manada mecafeyi kısaltmak , sıra
 herhangi bir irtifadan (N) mecafine dİqçek m'lek'indir ki bu da
 hatırlanmak demektir . Almancada da o hatırlar , "es fällt ihm
 ein" yani " o düşer onun içine " tabiriyle ifade edilir ;
 " dİq'in + ce " = endişe , daimî ve müberrer hatırlama .
 "(- ce)" elamanı = (hatırladığıma) " göre " ; bilavasite
 veya bilvasite mecazi şekilde birşeyin yerini başka bir şeyin
 içgal etmesini gösterir . İnsan fikir ve endişe ile dolu olmasa
 endişeli , (dİq'in + ce + li) olur . Bu mürekkep fikir , (-siz)
 ilavesiyle sözlü manaya ifade eder : dİq'in + ce + li + siz "

Sayfa : 24

Türkçe : umuniyetle insan zihniyetinin teşekkül ile
 uğraşan inceleme için bu bakımdan çok tetifadedildir .

Sayfa : 27

(- i + ş) , (- u + ş) kelime sonlarının acoemcede
 geldiği fikirleyle . Acoemcede vaki şekli : (-şn) idi . Acoemce
 Pehlvi (Pehlvi) bahş + işn = vermek fiili , hediye ; bundan
 modern acoemcesel (Bahş + işi = verilen , hediye , bağış
 çıkıyor . Acoemce'nin Türk lehçeleri üzerindeki tesiri zamanımıza
 ilk asırlarında vaki olduğundan (- iş) ile yapılan terkipleri.

Sayfa : 32

§43 - [Ank], [Ant]ın tabiili:

Metodumuz bize çagatay (ve garp türkoesi) tabiri olan (And , ant) = yeminin doguşunu izah eder . An (çark türkoesinde ank) = mana , meran ; bu A + N (Nk) elemanından terakküp etmiştir ki göz önünde tutulan ,düşünölen , mevzuhaşolan , dahilileştirilmiş olan (Interiorisé) şeyin haricini gösterir ; eira , harici dünya olmaksızın iç mefhumu ve fikri yoktur . (T) elemanı , ona , cihazın nazarında veya kabile önünde yapıla bir teyidi ilâve eder : (Ant) = teyit etmek , haklı addetmek , (An "ank")ında ısrar etmek . (T) vasıtasile , insan düşünce ve fikri Sacerindeki malikiyetini bertaraf eder .(An (k)+ içmek) = " yemin nuş etmek"= yemin etmek , içmek ; "i + ç" = dahilile doğru , işeriye doğru yutmak-fili ile (An + t)nin mevki ve manası iade ediliyor . Eira yerinden kaldırılan veya teyit olunan , iddia olunan şeyi yutmak suretile yemin edilmiş oluyor

Sayfa : 33

§ 44 - [Ol + t + ur + mak] kelimesinde (T) elemanı:

Zahiren sade , hakikatte girift olan " oturmak " kelimesine gelince , bunu şu suretile hallederiz : (ol+turemak)/oturmak; - " ol (yakına gelen " şu usaktaki") + " tur " (orada mevcut olur). Mahalaları ve mesafeleri tefrik eden elemanlar tarafından irree olunan vakıalar için bundan daha sade bir terkip tasavvur etmek imkını yoktur . (Oturmak) hareketinin , evlerde ikamet edenlerle , göçebe süvariler arasında aynı şeyi ifade ettiğini , daima göz önünde tutmak lazımdır . Bu hareket daha evvelce daha girift idi ve birtakim estene-vi hârkâtı ifade ederdi .

Sayfa : 38

Burada bizi alakadar eden şey ; (R)in , (yaza + r)de yaptığı tesiri göstermektedir . Bu çekil , (yas + d + i) ile mukayese edildiğinde , (R)in yakın , muayyen ve katı bir sesle gösterdiği ; halbuki " D(T)"nin ise nasıylı , binaenaleyh daha geniş , daha yayılmış , gayri muayyen , daha uzak , bir sesleri irad ettiği görülür .

Sayfa : 39

(Doya + r + mak) - İptihasını tetain etmek ; (Doy + mak) - İptihasını tetain olunmak ; (To + k) İptihası tetain olunmuş . (Bu çekil garp tırkocisinde , çark telaffuzuna muhafaza etmiştir) . Bu "y" çekilden öğrendiğimiz vechile , (R) elemanı , uzak bir sesleyi gösterdiğinden dolayı , hareketini izal ve itnas etmiş olur . Bir takım hareketin bir noktada m^{teveccihen} usanmakta olduklarını tasavvur edersek , (R)in mesasını kavranmış oluruz ; ulaşılmak istenen şeye varılınca (R) bunu belli eder .

Sayfa : 1

sen ek olan, (ak) takı(-k) kensa kendinden evvel gelmiş olan sözcük ki anlamsı katılaştırarak tespit eder ; bu ekteki vokal olan (a) yakın mesafa gösterir . ~~o~~ Halde :

Sayfa : I

Dudak = yakından Hakim
ve sahip olan şey.
bu şey dudak denilen
uyur, ^{yakından} Hakim ve sahip
olduğu da ağızdır.

Dis

1) Tirs - Tus = Karşı yanda
bulunan mahal,
Karşılaşma.
bu nesnenin Karşı-
sında bulunan taraf
münaselet, temas.

2) tes, tis = belirt, demek
...int... 1)

Sayfa : II

olan (a) yakın mesafa gör-
terir. o Halde:

Dudak = yakından Hakim
ve sahip olan şey.

Sayfa : 11

bu şey dundak denilen
uyur; ^{yağlıdan} Hakim ke salıy
olduğu da ağıy olur.

Dis

- 1) Tins-Tuz = Karşı yanda
Bütü, a, i, mahal,
Karşılaşma.
bu nesnesun Karşı-
sında buluşma tarzı
munasebet, temas.
- 2) tes, tis = delmek, dezmek
çirtmek

Sayfa : 111

Dundak

(11).

- 1) Tunt = mühafaza ed (bu nesnesi)
yakalamak.
Kapanmak,
Hakimiyet altına almak.
- 2) Tuntok = tutan, veya salıvermeye
şey.
- Tuntak - Dundak = ^{aynilek gayleri,} Kapan,

Sayfa : III

- 2) ağzın içinden hiç
bir şey salıverirmiyse
- 3) ağızı Hakimiyeti
altında tutan ve
onun mühafazaya
eden.

Etimolojisi: Kelime 3 unsura
daha olmuştur,

D + ud + ek

Kök vokali diğirmiştir (- +D) dir; ki
(-ud) tur; manası

ud = sahip, Hakim.

Hakim ilk ekki de

(-id) tur, 2. ün ekteki (-D),
yaptırıcılık rolünü ifa eder,

o halde)dudd = ~~na~~ Hakimlik.

Sayfa : IV

şey.

Tutak - Dndok = ^{vekilcek şeyleri,} Kapan,

- 2) ağzın içinden hiç
bir şey salıverirmiyse
- 3) ağızı Hakimiyeti
altında tutan ve

Sayfa : IV

om mihafaya
eder.

Etimolojisi: Kelime 3 manna
den olmuştur,

.D + ud + ek.

Kök vokale düşmüş (. + D) dir; ki
(ud) tur; manası

ud = sahip, Hakim.

Kökün ilk eki de

(ud) tur, bu ekteki (-D),
yaptiricilik rolünü ifa eder,

o halde, ded = ~~ma~~ Hakimlikini
~~muhtemelen~~ gösterir.

Sayfa : V

Teşkilat

T + eq + ik + ul + at

Teşkil / Teşkilat / - Çekilmiş,

Topluluktan (Cemaatten),

Çıkarılmış. (109)

Sayfa : V

şekil / oek - şey

$\begin{array}{l} \bar{f} \bar{e} \bar{s} = \text{~~şekil~~} \\ + ek - \\ + il - \end{array}$

Sayfa : VI

Büyük (V) Kes (Türk. Dağ) =

şey müddet kuruntan
nefes almak, kuruntan nefes
almak. Fırsat demek,
şeyil demek.

Bar - Bar = Tütün Antarı

Bar = Tütün

Banan - Binan - Maran - Moran =

Tape, Dağ, Dağlar

Dağ silsilesi, kayalı Dağ silsilesi (N); Binan
Sarı - Tepeli Yer

Burgunay (V)

Nefesle biran çekmek, fohut değen çitleniş
demek, nefes almakla değen çekmek. (su bu
kaldırma.)

Sayfa : VI

Burguzcuğu (Burgucuğu' den)

Nefes alırken, nefes alırken
 on kadar baranın beşine iten
 esme, nefes alana (D.P.)

Birin (Kas. kumlan)

Buğun alırken, dalgalın sekle -
 capıran (K.) (Kas. : kumlan)

Burna =

Tatlı; Buğ. Buhar, is

Sayfa : VII

Kör : öK = günes (Kerkin güne)
 + ör = meydan bir nokta
 tade 'celli' ve
 temerkiz

• Kör = Kerkin için
 naya günesin may,
 ya bir noktada olan
 gözde deşmeden deş.
 naya 'cellisi'

Hatıra :

Kör sözünde Kerkilik anlamı
 (K) oluyor. Köz, gör söz.
 lerinde çokta Kerkilik
 yoktur, bilakis yurşaklık
 vardır. Bu anlamı da Kör
 (g) dir.

Sayfa : VIII

alin = alt, aşağı kesim,
 en yukarıdaki kesimin altı

al + in

kurun =

göz : göz = bak
 + göz = bakış
 .göz = işiye bakılan
 alan yüz

gör (mek) : göz = bak
 + ar = muayene ve
 mülahazalar
 noktada tecrübe
 .gör = gözden geçen işleri
 muayene ve mülahazaya tabi tutma

Sayfa : IX

ag + ar + ap

Kam = Karanlık yer

Sayfa : IX

ak + ⁱş + om

| is + um | 1)
| el + um |

— is = is = es = is —

iceri

ak +

Sayfa : X

as :

af : 1 - sikkat ; sag
2 - katilik, kirilik, kültür parca
saksa = kurn, kott (yok.)

af : 3 - ziya : sakmak.

as : 4 - adet : sak (uyg.) , sag (sag)

5 - veran, dikkat : saklamak (uyg.)

ag + as + af

Sayfa : XI

(1)
M. Conder

1. Cp. Ko = acc. Ku, Haut, eleni
2. . . . Pa = " . . . Pa, septal
3. . . . zo = " . . . zü, gi, esprit, vie
(Hayatin, esminin esasi
olan güneyten intikal)
4. . . . mi = . . . et protoid. ma, me, moy
5. . . . ra, ou, a = . . . a, can
6. . . . ri, re = acc. re, ra, coulée
7. . . . ü, serpen an dragon
8. . . . mi = acc. n, protection
9. . . . me = . . . me, ma, öta, faire
10. . . . Ta = . . . tan, clair-ent
11. . . . MO = . . . mü, p. de. 1° 11.
12. . . . mi = . . . ma, mi, p. o. . 3° ..
13. . . . z = . . . zü lui, il
14. . . . re = . . . ri, vingt' 'ai', adv. de

Sayfa : XII

- 1- filoloji : science qui envisage les langues littéraires et les langues, sous le rapport de l'écriture, de la syntaxe des mots et de la phonétique.
- 2- morphologie : histoire de la forme des mots et de leurs transformations.
- 3- étymologie : origine d'un mot, science qui s'occupe de l'origine des mots.

(1) edbi eserleri ve dilleri; geniş olan belkimseler.
 belkimseler belkimseler ^{edbi eserleri} ve geniş olan belkimseler belkimseler ve
 nitelikleri olan diller. Lügat belkimseleri.

(2) belkimselerin şekillerini ve o şekillerin değişimi.

(3) belkimselerin kökenleri; belkimselerin kökenleri ve onların yapıları olan.

Sayfa : XIII

Pencikinci S. 1104

"Kırcığım tasuyar andagayabim."

"Hokikatim için an ederim."

"Haklı olduğumdan
 dolayı yemin ederim."

YENİ

C.115

TÜRK LÜGATI

1296 sahife ve 30.000 kelime ile 24 tablo , 16 harita ve 3 renkli harita ve tabloyu muhtevildir.

İBRAHİM ALÂETTİN

Beyin reisliği altında Ali Sedat, S. Tevfik ve Kr. Sadı Beylerden müteşekkil bir heyet tarafından cemi ve tertip edilmiştir .

Bütün hakları tabiidir .

103
KANAAT KÜTÜPHANESİ

YENİ TÜRK LÜGATI

1296 sahife ve 30.000 kelime ile 24 tablo, 16 harita ve 3 renkli harita ve tabloyu muhtevirdir.

İbrahim Alâettin

Beyin reisliği altında Ali Sedat, S. Tevfik ve Kr. Sadı Beylerden müteşekkül bir heyet tarafından cemi ve tertip edilmiştir.

Bütün Hukuku tabiidir.

Kanaat Kütüphanesi

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 103
Yazar : İbrahim Alâettin
Cild : Bordo
Ebadı :
En : 14 cm.
Boy : 20 cm.
Sayfa Adedi : XXII + 1280

Sayfa : 1

† **Aba** [i] Kaba yün ku-
maş, bu kumaştan yapılan
hırka.

† **Abamak** [r] Reddetmek.
yapmamak.

† **Abandırmak** [r] Çö-
kertmek, çöktürmek.

Abanlamak [r] Uzun
adımlarla yürümek; böyle
adıyla ölçmek.

Sayfa : 211

† **Direnmek** [r] İyano-
mak, kuvvetli davranmak,
karşıdurmak, muhalifat et-
mek.

Sayfa : 942

— **San** [e] Benzer, şebil,
mümasil.

— **San** [i] Hesap, sayma,
tedat. Parça, kıta. Yokla-
ma. İtibar, şan, şöhret.

Sayfa : 955

Sayaj | Vaktile ağnamır.
sayılması resminin top-
lanmasına memur tab-silder
sınıfı, ağnam memuru, mi-
ri mandracıları.

Sayfa : 1114

Tereşsuhat | Sızan,
tereşsuh eden şeyler. Bir
soombadan sızan, haberler,
havadis v. s.

L. D. K.

E. K. PEKARSKİY

YAKUT DİLİ
LÜGATİ

L.

A, E.

E. K. Pekarskiy
YAKUT DİLİ LÛGATI

I

A, E.

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 72

Yazar : Eduard Karloviç Pekarskiy

Cild : Beyaz

Ebadı :

En : 22 cm.

Boy : 32 cm.

Sayfa Adedi : 493.

Sayfa : 1

I

I
On sözcük (II)

Yakut dili eserinde çalışmaya daha 1882 yılında, yani Yakutluk ayetlerine gel-
diğim yılda başlamıştım. Yalnız, Yakutların etrafında yerlerde yaparken ,in-
hüvete, çevredeki yabancı soydan gelen dilini tamamen mecuriyetini kaydım
ve enil enil amaçlar göstermek sure, Yakutça sözcükleri kaydetmeye başladım.
Nöylece çevredeki adamlarla müzakeretlere girişmek mümkün olduğunda elde etmek
istiyordum. Kitabı kullanmaya alışmış bir adamıfeti ile ,yığıyım Yakut dilini
den aldığı malzeme dışında ,o zaman benim için elde edilebilmesi mümkün be-
sili kaynakları, özellikle baş rekab D. Nitrov'un " Yakut dili kısa grameri"
ile mübeddes kitaban Yakutçaya çevrilmelerini edineğe gayret ettim.

En söylediğim kaynaklardan gelen kelimeler çoğaldıkça ,bunları alfabe sırasına

(I) En öne önde büyük bir kısmını gımler teğall etmekteyim

2- İlişk olarak bütün kaynaklar ve istifade edilen listesi ile benim "Yakut
dili etaleğünmekinde kayıtlar" edli araştırmam "İmparatorluk Ulan akademisi
"İvestiya"larında,1886,t.XXIII basılmıştır/-2)Benimle yakın çalışma arkadaşım
V.M. İkonov'ın,Ştiling yazı sisteminden ayrılığınısı hakkındaki kayıt." Ştiling
nasınlık kayıtlarına , 1896 yılı 29 Birinci Kısım' da Yakut araştırmam sayılı
öyeleri toplandınlıkta okudum ve kısımlarıyla "Yakut İyaleti haberler"inde

1895 yılı 8 8 de basılan raporun ayın , ve İmparatorluk Rus coğrafya Cemiyet-
tinin şarkı Siberya bölümüne 29 Mart 1896 yılında gönderdiğim mektup kısmen
almıştıdır. Bilhassa,V.M. İkonov'a ait, Ştiling yazı sisteminden ayrılığınısı
hakkındaki meş,1899 yılında Yakutluk çevreinde basılmakta olan benim lügatlele
birinci cümle komlak suretten gönderilmiştir.

İşbu, beşinde, gerek kayıtlar,gerek net bir dereceye kadar değişmiş ve tamam-
lanmış şekilde çıkmıştır.

Kayıtlar ve istifade edilen eserler listesi kısa temamlanmıştır.

Sayfa : 2

2

peşaldirçe, bunları aifane okumasına koydum ve böylece terapistliğim
 Yakutça - Rusça ve Rusça - Yakutça Sözlüğüne uğrayandıktan bir azımsa
 saat kalmadık; yakutlarla konuşmak için bir dilniye bunlara sağ vaka-
 for ve bir dilniye bunları tanıdımaktan geri durmadım. İzne soyu-
 forum ki gösterdiğim yolda yakutça sözlükleri kaydederken, yalnız bu
 dil pratik çalışmam öğrenmek amacıyla gözetiyordum. Fakat, aradan
 iki üç yıl geçince, arkadaşım Kveierinden Notling'in Yakutça - Almanca
 sözlüğünden istifade imkânını elde ettim; o zaman kadar bu kitaptan
 hiç haberim yoktu. Aynı zamanlarda idi ki "Hedelya"- /Hafta/ gazete-
 sinde, Yakut dilinde topa topu üç bin kelime bulunduğu, bunların
 da " l a m s e l i m e " sınıflıklarına sokulmuş. Aynı yılın başında
 "Moskova tabiat bilgileri, Antropoloji ve Etnografya" merkezlerini
 Cemiyeti'nin toplantılarında Kirlin sözlüklerine tekrar çalıştım.
 /Bak: Cemiyetin Mektupları, t. XLVIII, Sayı 3; Etnografya konu-
 sunun çalışmaları, VIII-inci kitap, 1888, sah. 15 d. I. Çarov'un
 Yakutlar üzerine bildirdiği/. İhtimal, Yakut dilindeki kelime mis-
 derinin bu sayıdık, Notling'in sözlüğüne dayanıyordu. Bu sözlüğü
 topladığım zamanla ile karşılaştırdığım zaman, Notling'de en genel
 sınıflıklık sözlüklerin bile karşılaştırmaya bulunmadığını ve bunda
 kaydedilmiş olan kelimelerin bütün meallerine gösterilmediği olduğunu
 fark ettim. Aynı zamanda onun dışında Al'kov, Matanson, A. Orlov'un
 çalışmalarını da gördüm ve küçük vesilli popov, benim Yakut dili
 ile uğraştığını öğrenerek kendisinin evvelce tasvirlediği olduğu bir
 Yakutça - Rusça, Rusça - Yakutça sözlüğü için çalışmaya bütün mealleri
 aynı kelime içinde, artık benim dışımda işem getirdim ki Yakut dilin-
 geneliye kadar, sınıflıklık olduğu kadar başka yolları açıklar.

Sayfa : 4

- IV. -

4

Hötling'in kaydedilmiş olduğu dizele (rusca = dala) kelimesini de, yine aynı üyarak, cıala diye yazıyordum. Çünkü 1893'de bir emsal (alerho), met edörlör, kelimesleri hep Hötling'in inlâsına göre yazıp duruyordum. Çünkü o benim (muallim) d, l, n leri bilmiyordu. Yakutçada bu seslerin varlığını tamahî ettek şerefi İsmov'a düşer. Her ne kadar Hötling'de n harfi varsa da, böylece gösterdiği ems Y.A. değil, bütün ruscedeki örneklere için - palatal n veyahut incelemiş n olmak üzere, belli etmektedir/Grann., 18/.

Bu kadar başka İsmov'un diğer eserine - önceden özel bir ehemmiyet vermedim - nâzımlara, veyahut İnkablara ve yer adlarına dikkat etmeye başlamadım. Önemiyetle malzeme toplanıp ta belirli malzemelerin de işlenmesi bitince, yakutların evren görüşleri için ayırdığı olan örneklerle daha çok dikkat ettim ya veya bu eserde kök anlamına daha kesinlikle aydınlatmak için de, eside mevcut vesitelerin verdiği imkân hertanzinde bunları tatarca ve Şuryatça sesler ile karşılaştırarak gerekliliğini (zaruretini) düşündüm. Ve "bir budurum dilini her şeyden önce ems ruhunun teşekkül ettiği" yolundaki yalın ve basit düşüncesinden kalkmak suretiyle, Yakutçada ne kadar çok ems toplas, bunların her birini ne kadar tam ve kesin açıklarımca, yakut budurum "ruhunu" anlamak için başka araştırmacılarımın eline o kadar değerli malzeme vereceğimi düşündüm. Başka kadar bütün çalışmalarımda hep bu düşüncenin kılavuzluğu ile yürüdümüşümdür.

Böylelikle tamamlama noktasından İsmov'dan başka besirahib dim. Papov'un da ayrıca işlemlerinde olduğu olmaktadır. Burada göstermek ems gerek - ems olmasın gerektir ki hem on yandan beri yakutça sözcükleri yazmak için salt rus alifbâsini kullanır ve aynı zamanda Hötling tarafından konulmuş imâ bir maksadla hertanzice kabul edilmiş bir yazı tarzını da tatbik edip dururken, ems sonunda - tamamen Hötling'in olmak üzere - hat'î suretle tam form-

Sayfa : 5

- 5 -
5

tik bir yazı tarzı (transkripsiyen) kimsi düşünce kabul vermem. Ancak, sıralarda Türk sesleri lûgati yasanı tarafından Yakutça sesler için de bir fonetik transkripsiyen kabulü hakkında gösterilen diloge uyumk arzusu ile birlikte, saat prima bir tasvir bakipleri de göz önüne alınmış olmasının nedeni budur. Gerçekten, böyle bir yazıyı, neyden dolayı olduğu bilmez, en az önce görülen kimseler bile kolayca benimseye olmaktadır. Yakutça okunmuş iki yerliye Kolling sisteminde yazılmış mektuplar yazılmış, öyle ki, Kolling'in İslamın Katiyen bu edimler, bu mektupları hemen hiç bir yerde yanlışlık yapmaksızın okumak kadar okudular. Daha önce İsmov da böyle denemeler yapmıştır. O da, kendi çocuklarının Kolling İslamını okumaya geçiş bir kolaylıkla öğrendiklerini katipetle beyan etmektedir. Aynı düşünce N. Ussolovskiy de perçinmiştir. Fonetik yazının başarısızlığına ilişkin görüşen baş Piskopos D. Popov da , benimle yıllardır beri saat dil bilgisi ile ilgili yazgılarında okunmuş ve benimle yıllardır beri olan artık sorgulan cevabını vermiş ve o zamana kadar derslere kabul edilmiş yazı, Rus alfabesi olan bu tarzın başarısızlığı için, bu yazıya diloge uyumk, onun için beklenilmeyen bir yerde Kolling sisteminin iyi gösterme başarısızlığına İkrar ederek ve tüm kendi tarafından Rus ve Yakut dillerine yazılmış olan " okuyup yazmanın sanatı ve hadî bakımlardan fideal üzerine keşifin söylemler " ve " Strahov'un okunmuş İslamın İslam bilgeliği kitabı " 1) adlı çevirmesinde kullanılmak suretiyle, yeni yazı tarzına geçmiştir.

Kısaca belirtildiği bütün yazılı çalışmaların işleyişine ilişkin, aralık, mesai ve Türk dilini öğrenmeye girişim ve okunmuş fransızca dil çalışmalarına ilişkin

1) "Söylev" in Yakutça Sözlüğü , artık yasanın ilâminden sonra, 1900 yılı - İsmovun "Parhial Vedeneviti" ye ilâve olarak 1-4 sayılı, "arseniin kitabı" tarafından ise aynı yılda Ortodoks Misyoner Cemiyeti tarafından neşredilmiştir.

Sayfa : 6

-VI-

Özen vermeye başladım, bir zaman etimsizliği üzerine 1894 de bir çakları arasında D. A. Klemente de notlarını geçiriykti. İtiraf ediyorum ki, bu mesele ve Türkü dilini öğrenme, nakşides kitap tercümelerinde metinleştireyle geçirildiği el yazmaları eserler etmek ihtiyacına düydüm. Çünki bunları çevirecekler, kilise - slavenca metinlerini hemen herki herfime tercümeye gelinceyi ve Yakutçayı, el yazması bir şekilde yazılmıylarda. Mesulât veriyol-oci gere, gosterini esmeye kaldırtı inarvınıl heroktorun um aytıko buğı-mlide tercüme etmişlerdir. Halbuki Yakutçada böyle bir şey söylemek mümkün değildi, ibare şöyle bir anlama gelirdir. Okularda ellerine alarak, bunları güteriyeye kaldırdı. Bunun gibi bir fişin örnekler getirilebilir. Ya-batlar, bu tercümei anlamıyorlar; hatta daha basit bir konstruktivinde, etim ilmi'li bile anlamamaktadırlar. Yakutçayı iyi bilen rus okuyucuları da, metinlerin rancu yakut kilise slavencaı ellerinde bulundurmadağıca bunları anlamıyorlar (bilhassa, "Mecmuir" ve "Havari mekteheleri") böyledir.

1895 de Doğu Siberiya Bölgesi (güney) tarafından yapılan bir teklif üzerine, o zaman elinde bulunan malumetle tasarıyla (1899 yıl sonlarında) işlendiğin; Fakat sonraki sırası ilaveler sebebiyle ile edirikten sonra işlenmiş malumet işine katılmıdı, ki bunun içinde 20.000 (iki de daha artık) ana vardı. Bölgenin teşkilatlandırılmasında; Fakat ilmi sefer hey'eti mektehelerinden, bilhassa N.V. Yostromski'nin malik idelerinin mit verdikleri tarzda malumet ile, başlıca İmparatorluk Rusya ceğ-rafiya Cemiyeti Doğu- Siberiya şubelerinden aldığı Kudryakov'un "Vostochnak Bercini" ile Paryada'ın "Yakutça- Rusya sözlüğü" ana çok tesiri olmuştur. Bölgenin ve bunun kaynaklarının bir fişirli epofiyeye sunulmuştur.

Sayfa : 7

-VII-

Bir yandan kendim, masrafları İ. Sibiriyakov tarafından temin edilen Yakut İlmî Sefer Hey'etinin çalışmalarıyla arada oluyum için, diğ-
yandan da yine Sibiriyakov'un kendisi - bu Hey'eti tertib eden P. A.
Klement'in teğetbölü ile çalıştığına dair için muvafıkla temin etmesi
dolayısıyla, aynı zamanda bu İlmî Sefer Hey'eti çalışmalarıyla ilgili her-
şey için girişimci.

Özellikle birinci faaliyetinin başlaması 1897 yılının sonunda
Yakutsk'da başlamıştı. Fakat, daha o zaman bütün çalışmaları başlaması
için Sibiriyakov tarafından tahsis edilen paranın hiç de yettiği bir şey
olduğunda; bunun üzerine, Doğu - Sibirya şubesi, özellikle temin
konusunda önemli için İmparatorluk bilgileri akademik kadrosunda teğetbölü
bulandı. Bu teğetbölü muvafakıyla reticelendi ve 1897'de birinci fa-
siyatın I) kısmı bitirilmiş olan bütün meseleleri Bilgiler Akademik kadrosunda
teğetbölü üzerine, 1900'de Petersburg'a gönderildi. Başarı için akademik
Knyaz K. G. Salaman kendi üzerine aldı, aynı zamanda aynı teminle Yakut-
sk'ya bina gönderilmesi düşünülmüştü.

I) İmparatorluk İlmî Coğrafya Cemiyeti Doğu - Sibirya şubesi. İ. M.
Sibiriyakov'un (1894-1895 yıllarında) masrafları ile tertib edilen Yakut
Hey'eti çalışmaları. Top III, Knyaz K. G. Salaman tarafından bu papaş
P.D. papaş ve V.M. İorov'un en yakın iştirakleri ile tertib ettiği Yakut
sözlüğü (Wörterbuch der jakutischen Sprachen von ed. Fokarskiy).
I. Vışuk. İ.M. Sibiriyakov'un masrafları ile Yakutsk'da yapılmıştır.
Yakutsk yayınları matbaası. 1897. S. 19 188. fol.

Sayfa : 9

IX

9

Koygontay, Magin ve Dyöpayın kuzularının ağışları ile, Verhoyansk ve bir-
 ran da Vilyuyok ve Gueskines kasabalarının ağışları vardır. Bunların her
 bir sözcük için elden geldiği kadarı törens yahut etimolojik yapıları, (ağış-
 lara göre) türlü söylenişleri, sesce kendilerine yakın sözcüklerle karşılaştı-
 rılmaları, yine sesce benzerleri olan Mogul-İrhyut ve Türk lehçeleriyle
 (bır az da mançu dili ile) karşılaştırılmaları I) sözcüklerin (söz anlamlarındaki
 sözcüklerin de gösterilmesi suretiyle) genel kök anlamları, anlamca eş yahut
 yakın sözcükler, cümle bakiçleri (frassoloji) ve (yine anlamca eş yahut sözcük-
 ler yakın sözcük aydınlatıcı örneklerle birlikte) ikinci mertelik anlamları,
 (bitgiller, kuşlar, hayvanlar, yerler; lekşeler, mesal ve usturi ad-
 lar gibi) sözcükler yahutların şifahi edebiyatından ve canlı dilin-
 den alınma olup, kelime kelime tercüme olunmayan özel anlatışlar, adları
 her hangi bir bakımdan dikeyte değer tasvir bakiçleri, sözcük kaydedildiği
 yahut kelimenin şu veya bu söylenişin alınması kayıtları gösterilmiştir.
 Kitepte doğruluğu taktik edilmiş olan kelimelerle anlamların kayıtları
 gösterilmiştir. Ancak, her hangi suretle taktik etmek imkânı bulunmadığı
 yahut doğruluğuna kefil olmadığımız sözcükler, tarafından kaydedilmiş olan-
 lar bile yanlarında kayıtları gösteren işaretler ile belirtilmiştir.
 Herüm kelimeler, Bilinen Rus alifbasi tertibine göre şöyle sıralanmıştır.

a, o, h, c, ç, h, d, o, i, n, j, k, l, m, n, r, o, ö, p, r, s, t, e, z, (öğç, i

ki bu sözcüğün kullanımını kolaylaştırma gerektir. Böyle bir tertibin

I) Daha sonraları işlemek niyetinde olduğum ve Yakutluk neğrinde hiç bulun-
 mayan mesalenin bu kısmı, gerekecek doğrultma ve tamamlamaları üzerine
 olan V.V. Redlov'un teklifi üzerine sözcüğün Şifahi Formasından başlayarak;
 sıra ile koydum.

Sayfa : 10

10

Y

sistemlik alfabemizin rüchasesine V.V. Hadler "Türk lehçeleri sözlüğü temeleri" nin özetinde işaret etmiştir:-

Ed. Pekarskiy

Seslerin rüchasesine göre

1. Herde metinlerin hakikî (transkripsiyon) içinde mümkün olduğu kadar telâflâşmamak ve kitaptaki imlâ şekline göre çok uzaklaşmamak için, bazı harfler şu seslere mahsus olarak, sözlüğe gibi yazılmıştır:

X - x

ç - çg, çgür çg,ç

ç - Tekvüçeye mahsus olarak kitapta kullanılan bu çg -ç- nin

ç - hariflerlesmesinden çekinilmiştir. Hergeç V yazılmıştır. (1) ses-

ç - itilerden sonra "T" çıkar.

ç - Bu harf kitaptan uzaklaşmamak için "ç" şeklinde yazılmış.

2. Aynı şekilde kitapta sesli harfler hariflerdeki seslilik işaretli olmak üzere kullanılan (-) işaretli çingel de ("") işaretliyle sözlüğe gibi mahfuz edilmiştir.

(Bazı Mütarecinler E - ee, Ü - uu ve sairde şekilde yazılmıştır.)

Sayfa : 11

11

11

RUSSIAN VERBİNGER. AKAD. BİLİNG'İN İMİ İZLENİCİ .
YAKUTLAR ÜSTİNE KULLANILAN .

İzkeride söylenildiği veçhile , Rusçugun Verbinde Akad. BİLİNG'İN İMİ sistemi , ancak bir farkla kabul edilmiştir .

Akad. BİLİNG'İN İlgaret sisteme , hiç bir değişikliğe maydan verilmemiş , tabii eallığı takdirde bir yerde dilin telâffuz özelliği kaybedilmiş olacaktır . Buna göstermek amacıyla , ilk önce çift telâffuzları BİLİNG sisteminde de yapılabilircek kelimeleri aklam :

Самый = Samsii = samsiiy
Огонь = Ogonul = ogonul
Искра = İskris = iskris
İlah İlah

İ surede , birinci "n" sesinde yunusmamıştır ; fakat yukular arasında sadece samsiiy ve İlah ... diye telâffuz edecek kieme vardır ?

Sistemik olmak için kelimenin samsiiy yapılmasını kabul etmek lâzımdır .

İ) Artık bu grupta "n'in"e" ye tabii müyessirleşmiş bir özellik gese gerekmektedir . Fakat bu deçişme BİLİNG'İN esasarı dikatini olbedemmiştir Diğer bir sure çözümler aklam :

Нин = nin = nin
Нинит = ninil = ninil
Нинит = ninil = ninil
Нинит = ninil = ninil
Нинит = ninil = ninil
İlah ... İlah

Surede bu deçişme daha ağıktır .

Sendi grammarın 19 § de BİLİNG ilçerki : "n" ise

İ) Kullandığımız n.v. sistemimiz de "Yakut Dili grameri" nce böyle haraket etmiştir . Ancak bir farkla ki onda "n" harfiyle deçiftirilmektedir fakat samsiiy yerine samsiiy yapılır

Sayfa : 12

II¹

12

sin mouilliertes a, dass die Illyrier durch nj besetzten " .
Aşağıdaki bir sıra belimeleri yapmak için , n den sonra
bir de "j" kabul etmelidir :

Koikja = holl'äi = halöia
Äoifra = holl'öh = holruk
Koipföw = horgoll'ua = horoöua
Iläh iläh

Burada l' sesli e ye tahavül ediyor . sonradan d' yi kabul etmelidir :

Kadäl = had' a = haboi
Ä'ia = d' ia = dia
l'ora = l'ä' ia = l'roia

Burada artık d' harfi her hangi bir sesle eşdeğer olan e ye tahavül ediyor . Galice,asoa,notling'a i - inci sütünde i - inci ve 2o- inci sütünün 2 - inci ve 3 - üncü gruplarındaki şekillere tenasül etmiştir . 4 - üncü gruba gelince , notling'de hem i - inci ve hem 2 - inci sütündeki şekillere tenasül ediyor . Lâkin, bu şekiller onda yalnız başına olup , tekebul eden şekillere dair bir şey yoktur . Surt bu kaptıyet ona , belki de : "d l.....,das die illyrier durch nj besetzten " diye yazdığı zaman , doğrudan doğruya sirtin başına sesli olmuştur . Aşağıda, fikrinde , aşağıdaki karşılıklardadır :

Koifra = koifra = koifra
Äoifra = Äoifra = Äoifra
Koipföw = Koipföw = Koipföw
Jan = Jan = Jan
Iläh iläh

2) Bu şekil , söz . Notling de kendi grammatik 200 § de kaydedilmektedir "Theoretisch nehme ich folgende Äffere Formen an : l'ra - ä , l'arja - l'arj" (d' - mouilliertes d.) Üzeriyle onun etkisineye cebbettigini (bak. Etal. XIII. Gr. 171 ve 172 - ay adları ve horgoll'ua, horoöua şekillerinin tepekinde 148, 151, -) mesarı dikkate alarak, yalnızca sonuçlanıdan dolayı onun bu fikre gelmişliğine iştirak etmek, sonuna kadar doğru olmas .

Sayfa : 13

... (sözünce?). Bakılıy ve ilân .. seslerinin bu şekilde yazılışı, oğlun-
 ol "ü" ile kalan olarak telaffuz edilmesi isab' ettiğinden, hakikatte ise
 bu verid olduğundan dolayı bile, gayri mümkündür . "ü" ve "i" ile
 tekrarlanmasın² ikilemesin³ inkâr edilemez , bu sesli harflerde hiç bir ses
 sesinin içtimediciğinden , ve ancak "ü" "i" den sonra herhangi bir de-
 vâzle içtimediciğinden aynı zamanda telaffuz edilebilirler ; telaffuz
 edilemez sesinin içtimediciği vesiyetinde bulunmasından ; ileri gelecektir . Bu durum
 bazı fonetik sıhhatinden "ü" olarak yazılabilir .

Bunun hakikat olduğuna , bilhassa Rus dilinden alına ke-
 limeleer göstermektedir : İnkutok, Yam, pulya, Vana, Yakut telaffuzuna
 ise :

ІОНУККАҢИ	=	İnkutokai	=	Gökürmeay
ЈАМ	=	Yam	=	Çim
УПІЈА	=	Bulja	=	Bulan
ВАННА	=	Vana	=	Vanana

(*) buğay = ...

F.V.

Sayfa : 14

3) "Hoçut" (hoçut) kelimesinde , tapkı joçak, dyoçak, oçak (Soaling'te
 olduğu gibi oçak değil) hoçay, hoçayı, hoçayı kelimelerinde olduğu gibi
joçak (hoçut) tahavvül şekliinden şüphelenilebilir.

4) İnkutok kelimesi olan yakut a, d, l sesitlerinin yansıması ; sesini "i" dif-
 tongozu ve triptongozu (kelimenin geniş kısmı ile) vesitle başlayan ek-
 lerle birleştiği zaman teşkil eden tefrik ediliyor . Bu takdirde de,
 tafir sesitler dışındaki ile "ü" tahavvülünü göstermektedir : karijar = karıyar
 gibi .

F.V.

Sayfa : 24

İnanç İ Çeşit Sevdiye Paşki na yakutskan yankıe. Kazan 1883. Yakut dilin- En le İnanç ve Paşkiya mükaddes eserleri.

İnançtır na yakutskan yankıe 1883-80 sım. = Yakut dilinde dîn eserleri. K.

İnkıy Katişevs na ruşkım i yakutskan yankıe. Spb. 1844 80s. En ve K. İnkıy dillerinde kışa şeriat kışıe. Spb. 1844

Sayfa : 25

İstirov, S. An., Çeşitli Turanstanğa Krays (İs " Depesım sıs. İstir . Otdela I. R. S. O "). - Turhanaki şpaletti . Tasvirı (I. R. S. O. Sıs. Şubesi sapışka " sım. sım . - Çeşitli yuridikişkege kuta Yakutor . Spb. 1878. (İs. sıp. I. R. S. O. po otdela etnografi VIII.) - Yakut Şifı hakkında tasvir. i I. R. S. şubesiain , etnografi kışıe, sapışkalarından. VIII. Spb 1878) .

Kışın, S. A. , Çeşitli yuridikişkege kuta Yakutor . Kazan 1877. Şıpa . sır . 176 = Yakutların hukuk bakımından şıpatları tasvirı Kazan 1877 , S. 176 4

Sayfa : 26

XIII 26

Yıllarında Yakutların vergi mükellefiyeti ve toprak* adlı şıpa.. sınıba tetkiki 208 beşlikmiş şıhife -- Ferevod ruşkına Yakuta F. K. Gotovtseva o proloşıjeşınalı yakutor = şıcutıların menşıyı hakkında yakut F. K. Gotovtsevin şıkıyışınalı tarıdışını.. 5

Lışkov, M. S. , Ferevod yakutskoy şıakıı Olıot Şergen, sapışkınıy S. S. şıkaraktin, şıdelanıy po şırapışıy S. S. Şıyışıeva - Şıyışıev'in teklifi şıerine, Şıkaraktily tararından şıbit edilen yakut şıakıı olan Olıot Şergen'in tarıdışını.. 6

Sayfa : 26

Башк, В., Путешествие на Амур, совершённое в 1855 году Спб. 2.
1855 - 1855 yılında Amur'da yapılan seyahat. Спб. 1855 -- Vi-
люйский Округ якутской области. Част I. (1-ая. 2-ая) III. Спб.
1852-1857. 48 = Yakutsk şyaleti vilayetsk dairəsi (vilayəti).
kısım I. (ilkinci hissə) III. Спб. 1852-1857. 48.

Виданерф, А. Путешествие на север в Восток Сибири. Част I. 1840. 1840 = Sibirya'nın şimal ve şarkına seyahət. Kısım I.
Спб. 1840 1840

Sayfa : 27

XXIII 27

Синдэйев, В. В., слова и выражения, списанные в Ботурин- 28.
ском уезде, якутского языка. = Yakutsk vilayəti, Ботурин əlində
təsnif edilən kəlimələr və ifadələr.

Спенко, П. В. Введение в цел Якутского Областного Просвеще- 9
ния училища, роды и сословия -- Личные качества
русского языка -- историческое значение -- Якутск шyaleti id-
tisi ilə tanışlıq, mədəni, soy və mənəvi adları rəqəmləri - Təhsil
şərtləri xarakterləri haqq qısa məlumatlar.

Урилов, А. В., европейский якутско - русский словарь -- 10.
yaxınca Yakut-Rus lüğətçəsi

Урилов, В. В. Список русских употребляемых якутским языком слов и 10
выражений (слова), на якутском языке -- Ботурин
уездинə edilən yəqut kəlimələri ifadələri və yəqut dilində kəlimə
və ifadələri (sözlər).

Sayfa : 28

КАИТ 28

Demolevskiy, G.P. Slova . sayılamaya v 1894-95 g.g. v Da -
yağantaykha ulasa, yakutskago okruga (akademicheskoy mat-
erial). Yakutsk vilâyeti Bayanantay ulasında 1894-95 yıllarında
toplanan kelimeler :- Bazılarına vroççe yakutskago okruga-yakut
vilâyeti sinir adları (yasaal).

33a

11

Detrovskiy, P.M. Yakutskiya nazvniya rassiz predector, sobra-
nuz iz sredi yakuter i dolga Sibirskoy gubernii dlya etno-
graficheskogo otdela Russkogo Muzeya Imperatora Aleksandra III.
(1902-1904). - Imperator Şişnoî Aleksandr nasıra rus ulası et-
noğrafi gubnat için yeminey vilâyeti yakut ve dilgönlari arasında
toplanan mühtelif aygısın yakutça adları (1902-04).

12

Fevdoseniy, A. , Poyezdik iz yakutek na upırazınye yarmarka.
(sıplaki Sib. etn. i. l. s. G. G. ka. KL. İskutak 1898) Yakutsk'ın
Uyruak pınyatına saykhat . (I. N. G. G. em. sib. gubnat sayılamaları.
Et. kitab. İskutak. 1903). - nasetki v Vilâyetin Okruge. (İnvestiya
Sib. etn. i. l. s. G. G. , 1898 g. 4. tom. 2) = Vilâyetin ayaleti hakkında
notlar .

13

Tunguskiye knizka yakutskoy obitani na 1871 g. Spb. = 1871 yılı-
yakutsk ayaleti nasıra kitabi. - Tunguskiye knizka na 1898 g. say
4. İskutak. 1898. = 1898 yılı nasıra notları.

Jesarevskiy . S.M. . Obraznitsely narodnoy literatury yakuter (İnan-
pıntaya şımdençıyev Şıuk) = Yakut halk nasıyısın Şıucaları (akadem
kıtafından nasırlanmışdır).

14

Petrov, A. İve pısmi i nasırlama aygısın, sayılamaya v Bayan-
antaykha ulasa Yakutskago okruga . = Yakut-ın vilâyeti Bayanantay
ulusında sayılamaya l. a. parlı ve olf say ulasında.

15

Von severnom polıyarskim okrugem. Oğrafi kolımlarına sıpı . (İn "Vost-
okazınnogo Şıaga-şıbnıka" 1894, 22 1, 2 i 18; 1895, 27) sıpı-ay.
Ş prıneşanıyısın na pıspıyıs : S.M. =Şıbnıî kitap vilâyetinde. Kolın
ayaleti tasvıfıarı. "İttıvostınnıy Şıaga vestnik" nasırlanmışdır .
1894, 2, 2 ve 18; 1895, 2 4 v. sıp 18 . M . "İn kitapları sıp

Sayfa : 29

	177	29	10

Papov, N. I. - sukopis i materiala = yazma materyoller :

a : başlanmış olan yazmaça-rusça,rusça-yakutça sözlükten yapılmış (2) mukad-
des tarih ve "sodno slovo" nun yakutçesi; 15

c : bilimseler,elâlar sözlüğü, 1896 v.b.

Sayfa : 30

	178	30	11

conqayax' pragmatik yakutov = Sövalki yakutların müzik itislatları
ve an'aneleri hakkında malumat (yakutskiya sparihal'nıya vedomosti
sıvı yalı a 2u ve 2b,1896a) :-

Papov, Nikolay. Skaska toyon ayurgun , vojedqaya v sostov -- SP.
İndayuggıhaya Akademıyey bank " Obrastov narodnoy literaturıy
yakutov." akademi tarafından neqredilen "yakut halk edebiyeti 16
arxıaları " ne esalı olan toyon ayurgun esalı .

Foryanın ,F.F. Sukopıanıy "saxısno-ruskiy slovır",sostavıe - rus.
anıy v 2000 g,2000 SP.18 2000 2000 yılında 2000 eshıre
sıvıre 20-2000 tertıp edılen yazma "yakut-rus sözlüğü.
Fovqenıye O pravoslavnoy xıristıanaskıy vere s perevodıe 20
yakutaskıy yazma"sıvırcıyay tercümesısle ortodoks-xıristıyan
dını hakkında öğretmeler . (Xıristıyan,ortodoks sıvırcıyay ve
sıvırcıyay neqriyettı. sıvıre 2000.2000 2000)

rvıksıonaskıy,v.l., O qıvınsıvıe u yakutov. = anıvırcıyay 20 2000 - 2000
lıgı hakkında.(I.R.G.Öen.qar.ı-sıvırcıyay ıvestıyaset .t.2000,2000
a 2-2000 2000 y. 2000ıskıy-materialı po etnoqrafıı yakutov yakut.
koy cıvırcıyay = sıvırcıyay sıvırcıyay yakutları etnoqrafııe hakkında mal-
umat. (I.R.G.Öen.qar.-sıvırcıyay ıvestıyaset.t.2000,2000.2000.2000ıskıy
2000ıskıy).-Fıvırcıyay u yakutov v severnoy qıvırcıyay yakutaskıy cıvırcıyay =
sıvırcıyay sıvırcıyay qıvırcıyay sıvırcıyay yakut cıvırcıyay sıvırcıyay sıvırcıyay

Sayfa : 30

1890.vip.1.İrkutsk.-Çri goma v yakutskoy Oblastii.Etnograficheskiye
 oçerki.Prilozheniye kuznetskiya çaganaki. (çevirgi vto vodon.) Yak.
 tek yayınlamada üç yıl .Etnografik tasvirler. ilave etnik bilmeseleri
 vada nazında tırkı. (çevirgi otarına . 1890.vip.1.)

Çrıpunov.N.P. i İsvedniya diya izuçeneniya çaganastva v yakutov- Çri,
 yakutskago çaruga"= İskutsk montakası yakutlarının çaganlığını
 tetkik için malumat (i.N.U.Çemiyeti Nagou-sicer-çribesi izvesti,....
 t.XV.No 3-4 1884. İrkutsk,1885).-çakkiya çakki e yakutlar Yakutlar
 nazında şüphik notlar .

Sayfa : 31

XIVII 31

(çevirgi nazıskaların etnografik çabası.i.ii.çde N-çaganakkiya çaver-
 lya izvedotçev vostognoy sibirı "çevirgi Sibirya çavvırus- çagan
 itakstatı- İshabide. İrkutsk,1890).- İshabide çagan na-yakutskom
 yazıka = İskut dilinde bir kaç tırkı (U.A.Kleçevski tarafından elde
 edilen yazma).

Faaltır na yakutskom yazıka-çk.çaganov = İskut dilinde Faaltır Pa.
 (çk. Çaganov).

Hyakov,B. Kolymnaya stranıy çavvırı.çemteki i nazıyçaganıya F.
 v kolımskom çaruga = Sibiryanın kutup kılakları . kılamak naz -
 tıssında notlar ve tarasutlar . (Sib.Sbornik 1887).

Çarçev, Flota Kapitan.Petçevskıye ço çavvırı- vostognoy çavvırı Çar.
 Sıvıel = Sibiryanın çimallı- çarında çavvırı. Kısım.i.ve 2;1785-
 1793. Çpt.

İshabıya Hyvçaganıya İstoriya na ruskom i yakutskom yazıkom." Çv.
 Yakut ve rus dillerinde kias tarihı İshabide. Yakutsk.1865.Çp.

Kleçevski - Androsov,N.N.: Şakka na yakutskom yazıka(İrkutsk)ii MA.
 liçenıya ukaseniya = İskutçe nazı (yazma) ve çagan bilveler.

Sayfa : 35

ya H.K. Pekarskiye, a akademik I.A. Popov (Sostavlen V.I. Lohal'-sonom) - Sözlüğünin Sırasına tertib edilmiş ve H.K. Pekarski'ein yakut rus lügati ile tanınması ve I.A. Popov'un kayıtlarına müteveli (Lohal'e'ın tarafından verilmiştir) yama rus-yakut lügati.

Sayfa : 36

Yarışkiy, V.I. (Prof.) Altayskiye incedta. Sbornik etnografiyasın stakay i isledovaniy. M. 1895 - Altay geyri rusları, etnografik mesele ve araştırmalar Kiliyatı — Slovar Altayskogo i Altayskogo tarediy Tyroskogo yazıkta. Kazan . 1887 — Yakut Dili Altay ve Aladağ lehçe lart lügati.

Sayfa : 39

1888

29

Словарь, F.: Geograficheski + statisticheski slovar Rossiyskoy imperii Tom : I-II Spb; 1863 - 1865.- rasya imparatorluğu coğrafi ve statistik lügati.

Slovar Yevropevo-slavyanskogo i russkogo yazıkta, sostavleniy Viorin etdaleniyem Imperatorskoy akademi Mosk.4.tome. Spb. 1847.- Rus dili ve aliles - Slavyan lu'gati . Rus akademisi ilinci şubesi tarafından tertib edilmiştir. 4. cild.

Slovar russkogo yazıkta, sostavleniy Viorin etdaleniyem Imperatorskoy akademii Mosk. Yıpuski I-II . Spb.1850 - 1856.- Rus akademisi ilinci şubesi tarafından tertib edilen rus-dili lügati. I - II cılı.

Sayfa : 57

+ Ajabit (a.a.'dan (Krg. iyehit); krg. ajabit, oml a, abattar).
 Babennä (Kuzeydeki ruhbanilere verilen b a b a adı ile Krg.); Keçiş, papas, ruhbanı, moon rahib, ruhbanı ayımlı laza eden, Kähin (St.), bastın a. - Baq papas (K.), laza a. (niyək papas) rahib, (B.) (Krg. manok); laza taçatək a. - Dini rahib (Sl.), dul kalmaş keçiş, a. bucler (Yakut bucler.) - Ruhbanlar gürübä (K.); dini a, abite soch sibut - O, hiq bir hayir das gürüeden Oldu, foka a - bira - şaka olarak keçişe mabkil, niyək a, abite adama taşayan şaman bek-kinde söylenilen tebirden .

Sayfa : 59

Ağar
 Etsek lakəba

Ağak (a) a, ağak (a) ay (ağa'dan çıqama kel.)

Ağak (a) aa, ağık (a) ayık - Babam, baboçqın, Ağak (a) a - ibat - Babam - kimsə,

Ağak (a) allay (Ağak(a) a'dan çıqama kel.)

lakəba ; (Ya.)

Sayfa : 62

Ağarıkay (ağar'ıdan çıqama)
 ağarıkaytan Haqqıroçqın, Kalaçqın

Ağat (v.) (ağa'dan "aas.)

Kırınsoke dala tısaşar (sınırar) sıl ağatın bədən toqo arabaşay ? Tıqı kəkis gıbt, omm yıtıçıpət (dayvan) kəkisü bir qay ile sırtaldıktan sovrə, ağatın haqqıroçqatırt (İnsan bir qay yekitən sovrə gıtıyır - Omm bir qaydan İntifadə ettilər-el qektıyır).

Sayfa : 64

agıta (v.) (ab'dan)

1) Sayılmaq, kimsəbedilmaq ; en ipeğatın ağıllıqlara - Bəndə mevlis kəsəle alınmaqta.

2) Sayılmaq, isnad edilmək; ayı Tıqın kimsə ayın ağılla sovrə, sovrə sovrə - İnsan gıman isnad etmədiği söz məvəddir. İv.

3) "ayılmaq, kimsəbedilmaq, sayılmaq, təxmin, ədədilmək (İnsr.); en kimsə ayılmaq ağılla - en sovrə yekimə ədədilyor; bari sovrə ayılmaq tırtək bəndə sovrə - İntin Tıqınlarla məvə isnad devlet kimsəni məli ayılmaq təxminləyir, Ol. İv.

Sayfa : 78

aygawta (aygawın'dan; Krq. : 2. mǰǰǰil)

1) Tawaǰlak, aǰırlık, tesbellik, rehatsızlık, kayǰa; aygawta bittü duc ? Boǰ yawa aǰıǰawna awn wurdın ul ?

2) Bıwırtıwına, gıwırtıwına.

Sayfa : 86

ǰ ayın (Krq. Krq. : ayın)

1) Bıwırtıw, yal, usk yal, yal qıwına (Bıwırtıw); aw ayın ortowıǰar awta bel-
sin - Toǰın aw yapaı belsin; ayın arawıwıw ayın belin - Bekle yal ay-
ıǰıt yal-bawın; ayın kan (aw.) - Qıtın yal, awaw; awın ayın - Ala-
gawna; ayıǰıwına - ayıǰık ve ıǰlek qaw yalı; ayın ıwıta - Toǰın, awar-
bar, awıǰık, awıǰık awın, awaraw gawın; ayın awın - awaraw, awıǰık gıwı-
lar, awıǰık; ayın ıwıta - aw qawıǰın awaraw awın

2) Bıwıt

Sayfa : 89

aytas (v.) (ayta'dan)

Öznel belkıwta : bawar bawıwıt (Krq. awaraw); aǰın aytasın belkı-
wı (ǰy.) - Öznel yekıwıǰıwın bawıwıt ile awaraw (awarawıwlar).

aytaǰı (bk. : ayıǰıǰı)

X ayı (ǰay'dan ; Krq. alt. yaya, tıǰk. ayı)

1) Tarawta, belkıwıw, awar, awaraw belkıwıw; ulawın awaraw ayı - awarawıw
awıwıw; ulawın ayı awarawın - Toǰın belkıwıw awaraw; ayı ayta - Toǰın
awarawta (v), (b.)

Sayfa : 96

X ayık (Krq. tıǰk. : ayık)

1) Aw, awıwıw, awar, awar, awar, awar (Krq. aw);

awar ayık - awar ayık awarawın awar, awar, awar ayık awar awar bel-
gaw (awar - awar) ayık - awar (awar) awar awar awar, awar, awar
ayık - Awar awaraw; awar ayık awar awarawın awar, awar awar
awaraw; awar ayık awar awar; awar ayık - Awar awar, awar, awar,
awar ayık - Awar awaraw awar awar; awar ayık - Awaraw awar
awar, awar awar awar - Awar awaraw awar awar, awaraw awar,
awar ayık - awar awar, (Aw.)

2) Awar, awaraw; aw awar awar awar awar (ǰy.) - aw awar tıǰk. awaraw
awar awar; awar awar awar (= awar awar awar) - aw awar awaraw
awar, awarawın awaraw; awaraw awaraw awaraw (= awaraw awaraw)

Sayfa : 96

Kerem,halik ayah - Temeniyile digete, may ayah - On digelettenden basaa.
 -Muyun kime, bege ayah - Dendig ağızı (Kurbağanınkine beser böyük ağız.
 -kine); toor ayah - Ağgı,kıvass (Erq.) hars beles) ; Tıar ayah - sar sar,
 (v.).

4) ren,ıaqa ; ayah adapata ; ka. : adak birinci mecesine.

5) measa : 1/2 kova içine asan ve kama içmek için kullanılan en büyük adak
 (Erq. kerien,çova,ıniya); seta ayah - Alt kısmında bulunan oval biçim-
 lidenen kuyupa,et yılı demeti bağlanılan,küçük tahta kova (kadah); stajen
 (ka.) ayah - Ayah kısmında dahan (yemelerinde et yılı demetleri bulunur) ku-
 yuk tahta kova = kadah, (Fr.); toyoa ayah -Kama içmek için alınmış kova
 kama; çovon ayah - -sarıdan 9 alıdan 30 alıya kadar mayı tatlıab eden ve
 kama kuyuk ağzından pırtılaşmış bir ayahın kuyuk kama kama.

6) krasa isasa.

ayah (v.) (ayah'dan)

denleniye vermek (kar. adına)

Sayfa : 100

X ak(allet (kas.))

1) Temel,asa,asa

2) İsaq,ısaqın miktarında yıllık para vergisi : bir bütçe olarak tarıta-
 kurucu geçirilmiş paraların biriktirilmesi gitti.(temel yerine kullanıldı),et
 veya etin fiyatı belirlene kovalı

Sayfa : 102

al (Erq. alt ay1)

Mutlakla kullanılmıy;şağıdaki ifadelerde kullanıldığına temadif edil-
 miştir : a) al uot - Alle soağı,alle atığı, mıkaded atığı, (Mad.) (v,ye
 göre buradaki al * ifadesin meana uzerine,mıkaded, mıkafis,hafoedid.
 demektir.Yakutlardan bazıları ise kelimeyi şkrillik manasında kabul et-
 mektedir); Sımsiyen atığı (M.),alevli atığı (Ya.) (Ya.kim şehadetine göre
 münevver gayri ruslardan birisi bu ifadeyi her gayri yutan atığı manasında
 taratmış mektedir); b) al uban (ayhap) -se - Alle atığı rubunun leketa-
 dar; c) al luk (ka.) asa - Mıkaded meçe ağacı, (Ya.)

al (v.)

1) Uvrek,surtmek; kisi haragin al - Birisinin götine betmek; kisiin kırı-
 tıran olan silyer kurdık - Daima bapalarına dokunuyor,takdir ediyor'söze!

2) Uvrek.tastere ile biqnek,kemek (damir) tastere ile alıtan kemek,iye
 ((İnatr.) (Yakut) törpd ile bir gayi (aso.) törpülenek

Sayfa : 102

ala (türk. ala ; krş. alama (B. Wr. 370)

1) Beyaz boğazlı,yanal,beyaz çiğgili, (samsiyetle beyaz ve davar hakkında) gıvdatı önünce beyaz cisimleri olan, çiğgili,çiğgili,alaca bulaca isek ; ala kuturutek isek - Alacalı bulacalı beyaz isek; ala toyon - alaca kartal; ala tülük - Alacalı bulacalı tülük (yaş kuşlar), ala çakarıs - ala-ya.ala gösü (bilmeselerde,adan hakkında); ala kulapıyay belik - Şıratla beyaz alaca (alacalı bulacalı) balık, (Hed.), ala dıvunışek (otuzünüşek) balık (ana.) - çiğgili bulut, (Ya.); ala atır - Alaca adı (alaca aygar), ala et - Sıvır adı (alaca et), (Osm.); ala bis - Sıvır adı (alaca aygar) (Osm.).

2) Göbe çarpan,ālā,şqikār, ala - beşel tevdı sayıyama etedim ? Niçin bu kadar şqikār yalan sayıyayorım ? (krş. : birce beçli) ; ala belie - Ol-dukça malına dikettir,bilmesee göbe çarpanktedir. ala çur - Talas başına (meselâ : saengin alıyay mensub bir tekir); ala tıyın (ana.) - Alâ,mükam-mel,Fevâidinde (Höşporan hotoy - (Kargıburan kartal) ve onun "sayıyama soya" hakkında"). - Ala Karakan - Erkek lakabı; Ala Hara, Ala Homa - Şikâyetler-de rolleri olan erkek adları.

Sayfa : 119

allah, (ayyarak, sayıyay,mes,hitan'lerin ismi)

1) Coşkun,cesur,ayrak,dırıtmaq,çevik,istisnasız,çabuk,sadı,süratli,çabuk koşan,başarılı,samsiyetle ife olan,nişret şıngı azade olan,ayrak sayıyay soven (krş. : basıy,sıdan,sıngıyay,sıdan,tıyın,tıyın,başarılı); bu aygıtar (ay-gar) allahlar - Bu öşeler (atlar) cesurane yürüyörlar, atışık beyaz al-ışık boğazlık ayıyama - Ayaklarında çok azade at; allah kışkık - Ben ayrak (azul) adımı, allah at - İyl,süratli,başarılı at, allah ayas - Yürüyüşle, süratli,alılala yürüyen öşer ; allah ayas - Koşan,beyaz,kasaklar?

2) Teacotp,tekdir ve sefretle : dırıtmaq,çevik,başlı,buacan,başarılı,mesaj, bu toyu - toyu azarar alılaçır ? (ana.) O kaba berik,şırat ne ayıyaylar ? abetin - de, bilig allah bu daydaga azade azak ibit ; de yarak ki,bu azal tekler bureda degildir ; itı allah şırtıta - başlık tolaşan - İncetiriz, başkım,bu mevlık mesal tersine yapıyor, Ol allahı şırtı başa dırtıyama Ben e,şekki (rakib kadın) şırtı Elimş olaydım, (Ya.) ne kadar kışkık şırtı teşeklik,şırtıkısın, (İ.), mesal kışkıkışas,samsiyetle, ama de mevlık İe, mesal kıyretle ve şamsiyetle,İe, (Hed.); kışkık,ayyayay de şırtık ibit - Bu kadar İyl İncen de yaratılıyormuş; mesalin allah,söben de şırtıkısın ; de şırtıkısın ; Uşak ile de yetmesen deş çarpan İncetir (Hed.), ayıyayay allah (vurun) şırtık rakı (vurun) ; Şırt,mesal şırtık,yarınan,bisnet şırtık arca eden, (B.); şırtık şırtık bilige - (Hem) bilik ayaklarımızın şırtık bilidir.

X allah ('al'ösa)

1) Semiy,sevayına malik olan

2) Altın sebatın kaba olan Allah sebir; allah bu(-) - Sebir ('al'ösa' mesal köle) ve onun boyunca olan yer adı, say adı, (Osm.)

Sayfa : 125

⊗ ³alın (annin, annin, annalara) (krq. : arın ve türk. alı, alın, arıt, alevde abal)

1) Dış, temel, aşağı kısım (alt), kemar, tiritin tasavvufi tutun alın gise be-
rahata (mes.) secdi kırıntı ile çıkararak, suyu taraflıyla aşağıya olarak
yere attı (gıradaki tır yüzünü aşağıya çevirdi) ; anne anıben - Ümmü aş-
şat (siki) (mes. edis) eğirdir; bütay anne - Hissarin aşağıdaki edisi; cıvı
anne - Yengah alıtı; alr anne - Yer alıtı, yer altında bulunan şey; hayı anne-
başta utığı, aşarın (dağ deresi); asır edı, (Öm.); (Zih) monogon anne
kol alıtı; (Zih) karagan anne - Odun alıtı; sığıy anne - Kısmi yapıdağı
anne, suvak su, kınarak suyu ve kısmi sıyısı halitasına ted vermek için ka-
tılan suya (altı) suya (bekiyen) erik tabaklarının alt kısmını tuttu...
(Ma); Balajın anne, Ebe anne, Tirmik anne, İnan anne ve İb... Şakar edileri, (Öm.)
ain annıbar - Altınan; annıbar teigennip - Altınan peyana; annıgar - Bir şey
yan alıtı, satınan, alıtı; şır annıgar - Derin alıtıda; monogon annıgar - Eki-
teğün altında, kılınç alıtı, alin altında, alin altına (mes. bir şey bağlamak)
sini atadın annıgar - Ağaç altında, anne tas aygının alıtında; suya annıgar-
Dağın atadında, soryun annıgar bardi - İnan falâhete ve latıraça duşer ol-
dun (vardın); annıttan sıs - (İns şeyi) altında yemek ; her annıttan - Her
rin altında (mes. gışmek); kimi lıttın annıttan bıyan alıtı - O hem
anne altında çekti kartardı (anne bekliyettinden kalıs etti); sus annıttan -
İğnenin altında (Zih); annınan - Bir şeyin altında yekut yenenen (sıyık);
kalıs annınan kottun (mes.) - (Atın) buluttan daha aşağıya (indirerek)
bakılarak; monogon annınan - Ömün koltukları altında (kurulu); u annı-
nan bardi - O. orun alıtıyla yürüttü; sus annınan bardi - İnan altına girdi
(mes. ordek); sus annınan bardi - O su tarikiyle gitti (krq. : silberhay)
2) aşağıdaki, aşağıya nebeve olan, en yukarıdaki alıtı (dış altında)

Sayfa : 127

³alıp (krq. : alıp)

alıp Hıvdağın, Alıp Hıvdağ - İnan bardi - orun yukarısının edileri (be-
yeng); alıp kara bıhatır - İnan bardi

X ³alıv, aluv (krq. : Kırg. aag. : alıv)

Üçgenin, fevkalade, gayri tabii, üçgenin olarak, fevkalade olarak, gayri tabii
olarak, olukça, fevkalade, anne fevle, en vıyın, en çok; baddinden fevle;
İnanından fevle, sırttıle; alıv hay - Hıvdağ kınapanı sırttı; alıv orduk -
Hıvdağ, baddinden fevle, alıv annıvış - İnanından fevle şırttıle; alıv
seçilgittin bıvınan - Çok ta yurakıyın; alıv ort - Baddinden fevle aşık;
Baddinden fevle aşık; olıv ann - İnanından fevle işık.

Sayfa : 129

X alırbaydık (alırbay'dan)

1) Zararlı, felâketli, tehlikeli, sıyansız, mahvedici, bedhâş (krq. : öölöb); alırbaydık bir - Felâketle dolu yer, ağlanaok (bir belde bulunan) vesair, alırbaydık ömür - Hesin belâli ve felâketli günlerinde, (Pö.); alırbaydık ömüsten - felâket getiren şeylerle (at ayakları), (Mö.); alırbaydık eğitü bäsini unu (nas.) - Aşğı (tebake) ayaklarının sekin (sistem) mahvedici soya, (Ya.)

2) İğnimsiz, Felâketli, Fakir, bedtaht, kötüms, Felâkete uğramış

Sayfa : 134

Anayın Tamayın (ool)

Uzun boylu uzun ayaklı (dalkanlı), hikâye kahramanı adı, (Ya.)

+ annia (v.) (ann'dan krq. Şar.Turküst.ovalı)

Sayfa : 135

amanyıkıla (v.) (amanyıkı'dan)

X Dikenli çalı çarpi toplamak için ormana sitmek (UP.)

Sayfa : 138

amıday (krq. qar. amıday)

1) Adas (krq. tutee); en amıdayın Hıkkulay (mukulay) - eskim (lele) adasın Hıkkulay'dır; bir amıday atış - ayda amas olan, ayda adı taşıyan, amıday amı - amı adı.

2) Bakır para (v.).

3) çileğin adının amıday amı olduğuna bakılırsa) Bir hayvan adı.

4) amı adı.

Sayfa : 140

amı (v.) (amı dan)

Tayın etmek, birinin bir yere tayın etmek, bir vaktiye tayın etmek, (tanama -tanak); vaktiye etmek, vaktetmek, etraf etmek, talanla etmek (amı.b); ayıgıtıta vıd oyo toruonote, ayı toyon ayılene amıv cierte: en aygıtıta vıdınararı (nas.)- eskim eçlen düşyaya geldi; varattıca tearı amıv cierte: ayı (kısırtille) amı amı vıras, ayı amıv amıv amıv amıv, Hesin ayılene, "ayı (ay) amıgıtıta amıv" amıv amıv vıdınararı - "ayıv amıv amıv amıv" amıv, gökten tayın edilmeyişle, ayılene ayıvıt amıv cierte: ayı bir (kısırtille).

Sayfa : 170

× Âra(âra)(Kır.:'arıt ve Türk.: ara, arı)

ara, (iki nokta arasındaki)mesafe; yola, (Por.);polda; paferte; ârağusa
 usarı arpaevanin- ara arpaçına kadar beraber sefer etdile i taşağı âratın
 eldece kelbet (mas.) - Tolana geyerken şimal gayetini bildirerek ,geldi ;
 âra kono (dıştağı yere vardılan) yola da konakladı ; âra tucere-tolna
 alırken ^{yağdılar} ~~şarap~~ ; âra tûrayıçupıt -tolna şivastatayıçayışığı .

Sayfa : 175

arabın, arabar(v.) (^Rarab'dan)

Dağılmış, muntelif sıhethere gitmek, ayrılmak, bölünmek, parçalanmak,
 iltisapmak; Tefrik olmamak, birisinden veya bir şeyden el çekmek,
 uzaklaşmak, ayrılmak, birisinden boyanmak, (yahut: gitti kelimele
 vergubar),(vesaiti nakliye ile) dağılmak; suçluşu iki kişi arabar-arab-

Sayfa : 186

× Ar(v.)(Kır.:'aralan, arıran Türk.:'ara)
 (akl.)

ayrılmak, birisinden ayrılmak, dağılmak; işten ayrılmak; vas geymek,
 çıkıp ^{gubancılık} ayrılmak ^{gari durenk} ayrılmak;
 uzaklaşmak/gitmek /ricat etmek, gerilmek /çapmak; gitmek/ceferoç/
 makı, birisinden yandan ayrılmak; iyileşmek(otuz hakkinda) . kal-
 mak(hastalıklan); arabın tara-etiler-Göler ayrıldılar-arilerine dağıl-
 dılar; ârabitten ar-İnan sıheth arabın- Akından ayrılacağına hiç bir
 vakt düşünmeyişti; belçerben ill ar-İnan, taçlıtan har-â arab-İp
 (Arç)- Baata olan yerdin elini- sevdiğimden ^{arab} arabın ayrılmak
 ayrılmak ^{arabın} arabın ve ârabitten arab, arı sıra mas- ârabitten
 ârabiten ârablığı terkile iyi insan el; marulıtın mas arabın .
 arabından arı arabın (Arç.) -Fâilket bedahittan, İstisak her İstisak
 şebenden ayrılmıyor; arabın arab Def elid; bu İntağına yıl İntağına
 İntağ -arç- arabınına şivastatayın ârabın İntağın periden, arab
 arabından; arabın İntağ -ayrılmakdan arabın arabın, ayrılmakdan;

Sayfa : 224

²ba(v.)(baq., -a, -a)

X a)bağıp gepeşek, bir şeyin yanından gepeşek; yürümek, gepeşek, koşmak, bir şeyin yanından(binek olarak) gepeşek,^{abıba}başbaşa; binmek; kaybolmak, marvınmak,(Pa-); bu siri bu tarafa itağışa-0, bu yarıdan geçtiği zaman; amaras anıran öm- açık kapıdan geçi; ömün öker altın uduktalıh (sar.)-Ömün , üzerine-iğin, bakır sental vardır; uldu mağdûrduv. Kutılar -Ömün em eb iyi adamları iberiye doğru yal aldılar; ömür halit-bandıh gelip geçen halit; ömür erdi baktat-0 garba.öğrö^{öğr}geçti; ömür kütikte -ömu

Sayfa : 225

4)Bir şeyi gaybetmek, hiç, gayden mahrum kalmak; İki tüter ilibitten tutan

X ^{ba}bağıp (baq. -a, -a) İki,allini gaybeteyin; udu-ön tara de zıvın -aı siter . İtten öte-çaman kadın, her ne yaparsın yapısın, şiddi artık yardın etmedil; didiritten öta-0, emlemek, kabliyetini gaybettil, a kaddiini kaybettil, yâni: hayıldi(hicetaldıyook bir hâle geldi);-erğa İstebittin İstünk -Artık, İwala raki İğnek İktiderinde. İğilidim, artık ömür raki İğnek yarınar

Sayfa : 228

X ^{ba}bağıp(v.)(^{ba}bağıp'dan) -aa

öğürmek (bu kelime semisine karşı tövü ("öğürmek" anlamında) an-
bıla
İwelinin İllanılması,İğyır görülmeyen , ömür adın İktidinde İwettir
İw emlemliler)

Sayfa : 247

²at(v) (arg.: çar. sog. edim)

Y 1) Açmak, aralamak, ağızını açmak, ağız - ağız durmak; ağızdan et- ağ-
sını aç;(a)ğın) eten heron tımsıybet(hile.)- Ağızını açarak- kapamağa.
(Ağızdan değil , ayuk); başka eten tımsı- emek ayda; soy- kelimesine
benzer kullanılığa tarasna(Br.).

2) Ayrılamak, dağılmak(divar öteki divardan) ayrılma.

Sayfa : 256

atarah(krg.: atarır)

atarah - atarah-şağınak, şarşılak(ŞP.); atarah - heterah , -tarah - at-
tar-h-şarşında, fardan fard, ayri ayri; atarah - heterah şarşılaklar-
Motelir fikrde olanlar , yuşanışınlar.

Sayfa : 272

272

272

atılâh (²atıl'dan)

1) Hediye çıkarılabilircek mala ve emmilesle herhangi bir eşyaya malik
olan; toah atılâhınay? Hatışınşarşın'var?

2) Kıymetli , değerli olan, değerli; satılan; satılık; his aşvılâh - sa-
ılâh baolar- Kışın. Kıymet ve hissin vardır; Kışın sarı atılâh (tar-
ta)- Otaş para ile satın alinan (ruki hakında); tarahın(yuhut: edim)

atılâh -Kıymetli; pahals, değerli, yuhut. Kıymetli

3) Hatırl, (B.).

atılâşod, atılâşoq (Por-| atılâ'dan)

Taşar, alış varışğı; atılâş atılâş - çarap tışar.

Sayfa : 272

atallâ(w-)(kırq.: atak ve türk.: atla)

Büyük atlarla yürümek, geniş atlar-- atmak, atlamak(ağırlı) , bir
gayein herinden geçmek.

atallat (v.)(atallâ'dan Gsm)

atallâ(w-)(atallâ'dan)

Köken anlamında olan "bir hareket"; geniş olan.

atallî (atallâ'dan)

Köken anlamında olan "bir hareket" : Delmek, delme, delişim, (YF.).

atallîha(ı),(atallâ'dan)

Sayfa : 281

287
281

-atır (w-); atın sür- Dayınca bağlamak; Ağın etini say kasıtlı ağ
kurit- Pürüyenek saymak; Bu anlamı boyu kutu ortasınaın ağa tuta eliyen
beyektinip(ism.)- Bu müstelif kuşlardan hangisi tek tek tutacaklar?
E) Birisine hışmına geçirmek(B.); Birisine lanet etmek; (B) ; Bir gaye
önemiyet vermek, nasarı dikkate almak,(B.); Aldırarak ,hışma kutmak,(B.);
saymak, sanmak, telakki etmek; istatın sırtına şh,ot sürm - Her kendi
atayını (atla) atmet sayıyorsa; collöğsün aği atara sıyığın - Onlar
beni kuttu sanacaklar .

3) Taktir etmek, fiat bığmak, bir gaye fiat sıymak.

4) Okumak(kitab, mektub) ; Ağın sürü- Uzun bama

Sayfa : 342

¹ *сыйыс*

İnceden diderek yahut kemek(Ç.)poliye tas -Pisk çekilince, tabaka tabaka tas /
сыйыс,*сыйыс*.

Sayfa : 346

сыйыс

Yarım hakkında(yarım yavaş, eslele etmeden, mallarınrakımın tın hıva tiye,
 -*сыйыс* tas hıva hıva -*сыйыс*- Yavaşca yürüterek yalğıta,yavaşca y
 rıyıp yalğıttan sonra,*сыйыс* - işiye hiç bir işiyesi yomuş gibi,*сыйыс*
 arsa ,*сыйыс*; hece siltiyer olan hakkında(Çrg.) : mür sirt.

² *сыйыс* (Çrg.)*сыйыс*,*сыйыс*,*сыйыс*,*сыйыс*.

nasır *сыйыс* -Batakları kışık ve lönmeden fazla işiye çekilmeğ olup ,
 işleri işete gülleniye *сыйыс*.

Sayfa : 356

сыйыс (Çrg.) *сыйыс* (Çrg.) : *сыйыс* ve *сыйыс* . *сыйыс*

Bir şeyin iki kişi tarafından emsalarında taşınması yahut emme atarak ya
 gın bir şey taşınması; iki kişi sığın iki kişi emsallarıtaşınmak olan
сыйыс tas- Oun yayına iki kişi taşıyorun olan yayı o kadar kışık işi;iki
 kişi tarah emsalar taşınattar- İki kişi emsalarında olarak ,getirdiler(olan
 yay)*сыйыс*(iş)işlemler emsallattar,bara tarattar -nasır ve taşınmayı
 emsalarında olarak gitmelerinin otuğar kışık et nasır, kelis otuğar ta
 waga et nasır emsallatt-Özen sayınca tarattar girir nasır, arka
 tas yirer nasır olan et yayına *сыйыс* *сыйыс* *сыйыс* *сыйыс* *сыйыс* *сыйыс*;
 iki taşıncağ *сыйыс* emsallatt birer ayın tar-iki nasır nasır ibaret olan yarı
 ni sallayarak (ihtiyar/kadın haplayarak gidiyor.

Sayfa : 359

* enter-santar (Ok.: enter-santal)

* enter(v)(Ok.: enter)

enterii(v) (* enter'den (krq.: enj.: -i, -ii))

çatılmak, çatılmak(çürümüş kab kökünde), dökülmek SP. çarçalmak (Ok.)
ettilebi isin enteritbet buna tımrı buynı senna tıriye buin -Kılıçla çar-
çıldığı senna kırılmayacak, çarçalmayacak olan, buna ömürden sürüp çar,
(Ya. lemez diye enteritbetler dieri. tozsalıt - 0 kadar vuruş/bağladı ki
gürük eritgeden çarçalar çarçama bağladı, (Ok.) enteritbet - enitbet-
ge-(M. keallirsen) kalın karıdı: - İttiyar kadına verilir (krq.: ayuz) çar-
tıritit enitbet İttiyar kadıncağı (o kadar İttiyardır ki İttit er-
pıtıya bağlayır) enteritpen hâl, enitbet (senna hâl, senna hâl yerine çar-
ku olarak isepilir // senna İttiyar kadın (krq.: kınır, senna, sennari, senna -
senna) .

Sayfa : 362

— erçin, erçinli (krq.: erç).

İttitbet kimi İttiyar erçinmesinin erçinli(- erçinli) sennari. silyur- Çan
kıyama ile buin bütün kuvvetin İttitli.

Sayfa : 378

erçin(ng) enitbet (Ok.: erçin(ng) enitbet).

erç (dış sardır ve erçitler(S. ye göre eren'den) (krq.: dörk.: erç ve eren)

İttitbet, erçinler kılçlar erç - Erçin sininden çarçar (yıkıl er kılç) ka-
kıl - kıl (Ok.) (krq.: çarçar); erç enitbet - kılç, erçin çarçarınca kılç -
walarından birinin enitbet (krq.:) erçin - Erçin sininden çarçar pıçınında çar-
çarçil ve enitbet (Ok.).

Sayfa : 389

besle esinle eğitilmiyor, aşınarak dilin dönmüyor, (Mad.) , eriyor - eriyile
 bet, kurt-kurt-bu tarar dize bulbet (bilmece) - dönmüyor, dönmüyor fakat bağa
 dönmüyor, bekliyor , bekliyor fakat bekliyor (bu bilmecein halii : çöngel) (Ya)
 meşin bilat kelan eğitilmeden herve - meşin bulat döndü, orbet ördeğir
 kilitte eğitiltil, ekeşye ördeğir Gate eğitiltil-dil dera bağ parmağında ve bağ
 defa da iğareti parmağında döndü (bu bilmecein halii fakatı çevik fakat
 tarañ , kafif meşrey eden.) , beşayın ördeğir eriyorve dilil gımsa herve
 - öşye aşıyağın beserinde ^{bilmece} döndürerek, er kışt eriliğe eğitiltil aıra--Çe-
 vit imelerinin öşye deşeytağı yer, ayıçittir kışt kışalık kıl buclan ke-
 laner eriyen köten ereller-kışkılar dil beyaz tarva ~~bilmece~~ pektilem
 aıraçık beşkelendir ve dönerak ayıyorlar, (Mad.) , pıtır bilat ördeğir eriyen
 kel, (macl.) - Ekin bulaklar iğarelerinde dönerak gel bamağın deşeyin
 beşayın İpeşakite' kışakı), İpeşakiteere ile-böğge eriyile ete--Öşye ekle
 eklemeş eklemeş j kışkırı olan İpeşakite ekleri ayıktan ayığa devret-
 tileş, dönerak eklemeş. (Ya.) , kelan karayığı , İa beşayın eriyen kış-
 lan tarva - dönerak-elele kelerek (Mad.)

Sayfa : 390

299
 KİDÖmek, sİDÖmek etimİDÖrÖmekİ birisine yakut bir şeye sİDÖmek etmek
 [Det. yakut dilki], eklemeşyet vermek, dikketi celbetmek (A.) , pİDİDÖmek (D.) (A. q-
 boyra) , kİDÖm eklemeş eriyerinin ağına - DÖmeğin cemba doğru dömeği emeni

Sayfa : 400

eriyile (v) (eriyile'den)
 İDevretmek, devir yapmak, bir şeyin etrafında dönmek, dönmek (şu hakkında);
 eriyile eklemeş -Ör tarañı renga rengi İhtiyer kadan eklemeş kışakı) (Mad.)
 KİDÖmek, döndÖmek, çevrileşİDÖrÖmek (VP.) bir tarañtan ÖÖr tarañı dönmek;
 eriyile tİa -DÖmek, çevrileş.

Sayfa : 416

erİste^I er'den kışkıltaş)
 eklemeş e etİek (engereşilde) rİste bucluc- Kocacık eklemeş cemba ağıylele
 Etel yapar.

C. 261

E.K. PEKARSKIY

YAKUT DİLİ LÛGATI

II

b, v, g, h (= D)

Kitap sahifesi : 322 - 657

72

E. K. Pekarskiy
YAKUT DİLİ LÛGATİ
II

B, V, G, H (=D)

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 72

Yazar : Eduard Karloviç Pekarskiy

Cild : Beyaz

Ebadı :

En : 22 cm.

Boy : 32 cm.

Sayfa Adedi : 468

Sayfa : 3

¹ bağa (türk.: baka, beğa)

İlimsiyetle kurbağa, kama (kr.) i alcah, ballıcağı, silar; bez kurbağa. İB'ye göre "bahr" kelmesi -Fella unca'dır; Fakat Dal'a göre: Fella unı ve-bir narı kaplan olup "İlona tarafından, h. ab. v, diye tanıyı olmuştur. Bununla beraber 1824 yılında Yakutok yakınlarında yerli aballı tarafından "bahr" adlanan ve kaplana benzer bir hayvan bulunmuş, var (M.).

Sayfa : 4

² bağa (krq. mag. i *Бага*)

arın, letoq, havas, gıya, ~~gıya~~, tenendi, kapris (D.); eglence, neqe; qshvet, hare (D.); bağa ötünden -İrade ile, iradeye göre; bağa otuktuk -İstmeden, arın isteden; bağatin hotu -Kendi arınu ile; con bağaların hotu orgor - Millletin arınuna uygun, bir iş görmek, milliete hizmet etmek, arın refahına çalışmak; bağarar bağa - Hıra (KK.); bağa-sağq-Hıra ve qshvet (D.Şv.).

Sayfa : 5

bağacı, bağacı (tk.: bağacı).

Дарада Магдалины *magdala* mas² da; yani .. eadı
süpqyñi " aqa

Sayfa : 9

bağarın(v) (bağar'dan)

arınu almak, letoqi almak; yri Toyon, talbattarin asıstharin bağarınca; tteriger, itk kindlerge erien kılğı (VP.) -Cuların, yeneye ^{magdala} skııarına gıanı kullamak arınuna; tamrı enlere yılanları gıacır-
az.

Sayfa : 10

bağas (krq. t² bağacı, pahaş)

İlgâğırmâ , tasavvuf , nefret sövâsi , irâğın bağas , -Vah'ne kadar unak-
tırğıttin bağas—Vah ne kadar azıktarğıkını , bağas , tıgı biler-
E, o nebildir (o nebilebildir) (o bile bilirdi) ; kıl bağas tıngete hân
bauluğa , ebet—bu bir hayvanın kan ve ciğeri olmalıdır (Önd.) ; bardi-
mâğ bağas— -ben de öyle gütilim ; bûğün sürüşmâğ bağas—kızıl olur , bû-
ğün yamaya bağlayacağım ; öçüğüvün bağasın —kızık ne kadar iyidir ;
pahaş , haratin bağasın —ama da ne pisliktir , (kötü et hakkında) neka-
dar pis ve korudur .

Biharhangı , mahteliğ , ve sairre , tamamile ; titirigi hatırlattarı bağas-
tarı aşyan —kızık ve sairre ile ufak orman sırtıklarına bir biki öse-
rine dikâletince yığarak çalığın omalı kuzuluca için ; (Önd.) ;
arıları bağastarı isen kebâtiler—Önder (bütün kızgın) yag ve sairre
ile beraber içtiler (dışkıne kadık tikttiler) ; tıttı ellileri bağas-
tarı sıngarı tardıñ ilân bafan —ağacı tamamile kışık ile beraber
kopererek ; ardıngalıñ bağastın —(Tavrı silaha) tamamile bütün
gıvle beraber (Önd.) .

Sayfa : 12

12

bağas (bağatıy dan)

bağas hara agıyor- şışın kara ihtiyar (ya.) ; bağas kın -
yükselmek , havağa doğru yükselmek (HP.)

bağlık (kar. bağıcı) budaki ikki bağtık ikki belîr tel (Bilmeca) :
soyluyorlar ki yüksek- ince ve geniş endamı biricel vardır
(Bilmecenin belîli duman ve kıvılcım) (Önd.)

bağdıy (v)

haddini bilmemek , haddini geçmek , ulâtıncıy (sezenin sövdi) ;
bâğın dien bağdıyını —sengile diye- haddini geç

Sayfa : 13

hışık(v) (krğ. hışq. bedarsıbi)

gışıklık itibarile büyük olarkı,bedilmek,bilhassa belce inkıgar etmiş olmak,ve bir yandan öteki yaza sallanarak ileri sürmek(DP.);
bedayan tışen - İzza da gışıkladın ka,(VP.).

beday

İş kaba yapılmış,kaba işlenmiş ,sıklet itibarile ağır olan ;(silvri uşu ağrı hakkında) beday ve uzun + bedaya bışak -büyük başak.

Sayfa : 14

ka- (v); ka- (v) (krğ. türk. ka- ve kur. kama, kawa)

(ka-) × kilmek

yapmak, kılmak, etmek, neyzena getirilmek, bir şeyle meşgul olmak, iş görmek, (olaksızın ulu.) sermek (krğ. ıgıt);

gılligin tağı gılligin? sen gıllin ne yapıyorsun? ne ile yapıyorsun? tağı dedim kınnet bir şey yapmamak, still durmak, iş görmemek,

manne haytah gıllahpıtağ, doğort

manne yapala doğutan? (çetin bir vesayet sarçısında sorulan soru);

ınye gını boyis yapı: ıler gın uzaklaşdırmak, red etmek,

tıkındırmak, işten el çekdirmek, ^{koğmak} ka- etmek, mahf etmek,

ıına etmek; hantaa gın bağ kaldırmak; olık gın, ıler

gın (bir şeyin) yanısınan suretine geçmek.—see tabilit eoa- kelimelerle:

Sayfa : 39

balıhağ balırtay

balıs koranga im balıhağ dağdı -Tamanile koranlık yer(Kad.);balıhağ kırang dırtırtmäh - Kırmızı renginde (kamağ),koyu -bor renginde(davar);
ıler balıhağ emähin -İzzet Taclağ'ın korısı(Ta.).

Sayfa : 39

balâhâjângı (balâhâjâ' den) = balâhâjângı.

balâhâjângı kîrîng dyâdînâh -Kırımîrek, koyu -bozum.

balâggın (krğ. s² balâğ).

balâggın ahhân -ifedâi balâğ em'e'nin temâile aydırîkîni bur-
sığa balâggın ahhân tağıta -(tuovâdîkten ,harmaniandıktan) -
anlağıldı ki onn ipiye sâğı vardı.

balbûr (rus.)

gârup dâpâsı ,ambarı (balbûr).

balbûri (rus.)

Kadap adı olan Varvara.

balbâtqı (bk. s balbâğqı)

balbâh

Beyaz pisliğinden (balbâh sâh), eritilmiş seri topraktan ,yoğurttan
(balbâh tar), tahammur etmiş balaktan ve ilâh.. isim olan büyük
kacinde ağır ve uzun domuz parçası (krğ. s balgan, kelin, kalınas);
ınah balbâğqar (balbâğqar yerine) tâsen soğan -dâğarak inek pis-
liği içeriine saklanan (Bal.).

balbâhtı (v) (balbâh' den)

Sayfa : 34

balis (krğ. türk. s balıs, balıs, balıs, balıs' nan siddi).

İzâğqa dâna sığık ,geşq ,birisine maseten dâna geşq şini niyl-
gînâğqer balis -o benden dâna kûğkürşkini ayğuşnâğqer balis

- o kânl (o'nan) karışımın dâna sığıktır.

Sayfa : 55

Y bəngki= bəngki

Balık tutmağa məhsus səpətin külpu(kuyür)

Sayfa : 58

Y bəngki= bəngki

Balık tutmağa məhsus səpətin külpu(kuyür)

Sayfa : 59

X³ bər (v) (türk. : bər/bəl'in siddi).

[Tərək], gitsək (usaklaşmaq, ayrılmaq, imar, vəsəli rəxliyə ilə gitsək, uqmaq, bəreket etmək) (krq. : tığgeliğ); Gitsək, imək, bulurduğu yerdən kınıldanmaq, birləini takip etmək, birləinə köçməyə vərək, bir yere gitsək, geybəlmaq, orta bulurmanmaq; Öteki dənçəyə gitsək, ölmək (krq. : bəraliğ); yürümək, ölmək, bulurmaq, yayılmaq, geyi ölmək (mal, vaxt, qayta, yul, əgəy bərkində); ödələnmək, ölmək (qay bərkində); birləinə yabut bir yere mərəcət etmək, bir qəkilən digər bir qəkilə girmək; bər- Gid, bəralı-utəmə (bəreət bərbitinən bərdə -Giden gitti; bərbitən təhəru -Ömən bulurmadığı zaman, ömən infikləkində; min bərər künüm -Hərəkət günüm, gideceğin gün çətə bəralığın ayaxnə-bit -Sütün kirevtilə at kaçtı; bərbit bərəhtəh dəğmə -Hərəkətlərin

Sayfa : 64

bəre (krq. : bəre və bərə)

Əməvi, çifte (krq. : ədəv), kəqə; bir bərə çəkə -aynı hüyüklükte çifte rincən; bir bərə at -aynı cürədən çifte at; bərə bərə künüm - Uğ əməvi (yaxutun) gəlgə, Uğ yaxutun nəsli olan əyən gəlgə; bərə bərə bərtqanəh (KO.)-Əməvi əlyəh ədələləri (yaxutları) sayırlı).

Sayfa : 149

belisten (v) (belidete'den).

kuşuculuk ,nişanlanmak , dengelenmek ,pöşürlemek (Ç.DP.);teressün edilmek ,gürlemek ,bellişmek (Pa.),işaret edilmek ,(T.Ç.);hotirlanmak (D.);bu taltan ot-maa sıpkıtaata setiroçtere belistene turar -- bu (yas meşra) ruzgür yapraklar ve dikenli yapraklar üzerinde kendi inid birismektadır; yani rebat soimortadır.

Sayfa : 183

1 ¹ biere (rus.) = ¹ niere

Meşet ,din mensuniyeti.

2 ² biere = ² biere

Biere bards(monda)--ööl edi.

3 ³ Biere (rus.)

Andin edi oşak vana.

biere (rus.)

uzunli ,benür ,kayı (Krg.) : katı ,meşra; bayagöl bierege -Deniz sahili;

Kılagır bierege -aldan netri mensabından uzak oluyarak netir bayur- on dir yer edi.

Sayfa : 189

† ¹ biere (Krg. biçe ve Mag. biere, Macç. peki)

1)Mağlan, karvetti, dayanıklı ,(Par.).

2)Mağlanlık, dayanıklılık şu con tütöülara biçete biçe viltan edük

bualla -bu insanların yaptıklarına eğilimiği , her şeyden daha iyi- idi (Mad.).

† ² biçe (Krg. & ¹ biçe ve Mag. biere)

nie etme (DP.); his edilen (DP.).

Sayfa : 193

bil (v) (Arg. Msk. bil)

anılamak, bilmek, haber almak, derestemek, tetkik etmek ; otoberrinen anlamak
 birleinden sorup anlamak, teklif etmek ; birleind taramak, taşq çıkak,
 anlamak, berrisine bir qays almak, önsiyet peyda etmek ; berrisine,
 bir qayı bilmek, anlamak, idrak etmek, halatmak, kısım kısım ayırmak,
 anlamak, bilül etmek, kuydetmek ; görnek, semmek, nişketmek, aşerince
 teqrübe etmek, yokismakçılığı-- Tana, bil; (Bk.) ; арбүү.

Sayfa : 194

bile (Arg. tel. pile'aile')

aymek bile -kayn -kaynba şaymak bililere -Onların kaynba- komuları;
 here (yabut) kirdiş; kirdişh) bile son -Eyl komular ; şevnita-bilete -Özün-
 şibileri (Mad.); acile -bile - Soq vakit, (DP.).

Sayfa : 254

X Eftan nehrinin kolu ^{gana} Yedig nehrinin sol kolunun adı (M.Ş.).

borulluo = borullu

IKartal cinsi (B.); Deniz kartalı, Hallsétoe albiniia=aygünin ni-
 ticilla, (M.)=borulluo toyon (Par.), toyon kütör (Hiralya) (Arg.) to-
 yon kıl).

KHazar adı (Öss.).

YK borulluoçlıh (borulluo'dan)

Hallsétoe albicilla (aygün)
 ; Hindigir nehrinin kolu olan Hoz nehrinin bir kolunun adı (Yun. an.
 1890).

Sayfa : 254

X¹ baraktâ(v) (barak) 'dan
bulguncu-ktan baraktânNÖZİN tütürä ismuri atıyın barak-
tâ turar...CİG Üte örd arıyın turar(CİG.)-Tıpta hayalara çarpır gibi
tesellere çarpırak....NÖZİK taqları çeritip -yıkarak su içersinde

Sayfa : 258

t¹ beak(v) (Krg. Hng. ~~beak~~ beak etmek, yamak, beak etmek)
İkânî etmek ,dışlamak ,aydınlatmak , (DP.).
beagy(v) (Krg. taagy)
kari olmak (İF.);dışarı koymak ,dışkırmak , (ÜG.).

Sayfa : 282

birö (Krg. birö)
Y¹ Biröndü hayata-ky mehrinde ~~biröndü~~ biröndü bu mehir aldın'an bir köle-
dar (özet.).

Sayfa : 282

bürö (Krg. türk bürö)
1) Kurt, cınavur, Çemis lupus=bürö kıl (Krg. t¹ ateng ,kutarakıtâ); "kurt,
sancık hayvanı telokki edöpek onların dualarında da rikredilmektedir"
(Öİ.); bürö tuma -Dört yıldı/İbarət bir yaldız grupı;bürö at-Tıpta
kurt gibi vahşi köpek -
2) Kurt posta, derial = bürö kıl ;börtöndü börtöndün bığman-ın ayık-
ları alıyık giygili kurt derial geyinerek (Mad.); bürö arıyıcık -
Kurt derialöten kök
3) ÜSİ adı (N.).

Sayfa : 331

baöl(baöl'dan Sem. ort.).

alın barasan öbalân baölütugar -Aların bittigi ve köşk bitgilerin başladığı yerde .

Sayfa : 332

baöl krğ. alt.ı pıs ve sīb.- ras. bas - Geriz geçilen dere,geçit,bağun; Dağ başası ,geçid -kayaları arazindeki sorla geçilen ,daracak yalı yagurı.

İlhrisine mania ,engel teşkil eden her bir gay ,(Da.); mania ,engel, dıver;ar geçit (a.);daracak yer , bağun ,geçid;bası sir,(Vg.);baöl hür yabut hür baöl - Üzerinde sorla geçilen kor ,karlı mania ,geçilme-el sor olan karlı mania ;baöl haya - Korla geçilen dağ ;baöl tıdır-uyık bineler ve yapılar (meselâ: kiles dikilirken) dilgerler tarafa;ndan kullanılan büyük demir alet ;baöl kirtö ,baöl ayır,baöl kıl - Ter adları.

İlinğin tenasül cihazi -orboğ

İlçöoğun ,geçirdikten sonra yağadığı,kris;gecu)un geçirdiği kris ki baölün sonra çösk yağayabilmektedir,(İon.);bır baöletten bısama-c bir krisle devresal geçirdi.

Sayfa : 333

baömsay(v),baömsay(v)(Par).(baöl'dan).

Yemek (yem) yokluğundan yabut noksanlığ;ından sayıflamak ,bitgin bir sale gımsak ,orta beciemeden arıklamak,sayıflamak ,(Par.).

Sayfa : 337

X^I baöl Krğ. türk. başas ,bıs ve tag. $\text{b}^{\text{a}}\text{ö}^{\text{a}}\text{ö}^{\text{a}}$

Debe inek ,başas öbal inek yağayabaci kızırek hakkında ;başas kızırek

(Krğ.- $\frac{\text{b}^{\text{a}}\text{ö}^{\text{a}}\text{ö}^{\text{a}}}{\text{b}^{\text{a}}\text{ö}^{\text{a}}\text{ö}^{\text{a}}}$);baöl baöl -büyük kararla ölmek (kadın hakkında)(Mad.);

Krğ.- hat)

Sayfa : 343

✕ burğay (v) (burğa'dan;krq. alt. parol)

1)Kalkmak ,yükselmek (tas,özmen ,sis,böher hakkında);burğayay;çeşitlerin inçur köllere örö burğaya satar - Osaklarında köll yukarıya deçiru yükselmektedir;kuvrıla-ktedar ;(mad.)

2)Kalkırmak(toz),dökmeç ,deçirtmek; Ötebride dökmeç (köl hakkında), (DP.).

3) siddetleşmek (-duş hakkında)= burğayay (Ion.).

✕ burğulas (v) (burğulâ +e'dan)

son kaldırmak ,kısıpça (DP.).

Sayfa : 344

✕ burğulanâ(v) (burğan)

yon etmeç ,yükselmek ,kalkmak (un toza ve s. hakkında);(krq. "burğay).

Sayfa : 345

✕ burğuyay(v)

nefeale tığarı çıkmeç ,yabat tığarı çıkmeç olmeç ,nefes alırken tığarı çıkmeç (su buharı hakkında),(DP.).

✓ burğuyayû(burğuyay'dan)

nefes çıkırm,nefes alırken su buharlarından tığarıya çıkması ,emeç ,nefes alma,(DP.).

Sayfa : 347

✕ bura (krq.: burulğan)

Duyun akıntısı,dalgınan sahile çurpması (H.)(krq. : burab).

Sayfa : 350

¶ buruokturor (bk buruok) :

tütölemek ,tütöl çıkarmak (soba hakkında) ,tütöllemek : tütöl yemək yuhut tütöl vermek şubur çıkarmak (yemek hakkında);buruoto ölesen buruolür(Bilmece)- Onun tütölök eğiş gelmesince çıkıyer(Bilmecein belli i bağıkte şatan şovuşın şfından çıkan nefes hakkında) (Ya.); turubuyak sığa buruolütüden şğı sıroyer dışıkke dılı (şyg.) + şylenmiş gibi, her ^{şğı}buruolü pişliğinden şıkın buhar çıkıma , ş ortak bir bütçü beklemektedir .

↓ buruolan (v)(buruolü 'dan)

tütöllemişye bağlamak (Pa.) tütöl vermeye bağlamak .

buruolennur(v)(buruolan 'dan Cema.).

atıl kıl buruolennurun işer -atıl olan şdan şkratle şerebet şlar.

¶ buruolat (v) (buruolü'dan)

tütöllemek ,tütöl vermek .

buruolatışğı (buruolat'dan Kes. şg.)

¶ buruolâh (buruol'dan)

tütölök ,tütöl eden ;şahil' (şyg. sal);buruolâh buruolâğı itapeşbetişer dılı (şyg.)-Şir şukin olan diğer bir şahis olara itamıyer(Ya.);şangvâh buruolâğı şema şah şahir (şyg.)-şedbeht olan (şam;şevde olan) diğer her bir şev şahib olara buhtıyer şayır .

Sayfa : 384

X şiröl;şugay şütay -şug biçiminde yere şakılmış şunıkların şirölşerik şerine şerilmiş şğ şirikten şheret ve I şajına yuhun şükşeklikte olan şeper,şyğ,şevre(Yakutak şirikine) şyşayın şamanda) şalibek şütay- şesilmiş ve kırılmış şükşek şğ şirölşerik den şupılmış şevre;şesat şütay şuhut şalil şütay- şütin şemal şepince ,şenç /şeper,şevre;şilğa şütay şurök şütay şarar -

Sayfa : 384

tipik boyun ağrıları gibi çevre ,çeper yaparak içte bötöy, Sang-
bötöy, Le bötöy ,Too bötöy - Sınır adları (Om.).

X ² bötöy(v) (krg. ² bötöy ve bög.).

Oyle kapatılmıg ve kilitlenmiş olmak ki hiç bir ara kalmamış (B.);
kaparmak, uzatmak (yara hakkında) (Krg. ² bötöy)uzgar olmak;ülü hi-
si kulçığa bötöydin -O müddet edemem kalığı sağır olan (yeni :
kince birle komşu)uzum: igtınecin).

bötöydü(v) (² bötöy'den)

1)İstirafına diva,r çöksek,çevre ile bir-şeyi ilate etmek -etile
bötöydü
2)Saklamak, sıkıktarmak (E.).

X ² bötöydöh (² bötöy'den vj.).

1)Kendi olan kelimeye bak,ıtrafı çevrilmiş ,ıtrafınaçevre ,çeper
yapılmış olan ,bötöydöh sıal- sınır adı
2) Sınır adı.

1874-75

1874-75

The following is a list of the lands which have been
 purchased by the Government since the 1st of January
 1874, and which have been included in the
 statement of the Commission of the General Land Office
 for the year 1874-75.

The following is a list of the lands which have been
 purchased by the Government since the 1st of January
 1874, and which have been included in the
 statement of the Commission of the General Land Office
 for the year 1874-75.

1874-75

The following is a list of the lands which have been
 purchased by the Government since the 1st of January
 1874, and which have been included in the
 statement of the Commission of the General Land Office
 for the year 1874-75.

C.26R

T. D. I.

E. K. PELANSKIY

YAKUT DİLİ LÜGATI

III

d, o, i, y

Kitap sahifesi: 608-908

72

E. K. Pekarskiy
YAKUT DİLİ LÜGATI
II
D, C, İ, Y

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 72

Yazar : Eduard Karloviç Pekarskiy

Cild : Beyaz

Ebadı :

En : 22 cm.

Boy : 32 cm.

Sayfa Adedi : 409

Sayfa : 52

X^a dip - dip

dip hân balıĝın (XPI)ğır kupa

Sayfa : 132

X^a cecbaliy (v) (DP, =cebcaliy

cebcaliyî (DP) (Mam. sot. cecbaliy 'dın)-cebcaliyî

X^a cecbaliy (v) (krq. ceboñın l= cecbaliy

soole etmek, talâğ etmek; sırdıñ-đaydıñ kizalırđer-đaydıñ
berke cecbaliyın talasın sıyandıñ isetin topırağı ve yarı olan
eden, kızıñı topırağın ve yarıñı gıñmek için qız soole ediyor-
um; bu kiz sırdı cecbaliyın kışın qız soole eden kışın hak-
kında sen etmek için sıyandıñ.

Sayfa : 134

cebcıpe sım sırtıkıñ işlenmiş qoğıtıerle (bağsalarle), (Ye.)

X^a cebil

ikizir (doğurmasığ đaver ve kızıñ).

bıñıtın cebil sılar 5-6 yağın kedar doğurmasığ đaver, yalıki;
sır doğurmasığ sıyıtın iki ve ya kızıñ fıñıl yıl doğurmasığ
ve yarıñınñıñ terk ederek yarıñılmasıđ đaver ve yalıki;
cebil cebcıer sılar, bakırler cebil cebcıer sılar
doğurmasığ sırtıkıñ kızıñlar.

Sayfa : 136

cebe (krq. soog-

, bur. saba malıketi)- arđa qıt, tarar;

halıñ betere (sarı) ceğıtıer (MA.) soñın o (bu) tarafında.

Sayfa : 268

ile ölen adam (harf harfina: kuvvetli akibete malik olan adam); bəşşətəh -məbə kuğu, baykuq, ələca baykuq -sooru(soran) lətəh, ⁵ is, kuğılātāh, hocuq(socuq), (OH.). Bir çox dəfə tənas etdiyi kəlmənin

Sayfa : 272

çallā (v) (çal + lā'dən)

* çaldırmaq, itilaf etmək, çalmək: çə, ağağın çillətiq çət e, nasıl bəbəni çaldırılmaq? bərimin ihtiyar bəbəni çaldırılmaq vaxit çəke olaraq sorulur; (bu bəlkə çox eskil zamanlarda ihtiyarlanmış olan şəxəyən çaldırmaq sözət olduqca zamanəndə kəlməq bir təbir olmalıdır) (Nik.)

Sayfa : 291

ləstə (v) (ləs + lā'dən)

- 1) bir kimsədən ələcağın lələb etmək*(tələb)* ləstə gəri istəməq.
- 2) bir kimsəyə bir kəbəkət ləstə etmək; bir kimsədən intikam ələmə, çə ələmə sözlü af etmək (-ələvəmə sözlər); ləstəgiltən tərləgiltən ləstəmə bəni bən ələni arxandan, dəvədən qıbarıma; bən bənə arxanəle dəstəle cəvəp verirəm (yəni intikam alıram); kimsədə kəsəgəni əngərtəpəpət ləstə ləstəgimər ələm yəpdiqinə fənalığı ələkələ edərək kimsədən intikam ələmə kəlkərəm çə olur? (N.); kimsələr bəruydarın (aylların) ləstəmə! onların kəbəkətlərini (qışaklarını) af et!

Sayfa : 293

³lət (v) (ləs, ³ləy'dən)

lət - bəni bir kimsəyl bərim verid qərkilər ələməyə ləhər etmək (bər kimsənin arxasından əğılaqtəkmək).

lətəvər = ləstəvər

kəpə

Sayfa : 293

letü (Nom. sor. ²let'ten)

letü (v) (¹let + 10 'den)

X

1) oynamak

Etmevür etmek, etken etmek, meallat olup istemek;

letüm - letüde yapışık öğretilerle kışkırtıcı söz

meallat etmek letüye-letüye söz yapışık meallat etmek.

letüde (v) (¹let + 10 + a'tan)

meallat etmek istemek; letüde - letüde

bu söz lügati üzerinde yapışık letüye-letüye sözün meallat etmek.

Sayfa : 296

²ibir (krq; ebir ve ibir)

ufak: ibir ebir ince yağmur (N.) (= ibiribir ebir);

ibir insan ince sarpıta, ufac parçaları; ibir ililên,

amıyalar meclisê bir del (bilm.) ufak kelle, çöp kocağı.

var dipçikler (suyun ağırlık kabağından yapışık söz kütü);

ebir - ibir kurdak ililên elleri ot gına ince ve çapır olan kime;

ibir - ebir (krq. bur. evir-ibir)

puhat ebir - ebir sepeloyerek (= ebir-ebir);

ibir - ebir parç - parç gıllice; ebir - ebir mame

(MA.) kasa kocağına, koca-koca kışkırtıcı; ebir ebir-ebir

ince erer yağmur sepeloyerek yağıyor (IS.)

²ibir - ²ibir

meclis: ilin meclis ebir söz kütü

ebir de ayarınca neç bir türde meclis çöremeler.

Sayfa : 298

iglit (igl'den)

{törpü} ege ile çalısın (çilingir).

Sayfa : 309

çatçı sevilişi gıgırtıhakkıktan in (İohanna Arfist ile-
haye müruvata).

X İİh (v) (1 = 18'den)

çember ile toobis etmek, bir çaya çember yapmak, temeli-
ni yapmak (Tör.); çevirmek, etrafına almak (-tıgırtıgıç
İİh tur, İİİ tıgırtıyen tur); halide arthıgıtın ırdı
teptele algısa da selen İİhın en ölmazı: (II.) seu
pedıgıtının sevıleı seıleı halıhıı kapıan vırtırtıan.
çevırtın seğıleı seğıleı hırtıkte: seğıleı İİhıtıng - se-
ğıleıhıtıng hırtıy? sen ne gıleı İvılık vırtırtı?

Sayfa : 310

X İİh (I'den)

halıhıı, çemberli, yuvurlak dıble;Ürtıng enı unıe İİh
unıqırtıte kıtırtıne unırtırtıte eğer unıle yevıleı hırtı
çemberle fıçıya (hırtıe) atırtıe e arırtıe, çıgırtıne;
İİh-seğıleıh halıhıe ve hırtırtıe olan, hırtırtıe olan,
veçıe, unıle olan (Hıd.); çalıı mıtırtıleı olan (Tör.);
seıleı unıh İvılık unırtıe vırtıgırtırtı kırtıne İİh-seğıleıh
İye unırtı dırtıe seıleı İrtıçıtıı yırtıleıg yırtı gıleı mıtırtıleı
çalıı olan unı yurt dırtırtıe (Hıd.);
ağıe İİh - seğıleıh İe İye dırtıe seıleı çemberle, seıleı
hırtırtıe unı yer (dırtıe) --seıleı hırtırtıe (seıleı hırtırtıe
hırtıdı hırtırtıleıg olan) unı-kırtıne, seıleı seğıleı--hırtıdıleı.

Sayfa : 311

unıya (v.)

--İİh--
311

Sayfa : 320

X¹

gittii omu da bilseeli.

III

(krj. tar. sag. ilik ayak ve el kemikleri jeeii

bilek kemigi, el, yuz hattı; uaga (uzga) ilii sag el

(kol), hangaa ilii sol el (kol); ilite suok elala (kolona)

ilii teraia bir birile pübet bir başkuuile niçenilamak

(Det. F.), niçenla elmak (gitta) kiale (D.);

arñtığı ilite uaan padişah eli uzundur (neraye gilerenar-

nan kalur); ililila atahim talağaçağıya eñeñ terarin kurtuk

(toy kupa) gñhi hañlarile (kilerini) ve ayaklarile topi-

nerok (Met.); Uğugay ilii aydin yuzun el.

Sayfa : 323

X¹

ilim (ıyın, ıyay, ıyılara; (D)'ye göre: imin, imre, imsilere)

+

(krj. ilim, tara. imin yuzun ın kime.) bir çeyin ın kime

ın (krj. kalinve arğ); ilin Stöle benin ın tarafın; min

ilim Stöber benin ın tarafında, Señde; ilin Stöb bir

ıyın Señde ilim Stöbüten omun (kendi ın tarafı, omun

(kendiin) Señde; ilim Stöğur omun (kendiin) ın tarafında

omun (kendiin) Señde.

en manı ilim Stöğur kiale kupaır buclıyağındı en ileride

buun bir kimeye arlatıat; ilim taa Stöbüatın (bayranın)

ın ayaklarından yapılanı eldivenlerle; ilim atahim tıtre

suok ayannın tıyın;

Sayfa : 331

İin = İing

elmaçık keağı; harağın ın ilim tıngasıgır aieri uuu

ruyan harde (krj.) gñe paçları elmaçık keağklerinain ya-

ruvına kadar yavartand..

1891

IN SENATE,
 January 15, 1891.

REPORT
 OF THE
 COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE,
 IN ANSWER TO A RESOLUTION PASSED BY THE SENATE,
 APRIL 18, 1890.

ALBANY:
 PUBLISHED BY THE STATE PRINTING OFFICE,
 1891.

1891

ALBANY:
 PUBLISHED BY THE STATE PRINTING OFFICE,
 1891.

ALBANY:
 PUBLISHED BY THE STATE PRINTING OFFICE,
 1891.

